

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL
SCIENCES

ΣΧΟΛΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΧΙΛΙΑΝΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ
ΣΤΗ ΛΑΟΚΡΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Γεώργιος Βογιατζής
Αριθμός Μητρώου: 11151385
Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Δέσποινα Παπαδημητρίου

Αθήνα, 2022

Περιεχόμενα:

- 1) Εισαγωγή: 4
- 2) Βιβλιογραφική επισκόπηση: 6
- 3) Μεθοδολογία: 8
- 4) Πολιτική Ασύλου της ΛΔΓ:8
- 5) Άφιξη Ελλήνων στην Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας και στάση της τελευταίας κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου: 13
- 6) Συνεργασία SED-KKE και η συγκρότηση μίας προνομιούχας συλλογικότητας: 25
- 7) Συμπεράσματα: 40
- 7α) Αποτίμηση εγχειρήματος διατήρησης ελληνικής ταυτότητας: 40
- 7β) Αποτίμηση ενσωμάτωσης Ελλήνων στην Ανατολικογερμανική κοινωνία: 44
- 8) Συμπεράσματα περί Ελλήνων πολιτικών προσφύγων στη ΛΔΓ:48
- 9) Άφιξη Χιλιανών πολιτικών προσφύγων στη Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας ύστερα από το πραξικόπημα του Πινοσέτ: 53
- 9Α) Δημογραφικές πληροφορίες: 63
- 9Β) Κομματικός προσανατολισμός: 64
- 9Γ) Επιτροπή Αντιφασιστική Χιλή (CHAF): 67
- 9Δ) Παροχές: 70
- 9Ε) Η ζωή στη ΛΔΓ: 73

- 9ΣΤ) Εκπαίδευση: 78
- 9Ζ) Πολιτική διάσταση προσφυγιάς: 88
- 9Η) Τριγωνική σχέση SED-KKX-ΣΚΧ: 95
- 9Θ) Προλεταροποίηση και τα στενά όρια της προσφυγιάς στη ΛΔΓ: 98
- 9Ι) Επαναπατρισμοί: 108
- 10) Αποτίμηση διατήρησης Χιλιανής εθνικής ταυτότητας: 110
- 11) Αποτίμηση ενσωμάτωσης Χιλιανών στην Ανατολικογερμανική κοινωνία: 113
- 12) Συγκριτική μελέτη Ελλήνων και Χιλιανών πολιτικών προσφύγων: 115
- 13) Επίλογος: 134
- 14) Βιβλιογραφία: 136
- 15) Παράρτημα: 149

1. Εισαγωγή

70 χρόνια πια μετά τη λήξη του Εμφυλίου (1949-2019) και ο Εμφύλιος αποτελεί ακόμα και σήμερα ένα ιδιαίτερα αμφιλεγόμενο και πολιτικά χρωματισμένο θέμα, το οποίο αξιοποιείται από κόμματα για τους εκάστοτε πολιτικούς/κομματικούς τους λόγους. Είναι γεγονός, πως η Αντίσταση και ο Εμφύλιος είναι μία ιστορική περίοδος, η οποία δεν έχει επουλωθεί και ούτε φαίνεται πως θα επουλωθεί άμεσα, καθώς και τα δύο «στρατόπεδα» τείνουν να αναθεματίζουν ο ένας τον άλλον. Ο Εμφύλιος και η αναγκαστική μετανάστευση/πολιτική προσφυγιά των ηττημένων μαχητών του ΔΣΕ, πέρα από ένα πεδίο ιδεολογικής μάχης αποτελεί και μία τομή για την σύγχρονη ελληνική πολιτική ιστορία, καθώς έτσι ξεκίνησε επίσημα μία αδύναμη δημοκρατία, η οποία ωρίμαζε για την μετεξέλιξη της σε μία δικτατορία, η οποία θα ανατρεπόταν εν μία νυκτί μετά τα γεγονότα στην Κύπρο. Το 1974, έτος πτώσης της Χούντας, αποτελεί τη μεγαλύτερη τομή της ελληνικής πολιτικής ιστορίας, καθώς οι εκτοπισθέντες έπειτα από την ήττα του ΔΣΕ από το 1949, το άλλο έτος τομή της σύγχρονης ελληνικής πολιτικής ιστορίας, αντίκρισαν την πιθανή επιστροφή τους στην πατρίδα τους, αφού τα πολιτικά τους πιστεύω νομιμοποιήθηκαν. Έτσι το 1974, ξεκίνησε ο μαζικός επαναπατρισμός ή για αρκετούς τα διαδικαστικά του επαναπατρισμού των Ελλήνων κατά το γένος πολιτικών προσφύγων στην Ελλάδα. Μεγάλη ώθηση στον επαναπατρισμό έδωσε η άνοδος του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία το 1981 και ο νόμος περί επαναπατρισμού των Ελλήνων το 1982. Μετά από αυτό το μέτρο, η πλειονότητα των Ελλήνων επαναπατρίστηκε και δόθηκε τέλος στην Οδύσσεια τους με τελικό προορισμό την Ελλάδα. Η παρούσα εργασία πραγματεύεται αρχικά τους Έλληνες πολιτικούς πρόσφυγες στην Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας (ΛΔΓ). Αυτή η χώρα στην Κεντρική Ευρώπη, εκτός του γεγονότος ότι αποτελούσε τη «βιτρίνα» του σοσιαλισμού, ήταν και η μοναδική χώρα στην οποία ο σοσιαλισμός διαδέχθηκε τον φασισμό-ναζισμό και είχε ως στόχο την πλήρη ανοικοδόμηση της χώρας και σε υλικό και σε ιδεολογικό επίπεδο. Σε αυτή τη χώρα της Ευρώπης βρέθηκε ένας αριθμός παιδιών Ελλήνων αγωνιστών του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ/ΔΣΕ, αλλά και παιδιά του «παιδομαζώματος», τα

οποία έπρεπε να απαρνηθούν τη συντροφιά των γονέων τους και να τεθούν υπό τη φροντίδα ενός λαού, των Γερμανών, με τον οποίο πολεμούσαν οι γονείς τους.

Κάποιος θα έλεγε πως η αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα θα σηματοδοτούσε και το τέλος περίθαλψης και φροντίδας αλλοδαπών πολιτικών προσφύγων για τη ΛΔΓ, ωστόσο ένα χρόνο νωρίτερα, και συγκεκριμένα στις 11 Σεπτεμβρίου το 1973, τα φώτα στράφηκαν στη Χιλή και στο στρατιωτικό πραξικόπημα, το οποίο καθαίρεσε τον πρώτο Μαρξιστή δημοκρατικά εκλεγμένο Πρόεδρο χώρας, τον Σαλβαδόρ Αλιέντε. Το πραξικόπημα αυτό έδωσε τέλος στις ελπίδες για μία σοσιαλιστική Χιλή και αντιθέτως δημιούργησε μία κατάσταση, στην οποία η Αριστερά έπρεπε είτε να φυγαδευτεί από τη χώρα είτε να υποστεί τις κυρώσεις από το στρατιωτικό καθεστώς. Έτσι, προκλήθηκε μία κρίση, στην οποία συμμετείχαν τόσο τα καπιταλιστικά, όσο και τα σοσιαλιστικά κράτη, παρέχοντας άδεια παραμονής στους Αριστερούς, οι οποίοι εισέρχονταν σε μία περίοδο πολιτικής προσφυγιάς. Ορισμένοι από το μεγάλο κύμα προσφύγων κατέληξαν στη ΛΔΓ, με την οποία η Χιλή είχε συνδεθεί πολιτιστικά και οικονομικά ήδη προ της κυβέρνησης Αλιέντε, όποτε και σημειώθηκε μία κορύφωση στις διακρατικές σχέσεις με αποκορύφωμα την διπλωματική αναγνώριση της ΛΔΓ και τη σύναψη διαφόρων διακρατικών συμφωνιών. Ωστόσο, οι καλές σχέσεις των 2 χωρών ανατράπηκαν με το νέο στρατιωτικό καθεστώς και ακολούθησαν αρκετά συλλαλητήρια και πράξεις αλληλεγγύης στη ΛΔΓ, με κορυφαία την παροχή ασύλου σε Χιλιανούς.

Ειδικότερα, χιλιάδες Χιλιανοί και ορισμένα από τα κόμματα τους βρήκαν καταφύγιο στη ΛΔΓ, όπου η σκυταλοδρομία περίθαλψης, διαπαιδαγώγησης και κατάρτισης των επόμενων αγωνιστών της ελευθερίας και του σοσιαλισμού θα συνεχιζόταν, αυτή τη φορά με τους Έλληνες να δίνουν τη σκυτάλη στους Χιλιανούς. Το καταφύγιο των τελευταίων στη ΛΔΓ συνέπεσε και με το τέλος της ΛΔΓ ως κρατικής οντότητας, μολονότι η πλειονότητα των Χιλιανών πολιτικών προσφύγων είχε επαναπατριστεί τη διετία 1988-1989 και 2 μήνες προ της πτώσης του τείχους του Βερολίνου.

Στην παρούσα εργασία θα γίνει αρχικά αναφορά στην πολιτική ασύλου και άδεια παραμονής από μεριάς της ΛΔΓ σε αλλοδαπούς. Έπειτα θα γίνει αναφορά στην υποδοχή και ενσωμάτωση των ανηλίκων στη Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας και σε κάποια συμπεράσματα περί της Ελληνικής πολιτικής προσφυγιάς στη ΛΔΓ. Φυσικά, θα

γίνει αναφορά στην άφιξη, περίθαλψη και ενσωμάτωση των Χιλιανών πολιτικών προσφύγων και στη λειτουργία των οργανώσεων τους στη ΛΔΓ. Μάλιστα, θα διερευνηθεί και η τριγωνική σχέση του SED, του Κομμουνιστικού Κόμματος της Χιλής (ΚΚΧ) και του Σοσιαλιστικού Κόμματος της Χιλής (ΣΚΧ). Ενώ, θα γίνει αναφορά και στη διαδικασία επαναπατρισμών των Χιλιανών, αλλά και στη διατήρηση της εθνικής τους ταυτότητας και στον βαθμό ενσωμάτωσης τους στην «κλειστή» κοινωνία της ΛΔΓ. Τέλος, στην παρούσα εργασία διερευνώνται οι επιμέρους ομοιότητες και διαφορές των Ελλήνων και Χιλιανών πολιτικών προσφύγων που βρήκαν προσωρινό καταφύγιο στη ΛΔΓ. Οι μεν Έλληνες περίπου 30 χρόνια, ενώ οι Χιλιανοί 15.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διαλεύκανση του μείζονος ζητήματος της διατήρησης της εθνικής ταυτότητας των πολιτικών προσφύγων και εάν εντέλει ομιλούμε περί “εκγερμανισμό” των πολιτικών προσφύγων, οι οποίοι κατά τη διάρκεια της υπερορίας τους απώλεσαν την ιδιαίτερη εθνική τους ταυτότητα. Μάλιστα χαρακτηριστικά στην ελληνική περίπτωση, το ΚΚΕ δέχθηκε δριμείες κατηγορίες από την κυβέρνηση και το Παλάτι περί ενός ενδεχόμενου σχεδίου αφελληνισμού των ανήλικων παιδιών του «Παιδομαζώματος». Ένα εύλογο ερώτημα που απορρέει από την αναφορά στον αφελληνισμό και στη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας των πολιτικών προσφύγων είναι ποια ήταν η μορφή της εκπαίδευσης των πολιτικών προσφύγων, καθώς η διατήρηση της ελληνικότητας(αίσθημα ανήκειν στο ελληνικό έθνος) είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη γλώσσα και την εκπαίδευση, γι’ αυτό το λόγο θα γίνουν παρακάτω επισημάνσεις σχετικά με την εκπαίδευση στην αναγκαστική υπερορία. Αντίστοιχες επισημάνσεις θα γίνουν και τους Χιλιανούς. Επιπλέον, στην παρούσα εργασία θα εξερευνηθεί και αποτιμηθεί ο βαθμός ενσωμάτωσης των Ελλήνων και Χιλιανών πολιτικών προσφύγων στην κοινωνία της ΛΔΓ. Αναφορικά με την περιοδολόγηση, η παρούσα εργασία πραγματεύεται τη ζωή των Ελλήνων της ΛΔΓ από το 1949 έως το 1967, έτος εγκαθίδρυσης της Δικτατορίας των Συνταγματαρχών στην Ελλάδα και ένα χρόνο πριν τη μεγάλη διάσπαση του ΚΚΕ το 1968, ενώ για τους Χιλιανούς την περίοδο 1973-1989.

Ένα ερώτημα, το οποίο πρέπει να απαντηθεί και προκύπτει στο «άκουσμα» της συγκριτικής μελέτης 2 διαφορετικών ομάδων και σε διαφορετικό χρόνο είναι για ποιο λόγο επιλέχθη η συγκριτική μελέτη των Ελλήνων με τους Χιλιανούς. Ο λόγος είναι πως η

διαφορετικότητα, αλλά και οι κοινοί τόποι που θα αναλυθούν σε επόμενο κεφάλαιο είναι κάτι το συναρπαστικό και πράγματι ο βαθμός διαφοροποίησης των 2 ομάδων μας επιτρέπει να αντιληφθούμε καλύτερα ορισμένες διαστάσεις της παραμονής των 2 εθνοτικών ομάδων στη ΓΛΔ και να οδηγηθούμε σε μία διαφορετική προσέγγιση της μελέτης των Αλλοδαπών και Ανιθαγενών στην ΛΔΓ. Σε περίπτωση που ομιλούσαμε για δύο αρκετά συγγενείς μεταξύ τους ομάδες, θα ήταν αρκετά δύσκολο να καταφέρουμε να «ξεκλειδώσουμε» και να δούμε ορισμένες πτυχές της προσαρμογής των αντανεκλαστικών των αρχών και φορέων της ΛΔΓ απέναντι στους φιλοξενούντες. Παραδείγματος χάριν, σε περίπτωση που αντικείμενο μελέτης ήταν η σύγκριση των Χιλανών με διάφορους άλλους Ισπανόφωνους ή έστω με παρόμοια ιστορία λαούς, θα ήταν αρκετά πιθανό να μην επισημανθούν και εκτιμηθούν οι προσπάθειες της ΛΔΓ να περιβάλει και εφοδιάσει τις διάφορες ομάδες αλλοδαπών ανάλογα με τη χώρα προέλευσης του καθενός, οπότε η προσαρμογή και ο δρόμος της αποκατάστασης ανάλογα με την κάθε περίπτωση ενδεχομένως να δινόταν η εικόνα πως η ΛΔΓ αντιμετώπιζε τον καθένα με τον ίδιο τρόπο, πράγμα που δεν ίσχυε. Επιπλέον, ένα κοινό των 2 χωρών είναι ότι και οι 2 χώρες αποτελούν τόπους βαθιάς οικονομικής και πολιτικής διείσδυσης της Γερμανίας ήδη πριν την έλευση του 20^{ου} αιώνα (ΟΔΓ), οπότε σίγουρα

1) Βιβλιογραφική Επισκόπηση

Εξαιτίας της μεγάλης θεματολογίας, την οποία καλύπτει η παρούσα εργασία, ήταν αναγκαία η ενασχόληση με μια ευρεία βιβλιογραφία, ελληνόφωνη, αγγλόφωνη, ισπανόφωνη και κυρίως γερμανόφωνη.

Ένα πολύ σημαντικό βιβλίο για τους Έλληνες πολιτικούς πρόσφυγες στην Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας και γενικότερα για τις μεταναστεύσεις των Ελλήνων από και προς τις άλλες βαλκανικές χώρες το πρώτο μισό του 20ου αιώνα υπήρξε το «Griechische Bürgerkriegsflüchtlinge : Vertreibung und Rückkehr» του Gerrit Ruwe, το οποίο δημοσιεύτηκε το 1990 μετά την κατάρρευση του τείχους του Βερολίνου. Στο συγκεκριμένο βιβλίο, ο συγγραφέας ασχολείται με την αναγκαστική μετανάστευση ως αντικείμενο και αναφέρεται στις εκκενώσεις των χωριών από την ελληνική κυβέρνηση, αλλά και για τη διασπορά των ανθρώπων, που ανήκαν στους ηττημένους του Εμφυλίου

πολέμου. Το βιβλίο αυτό περιλαμβάνει συνεντεύξεις, αλλά και αρκετές πληροφορίες σχετικά με τις μετακινήσεις πληθυσμών.

Ένα επίσης εξαιρετικά χρήσιμο βιβλίο για τους «Έλληνες απατρίδες φίλους μας στη ΛΔΓ» είναι της Ελληνίδας Maria Panoussi με τίτλο «Politisches Exil - die griechischen politischen Immigranten in der SBZ/DDR (1949 - 1982) : Identität, Wahrnehmung und gesellschaftliche Partizipation». Το βιβλίο αυτό περιέχει πολύ σημαντικές πληροφορίες για τη ζωή των παιδιών στις εστίες, την ενσωμάτωση τους στην Ανατολικογερμανική κοινωνία, την εκπαίδευση τους ανά δεκαετία και τον επαναπατρισμό τους. Από το έργο της, δεν λείπουν και οι μαρτυρίες και αντιδράσεις των παιδιών σχετικά με τη ζωή στη ΛΔΓ. Ουσιαστικά, το βιβλίο της Πανούση θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως το πιο συγκροτημένο έργο σχετικά με τη ζωή των πολιτικών προσφύγων στη ΛΔΓ.

Επιπλέον, ο Γερμανός ιστορικός Stefan Troebst έχει ασχοληθεί συστηματικά με τη ελληνική κοινότητα στη ΛΔΓ. Ο Troebst αναλύει αρκετές φορές τα γεγονότα, την εξέλιξη και εξάρτηση ανθρώπων από το ΚΚΕ και SED. Ωστόσο η ανάλυση του στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην οπτική του SED, το οποίο θεωρούσε τους Έλληνες όχι μόνο ως ένα όχημα για την εδραίωση της ΛΔΓ στο διεθνές προσκήνιο, αλλά και ως «δούρειο ίππο», ο οποίος εισήγαγε σταλινισμό, ευρωκομμουνισμό και κίνδυνο για ένα καθεστώς, το οποίο έβλεπε παντού κινδύνους.

Αναφορικά με τη διερεύνηση της Χιλιανής πολιτικής προσφυγιάς στη ΛΔΓ, σημαντική συνεισφορά είχε το “Die DDR und Chile” της Inga Emmerling, η οποία δίνει στον αναγνώστη μία πανοραμική εικόνα σχετικά με τις εξωτερικές σχέσεις της ΛΔΓ-Χιλής. Το βιβλίο αυτό αναφέρει σε μεγάλο βαθμό το παρασκήνιο των αποφάσεων που επηρέασαν τη διπλωματική σκακιέρα της ΛΔΓ.

Επιπλέον, το βιβλίο “Zufluchtsort DDR?” του Sebastian Koch παρουσιάζει σε έναν εξαιρετικό βαθμό την προσφυγιά των οπαδών, μελών και ψηφοφόρων της Λαϊκής Ενότητας. Μάλιστα, το συγκεκριμένο βιβλίο ενημερώνει τον αναγνώστη επαρκώς για την πολιτική της ΛΔΓ απέναντι στους αλλοδαπούς.

2) Μεθοδολογία

Πέραν των ήδη εκδομένων βιβλίων και ερευνών, σημαντικός αρωγός στην παρούσα εργασία δεν θα μπορούσαν να μην είναι τα κατά τόπους Αρχεία στη Γερμανία, τα οποία επισκέφτηκα, οπότε η παρούσα εργασία βασίζεται τόσο σε πρωτογενείς, όσο και σε δευτερογενείς πηγές με το κέντρο βάρους να εντοπίζεται στις πρωτογενείς πηγές. Φυσικά ελλείπει χρόνου και του όγκου των αρχείων, δεν διερευνήθηκαν και αναλύθηκαν όλα τα αρχεία, ωστόσο μεγάλο μέρος της εργασίας στηρίχτηκε σε εκείνα, τα οποία επιτρέπουν τόσο στον γράφοντα, όσο και στον αναγνώστη να γίνονται αντιληπτές όχι μόνο οι διάφορες διαστάσεις της Ελληνικής και Χιλιανής προσφυγιάς στην ΛΔΓ, αλλά και οι επιμέρους κοινοί τόπου/ διαφορές μεταξύ των δύο ομάδων και της μεταχείρισης τους από το SED.

Αναφορικά με τις πρωτογενείς πηγές, το μεγαλύτερο μέρος της παρούσας εργασίας αποτελείται από ευρήματα από τα Ομοσπονδιακά Αρχεία της Γερμανίας με έδρα το Βερολίνο, από το Κεντρικό Αρχείο της Θουριγγίας, από την Υπηρεσία του κρατιδίου του Μεκλεμβούργου-Δυτική Πομερανίας για τον πολιτισμό, το Κεντρικό Αρχείο του Πότσνταμ και το Κεντρικό Αρχείο της Σαξωνίας με έδρα τη Δρέσδη και το εξαιρετικά φιλικό και βοηθητικό προσωπικό με την σωστή κατηγοριοποίηση τους προσφέρουν ένα αρκετά πλούσιο αρχειακό υλικό, το οποίο καλύπτει από απλές διαδικασίες αγοράς προϊόντων για τα φιλοξενούντα κόμματα από το SED μέχρι συζητήσεις κομματικών συνεδριάσεων. Στα συγκεκριμένα αρχεία βρέθηκαν ακόμη και απόρρητες συζητήσεις σχετικά με τις εστίες των Ελλήνων και Χιλιανών πολιτικών προσφύγων, τις παροχές του SED προς τους πρόσφυγες, αλλά και τους πολιτικούς ιθύνοντες του ΚΚΕ και των Χιλιανών κομμάτων, τα οποία λόγω διαφορετικών στόχων και ερευνητικών ερωτημάτων της εργασίας δεν ενσωματώθηκαν στο κείμενο.

3) Πολιτική Ασύλου και άδειας παραμονής της ΛΔΓ

Προτού γίνει περιγραφή της πορείας της παραμονής των Ελλήνων και Χιλιανών πολιτικών προσφύγων στη ΛΔΓ, εξετάζεται παρακάτω η πολιτική της ΛΔΓ για τους

αλλοδαπούς.. Στην συγκεκριμένη υποενότητα παρουσιάζονται τα δικαιώματα που έχουν οι αλλοδαποί στη ΛΔΓ και για να καταστεί σαφές, ότι ο νόμος της ΛΔΓ για τους αλλοδαπούς παρέχει στους Έλληνες και Χιλιανούς μεγάλες ελευθερίες σε σύγκριση με άλλες ομάδες αλλοδαπών.

Η πολιτική ασύλου και διαχείρισης των αλλοδαπών της ΛΔΓ είχαν ως κύριο στόχο τη δημιουργία μίας καλής βάσης για την ένταξη των πολιτικών προσφύγων στην ΛΔΓ, στις οποίας την επικράτεια υπήρχαν αλλοδαποί ήδη προ του 1945. Οι διαρκείς μετακινήσεις πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και ιδίως με την άφιξη εκατομμυρίων προσφύγων από τα Ανατολικά εδάφη, ιδίως του τμήματος της Πομερανίας που άνηκε στην Πολωνία, δημιούργησαν μία κατάσταση, στην οποία ο διαχωρισμός αλλοδαπών-γηγενών είχε μόνο διοικητικό χαρακτήρα και σε ορισμένες περιπτώσεις δεν υπήρχαν οι κατάλληλες υποδομές (π.χ. μητρώα, δημοτολόγια) είτε αρκετοί κάτοικοι Σοβιετικής ζώνης κατοχής της Γερμανίας δεν είχαν στην κατοχή τους ορισμένα έγγραφα-αποδεικτικά της καταγωγής τους ή αυτά που είχαν ήταν πλαστά.

Επιπλέον, η εγκατάσταση στρατιωτικών και των οικογενειών τους από τις χώρες του Συμφώνου της Βαρσοβίας στη ΛΔΓ και η παροχή ασύλου κυρίως σε νεαρά θύματα πολέμου και νέους αλλοδαπούς που θέλουν να σπουδάσουν ή να λάβουν επαγγελματική κατάρτιση οδήγησαν τις αρχές της ΛΔΓ να αποσαφηνίσουν αναλυτικά την έννοια του αλλοδαπού εντός της χώρας. Από τη μία, η ΛΔΓ ακολουθούσε μία διεθνιστική πολιτική αλληλεγγύης, η οποία φανερώνεται από την παροχή ασύλου σε διάφορες ομάδες και τοποθετείται χρονικά μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '60, όποτε η ΛΔΓ στρέφεται και στην ανάγκη εύρεσης εργατικού δυναμικού από τρίτες σοσιαλιστικές χώρες βάσει των συμβάσεων συνεργασίας της ΛΔΓ με τις εκάστοτε χώρες καταγωγής των αλλοδαπών εργατών, οι οποίοι θα αφιερώνονταν στην οικοδόμηση του σοσιαλισμού στις γενέτειρες του έπειτα από εκπαίδευση και εργασία στη ΛΔΓ. Το φαινόμενο των αλλοδαπών συμβασιούχων εργατών εντάθηκε τη δεκαετία του '80.

Ό,τι αφορά την παροχή άδειας παραμονής σε πολιτικούς πρόσφυγες, η αφετηρία υπήρξαν τα προσφυγόπουλα του ελληνικού εμφυλίου πολέμου. Έπειτα ακολούθησαν 600 ορφανά από την Κορέα το '50 και μία μικρή ομάδα Ισπανών. Στο πέραςμα του χρόνου, η ΛΔΓ προσέφερε και άδεια παραμονής σε μαχητές, που κατάγονταν από τις

αποικίες, οι οποίοι αγωνίζονταν για την εθνική απελευθέρωση της χώρας τους (π.χ. Αλγερία), ενώ παράλληλα δόθηκε άδεια παραμονής σε αρκετούς εκπροσώπους εθνικών και αποικιοκρατικών απελευθερωτικών κινήσεων που διέμεναν σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης, καθώς και σε αριστερούς που διώκονται σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης¹. Τέλος, το 1973, η ΛΔΓ δέχεται την τελευταία ομάδα πολιτικών μεταναστών που ζητούσαν καταφύγιο στη ΛΔΓ μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα στη Χιλή. Συνολικά, στο διάστημα 1945-1994, εγγράφηκαν δέκα εκατομμύρια στρατιωτικοί της ΕΣΣΔ και οι οικογένειές τους, καθώς και διάφοροι πολιτικοί υπάλληλοι με σοβιετική υπηκοότητα υπήρξαν εγγεγραμμένοι στη ΛΔΓ. Μικρότερες σε αριθμό είναι οι ομάδες των συμβασιούχων εργαζομένων (που προέρχονται από σοσιαλιστικά κράτη της ΚΟΜΕΚΟΝ καθώς και από χώρες με σοσιαλιστική προοπτική ανάπτυξης εκείνη την εποχή, όπως η Μοζαμβίκη, η Αγκόλα, η Αλγερία, το Αφγανιστάν, η Αιθιοπία, η Νότια Υεμένη και το Λάος), των αλλοδαπών φοιτητών και των πολιτικών μεταναστών².

Αρμόδια για τη χορήγηση ασύλου/ άδειας παραμονής είναι τα κομματικά πολιτικά όργανα ή, για τη μόνιμη διαμονή, το Πολιτικό Γραφείο του SED και το Τμήμα Διεθνών Σχέσεων της Κεντρικής Επιτροπής. Η διαμονή των αλλοδαπών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη διακριτική ευχέρεια των κρατικών αρχών. Οι αλλοδαποί- ανιθαγενείς διαφοροποιούνται ανάλογα με την εθνικότητά τους σε σχέση με την κατοχή διαβατηρίου της χώρας τους ή την παράδοση τους στις αρχές της ΛΔΓ ή στα αρμόδια κομματικά όργανα και ανάλογα με το είδος της διαμονής τους στη ΛΔΓ. Το άσυλο/ άδεια παραμονής³ χορηγείται σε πολιτικά καταδιωχθέντες από τον Υπουργό Εσωτερικών βάσει του άρθρου 10 του Συντάγματος της ΛΔΓ.

Αρχικά το σύνταγμα της ΛΔΓ του 1949, άρθρο 10, παράγραφος 2, χορηγεί άσυλο/άδεια παραμονής στους αλλοδαπούς που διώκονται στο εξωτερικό λόγω του αγώνα τους για τις

¹ E.M. Elsner, L. Elsner, “Ausländerpolitik und Ausländerfeindschaft in der DDR (1949-1990)”, (1994), σσ. 24-25

² P. G. Poutrus, “Asyl im Kalten Krieg”, *Totalitarismus und Demokratie* 2 (2005), σσ. 126

³ Asylrecht/ Bleiberecht

αρχές που ορίζονται στο σύνταγμα αυτό και οι οποίοι θέτουν ως αρχή τη διατήρηση και τη διατήρηση των φιλικών σχέσεων με όλους τους λαούς⁴.

Το συγκεκριμένο άρθρο αντικαταστάθηκε με το άρθρο 23 του Συντάγματος του 1968, όπου ο προηγούμενος νόμος σχετικά με τη διαμονή των αλλοδαπών μετατρέπεται σε προαιρετική διάταξη. Συνεπώς, άσυλο/ άδεια παραμονής μπορεί να δοθεί σε αλλοδαπούς ή ανιθαγενείς που διώκονται για πολιτικές, επιστημονικές ή πολιτιστικές δραστηριότητες για την υπεράσπιση της ειρήνης, της δημοκρατίας, των συμφερόντων των εργαζομένων ή για τη συμμετοχή τους στον κοινωνικό και εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα. Η απόφαση για τη χορήγηση ή παράταση της άδειας διαμονής στην χώρα λαμβάνεται από αρμόδια όργανα της Γερμανικής Λαϊκής Αστυνομίας (DVP). Οι ακυρώσεις, από την άλλη πλευρά, μπορούν να γίνουν μόνο από το Υπουργείο Εσωτερικών. Σύμφωνα με το διάταγμα για τη διαμονή των αλλοδαπών στο έδαφος της ΛΔΓ της 14ης Δεκεμβρίου 1956, η παράγραφος 4 επιτρέπει σε κάθε αλλοδαπό που κατέχει άδεια διαμονής να διαμένει σε οποιοδήποτε μέρος της ΛΔΓ για όσο χρονικό διάστημα επιθυμεί, υπό την προϋπόθεση ότι η άδεια παραμονής δεν περιέχει περιορισμούς σχετικά με τον τόπο ή το χρόνο παραμονής. Σε περίπτωση κατάχρησης του δικαιώματος φιλοξενίας, η άδεια παραμονής μπορούσε να ανακληθεί και το άτομο να απελαθεί. Για παράδειγμα, στις 18 Νοεμβρίου 1971, ανακλήθηκε η άδεια παραμονής ενός Έλληνα λόγω παράνομης συμπεριφοράς, συμπεριλαμβανομένης της παράνομης διακίνησης, ενώ δύο χρόνια αργότερα ανακλήθηκε η παροχή ασύλου για 21 Χιλιανούς, οι οποίοι είχαν παραβατική συμπεριφορά.

Αξιοσημείωτη είναι και η απόφαση της ΛΔΓ να μην προσχωρήσει στη Σύμβαση της Γενεύης για τους πρόσφυγες, η οποία ορίζει την έννοια του πρόσφυγα στις 28 Ιουλίου 1951. Η Σύμβαση αυτή καθορίζει τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των προσφύγων και τις υποχρεώσεις των κρατών έναντι των προσφύγων. Ως εκ τούτου, παρά τους νόμους για τις διαδικασίες ένταξης στο γενικό νόμο περί αλλοδαπών της ΛΔΓ, δεν υπάρχει καμία εγγύηση νομικής προσφυγής για τους αιτούντες άσυλο/ άδειας

⁴ P. Poutrus, "Zuflucht im Ausreiseland. Zur Geschichte des politischen Asyls in der DDR", *Jahrbuch für Historische Kommunismusforschung* 11 (2004), σσ. 362

παραμονής. Οι πραγματικές αποφάσεις για τη χορήγηση ασύλου ανήκουν στα ηγετικά στελέχη του SED. Η πρακτική παροχής ασύλου που εφαρμόζεται, ακολουθεί σε μεγάλο βαθμό τα συμφέροντα της εξωτερικής πολιτικής της ΛΔΓ. Τα ακόλουθα μέτρα μπορούν να θεωρηθούν ως έκφραση της πολιτικής αλληλεγγύης που εξυπηρετούσε αυτά τα συμφέροντα: η αποδοχή Ελλήνων, Ισπανών και Χιλιανών μεταναστών, η αποδοχή μελών του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου της Αλγερίας (FLN) και του Εθνικού Κογκρέσου της Αφρικής (ANC), της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (PLO) ή της Λαϊκής Οργάνωσης της Νοτιοδυτικής Αφρικής της Ναμίμπια (SWAPO). Κάτι που προκαλεί ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι τα δυσδιάκριτα όρια μεταξύ εξωτερικής πολιτικής, αναπτυξιακής και ανθρωπιστικής βοήθειας με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη μη απόδοση ασύλου στους Αιγύπτιους κομμουνιστές παρά τις διώξεις εναντίος τους⁵. Εν ολίγοις παρατηρείται μία παντοδύναμη αξίωση για ρύθμιση από μεριάς του SED, το οποίο καθόριζε ανεξάρτητα από τις διεθνείς συμβάσεις το νομικό πλαίσιο για την παραμονή και τις συναλλαγές με τους αλλοδαπούς.

Καταληκτικά, θα μπορούσε να λεχθεί πως η ΛΔΓ ακολουθεί μια αυστηρά περιορισμένη και αντιφατική πολιτική για τους αλλοδαπούς, καθώς παρά τη ρητορική περί διεθνισμού και αλληλεγγύης, η έμπρακτη αλληλεγγύη εφαρμόζεται μερικώς και κατά την κρίση του SED, όπως θα φανεί και στην περίπτωση των Ελλήνων. Επίσης παρατηρείται μία σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των ξένων, από τη μία οι πολιτικοί πρόσφυγες, όπως οι Έλληνες και οι Χιλιανοί, απολαμβάνουν απεριόριστη άδεια παραμονής και υπόκεινται σε ελάχιστους περιορισμούς. Μάλιστα τους επιτρέπονται τα ταξίδια στη Δύση και γενικότερα η πολιτική και κοινωνική τους εναρμόνιση με το καθεστώς, τους επιτρέπει να είναι σχεδόν ισότιμοι με τους Γερμανούς. Αντιθέτως, οι συμβασιούχοι εργάτες και οι φοιτητές στεγάζονται κυρίως σε καταλύματα απομονωμένα από τον πληθυσμό και πρέπει να τηρούν αυστηρά τις οδηγίες των αρχών και μάλιστα σε περίπτωση λήξης της σύμβασης εργασίας τους ή σπουδών, πρέπει να εγκαταλείψουν τη χώρα.

Η βασικότερη διαφορά των Γερμανών και των αλλοδαπών εντοπίζεται στο δικαίωμα κατοικίας, ιδίως στους έχοντες πολιτικό άσυλο. Με αποτέλεσμα τη δημιουργία μίας

⁵ Poutrus, "Asyl", σσ. 276

τρόπον τινά εθνικιστικής παρά διεθνιστικής πολιτικής, η οποία προκαλεί αισθήματα εχθρότητας/καχυποψίας απέναντι στους αλλοδαπούς⁶. Βέβαια, τούτα τα αισθήματα παρά την ύπαρξή τους τείνουν να αποκρύπτονται, καθώς δεν ταιριάζουν στην εικόνα της αναπτυσσόμενης σοσιαλιστικής κοινωνίας. Αναφορικά με τους Έλληνες και τους Χιλιανούς, η δυνατότητα μόνιμης διαμονής στη ΛΔΓ διευκολύνει την ένταξη και την πολιτιστική ανάπτυξη στην κοινωνία υποδοχής και τους καθιστά ως μία προνομιούχα ομάδα αλλοδαπών στη ΛΔΓ, οι οποίοι λόγω της περιορισμένης δυνατότητας επιστροφής τους στις πατρίδες τους, έλαβαν σύντομα τα απαραίτητα εφόδια για την ενσωμάτωση στη ΛΔΓ. Βέβαια χρειάστηκαν αρκετά χρόνια μέχρι τη φάση της ενσωμάτωσης.

5. Αφιξη Ελλήνων στην Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας και στάση της τελευταίας κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου

Το κομμάτι γης, στο οποίο ένας άνθρωπος γεννιέται, μεγαλώνει και βρίσκεται το σπίτι του , το ονομάζει πατρίδα/χώρα καταγωγής (Heimat)του. Τις περισσότερες φορές τη βρίσκει ωραία. Και στο εξωτερικό τη νοσταλγεί-Heimweh. Όμως η πατρίδα/χώρα καταγωγής (Heimat) δεν χαρακτηρίζεται απαραίτητα και ως πατρίδα (Vaterland) .Πατρίδα (Vaterland) είναι η πατρίδα-γενέτειρα/χώρα καταγωγής (Heimat), μόνο όπου ο άνθρωπος είναι κοινωνικά ασφαλής, μόνο όπου μπορεί να μάθει, μόνο όπου έχει δουλειά και ψωμί, όπου μπορεί να συμμετάσχει ως ισότιμος με τους άλλους πολίτες για τα συμφέροντα της κοινωνίας και του κράτους, όπου κυριαρχεί η ειρήνη και μόνο όπου μπορεί να ζήσει χαρούμενος. Με αυτή την άποψη η Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας δεν είναι μόνο γενέτειρα-πατρίδα/χώρα καταγωγής (Heimat), αλλά και πατρίδα(Vaterland). Γι' αυτό το λόγο την ονομάζουμε ως τη δική μας σοσιαλιστική πατρίδα(Vaterland)⁷.

⁶ E.M. Elsner, L. Elsner, “Ausländerfeindschaft”, σσ. 20.

⁷ Zentraler Ausschuss für Jugendweihe in der Deutschen Demokratischen Republik (επίμ.), *Vom Sinn unseres Lebens*, Berlin, 1983, σσ. 143.

Όπως προαναφέρθηκε, ο Ελληνικός Εμφύλιος και δη ο αγώνας του ΔΣΕ-ΚΚΕ βρήκε μεγάλη στήριξη στους κόλπους των νέων Λαϊκών Δημοκρατιών, ανάμεσα τους και στη Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας, η οποία στήριζε τον ένοπλο αγώνα, αλλά και τα παιδιά των μαχητών. Η ΛΔΓ περιέθαλψε μόνο ανήλικα παιδιά μαχητών ή ακόμα και ανήλικους μαχητές, καθώς προς το τέλος του πολέμου είχαν εντατικοποιηθεί οι επιστρατεύσεις εφήβων. Ο λόγος επιλογής μόνο ανηλίκων σχετίζεται με τη διάθεση της ΛΔΓ για ανοικοδόμηση της, πράγμα που χρειαζόταν νέα άτομα με νέες ιδέες και άτομα, τα οποία δεν είχαν μάθει να μισούν τους Γερμανούς, λόγω των εγκλημάτων και του πολέμου με τους Έλληνες και τους γονείς τους. Φυσικά, στην υπερορία στη Σοβιετική ζώνη κατοχής της Γερμανίας υπήρχαν και οι συνοδοί (μάνες) των παιδιών και κάποιες άλλες προσωπικότητες, όπως ο Υπουργός Κοινωνικής Πρόνοιας της ΠΔΚ Πέτρος Κόκκαλης.

Η αφετηρία των σχέσεων ΛΔΓ και ΚΚΕ χρονολογείται στις 28 Σεπτεμβρίου του 1948, όταν ιδρύεται η Επιτροπή Αρωγής για τη Δημοκρατική Ελλάδα, της οποίας το καταστατικό παρουσιάζεται παρακάτω:

- 1) Η Γερμανική Αντιφασιστική Επιτροπή Βοήθειας για την Ελλάδα παρέχει ανθρωπιστική βοήθεια στα θύματα του φασισμού στην Ελλάδα. Η έδρα της βρίσκεται στο Βερολίνο.
- 2) Η Επιτροπή Βοήθειας θέλει αν εξασφαλίσει τα θύματα του φασισμού στην Ελλάδα με δωρεές χρημάτων και υλικών, ιδίως ιατρική βοήθεια, φάρμακα, ιατρικά βοηθήματα και φροντίδα για τα ορφανά παιδιά.
- 3) Μέλη της Επιτροπής Βοήθειας μπορούν να γίνουν αντιφασιστικές οργανώσεις και παρόμοια σώματα, καθώς και δοκιμασμένοι αντιφασίστες.
- 4) Η Επιτροπή Βοήθειας διευθύνεται από μία διευθυντική επιτροπή, η οποία αποτελείται από ένα προϊστάμενο, από τον αντικαταστάτη του, από τον θησαυροφύλακα και από τους παρατηρητές, οι οποίοι εκλέγονται από την Επιτροπή Βοήθειας.
- 5) Η διευθυντική επιτροπή συστήνει μια γραμματεία για την ολοκλήρωση των καθηκόντων της.

6) Η επιτροπή μαζεύεται ανάλογα με την ανάγκη και αποφασίζει για τις δράσεις βοήθειας και τον τρόπο υλοποίησης τους, την αποδοχή και τη διαγραφή μελών, την εκλογή της διευθυντικής επιτροπής, τη συλλογή και αξιοποίηση των μέσων, καθώς και για σημαντικές υποθέσεις.

7) Τα μέσα για την Επιτροπή Βοήθειας θα αποκτούνται είτε μέσω εισφορών των μελών είτε μέσω εράνων.

Η πρώτη αποστολή βοήθειας προς τον «αγωνιζόμενο λαό» έλαβε χώρα τις τελευταίες μέρες του Δεκεμβρίου το 1948, όταν στάλθηκαν 2 κούτες φάρμακα έπειτα από δωρεές και ανακοινώσεις του SED, στις οποίες παραλλήλιζε τον αγώνα για την Ελλάδα με τον αγώνα για την παγκόσμια ειρήνη και παράλληλα απαιτούσε την απελευθέρωση των 60.000 πολιτικών κρατούμενων⁸. Στο σημείο αυτό δεν πρέπει να παραλειφθεί, ότι το SED έδινε πιθανώς επίτηδες τη λανθασμένη εικόνα, ότι ο ΔΣΕ έχαιρε πλήρους λαϊκής υποστήριξης. Σημαντικοί αρωγοί στη χρηματοδότηση της παροχής βοήθειας προς την Ελλάδα αποτέλεσαν τα ειδικά γραμματόσημα, τα οποία κυκλοφορούσαν από τον Δεκέμβρη έως το τέλος του Εμφυλίου, τα οποία στοίχιζαν 50 φρένινγκ για τους εργαζόμενους και 10 για τους ανάπηρους και συνταξιούχους.

Σταθμός στην παροχή βοήθειας προς τον αγώνα του ΔΣΕ αποτέλεσε η ίδρυση των «κρατιδιακών» και τοπικών οργανώσεων βοήθειας προς τον ΔΣΕ και οι δύο επισκέψεις αντιπροσωπίας του ΔΣΕ τον Ιανουάριο και τον Ιούνιο του 1949. Η πρώτη «κρατιδιακή» επιτροπή ιδρύθηκε στο κρατίδιο, το οποίο έμελλε να φιλοξενήσει την πλειονότητα των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων, αυτό της Σαξωνίας, τον Δεκέμβριο του 1948. Μάλιστα, οι τοπικές οργανώσεις βοήθειας προς την Ελλάδα κάλυπταν όλο το εύρος του κρατιδίου και μάλιστα συλλέχθηκαν 329.000 μάρκα σε χρήματα και υλικά αγαθά, των οποίων η αξία είναι απροσδιόριστη. Μάλιστα ο γραμματέας της επιτροπής Schreier ζήτησε να

⁸ DY 34 /20147, 1948, Volksdemokratien und kapitalistisches Ausland. Το παρόν αρχείο περιλαμβάνει πληροφορίες περί του Ελληνικού Εμφυλίου και περί της συγκρότησης της Επιτροπής «Ελεύθερη Ελλάδα». Επιπλέον, δίνει πληροφορίες περί της αλληλογραφίας με συνδικάτα από Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία, Πολωνία, Ρουμανία, ΕΣΣΔ, Τσεχοσλοβακία, Ουγγαρία, Αγγλία, Γαλλία, Ολλανδία, Ιταλία, Αυστρία, Ελβετία, Σουηδία, ΗΠΑ; Διάσκεψη Ειρήνης στη Μόσχα 1947 και για τη συμφωνία μεταξύ των Κεντρικού Συμβουλίου του Βουλγαρικού Συνδικάτου και της Ομοσπονδιακής Εκτελεστικής Επιτροπής FDGB για τη χρήση των γερμανικών εμπειρογνομόνων στη Βουλγαρία από 24 Δεκεμβρίου 1948.

μεταφραστούν και έγγραφα του κομματικού τύπου του ΚΚΕ για τον Εμφύλιο για να δημοσιοποιηθούν στο κρατίδιο. Η συλλογή χρημάτων και υλικών αγαθών επεκτάθηκε σε όλα τα κρατίδια.

Ειδικότερα, η χωροφυλακή, οι καλλιτέχνες και ο πρόεδρος του κρατιδίου του Βραδεμβούργου δώρισαν 50.000 μάρκα και διοργάνωσαν 9 κινητοποιήσεις (συλλαλητήρια, πορείες) με τη συμμετοχή 20.000 ανθρώπων κατά τη διάρκεια της επίσκεψης της πρώτης αντιπροσωπείας του ΔΣΕ και άλλα 5 συλλαλητήρια μετά την αποχώρηση της αντιπροσωπείας και μέσω της υποχρεωτικής καταβολής ημερομίσθιων και ωρομίσθιων για τον ελληνικό αγώνα συλλέχθηκαν άλλα 200.000 μάρκα. Μάλιστα κατά τη διάρκεια παραμονής της αποστολής αποφασίστηκε η αποδοχή 25 παιδιών στην πόλη του Βραδεμβούργου, 5 στο Eberswalde, 50 στο Sanftenberg και η πόλη Calau αποφάσισε την περίθαλψη 4 τραυματισμένων μαχητών του ΔΣΕ και την περίθαλψη καλλιτεχνικών προσώπων. Καθ' όλη τη διάρκεια της παραμονής της αποστολής (23-27/1/1949) ηγούσαν προπαγανδιστικές ραδιοφωνικές εκπομπές υπέρ του ΔΣΕ, ενώ αυξημένη ήταν και η κυκλοφορία πλακάτ και προπαγανδιστικών εντύπων (6000)⁹.

Τα συλλαλητήρια συνεχίστηκαν και στο Μεκλεμβούργο, όπου συλλέχθηκαν 241.000 μάρκα παρά την έλλειψη συμμετοχής του Χριστιανοδημοκρατικού και Φιλελεύθερου Κόμματος. Το ίδιο μοτίβο εφαρμόστηκε και στη Θουριγγία, όπου συλλέχθηκαν 87.000 μάρκα. Μεγάλος αρωγός της αλληλεγγύης αποτέλεσε όμως και το κρατίδιο Sachsen-Anhalt, όπου συλλέχθηκαν 200.000 μάρκα και τρόφιμα και αποφασίστηκε τον Μάρτιο η ανάληψη της περίθαλψης 200 παιδιών από το αγροτικό κόμμα (Βογιατζής, 2019). Ενώ, στο Ανατολικό Βερολίνο μέσω της διοργάνωσης 3 συλλαλητηρίων συλλέχθηκαν 220.000 μάρκα. Συνολικά, πάνω από 87.000 άτομα έδωσαν το παρών στα συλλαλητήρια και μαζεύτηκαν 1.020. 207 μάρκα και 50 πφένινγκ. Ένα σημαντικό μέρος των χρημάτων αυτών μαζί με άλλες δωρεές (500.000 μάρκα) και 2.000.000 κρατικές δαπάνες και διάφορα

⁹ DY161044. Hilfskomitee für das demokratische Griechenland, 1949. Το συγκεκριμένο αρχείο πρόκειται για μία Επιστολή της γραμματείας της κεντρικής επιτροπής βοήθειας για τη δημοκρατική Ελλάδα στο NDP, όπου αναφέρονται οι δράσεις αλληλεγγύης προς την Ελλάδα, οι οποίες περιλαμβάνουν συλλαλητήρια, έκδοση ειδικών γραμματώσεων, μεροκάματα και δωρεές Γερμανών εργαζόμενων για να στηρίξουν τον αγώνα των Ελλήνων, Επιπλέον, γίνεται αναφορά στην αναγκαιότητα αποστολής 10 τυπογράφων στο ΚΚΕ. Το βρήκα στο Stadtarchiv Dresden <https://archiv.dresden.de/detail.aspx?ID=72169>

είδη φαρμάκων και υγειονομικού υλικού, είδη χειρουργείου (εργαλεία, επίδεσμοι), μαγειρεία εκστρατείας, ακόμα και εξοπλισμός οδοντιατρείου αξιοποιήθηκαν για τη δημιουργία παιδικών σταθμών και μίας καλής ζωής για τα παιδιά¹⁰.

Όπως προαναφέρθηκε, ο ΔΣΕ απέστειλε αντιπροσωπεία κατά τη διάρκεια του συνεδρίου το SED. Η αποστολή έφτασε στις 24/01/1949 στο Βερολίνο με πενταμελή αποστολή από την ΠΔΚ. Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι η ΠΔΚ ονομάζεται «Markos Regierung». Η ταύτιση του αγώνα των Ελλήνων και της ΠΔΚ και των παιδιών με τον Μαρκο Βαφειάδη ίσχυε σε μεγάλο βαθμό τουλάχιστον στη Γερμανία. Εξ' ου και η επονομασία των ανήλικων παιδιών του παιδομαζώματος ως Markos Kinder. Τα μέλη της αποστολής ήταν : Πέτρος Κόκκαλης, ιατρός και μέλος της ΠΔΚ και υπουργός παιδείας και υγιεινής και πρόεδρος ΕΒΟΠ, ο Δημήτρης Φωτόπουλος υπεύθυνος οργάνωσης ΕΒΟΠ, ο αντιστράτηγος Κικίτσας Σαράντης Πρωτόπαπας, ο υποστράτηγος Λάμπρος Νίκος Κανακαρίδης και ο δάσκαλος Αντώνης Σικαβίτσας μέλος της μακεδονικής οργάνωσης «Λαϊκό Απελευθερωτικό Μέτωπο» (ΝΟΦ) και μέλος της ΕΒΟΠ, με αρμοδιότητα τα σχολικά θέματα των Σλαβομακεδονόπουλων, τα οποία, στις χώρες που φιλοξενούνταν, επισκέπτονταν τότε χωριστά, δικά τους σχολεία. Ο τελευταίος κατηγορήθηκε κομματικά ως «πράκτορας του Τίτο» και απομονώθηκε εξόριστος σε ένα χωριό της Ρουμανίας¹¹. Μαζί τους ήταν και ο δημοσιογράφος Θανάσης Γεωργίου, που είχε σταλεί από τον Γράμμο, ο συγγραφέας Δημήτρης Χατζής και άλλοι διανοούμενοι, όπως ο Μάνος Ζαχαρίας, ο Γιώργος Σεβαστίκογλου, ο Αλέξης Πάρνης, ο Τάκης Αδάμος, ο Παρίσης Αγγελίδης, ο Σπύρος Μονδάνος κ.α., αποτελούσαν το δημοσιογραφικό επιτελείο του ΔΣΕ). Ο Θανάσης Γεωργίου από τότε και για τα δυο επόμενα χρόνια θα ήταν άτυπος εκπρόσωπος του ΚΚΕ στην Ανατολική Γερμανία. Οι μεν Κόκκαλης και Φωτόπουλος θα φύγουν στις 2/2/1949 και 9/2/1949 αντίστοιχα . Αντιθέτως οι δύο στρατιωτικοί και ο Σλαβομακεδόνας θα παραμείνουν ως τα τέλη Φεβρουαρίου¹².

¹⁰ Γ. Βογιατζής, “Έλληνες Πολιτικοί Πρόσφυγες στη Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας”(2019)

¹¹ S. Troebst, “Schwierige Gäste. Politische Emigranten aus Griechenland in der DDR 1949-1989”, *Deutschland-Archiv* 38 (2005), σσ. 725

¹² Βογιατζής, “Πρόσφυγες”

Μέχρι και την επίσκεψη της ελληνικής αντιπροσωπείας στη ΛΔΓ, οι κρατικές αρχές της ΛΔΓ είχαν αποφασίσει τη περίθαλψη 100 παιδιών και 1000 για προσωρινή φιλοξενία με στόχο την ανάρρωση, ενώ σε 25 μάλιστα είχαν δοθεί θέσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας. Παράλληλα παραδόθηκαν 10 γραφομηχανές, 20 ασύρματοι και 5 μαγνητόφωνα για χρήση από το ΚΚΕ και τους αξιωματούχους του ΔΣΕ¹³. Προτού φτάσει το πρώτο κύμα καταγράφεται και η δεύτερη επίσκεψη αντιπροσωπείας του ΔΣΕ στη ΛΔΓ (Ιούνιος 1949). Ειδικότερα, η αποστολή απαρτιζόταν από τους: Γρηγόρης Φαράκος, Μαχήτρια Βικτώρια Τζάιχου (ή Ζάικου), Κώστας Μαχαιρίδης και Μιχάλης Μπιζάκης. Η αντιπροσωπεία συνοδεύτηκε από τον Θανάση Γεωργίου και επισκέφτηκε διάφορες οργανώσεις, εργοστάσια και αγροτοεπιχειρήσεις στο Ανατολικό Βερολίνο, στο Πότσνταμ και στα περίχωρα. Επίσης η ελληνική αντιπροσωπεία ήταν η τιμώμενη αντιπροσωπεία στο Αθλητικό Φεστιβάλ Νεολαίας του 1949, που έλαβε χώρα στη Λειψία. Μέσω αυτών των επισκέψεων εντάθηκε η προσπάθεια δημοσιοποίησης και εύρεσης στήριξης του αγώνα του ΔΣΕ και στη συγκεκριμένη περίπτωση της ΛΔΓ αποδεικνύεται αρκετά επιτυχημένη, καθώς η ΛΔΓ συνδράμει χρηματικά και με υλικά αγαθά τον αγώνα των Ελλήνων κομμουνιστών¹⁴.

Όμως, όπως γίνεται αντιληπτό, η κορυφαία βοήθεια ήταν η περίθαλψη των παιδιών, τα οποία έφτασαν σε δύο κύματα στη ΛΔΓ. Ανατολικογερμανικές αναφορές εμφανίζουν την πρώτη αποστολή σε 432 άτομα και τη δεύτερη σε 720, ενώ από την αλληλογραφία του ΚΚΕ προκύπτει ότι η πρώτη αποστολή ήταν 350 παιδιά και η δεύτερη 700¹⁵. Η δεύτερη αποστολή έλαβε χώρα το καλοκαίρι του 1950, αφού τον Μάρτιο το SED αποφασίστηκε

¹³ DY161044. Hilfskomitee für das demokratische Griechenland, 1949. Το συγκεκριμένο αρχείο πρόκειται για μία Επιστολή της γραμματείας της κεντρικής επιτροπής βοήθειας για τη δημοκρατική Ελλάδα στο NDP, όπου αναφέρονται οι δράσεις αλληλεγγύης προς την Ελλάδα, οι οποίες περιλαμβάνουν συλλαλητήρια, έκδοση ειδικών γραμματώσεων, μεροκάματα και δωρεές Γερμανών εργαζόμενων για να στηρίξουν τον αγώνα των Ελλήνων, Επιπλέον, γίνεται αναφορά στην αναγκαιότητα αποστολής 10 τυπογράφων στο ΚΚΕ.

¹⁴ Βογιατζής, “Πρόσφυγες”

¹⁵ Α. Ροφούζου, *Οι Πολιτιστικές και Επιστημονικές Σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και τη γερμανική λαοκρατική Δημοκρατία στην περίοδο 1949-1989*, Αθήνα, 2010, σσ. 165

αποδοχή άλλων 721 παιδιών¹⁶. Η ηλικία των παιδιών αυτών διέφερε (βλ. πίνακα 1). Βέβαια οι αριθμοί αναφέρονται σε 1152 και 1050 άτομα αντίστοιχα, ενώ αρκετοί ιστορικοί αυξάνουν τον αριθμό σε 1240 (340 στην πρώτη αποστολή και 900 στη δεύτερη τον 1950). Η καταγωγή των παιδιών αυτών ήταν κυρίως από την ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας που ήταν υπό τον έλεγχο του ΔΣΕ, δηλαδή από τα Πευκοχώρια, τα Καστανοχώρια, τα Κορέστια της Καστοριάς, τις Πρέσπες της Φλώρινας, τα ορεινά χωριά Βοΐου, Γρεβενών και Κόνιτσας. Στον πληθυσμό αυτό κυριαρχούσε το ελληνικό στοιχείο και υπήρχε και ένα παιδί Τσάμικης καταγωγής και 20-25 σλαβομακεδονικής καταγωγής¹⁷.

Βέβαια, περί του αριθμού των Σλαβομακεδόνων υπάρχει μία αναφορά από την Ελληνική Στρατιωτική Αποστολή στο Βερολίνο, πως ο αριθμός των Σλαβομακεδονόπουλων ανερχόταν σε 50. Πάντως ο μικρός αριθμός Σλαβομακεδονόπουλων οφείλεται στην εθνοτική ταυτότητα των κατοίκων μιας μη Σλαβικής χώρας του Ανατολικού Συνασπισμού. Ο κεντρικός σχεδιασμός της κατανομής προσφύγων προτίμησε να εντάξει τους σλαβόφωνους Έλληνες στις σλαβικές χώρες, ιδίως στα εδάφη της Γιουγκοσλαβίας και πιο συγκεκριμένα στη σημερινή Βόρεια Μακεδονία. Τα εδάφη της τελευταίας αποτελούσαν έναν προσφιλή τόπο μετεγκατάστασης για τους Σλαβόφωνους Έλληνες (ως επί το πλείστον κάτοικοι νομού Φλωρίνης, Καστοριάς), που βρίσκονταν ήδη υπό διωγμό από το 1927.

Ό,τι αφορά την άφιξη στα εδάφη της ΛΔΓ, έλαβε χώρα στις 4 Αυγούστου του 1949, όταν τα παιδιά και οι συνοδοί τους αποβιβάστηκαν στο Bad Schandau¹⁸. Στο σιδηροδρομικό σταθμό υποδέχτηκαν τα παιδιά οι αρχές της πόλης, καθώς και εκπρόσωποι οργανώσεων,

¹⁶ SAPMO, DY 34 13 /398/ 2870, Protokoll Nr. 91 der Sitzung am 10.3.1950.10.03.1950. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται την απόφαση του ΣΕΔ για την παροχή ασύλου σε 721 παιδιά, τα οποία έστω και προσωρινά θα έβρισκαν καταφύγιο στη ΛΔΓ.

¹⁷ A. Stergiou, "Der griechische Bürgerkrieg, seine Nachwirkungen und die Rolle der DDR", *Thetis: Mannheimer Beiträge zur klassischen Archäologie und Geschichte Griechenlands und Zyperns* 8 (2001), σσ. 17

¹⁸ BArch, DR 2 6046, Παρατηρήσεις Τμήματος ανατροφής και βοήθειας νέων, 6.5.1950. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται την υποδοχή και κατανομή των ανήλικων πολιτικών προσφύγων στις εστίες που παρείχε η Volkssolidarität.

οι οποίοι υπό τη συνοδεία της Φιλαρμονικής της πόλης τους πρόσφεραν λουλούδια και γλυκίσματα και τα καλωσόρισαν¹⁹.

«Κατά την είσοδό του στο γερμανικό έδαφος στο σιδηροδρομικό σταθμό του Schandau, όπου αντιπροσωπείες της FDJ, των Νέων Πρωτοπόρων, εκπρόσωποι των εθνικών επιτροπών της Επιτροπής Βοήθειας και της τοπικής διοίκησης είχαν συγκεντρωθεί και απέδιδαν θερμότερους χαιρετισμούς στα παιδιά του χωριού που μάχονταν για την ελευθερία της δημοκρατικής Ελλάδος.»²⁰.

Αυτή η ενότητα εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο η ΛΔΓ - η οποία εξακολουθεί να έχει ανάγκη - υποδέχεται την ομάδα των προσφύγων και πώς δικαιολογείται δημόσια η υποδοχή και η διαμονή τους στη δύσκολη μεταπολεμική περίοδο. Ταυτόχρονα, γίνονται ορατές οι κοινωνικές δομές και διαδικασίες, οι οποίες αποσαφηνίζουν το ξένο και την επίδρασή του στην κοινωνία υποδοχής. Η μελέτη της κάλυψης από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης παρέχει τις πρώτες ενδείξεις για τη σχέση μεταξύ των Ελληνόπουλων και της γερμανικής κοινωνίας. Τα δημοσιεύματα του Τύπου δεν περιέχουν μόνο την επίδραση των αλλοδαπών, αλλά απεικονίζουν επίσης τη σχέση μεταξύ των ντόπιων, του κράτους και των αλλοδαπών, η οποία εξαρτάται από τον χρόνο και το πλαίσιο σε κάθε περίπτωση. Στη συνέχεια περιγράφονται λεπτομερώς τα πρώτα οργανωτικά μέτρα του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και των αρμόδιων υπηρεσιών του για τη στέγαση και τη σχολική εκπαίδευση των παιδιών και των νέων.

Το τρένο με αφετηρία τη Βουδαπέστη κατέφθασε στο Bad Schandau της Σαξονίας, άφιξη η οποία συνοδεύτηκε με μια θερμή υποδοχή με γλυκά, ροφήματα και μουσική από τις μαζικές οργανώσεις της ΛΔΓ. Επόμενη στάση ήταν στο Bischofswerda κοντά στη Δρέσδη. «Η υποδοχή ήταν συγκλονιστική και στις δύο περιπτώσεις, τόσο στο Bad Schandau όσο και στο Bischofswerda.», «Ημασταν πεινασμένοι και καθίσαμε σε τραπέζια

¹⁹ Θ. Μητσόπουλος, *Μείναμε Έλληνες*, Εκδόσεις: Οδυσσέας, Αθήνα, 1979, σσ. 42-43

²⁰ “340 Griechenlandkinder sollen sich erholen. Herzlicher Empfang auf dem Grenzbahnhof Bad Schandau”, *Sächsische Zeitung* 2 (1949)

σε μια αίθουσα, αλλά κανείς μας δεν ήθελε να είναι ο πρώτος που θα έτρωγε μια μπουκιά». Σαν να είχε συμφωνηθεί μεταξύ μας. Ένας άλλος αυτόπτης μάρτυρας θυμάται: «Μπορώ να θυμηθώ την παράταξη της FDJ»²¹. Προτού συζητηθεί εδώ η κατανομή των επιμέρους καταφυγίων, εξετάζεται η δημόσια απεικόνιση της εισαγόμενης ομάδας στα μέσα μαζικής ενημέρωσης της εποχής. Οι πρώτες ενδείξεις είναι οι σποραδικές αναφορές στον περιφερειακό Τύπο, στην προκειμένη περίπτωση της περιφέρειας της Δρέσδης, μεταξύ 1949 και 1952. Στο πρώτο δημοσίευμα του Τύπου, η παροχή ασύλου περιγράφεται ως μια φιλανθρωπική πράξη που η Γερμανία όφειλε στις χώρες που είχαν καταληφθεί από τις δυνάμεις του Άξονα²².

Μάλιστα ο Υπουργός Εσωτερικών της Σαξονίας Hoffmann, εξέφρασε ότι η παροχή ασύλου στα παιδιά των Ελλήνων αγωνιστών της ελευθερίας δεν ήταν μόνο μια πράξη αλληλεγγύης προς τους λαούς της Ανατολικής Ζώνης, αλλά κυρίως μια πτυχή των αποζημιώσεων που έπρεπε να καταβάλει ο γερμανικός λαός στους λαούς που επλήγησαν από τον χιτλερικό φασισμό. Ο υπουργός Hoffmann απηύθυνε έκκληση στη γερμανική νεολαία να λάβει την επίσκεψη των Ελληνόπουλων ως αφορμή για να ενισχύσει τον αγώνα της για διεθνή κατανόηση. Η έκθεση, η οποία εμφανίστηκε στις 5 Αυγούστου 1949, δικαιολογεί την άφιξη των παιδιών με πρόσκληση της SBZ για μεγαλύτερες διακοπές αναψυχής²³. Το καθεστώς υποδέχθηκε τα προσφυγόπουλα με συμπάθεια και θαυμασμό. Ο χαρακτηρισμός τους ως υποδειγματικών μαχητών της ελευθερίας και πιστών συντρόφων ενδεχομένως να συνεπήρε τον πληθυσμό.

Όσον αφορά τις δομές φιλοξενίας: Η μέγιστη ηλικία των παιδιών ήταν τα δεκαεπτά έτη, τα οποία παιδιά βρέθηκαν υποσιτισμένα, με επιβαρυσμένη σωματική και ψυχολογική

²¹ P. T. Gekas, *Der Kirschbaum auf dem Berge: Autobiographische Skizzen : griechischer Bürgerkrieg 1946 - 1949 : Deportation in den Ostblock : eine Leben in Deutschland*, Selbstverlag, Göttingen, 2006, σσ. 56

²² “340 Griechenlandkinder sollen sich erholen. Herzlicher Empfang auf dem Grenzbahnhof Bad Schandau”, *Sächsische Zeitung* 2 (1949)

²³ “340 Griechenlandkinder sollen sich erholen. Herzlicher Empfang auf dem Grenzbahnhof Bad Schandau”, *Sächsische Zeitung* 2 (1949)

κατάσταση έχρηζαν ιατρικής περίθαλψης αμέσως μετά την άφιξή τους. Η πλειονότητα των παιδιών που γίνονταν δεκτά ήταν ορφανά. Οι επόμενες ημέρες στο Bischofswerda εξελίχθηκαν με πολύ ομαλό και λιγότερο επεισοδιακό τρόπο. Μάλιστα οργανώθηκε ένα ταξίδι σε μέρη με κατάλληλη διαμονή και εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις για να διαχωριστούν τα παιδιά ανά ηλικία. Κατά τη συλλογή δεδομένων για τα παιδιά - και ιδιαίτερα κατά τον προσδιορισμό των ηλικιών - προέκυψαν οι πρώτες δυσκολίες, δεδομένου ότι πολλά από αυτά δεν γνωρίζουν τα γενέθλιά τους, η ηλικία τους καθοριζόταν με βάση το ύψος τους και τις λίγες πληροφορίες που μπορούν να δώσουν²⁴. Μετά από ένα σύντομο διάστημα παραμονής στο Bischofswerda, προωθήθηκαν σε έντεκα (5 για εφήβους και 6 για παιδιά) εστίες της «Volkssolidarität» και της Ελεύθερης Γερμανικής Νεολαίας της Σαξωνίας και από τον Ιούλιο του 1950 οδηγήθηκαν μαζί με τη νέα αποστολή στο Radebeul, όπου βρισκόταν και η έδρα της ελληνικής οργάνωσης και τα γραφεία της γερμανικής διεύθυνσης για τα προβλήματα των Ελλήνων²⁵.

Ο οίκος της κουλτούρας²⁶, στον οποίο διοργανώνονταν εκδηλώσεις για τις ελληνικές εθνικές εορτές περιλάμβανε συγκροτήματα από βίλες και μεγάλα σπίτια με κήπους και δέντρα, τα οποία προσέφεραν όλες τις απαραίτητες ανέσεις και αποτελούσαν τις κατοικίες της ελληνικής αποστολής. Η ζωή των παιδιών στις εστίες ήταν άνετη και παρείχε τα πάντα, ενώ η μετεκπαίδευση τους είτε στις επαγγελματικές σχολές είτε σε εκπαιδευτικά ιδρύματα αναλόγως πρωτίστως των αναγκών της κοινωνίας των 2 πατρίδων τους και μετά αναλόγως των κλίσεων τους ήταν σίγουρη (Panoussi, 2017, σ. 138). Η επιλογή της περιοχής του Radebeul έγινε λόγω της εγγύτητας με τη Δρέσδη, όπου θα μπορούσαν να απασχοληθούν οι απόφοιτοι μελλοντικά. Από εκεί και έπειτα μοιράστηκαν σε αρκετές πόλεις, όπως Neuruppin, Erfurt, Berlin, Brandenburg, Leipzig, Radebeul, Chemnitz/Karl-Marx-Stadt, Zwickau, Bad Dürrenberg²⁷.

²⁴ Gekas “Der Kirschbaum”, σσ. 57

²⁵ M. Panoussi, *Politisches Exil. Die griechischen politischen Immigranten in der SBZ/DDR (1949-1982): Identität, Wahrnehmung und gesellschaftliche Partizipation*, Verlag Dr. Kovač, Hamburg, 2017 σ. 118

²⁶ Kulturhaus

²⁷ G. Ruwe, *Griechische Bürgerkriegsflüchtlinge: Vertreibung und Rückkehr*, Lienau, Münster, 1990 σ. 26

Για το πρώτο διάστημα δεν υφίστανται στατιστικά στοιχεία. Κάτι τέτοιο παρατηρείται μόλις το 1958, οπότε προκύπτει ότι από τα 1.218 παιδιά η μεγάλη πλειοψηφία βρισκόταν στη Σαξωνία και πιο συγκεκριμένα, 490 παιδιά στο Radebeul και τη Δρέσδη, 263 στη Λειψία και 182 στην Πόλη Karl-Marx. Ομάδες είκοσι ως σαράντα ατόμων βρίσκονταν στις περιοχές Zwickau, Bad Dürrenberg, Magdeburg, Brandenburg και στο Αν.Βερολίνο. Μικρότερες ομάδες δέκα περίπου ατόμων ζούσαν σε περίπου 30 άλλες πόλεις και μερικά χωριά²⁸. Κάτι το οποίο διαφοροποιούσε τη Σοβιετική ζώνη κατοχής της Γερμανίας με τις υπόλοιπες Λαϊκές Δημοκρατίες ήταν η ρητή απαγόρευση του SED για επιστρατεύσεις νέων για τον ΔΣΕ. Ωστόσο η πολεμική τους προετοιμασία για την περίοδο με το περιβόητο σύνθημα « το όπλο παρά πόδα» συνεχίστηκε μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 50. Όπως αναφέρεται από τον Troebst, η διαπαιδαγώγηση ήταν έντονα μιλιταριστική, καθώς τα παιδιά φόραγαν στολές του ΕΛΑΣ και έκαναν subbotnik (εθελοντική εργασία κατά το σοβιετικό πρότυπο), δέχονταν μια πατριωτική προπαγάνδα, η οποία είχε ως στόχο την πατριωτική διαπαιδαγώγηση τους για να απελευθερώσουν σύντομα την πατρίδα και να οικοδομήσουν τον σοσιαλισμό στην Ελλάδα. Σημαντικό ρόλο σε αυτό διαδραμάτιζαν οι Ελασίτες.

Κατόπιν επικρίσεων από μεριάς των Γερμανών καθηγητών, το 1956, αποφασίστηκε η εγκατάλειψη της φορεσιάς του ΕΛΑΣ ή των Επονιτών και επισπεύσθηκαν οι διαδικασίες εκμάθησης της γερμανικής γλώσσας και ενσωμάτωσης στην Ανατολικογερμανική κοινωνία μέσω μιας δίγλωσσης εκπαίδευσης, η οποία θα ενσωμάτωνε και τις εθνικές εορτές της Ελλάδος και της ΛΔΓ και σημαντικών για το ΚΚΕ ημερών²⁹. Για τα 100 μεγαλύτερα παιδιά προβλεπόταν η αναγκαστική παραμονή τους για διάστημα τριών-τεσσάρων μηνών σε ξεχωριστά σπίτια-σταθμούς έως ότου η σχετικά ικανοποιητική εκμάθηση της γερμανικής γλώσσας θα επέτρεπε τη μετάβαση και φοίτησή τους σε επαγγελματικές σχολές (για παράδειγμα στο Brandenburg, Leipzig, Dresden κλπ.). Με

²⁸ IV /2.18.008, Aufstellung der Gesamtstärke der griechisch-politischen Emigranten in der DDR, Radebeul, 16.01.1958. Επιστολή του Kirchner στο Τμήμα Διεθνών Σχέσεων του SED για την μεταφορά των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων μέσω της FDGB στο Τμήμα Διεθνών Σχέσεων του SED.

²⁹ S. Troebst, “Griechen ohne Heimat: hellenische Bürgerkriegsflüchtlinge in der DDR 1949–1989”, *Totalitarismus und Demokratie* 2 (2005), σσ. 256

βάση τις προτιμήσεις των αγοριών 26 από αυτά δήλωσαν γεωπόνοι και τον ίδιο αριθμό προτιμήσεων συγκέντρωσε το επάγγελμα του μηχανοτεχνίτη, 14 προτίμησαν να γίνουν ραδιοτεχνίτες, ενώ 21 κορίτσια εκδήλωσαν την επιθυμία να γίνουν νοσοκόμες και 10 μοδίστρες. Στο σημείο αυτό αξίζει να τονιστεί, ότι το 60% των παιδιών αυτών ήταν αναλφάβητα, ενώ τα υπόλοιπα είχαν μόλις τελειώσει το δημοτικό.

Αρχικά υπεύθυνος φορέας ήταν η «Volkssolidarität», την οποία διαδέχθηκε αργότερα η Επιτροπή «Freies Griechenland» του Υπουργείου Παιδείας της ΛΔΓ και η επιτροπή διασύνδεσης του SED με το ΚΚΕ. Οι εστίες και η ομώνυμη επιτροπή αποτελούσαν τον πυρήνα της κοινότητας των Ελλήνων πολιτικών μεταναστών της ΛΔΓ, όπου ανατράφηκαν και εκπαιδεύτηκαν μέχρι το 1980 περισσότεροι από 1.600-2000 Έλληνες³⁰. Ωστόσο, αρχικά η κατάσταση ήταν πολύ δύσκολη. Υπήρχαν τρεις επιβαρυντικοί παράγοντες, τους οποίους οι υπεύθυνοι της ΛΔΓ προσπάθησαν άμεσα να αντιπαρέλθουν. Ο πρώτος επιβαρυντικός παράγοντας ήταν το πρόβλημα της γλώσσας, το οποίο καθιστούσε αδύνατη την επικοινωνία με τον κοινωνικό περίγυρο και επηρέαζε αρνητικά τα παιδιά. Ο δεύτερος ήταν το θέμα της διατροφής, καθώς δεν ήταν εύκολο να συνηθίσουν φαγητά που δεν είχαν ξαναγευτεί ούτε ξαναδεί ποτέ στη ζωή τους και ο τρίτος, αλλά πολύ ουσιαστικός, η κατάσταση της υγείας τους, η οποία ήταν συχνά κλονισμένη λόγω των δύσκολων συνθηκών διαβίωσης στην Ελλάδα³¹. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι από την ιατρική εξέταση των υγειονομικών υπηρεσιών κάθε χώρας κατά την άφιξη των παιδιών διαπιστώθηκε ότι το 26% έπασχε από πνευμονικές παθήσεις, το 17,5% από βρογχικά, το 10,5% από νευρικές παθήσεις, 14% από ψώρα, 21,5% από ρευματικά και άλλες ασθένειες, ενώ απολύτως υγιείς ήταν μόνο το 10.5%.³². Παρόμοια ήταν η κατάσταση της υγείας και των παιδιών που

³⁰ S. Troebst, “Schwierige Gäste. Politische Emigranten aus Griechenland in der DDR 1949-1989”, *Deutschland-Archiv* 38 (2005), σσ. 93-94

³¹ Barch, DR 2 6220, Αναφορά κυρίας Jacobs, 5.1.1950. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται την ιατρική γνωμοδότηση και κάποιες εκτιμήσεις περί της εκπαιδευτικής διαδικασίας, που έπρεπε να εφαρμοστεί για τα Ελληνόπουλα. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στην ένταξη των μαθημάτων της γραμματικής, ιστορίας, γεωγραφίας και πατριδογνωσίας.

³² Κ. Γκριτζώνας, *Τα παιδιά του εμφύλιου πολέμου*, Φιλίστωρ, Αθήνα, 1998, σσ. 89

έφτασαν στη ΛΔΓ³³. Για να καταπολεμηθούν τα προβλήματα υγείας διατέθηκε για τα Ελληνόπουλα ιατρικό προσωπικό, το οποίο είτε έμεναν εντός των εγκαταστάσεων είτε πολύ κοντά.

Μάλιστα, ο πρώτος έλεγχος των παιδιών κατέδειξε, πως τα περισσότερα ήταν λιποβαρή, γι' αυτό το λόγο έπρεπε να δοθεί σημασία και στη διατροφή των παιδιών. Ειδικότερα, για τη διατροφή των Ελληνόπουλων διατίθετο πλέον το ποσό των 2.95 μάρκων κατά άτομο, εξασφαλίζοντας τέσσερα γεύματα την ημέρα (120 γρ. κρέας και 70 γρ. βούτυρο), τα παιδιά του δημοτικού λάμβαναν 10 μάρκα την εβδομάδα και των επαγγελματικών σχολείων 5-100 μάρκα για τα μικροέξοδά τους. Πέρα από την επιβαρυνμένη σωματική υγεία, τα παιδιά είχαν μια αρκετά εύθραυστη ψυχική κατάσταση, η οποία φάνηκε ιδιαίτερα στις απεργίες του 1953, οι οποίες συντάραξαν τη ΛΔΓ και τερματίστηκαν με την είσοδο των τανκς στους δρόμους του Βερολίνου.

Κατά τη διάρκεια της 17^{ης} Ιούνη του 1953, τα παιδιά πήραν μόνα τους τα μαχαίρια και οχύρωσαν την κατοικία τους, λέγοντας πως έρχονταν οι φασίστες³⁴. Η παρολίγο κατάρρευση του σοσιαλιστικού καθεστώτος της ΛΔΓ οδήγησε τους κρατικούς φορείς σε περαιτέρω καχυποψία και εμβάθυνση στο αστυνομικό κράτος, όπου οι πολίτες κατασκοπεύονταν ή συνεργάζονταν με την Stasi, η οποία ήταν το σπαθί και η ασπίδα του κόμματος-καθεστώτος. Αυτό το αίσθημα δυσπιστίας υιοθετήθηκε και από το ΚΚΕ, το οποίο επέβαλλε αυστηρούς περιορισμούς στη ζωή των παιδιών (απαγόρευση εξόδου, απαγόρευση σεξουαλικών σχέσεων) και παράλληλα παραβίαζε τη μυστικότητα της αλληλογραφίας, καθώς όλα τα γράμματα ελέγχονταν και λογοκρίνονταν από τους αρμόδιους ιδίως μετά την αποσταλινοποίηση το 1956 και τις λεγόμενες «φράξιες» «ζαχαριαδικών» και «ρεφορμιστών». Ένα μέτρο που ακολουθήθηκε από το ΚΚΕ και το SED για τη βελτίωση της ψυχικής κατάστασης των παιδιών ήταν το ταξίδι 630 παιδιών

³³ A. Stergiou, "Die Beziehungen zwischen Griechenland und der DDR und das Verhältnis der SED zur KKE", Mannheim 2001, σσ. 249

³⁴ S. Troebst, "Griechen ohne Heimat: hellenische Bürgerkriegsflüchtlinge in der DDR 1949–1989", *Totalitarismus und Demokratie* 2 (2005) σ. 257

στη Τσεχοσλοβακία(75), Ουγγαρία(35), Ρουμανία(175), Πολωνία(160) και Βουλγαρία(120) για να επισκεφθούν τους γονείς τους³⁵.

Συνεργασία ΚΚΕ και SED και η συγκρότηση μίας προνομιούχας συλλογικότητας

Όπως γίνεται αντιληπτό, σημαντικό ρόλο στον έλεγχο, αλλά και στη δράση των Ελλήνων κομμουνιστών διαδραμάτιζαν τα μέλη του ΚΚΕ. Στον πίνακα 2 αναγράφεται ο αριθμός των εγκατασταθέντων προσφύγων και ο αριθμός των κομματικών μελών και των Κομματικών βάσεων το 1952. Οι τελευταίες αποτελούσαν «τα μάτια» του ΚΚΕ στον κόσμο και αποτελούσαν τον πυρήνα του. Μέσα από αυτές διατηρούσε στενή επαφή και μέσο για τη κομματική δουλειά και την δημιουργία του «homo socialisticus» στο «refugee land» του ΚΚΕ. Δεν πρέπει να αγνοηθεί το γεγονός, ότι τα επόμενα χρόνια μετά την εγκατάσταση των πολιτικών προσφύγων διενεργήθηκαν μεγάλες αλλαγές στο κομμουνιστικό κίνημα, όπως ο θάνατος του Στάλιν, η αποσταλινοποίηση και η ειρηνική συνύπαρξη των 2 κόσμων με το 20ο Συνέδριο και οι αλλαγές και εκκαθαρίσεις που επέφερε το 20ο Συνέδριο στα ΚΚ παγκοσμίως. Ειδικά, οι τελευταίες σε συνδυασμό με την προσπάθεια εύρεσης εξιλαστήριου θύματος για την ήττα του ΔΣΕ οδήγησαν στην απάθεια, έλλειψη προσανατολισμού και απομάκρυνση πολλών πολιτικών προσφύγων από το Κόμμα. Με άμεση συνέπεια, την ανάπτυξη μαοϊκών και ευρωκομμουνιστικών τάσεων εντός των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων, γεγονός που θορύβησε τόσο το ΚΚΕ, όσο και το SED.

Πράγματι καθ' όλη τη διάρκεια της υπερορίας των Ελλήνων στη ΛΔΓ παρατηρείται μία στενή συνεργασία μεταξύ του SED και του ΚΚΕ. Το Τμήμα Διεθνών Συνδέσμων της Κεντρικής Επιτροπής του SED βρισκόταν σε στενή επαφή με το ΚΚΕ. Η Ελληνική Κομματική Οργάνωση (ΚΟ), η οποία υπόκειτο σε κεντρικό σχεδιασμό από την ΚΕ του ΚΚΕ, υπήρχε σε κάθε σοσιαλιστική χώρα όπου ζούσαν Έλληνες πρόσφυγες, συμπεριλαμβανομένης της ΛΔΓ. Ωστόσο, οι έριδες και οι φυγόκεντρες δυνάμεις κατά την διάρκεια αποσταλινοποίησης του ΚΚΕ θορύβησαν το SED, το οποίο πιθανότατα

³⁵ Troebst (2005), σ.259

θεωρούσε, πως το ΚΚΕ δεν μπορούσε να διατηρήσει τον έλεγχο επί των πολιτικών προσφύγων, οπότε και μία παράλληλη με το SED πολιτική δραστηριότητα ίσως να έθετε και σε κίνδυνο την ίδια τη ΛΔΓ. Τούτη η δυσπιστία οδήγησε στην απόφαση περί απαγόρευσης λειτουργίας κομματικών οργανώσεων του ΚΚΕ εντός της ΛΔΓ το 1957 και στη «μεταφορά» των μελών του ΚΚΕ στο SED. Εφεξής, η μοναδική οργάνωση των Ελλήνων θα ήταν η επιτροπή «Ελεύθερη Ελλάδα». Αυτή η απόφαση πυροδότησε αντιδράσεις από το ΚΚΕ, στο οποίο δόθηκε η απάντηση, ότι οι Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες/ Έλληνες χωρίς πατρίδα για το Ανατολικογερμανικό κράτος, θα πρέπει προς το παρόν να οικοδομήσουν τον σοσιαλισμό στη δεύτερη πατρίδα τους, δηλαδή τη ΛΔΓ και να ενσωματωθούν στο πολιτικό και κοινωνικό σύστημα της ΛΔΓ³⁶. Όσον αφορά την οργανωτική ένταξη των Ελλήνων, εφαρμόστηκε το ίδιο μοτίβο με τους Γερμανούς ομολόγους τους. Τα παιδιά γίνονταν δεκτά στην Οργάνωση Πρωτοπόρων/πιονέρων Ernst Thälmann, οι νέοι στην FDJ και οι ενήλικες, όπως δάσκαλοι, εκπαιδευτικοί και λειτουργοί του ΚΚΕ, γίνονται μέλη του SED. Το καθήκον των μελών του κόμματος ήταν, αφενός, η συστηματική συμμετοχή στην πολιτική εκπαίδευση και, αφετέρου, η παρακολούθηση της μηνιαίας πολιτικής εκπαίδευσης. Όσοι ζούσαν στις συλλογικότητες έπρεπε να συμμετέχουν σε ζωντανή πολιτική εργασία, να αγοράζουν την κομματική έκδοση "Νέος Κόσμος" και κάθε άλλη κομματική βιβλιογραφία και να εξασφαλίζουν την ελκυστική οργάνωση ενός πολιτιστικού κέντρου στο ήδη αναφερθέν Kulturhaus στο Radebeul. Όλα τα μέλη του κόμματος έπρεπε να είναι συνδρομητές των εφημερίδων Neues Deutschland και Leipziger Volkszeitung (DY 30/IV A2/20/252, 06.05.1958).

Το παράδοξο της σχέσης μεταξύ του ΚΚΕ και του SED έγκειτο στην πολιτική ευθύνη για τους Έλληνες πρόσφυγες στη Γερμανία: επίσημα, το ΚΚΕ ήταν υπεύθυνο, αλλά το SED ήταν άμεσα υπεύθυνο. Το SED αρνήθηκε στους πρόσφυγες τις δικές τους πολιτικές οργανώσεις. Έξι χρόνια αργότερα (1963), το ΚΚΕ αιτήθηκε την επανασυγκρότηση της κομματικής επιτροπής, λαμβάνοντας αρνητική απάντηση από το SED αρνήθηκε, απόφαση

³⁶ A. Sebastian, *Zwischen Griechenland und der DDR - Flüchtlingsschicksale griechischer Kinder und Jugendlicher zu Zeiten des Kalten Krieges*, Siegen, 2016 σ. 29-30

η οποία τεκμηριώθηκε από την επιτυχή ενσωμάτωση των Ελλήνων στις πολιτικές οργανώσεις της ΛΔΓ και από ορισμένες υποψίες για ύποπτες επαφές των Ελλήνων με την Ελληνική Στρατιωτική Αποστολή στο Δυτικό Βερολίνο, η οποία ήταν υπεύθυνη για την έκδοση/ανανέωση διαβατηρίων για τους Έλληνες τόσο του Ανατολικού, όσο και του Δυτικού Βερολίνου (Panoussi, 2017, σ. 191). Μάλιστα, στην απορριπτική απάντηση της ΚΕ του SED, αναφέρθηκε χαρακτηριστικά:

«Δεν βλέπουμε καμία ανάγκη για την πραγματοποίηση αυτών των προτάσεων. Από τους περίπου 1000 εργαζόμενους Έλληνες πρόσφυγες, περίπου 450 είναι μέλη του SED και όλοι ανήκουν στο FDGB.»³⁷.

Η άνωθι αιτιολογία απόρριψης επέκτασης του κομματικού μηχανισμού του ΚΚΕ εντός ΛΔΓ δείχνει την καχυποψία και τη μανία του SED για έλεγχο πάνω σε όποια οργάνωση λειτουργούσε παράλληλα με εκείνο. Επίσης, οι πρόσφατες μνήμες από τον αντίκτυπο της αποσταλινοποίησης στο εσωτερικό του ΚΚΕ και οι ενδοκομματικές έριδες είχαν εμφανίσει το ΚΚΕ και τα μέλη του ως ένα όχι και τόσο έμπιστο κόμμα, το οποίο μπορούσε να λειτουργήσει αποσταθεροποιητικά για το Ανατολικογερμανικό καθεστώς. Επίσης απορρίφθηκε από το SED η πρόταση του ΚΚΕ για δημιουργία ενός κέντρου ηγεσίας στη ΛΔΓ για την πολιτική εργασία με τους Έλληνες πρόσφυγες και φοιτητές που ζουν στη Δυτική Γερμανία και στις άλλες δυτικές χώρες. Ο λόγος που αναφέρεται είναι ότι αυτό συνεπάγεται πολλά ταξίδια και δημιουργεί έναν παράγοντα αβεβαιότητας που δεν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε στο Βερολίνο. Υπάρχουν ήδη αρκετές εκπλήξεις λόγω της σύνδεσης των μεταναστών με την ελληνική στρατιωτική αποστολή στο Δυτικό Βερολίνο³⁸. Οι δικές τους οργανώσεις θα αποσπούσαν την προσοχή από την προετοιμασία

³⁷ Barch, DY 30/IV A 2/20/1032, Griechische Emigranten in der DDR, 03.1963, φύλλο 92, Δρέσδη. Το παρόν αρχείο πρόκειται για μία επιστολή του οικονομικό-επιχειρησιακού παραρτήματος της κρατιδιακής επιτροπής του ΣΕΔ στη Δρέσδη στο τμήμα Διεθνών Σχέσεων της Κ.Ε. του ΣΕΔ. Στο συγκεκριμένο αρχείο δίνονται πληροφορίες για τις πολιτικές δραστηριότητες και τη γενικότερη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων των Ελλήνων.

³⁸ Barch, DY 30/IV A 2/20/1032, Griechische Emigranten in der DDR, 11.03.1963, φύλλο 93, Δρέσδη. Το παρόν αρχείο πρόκειται για μία επιστολή από τα κεντρικά του ΣΕΔ στη Δρέσδη στον Χόνεκερ, όπου αναγράφονται πληροφορίες περί της Ελληνικής Στρατιωτικής Αποστολής στο Δυτικό Βερολίνο και γενικότερα πληροφορίες περί των ταξιδιών των πολιτικών προσφύγων στο Δυτικό Βερολίνο.

για μεταγενέστερα καθήκοντα στην πατρίδα και, ως εκ τούτου, θα έπρεπε να κατασταλούν κεντρικά. Επιτρέπονται μόνο χωριστές κομματικές συγκεντρώσεις μεταξύ των μεταναστών που έχουν προηγουμένως ενταχθεί στο SED από το ΚΚΕ. Έτσι, το 1959, η πρόταση του ΚΚΕ για τη διεξαγωγή γενικής συνδιάσκεψης των Ελλήνων κομμουνιστών στη ΛΔΓ απορρίφθηκε αδικαιολόγητα, καθώς οι πολιτικές δραστηριότητες των Ελλήνων μπορούσαν να χαρακτηριστούν επιζήμιες για τη ΛΔΓ³⁹ (DY 30 J IV 2/2/642, 21.04.1959). Οι πολιτικοί αγώνες και οι συγκρούσεις της αντίστοιχης χώρας μπορούν να μεταφερθούν στο έδαφος της ΛΔΓ και να θέσουν σε κίνδυνο την εσωτερική ασφάλεια. Η απαγόρευση των πολιτικών οργανώσεων συνδέεται συνεπώς στενά με την οριοθέτηση των πολιτικών αρμοδιοτήτων: το SED φοβάται για το μονοπώλιο της πολιτικής δράσης του. Όλες οι πολιτιστικές-πολιτικές δραστηριότητες αποτελούν για το SED εξαιρετικά αποτελεσματικές μεθόδους πολιτικής εργασίας με τους Έλληνες: "Εκτός από τη βασική πολιτική διαπαιδαγώγηση από το SED και τις άλλες μαζικές οργανώσεις, αντίστοιχη διαπαιδαγώγηση γίνεται και μέσα στους Έλληνες πρόσφυγες, η οποία χρησιμεύει στη διατήρηση και ενίσχυση του δεσμού με την πατρίδα και στην εξοικείωση της νεολαίας με τα προβλήματα, τη γραμμή και τον αγώνα του SED (DY 30/1V A 2/20/252, 28.02.1961).

Αναφορικά με τους «Έλληνες χωρίς πατρίδα»⁴⁰, που έλαβαν άδεια παραμονής στη ΛΔΓ αξίζει να αναφερθεί η ιδιαίτερη ανατροφή τους αποκλειστικά ως Έλληνες και όχι ως Ελληνογερμανοί ή Γερμανοί, παρόλο που δεν τους αναγνωριζόταν η ελληνική ταυτότητα συλλογικά, αλλά μεμονωμένα. Τα «παιδιά του Μάρκου» οργανώνονταν σε ομάδες των πιονέρων 'Ernst Thälmann', οι έφηβοι στην Ελεύθερη Γερμανική Νεολαία (FDJ) και οι ενήλικες, κυρίως δάσκαλοι και παιδαγωγοί, στο SED στο τμήμα των Διεθνών Σχέσεων της εκάστοτε οργάνωσης. Βεβαίως, ήδη από το 1949 είχαν αρχίσει οι προσχωρήσεις Ελλήνων στο SED και μάλιστα το 1953, 93 Έλληνες προσχώρησαν στο κόμμα και άλλοι 115 ήταν υποψήφια μέλη (βλ. πίνακα 3). Συγκεκριμένα, σε ένα έγγραφο του δημοτικού σχολείου στο Radebeul αναφέρεται, ότι η ενασχόληση με τους Έλληνες πολιτικούς πρόσφυγες

³⁹ Barch, DY 30 J IV 2/2/642, Απριλίου 21, Konferenz der griechischen Kommunisten, die sich in der Emigration in der DDR befinden - Mitte Juni 1959, 21.04.1959, φύλλο 25. Το παρόν αρχείο εμπεριέχει τον αριθμό πρωτοκόλλου(18/59) της απόφασης του ΣΕΔ να αρνηθεί τη διεξαγωγή ενός συνεδρίου των Ελλήνων κομμουνιστών, που ζουν στη ΛΔΓ.

⁴⁰ Griechen ohne Heimat

στόχευε στην ανάπτυξη τους ως υπερασπιστές της δημοκρατίας, οι οποίοι μετέπειτα σαν ειδικευμένοι εργάτες θα δύνανται να οικοδομήσουν εκ νέου την πατρίδα τους⁴¹. Μάλιστα, η μεταφορά στο SED έδωσε τη δυνατότητα σε κάποιους να ακολουθήσουν πολιτική καριέρα και να φοιτήσουν στα κομματικά σχολεία. Γι' αυτό το λόγο κάθε παράλληλη κομματική μορφή οργάνωσης θα μπορούσε να καταστεί εμπόδιο στην ανάπτυξη της ΛΔΓ και του κομμουνιστικού ιδεώδους.

Στο σημείο αυτό αξίζει να τονιστεί πως ένας βασικός λόγος της αλληλεγγύης της Ανατολικογερμανικής κοινωνίας ήταν η επανόρθωση για τις ναζιστικές θηριωδίες. Εξαιτίας αυτού, όλοι οι Έλληνες χαρακτηρίζονταν ως «θύματα του φασισμού» και γι' αυτό το λόγο λάμβαναν ένα ποσό αποζημίωσης⁴². Πάντως το φαινόμενο συγκεντρωτισμού του SED είχε φανεί ήδη πριν από το 1957, στα πρώτα χρόνια της εγκατάστασης των Ελλήνων σε ανατολικογερμανικό έδαφος, όταν το SED δεν διέθετε άμεσα τα χρήματα που είχαν συλλεχθεί για τον αγώνα του ΔΣΕ στο ΚΚΕ, αλλά προτίμησε να ανοίξει λογαριασμό στο όνομα του ΚΚΕ, όπου τα λεφτά ήταν δεσμευμένα από το SED και για όποια εκταμίευση απαιτούταν η έγκριση του τελευταίου⁴³. Αυτές οι κινήσεις του SED θα μπορούσαν να ερμηνευθούν ως μία δυσπιστία/αποστροφή απέναντι στον διάλογο, ακόμα και με ένα αδελφό κόμμα. Αυτό συνέβαινε, διότι η ύπαρξη ενός παράλληλου κομματικού μηχανισμού του ΚΚΕ δημιουργούσε ένα καθεστώς μέσα στο ευρύτερο καθεστώς και αυτό θα μπορούσε να λειτουργήσει ανασταλτικά και περιοριστικά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων κεντρικά, καθώς για μία μικρή μερίδα του πληθυσμού θα έπρεπε να λαμβάνεται υπόψιν και η έγκριση ενός ξένου κόμματος, πράγμα που θα υπέσκαπτε την ολοκληρωτική ανεξαρτησία του SED.

⁴¹ Barch, DR 2 6046, Abschrift eines Schreiben der Grundschule Steinbachstraße in Radebeul, 12.12.1950. Το παρόν αρχείο αποτελεί το γράμμα ενός δημοτικού σχολείου με Έλληνες μαθητές, οι οποίοι αναφέρονται στο μελλοντικό καθήκον της σοσιαλιστικής ανοικοδόμησης της Ελλάδας.

⁴² F. Hirschinger, *Der Spionage verdächtigt*, V&R Unipress, Göttingen, 2009 σ. 44

⁴³ Σ. Δορδανάς, Β. Καλογρηάς, *Οι Έλληνες της Στάζι: Το Υπουργείο Κρατικής Ασφάλειας και οι Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες στην Γερμανική Λαοκρατική Δημοκρατία*, Εκδόσεις: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2015, σσ. 59

Επιπλέον, μέσω της υπαγωγής τόσο του ΚΚΕ στους κομματικούς μηχανισμούς του SED, όσο και με την υπαγωγή του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος στο Ανατολικογερμανικό παρατηρείται η διάθεση του SED να αποφύγει τη δημιουργία μίας συλλογικής ταυτότητας στους κόλπους του γερμανικού εργατικού κράτους. Αυτό θα αναλυθεί αργότερα σε επόμενο κεφάλαιο σχετικά με την αποτίμηση της ενσωμάτωσης των πολιτικών προσφύγων στη ΛΔΓ. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί, ότι το πέρασμα από το ΚΚΕ στο SED αντιμετώπισε αρχικά κάποια εμπόδια κυρίως λόγω της αποσταλινοποίησης και κάποιων εθνικιστικών τάσεων, αλλά παράλληλα σηματοδότησε την αφετηρία σταθεροποίησης της προσφυγικής ζωής στις «νέες πατρίδες», καθώς συνοδεύτηκε και με τη διάλυση της ΕΒΟΠ και την ενσωμάτωση των παιδιών στο εκπαιδευτικό σύστημα της εκάστοτε χώρας υποδοχής τους. Αντίθετη πορεία από τη σταθεροποίηση της ζωής των πολιτικών προσφύγων ακολουθεί το ΚΚΕ, το οποίο βρίσκεται στη δίνη των θυελλών, προερχόμενων από τις ανακατατάξεις στο διεθνές κομμουνιστικό κίνημα και από την αυξανόμενη καχυποψία του SED.

Πάντως παρά τους περιορισμούς που έθεσε το SED στο ΚΚΕ, δεν σταμάτησαν οι ευχαριστήριες ανακοινώσεις και επιστολές, όπως η παρακάτω (βλ. παράρτημα). Τη χρονιά εκείνη της επιστολής διοργανώθηκε εκδήλωση για τη 40η επέτειο δράσης του ΚΚΕ στις 29 Νοεμβρίου του 1958 στο Βερολίνο με γραμματέα των Ελλήνων της ΛΔΓ τον Τζήκα. Ειδικότερα, το πρόγραμμα περιλάμβανε σύντομη ιστορία του κόμματος, εισήγηση από το κόμμα, εκλογή επιτροπής για τους Έλληνες της ΛΔΓ, ομιλία, χαιρετισμούς από έναν Έλληνα εργάτη και έναν τραυματία του Εμφυλίου, χορούς ανταρτικά ελληνικά και σοβιετικά τραγούδια, παραδοσιακούς χορούς από την Κύπρο και Ελλάδα, σκετς σχετικά με την Αντίσταση, απαγγελία του Οδηγητή από τον Κώστα Βάρναλη και την ακρόαση της Διεθνούς. Η εκδήλωση αυτή συνοδεύτηκε από χορωδία Ελλήνων από διάφορες πόλεις της ΛΔΓ και από συνθήματα, όπως «Να ζήσει το ΚΚΕ, Ελευθερία ή Θάνατος, Κανείς για καταναγκαστική εργασία στη Γερμανία, Να ζήσει το ΚΚΕ, θάνατος στους κατακτητές κ.α»⁴⁴. Ο λαμπρός αυτός εορτασμός της δράσης του ΚΚΕ θα μπορούσε να ερμηνευθεί

⁴⁴ SAPMO, NY 41821277. Σχέσεις ΣΕΔ με ΚΚΕ, δίχως ημερομηνία. Το παρόν άρθρο δίνει πληροφορίες για τις σχέσεις των 2 κομμάτων από το 1948 έως το 1969. Επιπλέον, δίνει πληροφορίες περί α) των εσωκομματικών διαμαχών στο ΚΚΕ Ιαν. 1960; Β) Πληροφοριακό υλικό για την κατάσταση στην Ελλάδα, 1966; Γ) Χαιρετισμοί Ελλήνων προσφύγων στη ΛΔΓ στον Walter Ulbricht, Οκτ. 1969. Ας μην αγνοείται η σημασία της ευχαριστήριας επιστολής των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων στο ΣΕΔ, καθώς πρώτα είναι

ακόμα και ως ένα δώρο του SED για την υπακοή του ΚΚΕ προς το θέμα της πολιτικής δραστηριότητας του τελευταίου.

Στο σημείο αυτό θα μπορούσε να λεχθεί, πως παρά τις φαινομενικές δυσκολίες που αντιμετώπιζε το ΚΚΕ, παρατηρήθηκε η συγκρότηση μίας συλλογικής ταυτότητας των Ελλήνων εντός της ΛΔΓ. Είναι δυνατή όμως η διατήρηση μιας συλλογικής μνήμης στη χώρα υποδοχής όσον αφορά ένα κοινό παρελθόν; Ναι, καθώς το άτομο ανακαλεί τις αναμνήσεις του με τη βοήθεια των πλαισίων αναφοράς της κοινωνικής μνήμης και οι διάφορες ομάδες στις οποίες διασπάται η κοινωνία είναι σε θέση ανά πάσα στιγμή να ανασυνθέσουν το παρελθόν τους⁴⁵. Η θεωρητική εργασία έλαβε χώρα ιδίως στους χώρους διδασκαλίας και στο «σπίτι» της Ελεύθερης Ελλάδας. Μεγάλη σημασία αποδόθηκε στην τακτική ανάγνωση της εβδομαδιαίας ελληνικής εφημερίδας και στην παρακολούθηση των ειδήσεων από το κανάλι της Ελεύθερης Ελλάδας. Μέσα από την ενεργό συμμετοχή σε εθνικές εκδηλώσεις μνήμης και δράσεις αλληλεγγύης, ενορχηστρώθηκε ο αφοσιωμένος αγώνας κατά της βασιλικής εξουσίας στην Ελλάδα. Τέτοιες περιστάσεις προσέφεραν την ευκαιρία για εκτεταμένη σκηνοθεσία της συλλογικής ταυτότητας. Οι επέτειοι αποτελούσαν επίσης έναυσμα για προβληματισμό. Μέσω της επαναλαμβανόμενης μνήμης, η ιστορία μετατράπηκε σε μύθο, καθώς η μνήμη εργαλειοποιήθηκε ως μέσο αντίληψης του παρελθόντος και ως μέσο διαμόρφωσης της ταυτότητας των Ελλήνων. Ως επέτειοι είχαν χαρακτηριστεί οι ακόλουθες ημέρες:

- 23 Φεβρουαρίου: Ημέρα Ίδρυσης της ΕΠΟΝ
- 25 Μαρτίου: Εθνική Ημέρα
- 31 Μαρτίου: Επέτειος θανάτου του λαϊκού ήρωα του ελληνικού λαού Νίκου Μπελογιάννη

αδημοσιεύτη και αποτελεί ένα εξαιρετικό παράδειγμα-επαλήθευση της σοσιαλιστικής αλληλεγγύης και της ευγνωμοσύνης που πηγάζει από αυτή.

⁴⁵ M.Halbwachs, *Das Gedächtnis und seine sozialen Bedingungen*, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1985 σ. 381

- 27 Απριλίου: Γενέθλια του Γενικού Γραμματέα του ΚΚΕ Νίκου Ζαχαριάδη
- 27 Σεπτεμβρίου: Ημέρα ίδρυσης του ΕΑΜ
- 17 Νοεμβρίου: Ημέρα ίδρυσης του ΚΚΕ (DR 2/84321, 10.09.1955).

Ουσιαστικά θα μπορούσε να λεχθεί πως δημιουργήθηκε ένα παρελθόν που παραδόθηκε στις ανάγκες για τη νοηματοδότηση του εκάστοτε παρόντος. Θα μπορούσε να λεχθεί, πως το παρελθόν αποτελούσε στην προκειμένη μια κοινωνική κατασκευή. Η πολιτιστική μνήμη αναφερόταν σε γεγονότα ή σε σταθερά σημεία του παρελθόντος, ενώ κάποια γεγονότα απέκτησαν συμβολική αξία, αποτελώντας το θεμέλιο της μνήμης για την κοινωνική ομάδα. Φυσικά, δεν έλειψε η χωρική τοποθέτηση της μνήμης, καθώς οι τόποι μνήμης διατηρούν και αναπαράγουν τη πολιτική και πολιτιστική ταυτότητα και μνήμη των «Ελλήνων δίχως πατρίδα». Ουσιαστικά, ο τόπος και ο χρόνος αλληλοσυμπληρώνονταν, ώστε να συγκροτηθεί ένας κοινός τόπος μεταξύ ατομικής εμπειρίας και μνήμης μεταξύ των γενεών, που θα διευκόλυνε τη συγκρότηση μίας συλλογικής μνήμης των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων, οι οποίοι μακροπρόθεσμα θα ανακαλούσαν ως ανάμνηση ό,τι είχε θεωρηθεί ως αξιόπιστο στο πολιτισμικό περιβάλλον της ομάδας⁴⁶. Χαρακτηριστική χωρική τοποθέτηση της συλλογικής μνήμης των Ελλήνων της ΛΔΓ αποτέλεσε το μνημείο του Μπελογιάννη στο Βερολίνο-Κάρλσχορστ, το οποίο συμβόλιζε το παρελθόν και μέσω του εορτασμού της επετείου του θανάτου προς τιμήν του Μπελογιάννη εξασφαλιζόταν η τακτική παρουσία του παρελθόντος στην καθημερινότητα των «Ελλήνων δίχως πατρίδα». Μέσω της αποσαφήνισης του παρελθόντος, προσδιορίστηκε η σημερινή ταυτότητα των Ελλήνων από το κοινό παρελθόν, η οποία ταυτότητα φυσικά καθοριζόταν αφενός, από την επιτροπή ΕΒΟΠ και τις αποφάσεις της διαχρονικά, τη διάδοχό της, την ΕΚΚΕ, τον εκδοτικό οίκο Ελεύθερη Ελλάδα και αργότερα τους Πολιτικούς και Λογοτεχνικούς Εκδότες, οι οποίοι, αφενός, αποφάσιζαν ποια βιβλία θα τυπωθούν και, αφετέρου, μπορούσαν έτσι να καθορίζουν το περιεχόμενο που θα διαδοθεί εντός της ομάδας.

⁴⁶ A. Assmann, *Der lange Schatten der Vergangenheit: Erinnerungskultur und Geschichtspolitik*, C.H.Beck, München, 2007 σ. 217

Πέραν του εορτασμού των επετείων, χρηματοδοτήθηκαν και διοργανώθηκαν πολλές αφειδώς από το SED διάφορες πολιτιστικές δραστηριότητες και εκδηλώσεις των Ελλήνων, όπως πανηγύρια, γάμοι, προβολές ταινιών, εκδηλώσεις χορωδιών και λαϊκών χορών πραγματοποιούνται στο Σπίτι του Πολιτισμού, τον πολιτιστικό χώρο της Επιτροπής Εσωτερικού της Ελεύθερης Ελλάδας. Χαρακτηριστικά, το 1962, εγκρίθηκε από το Περιφερειακό Συμβούλιο της Δρέσδης κονδύλι ύψους 7. 500 μάρκων για τις πολιτιστικές δραστηριότητες των Ελλήνων. Ένα χρόνο αργότερα, το ποσό αυτό αυξήθηκε σε 38.000 DM, εκ των οποίων τα 25.000 χρηματοδοτούνταν από την Ομοσπονδιακή Εκτελεστική Επιτροπή της FDGB⁴⁷. Κατά την περίοδο της εγκαθίδρυσης της δικτατορίας στην Ελλάδα, σημειώθηκε αύξηση στη χρηματοδότηση των δράσεων αλληλεγγύης και παρά τη διασπορά των Ελλήνων στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης σημειώθηκε απρόσκοπτη προώθηση του εκπαιδευτικού έργου μέσω διαφόρων οργανώσεων, επιτροπών ή ακόμη και ενός τυπογραφείου που παράγει εκπαιδευτικό υλικό ειδικά για αυτούς. Έτσι, η διαδικασία ενσωμάτωσης στα μέσα της δεκαετίας του 1950 συνοδεύτηκε από μια σειρά πολιτικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων μέχρι τη δεκαετία του 1960. Παρά την αλλαγή τύπου διαμονής των μεταναστών, οι δεσμοί με την πατρίδα διατηρούνταν μέσω του πολιτισμού. Με αποτέλεσμα τη δημιουργία κάποιων κοινωνικών δικτύου επικοινωνιακού χαρακτήρα, τα οποία εκφράζονται με την ανάδυση ειδικών σχέσεων τόσο εντός της ελληνικής συλλογικότητας όσο και εντός της κοινωνίας υποδοχής. Η ζωή των μεταναστών λαμβάνει χώρα σε όλα τα επίπεδα, για παράδειγμα στην κοινή μάθηση, στις κοινοτικές οργανώσεις και στους πολιτικούς και πολιτιστικούς θεσμούς. Σε γενικές γραμμές, η ελληνική συλλογικότητα θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μια μικροκοινωνία εντός της ΛΔΓ.

Η πολύπλευρη ανάπτυξη της πολιτιστικής-πολιτικής ζωής, η συμμετοχή σε πολιτικές οργανώσεις, η έκδοση περιοδικών, η διοργάνωση ελληνικών (πολιτιστικών) συνελεύσεων που συγκαλούνταν σε διάφορες περιστάσεις και οι δυνατότητες εκπαιδευτικής επέκτασης

⁴⁷ Barch, DY 30/IV A 2/20/1032, Griechische Emigranten in der DDR, 03.1963, φύλλο 92, Δρέσδη. Το παρόν αρχείο πρόκειται για μία επιστολή του οικονομικό-επιχειρησιακού παραρτήματος της κρατιδιακής επιτροπής του ΣΕΔ στη Δρέσδη στο τμήμα Διεθνών Σχέσεων της Κ.Ε. του ΣΕΔ. Στο συγκεκριμένο αρχείο δίνονται πληροφορίες για τις πολιτικές δραστηριότητες και τη γενικότερη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων των Ελλήνων.

μέσω των ελληνικών βιβλίων και περιοδικών ενίσχυαν τις σχέσεις με την Ελλάδα, διατηρώντας ταυτόχρονα τη μνήμη της χώρας αυτής και επιδρώντας σταθεροποιητικά στη συνέχιση της εθνοπολιτιστικής ταυτότητας. Για να συμπληρωθεί η πολιτιστική εκπαίδευση των Ελλήνων, εκδίδονταν στη ΛΔΓ μια σειρά λογοτεχνικών έργων μαρξιστικής λογοτεχνίας που απαγορεύτηκαν στην Ελλάδα. Πολλά έργα που δημοσιεύτηκαν στη ΛΔΓ θα κυκλοφορήσουν αργότερα και στην Ελλάδα. Εκτός αυτού, ο ελληνικός πολιτισμός διαδόθηκε στην ΛΔΓ μέσω της μετάφρασης ελληνικών λογοτεχνικών έργων στα γερμανικά, πολλά από τα οποία θα γίνουν αργότερα μερικά από τα πιο χαρακτηριστικά έργα της ελληνικής λογοτεχνίας, όπως ο «Τελευταίος πειρασμός του Χριστού» ή ο «Αλέξης Ζορμπάς»⁴⁸. Αν και τα προαναφερθέντα περιοδικά εκδίδονται μόνο στα ελληνικά, καθώς απευθύνονται μόνο στην ομάδα-στόχο των Ελλήνων πολιτικών μεταναστών, η μετάφραση αρκετών ελληνικών μυθιστορημάτων στα γερμανικά και οι γερμανικές εκδόσεις των Ελλήνων εξόριστων στη ΛΔΓ συνέβαλλαν στην ευρεία γνώση του ελληνικού πολιτισμού.

Τα επιτεύγματα της ελληνικής πολιτιστικής πολιτικής στις δεκαετίες του 1950 και 1960, ως αποτέλεσμα της παραμονής των Ελλήνων στη ΛΔΓ, μπορούν να θεωρηθούν σημαντικά. Ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος, από την άλλη πλευρά, εξετάστηκε ελάχιστα από τις λογοτεχνικές σπουδές στη ΛΔΓ και στις περιπτώσεις που εξετάστηκε στόχευε στην πορεία νομιμοποίησης του SEI ή στο αντιφασιστικό κίνημα. Μόνο το διήγημα *Die Kinder von Hellas* της συγγραφέως Brigitte Reimann, το οποίο δημοσιεύτηκε στο Ανατολικό Βερολίνο το 1956, αποτελεί μια υπενθύμιση αυτού. Στην τέχνη, το μνημείο του Μπελογιάννη στο Βερολίνο συνέβαλλε στη ανάμνηση του ελληνικού εμφυλίου πολέμου. Ο Μπελογιάννης, που είναι επίσης γνωστός για το σκίτσο "Ο άνθρωπος με το γαρύφαλλο" του Γάλλου ζωγράφου Πάμπλο Πικάσο, όπου ο τελευταίος απεικονίζει την άρνηση των κατηγοριών περί σοβιετικής κατασκοπίας από μεριάς του Μπελογιάννη, ο οποίος εμφανίζεται στη δίκη με ένα γαρύφαλλο για να αποδείξει την αθωότητά του.

Εξίσου ισχυρή επιρροή στη διαμόρφωση της πολιτικής μνήμης και ταυτότητας των μεταναστών άσκησε η κοινωνία υποδοχής μέσω της απόφασής της να δεχτεί ή να απαγορεύσει τις προαναφερθείσες πολιτικές οργανώσεις, τα ιδεολογικά κείμενα και τη

⁴⁸ Ροφούζου, "Σχέσεις", σσ. 283

μεταφρασμένη ελληνική λογοτεχνία. Όπως αναφέρθηκε στη θεωρητική προσέγγιση της παρούσας διατριβής, οι Έλληνες διατήρησαν τις σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και ΛΔΓ μέσω των πολιτιστικών και πολιτικών δραστηριοτήτων που έχουν ήδη περιγράψει μέσω της δημιουργίας επαφών και μέσω γενικών κοινωνικών δικτύων.

Πέρα από τις διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις (πολιτιστική αποστολή στην ΕΣΣΔ, πολιτιστική συνάντηση των Ελλήνων στη Δρέσδη το 1962 και 1963 αντίστοιχα), που χρηματοδοτούσε το SED, το ανατολικογερμανικό κράτος προσέφερε στους Έλληνες πολιτικούς πρόσφυγες την ιδιοκτησία ηλεκτρικών συσκευών, χορήγηση θέσεων σπουδών, κατοικιών και εργασίας, για τη διατήρηση των οποίων πάλευαν τα κομματικά στελέχη του ΚΚΕ, και για την άδεια εργασίας και επίσκεψης στο Δυτικό Βερολίνο⁴⁹. Το τελευταίο προνόμιο ανακλήθηκε το 1973 από το SED παρά τη διπλωματική αναγνώριση της ΛΔΓ από την Ελλάδα στις 25.5.1973, επειδή οι Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες αιτούνταν την επιστροφή τους και των οικείων τους στην Ελλάδα, πράγμα που χαρακτηριζόταν ως ταξική προδοσία από τους Έλληνες και Ανατολικογερμανούς κομμουνιστές⁵⁰. Τούτο το προνόμιο αξιοποιήθηκε από 15 παιδιά το 1956, τα οποία κατάφεραν να επιστρέψουν σε συγγενείς τους σε άλλη χώρα μέσω Βερολίνου⁵¹.

Τούτη η ελευθερία μετακίνησης απέρρεε από το *Fremdepass*, που δινόταν στους έχοντες άδεια παραμονής. Ουσιαστικά επρόκειτο για ένα διαβατήριο που τους επέτρεπε να παρακάμπτουν τους περιορισμούς που επιβάλλονταν στους Γερμανούς εντός της ΛΔΓ και

⁴⁹ Barch, DY3098204, Αρχείο δίχως τίτλο και ημερομηνία, 1967. Το παρόν αρχείο παρέχει πληροφορίες για το κίνημα αλληλεγγύης με τους Έλληνες πατριώτες και για την εκπαίδευση πολιτών της Ελλάδας στη ΛΔΓ. Συγκεκριμένα, το συγκεκριμένο αρχείο δίνει αρκετές πληροφορίες για τον εορτασμό της συμπλήρωσης των 150 χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση.

⁵⁰ IV D-2/18/791, Bericht über die derzeitige Situation unter den in Dresden und Radebeul lebenden griechischen politischen Emigranten im Zusammenhang mit Anträgen auf Übersiedlung nach der BRD, 12.07.1973. Το παρόν αρχείο αναφέρει τη δυσaréσκεια ορισμένων πολιτικών προσφύγων, οι οποίοι για διάφορους λόγους, κυρίως οικονομικούς, επιθυμούσαν να μεταναστεύσουν στην ΟΔΓ, καθώς τούτη η μετάβαση θα διευκόλυνε και τον επαναπατρισμό τους μελλοντικά.

⁵¹ A. Stergiou, “Der griechische Bürgerkrieg, seine Nachwirkungen und die Rolle der DDR”, *Thetis: Mannheimer Beiträge zur klassischen Archäologie und Geschichte Griechenlands und Zyperns* 8 (2001), σσ. 44

να μπορούν να ταξιδέψουν στο εξωτερικό. Ούτως ή άλλως οι κατέχοντες διαβατήριο έπρεπε να επισκέπτονται ετησίως την Ελληνική Στρατιωτική Αποστολή στο Δυτικό Βερολίνο για την ανανέωση του ελληνικού διαβατηρίου τους, πράγμα που προκαλούσε δυσπιστία και δυσαρέσκεια τόσο στο ΚΚΕ, όσο και στο SED. Σίγουρα οι γενναιόδωρες κρατικές παροχές και οι ταξιδιωτικές ελευθερίες που απολαμβάνουν προκαλούν αισθήματα φθόνου στον πληθυσμό. Βέβαια, σπανίως οι πολιτικοί πρόσφυγες αιτούνταν κάποιο ταξίδι στην καπιταλιστική Δύση, διότι κυριαρχούσε ο φόβος σύλληψης από καμία δυτική μυστική υπηρεσία. Στο πλαίσιο αυτό, η παραμονή στη ΛΔΓ συνδέθηκε αναμφίβολα και με μια αίσθηση προσωπικής ασφάλειας για πολλούς εξόριστους, με αποτέλεσμα τη μείωση των αρνητικών αισθημάτων των Γερμανών για τους Έλληνες. Οι σχέσεις των τελευταίων με τον πληθυσμό της ΛΔΓ χαρακτηρίζονταν ως πολύ καλές είτε σε τοπικό/γειτονικό είτε σε επαγγελματικό επίπεδο. Οι πιο πολλές επαφές με τον ντόπιο πληθυσμό λάμβαναν χώρα στο επαγγελματικό περιβάλλον. Όλοι οι εργαζόμενοι Έλληνες είναι μέλη της συνδικαλιστικής οργάνωσης FDGB, η οποία, με περίπου 10 εκατομμύρια μέλη, είναι πιθανό να έχει συμπεριλάβει περισσότερο από το 90% του ενεργού πληθυσμού.

Ένα επιπλέον προνόμιο των Ελλήνων ήταν η αρκετά ευρεία προσφορά εστίας από τη ΛΔΓ προς τους Έλληνες. Πιο συγκεκριμένα, μόνο το 1966 δόθηκαν 52 δωμάτια και 6 σπίτια στους Έλληνες, οι οποίοι ενίοτε χαρακτηρίζονταν ως «αχάριστοι» από το SED, καθώς δεν αποδέχονταν τις κατοικίες που τους προσφέρονταν, πράγμα που προκαλούσε τη δυσαρέσκεια των κρατικών αρχών⁵². Οι τελευταίες δυσαρεστούνταν ακόμη περισσότερο από την απάθεια και τη μικρή συμμετοχή των πολιτικών προσφύγων στα όργανα κομματικής δουλειάς και ως αντίδραση σε αυτό το SED αποφάσισε την άρση καταβολής της σύνταξης- αποζημίωσης, που λάμβαναν ως θύματα του ναζισμού⁵³. Η οποία σύνταξη μάλιστα ανακλήθηκε και ήταν πάντα προς ανάκληση σε περίπτωση μη συμμόρφωσης των Ελλήνων στην δεύτερη πατρίδα. Οι λόγοι απάθειας των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων ήταν ένας συνδυασμός έλλειψης καθαρά ελληνικού κομματικού οργάνου (OB, KOB) ,

⁵² Barch, DY3098205, Αρχείο δίχως τίτλο και ημερομηνία, 1968. Το παρόν αρχείο παρέχει πληροφορίες περί της κομματικής κατάστασης του ΚΚΕ στη ΛΔΓ, μετά τη διάσπαση του '68. Μάλιστα, στο συγκεκριμένο αρχείο αναφέρονται κάποιες ενδοκομματικές δίκες και απολύσεις ατόμων λόγω αμφίβολης πολιτικής αξιοπιστίας.

⁵³ F. Hirschinger, *Der Spionage verdächtigt*, V&R Unipress, Göttingen, 2009

λόγω της υπαγωγής του στο SED, το οποίο το 1963 απαριθμούσε 450 Έλληνες ως μέλη, και λόγω διχογνωμιών, οι οποίες κορυφώθηκαν με τη διάσπαση του ΚΚΕ το 1968 σε ευρωκομμουνιστές (ΚΚΕ εσωτερικού) και σε πιστούς στη Μόσχα (ΚΚΕ εξωτερικού).

Η κομματική εργασία των Ελλήνων χαρακτηρίζεται αρκετά ελλιπής, καθώς ο στόχος 7 μελών-συνεργατών του SED ανά πόλη αν και υπήρχε δεν σήμανε και τον έλεγχο της ζωής των προσφύγων, οι οποίοι πολλές φορές άκουγαν μέχρι και δυτική μουσική. Η συγκεκριμένη διάσπαση επηρέασε και την ελληνική κοινότητα της ΛΔΓ, καθώς οι

διχογνωμίες κορυφώθηκαν και σημειώθηκαν απολύσεις ευρωκομμουνιστών καθηγητών⁵⁴. Οι τελευταίες είχαν ως συνέπεια κάποια βραχυπρόθεσμα σεμινάρια διδακτικής της ελληνικής γλώσσας στο Radebeul για έξι θέσεις απασχόλησης (1 στη Λειψία, στο Radebeul, στο Magdeburg, στο Zwickau και δύο στη Δρέσδη) και περιλάμβανε 22 ώρες ελληνική γλώσσα, 4 διδακτική, 2 μουσική, 3 ελληνική ιστορία, 2 γεωγραφία της Ελλάδος. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί το γεγονός, ότι οι διασπαστικές τάσεις στους κόλπους των Ελλήνων κομμουνιστών στη ΛΔΓ είχαν ξεκινήσει ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '50 και σημειώνονταν συχνά τσακωμοί και κατηγορίες για διασπάσεις, κακή συντροφική συμπεριφορά, υπεξαιρέσεις χρημάτων και αδιαφορία για τους πολιτικούς κρατούμενους, λόγω μικρής εισφοράς για τις ιατρικές ανάγκες τους, στις συνεδριάσεις των κομματικών οργάνων⁵⁵.

Παρά την ενδοκομματική κρίση του ΚΚΕ, η ζωή των πολιτικών προσφύγων είχε ακολουθήσει μια σταθερή και προοδευτική πορεία, η οποία δεν τύχανε ελέγχου μέσω πράξεων κατασκοπείας, αλλά και μέσω ερωτηματολογίων από τα ΚΚΕ και το SED. Τόσο το SED, όσο και το ΚΚΕ είχαν σε μεγάλο βαθμό τη δυνατότητα να προσανατολίσουν τη ζωή των προσφύγων, καθώς αυτά επέλεγαν και πρόκριναν τις σπουδές και την εργασία

⁵⁴ Barch, DY3098205, Αρχείο δίχως τίτλο και ημερομηνία, 1968. Το παρόν αρχείο παρέχει πληροφορίες περί της κομματικής κατάστασης του ΚΚΕ στη ΛΔΓ, μετά τη διάσπαση του '68. Μάλιστα, στο συγκεκριμένο αρχείο αναφέρονται κάποιες ενδοκομματικές δίκες και απολύσεις ατόμων λόγω αμφίβολης πολιτικής αξιοπιστίας.

⁵⁵ Barch, DY3098205, Αρχείο δίχως τίτλο και ημερομηνία, 1968. Το παρόν αρχείο παρέχει πληροφορίες περί της κομματικής κατάστασης του ΚΚΕ στη ΛΔΓ, μετά τη διάσπαση του '68. Μάλιστα, στο συγκεκριμένο αρχείο αναφέρονται κάποιες ενδοκομματικές δίκες και απολύσεις ατόμων λόγω αμφίβολης πολιτικής αξιοπιστίας.

τους. Χαρακτηριστικά, το 1963 ζούσαν 1577 Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες στη ΛΔΓ, από τους οποίους οι 943 εργάζονταν και οι 816 ήταν ειδικευμένοι εργάτες, 92 σπούδαζαν, 36 ήταν συνταξιούχοι, 43 πτυχιούχοι, 4 ανάπηροι, 578 ανήλικοι και πολλοί (>40) δημιουργούσαν κομματική καριέρα μέσα από τη κομματική σχολή Μπελογιάννης, στις κομματικές σχολές της πόλης και των κρατιδίων⁵⁶. Ελάχιστες γυναίκες ασχολούνταν με οικιακά, ενώ πολλοί πρόσφυγες ήταν καθηγητές, μηχανικοί και φυσικοί επιστήμονες⁵⁷. Αυτά τα γεγονότα δείχνουν, ότι η ζωή των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων στη ΛΔΓ δεν ήταν καθόλου άθλια, καθώς τους παρέχονταν αρκετά πράγματα, τα οποία δεν ήταν ακόμη δεδομένα στην Ελλάδα, ιδίως τα πρώτα χρόνια μετά τον Εμφύλιο ανοικοδόμησης της χώρας. Εν συνέχεια θα γίνουν επισημάνσεις σχετικά με την εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων στη ΛΔΓ και στη διατήρηση της ελληνικότητας μέσω της γλώσσας, αλλά και μέσω εορτασμών εθνικών επετείων.

6. Συμπεράσματα

6α) Αποτίμηση εγχειρήματος διατήρησης ελληνικής ταυτότητας

Η μεγαλύτερη κατηγορία που εξαπολύθηκε εναντίον του ΚΚΕ ήταν το σχέδιο αφελληνισμού των παιδιών που μετακινήθηκαν με το λεγόμενο «παιδομάζωμα». Η συγκεκριμένη κατηγορία ώθησε το ΚΚΕ και τα λοιπά ΚΚ, τα οποία συνέδραμαν το ΚΚΕ, να συγκροτήσουν την εκπαίδευση των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων είτε παράλληλα είτε εντός του εκπαιδευτικού συστήματος της ΛΔΓ. Το έργο της πατριωτικής

⁵⁶ Α. Stergiou, “Der griechische Bürgerkrieg, seine Nachwirkungen und die Rolle der DDR”, *Thetis: Mannheimer Beiträge zur klassischen Archäologie und Geschichte Griechenlands und Zyperns* 8 (2001), σσ. 15

⁵⁷ DY3098205, 1968

διαπαιδαγώγησης των παιδιών απέκτησε στις συνθήκες της προσφυγιάς διαστάσεις εθνικής αποστολής και ιερού πατριωτικού χρέους. Τα Ελληνόπουλα έπρεπε να διατηρήσουν αναλλοίωτη την εθνική τους συνείδηση, να μάθουν τη γλώσσα των προγόνων τους, να φέρουν πάντα μαζί τους την εθνική ταυτότητά τους και να διαποτιστούν με τις αξίες του ελληνικού πολιτισμού. Με άλλα λόγια, ο πρωταρχικός σκοπός των αρμόδιων αρχών για τα σχολεία των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων ήταν η διατήρηση της ελληνικής ταυτότητας των παιδιών και η μη αφομοίωσή τους από το ξένο περιβάλλον των χωρών υποδοχής. Μία χαρακτηριστική απάντηση των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων σε αυτές τις κατηγορίες, η οποία έγινε και τίτλος βιβλίου του Μητσόπουλου, ήταν η φράση «Μείναμε Έλληνες». Οι Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες, παρόλο που το ελληνικό κράτος τους είχε στερήσει όχι μόνο το δικαίωμα της παραμονής τους σε αυτό, αλλά και της ιθαγένειας, δεν απώλεσαν την ελληνική ταυτότητα.

Θα μπορούσε να λεχθεί, ότι είχαν δύο πατρίδες ή καλύτερα μία πατρίδα- μητέρα και μία πατρίδα-μητριά. Η πρώτη ήταν η Ελλάδα, στην οποία οι άνθρωποι αυτοί ήταν ανεπιθύμητοι και παράνομοι. Βέβαια η «άσπλαχνη» για αυτούς μάνα αποτελούσε το όνειρο τους, καθώς η επιστροφή σε κείνη σήμαινε το τέλος ενός κύκλου, που ξεκίνησε φρικιαστικά μέσω ενός πολέμου, συνεχίστηκε ομαλά και δημιουργικά μέσω της ανάπτυξης των παιδιών και τώρα έμελλε να ολοκληρωθεί ο κύκλος με την επιστροφή στα πάτρια εδάφη και τον μεγάλο αγώνα ανασυγκρότησής της χώρας και αξιοποίησης των γνώσεων που τους προσφέρθηκαν από τα κομμουνιστικά κράτη.

Επίσης η Ελλάδα ως πατρίδα ήταν μία πατρίδα, την οποία πολλά παιδιά γνώριζαν μέσα από διηγήσεις, αναγνωστικά και φυσικά μέσω της φαντασίας. Δεν πρέπει να αγνοείται το γεγονός, ότι τα παιδιά αυτά είχαν δημιουργήσει μία φανταστική απεικόνιση της Ελλάδας. Από την άλλη, η πατρίδα μητριά ή αλλιώς Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας, αν και τους παρείχε πράγματα, τα οποία η Ελλάδα δεν τους παρείχε, δεν «αγαπήθηκε» το ίδιο. Βέβαια, οι πολιτικοί πρόσφυγες ένιωθαν ευγνώμονες για όσα τους προσφέρθηκαν και αυτό εξηγείται και από το μεγάλο βαθμό υπακοής τους στο SED. Το τελευταίο διέθεσε μεγάλα ποσά για την διεξαγωγή διάφορων εκδηλώσεων των Ελλήνων κομμουνιστών. Συχνά και ειδικότερα κάθε Σάββατο διοργανώνονταν γιορτές. Τα λεγόμενα «Σάββατα της νεολαίας» συνέβαλλαν στην περαιτέρω διαμόρφωση του πατριωτισμού των Ελλήνων. Ουσιαστικά

αυτά τα Σάββατα πρόκεινται για ομαδικές βραδιές χορού, τις οποίες συνόδευαν και πολιτικοί λόγοι- κομματική δουλειά. Επιπλέον, διοργανώνονταν μουσικές και φιλολογικές βραδιές, εκδρομές, συναντήσεις της νεολαίας με παλαίμαχους του κόμματος και με σημαίνοντες Έλληνες που επισκέπτονταν κατά καιρούς τις σοσιαλιστικές χώρες. Με αυτό τον τρόπο ευαισθητοποιούνταν περισσότερο τα παιδιά. Η εκμάθηση των παραδοσιακών χορών της Ελλάδας αποτελούσε άλλο ένα από τα πολλά καθήκοντα των Ελλήνων εκπαιδευτικών, καθώς αποτελούσε μία σύνδεση με την «μακρινή» πατρίδα. Πέρα από αυτά, κάθε χρόνο διοργανώνονταν κατασκηνώσεις, στις οποίες όλα τα Ελληνόπουλα μαζεύονταν και διασκεδάζαν. Με αυτό τον τρόπο διευκολύνονταν και οι επαφές των Ελλήνων μεταξύ τους, οι οποίες πολλές φορές είχαν ως αποτέλεσμα και γάμους μεταξύ τους. Οι μεταξύ των Ελλήνων επιγαμίες διασφάλιζαν για το ΚΚΕ και τη διατήρηση της ελληνικότητας⁵⁸.

Κορυφαία εκδήλωση για τη διατήρηση της Ελληνικότητας διεξήχθη την 25η Μαρτίου του 1971 για τον εορτασμό των 150 χρόνων από την αφετηρία του ελληνικού εθνοαπελευθερωτικού αγώνα. Προτού γίνει αναφορά στις λεπτομέρειες αυτής της εκδήλωσης αξίζει να αναφερθεί, ότι καθ' όλη τη διάρκεια της Εθνικής Αντίστασης, αλλά και του Εμφυλίου Πολέμου, το ΕΑΜ/ΚΚΕ παραλλήλιζε τους αντάρτες του ΕΛΑΣ/ΔΣΕ με τους αγωνιστές της Ελληνικής Επανάστασης. Ένας από τους λόγους ήταν η συναισθηματική ευαισθητοποίηση των δεκτών αυτού του μηνύματος. Αυτό το μοτίβο συναντάται και στο διμηνιαίο περιοδικό των πολιτικών προσφύγων της Ανατολικής Γερμανίας με το όνομα Πυρσός, το οποίο ξεκίνησε την κυκλοφορία του το 1961. Μάλιστα στο πρώτο τεύχος του περιοδικού αυτού γίνεται φανερός ο νόστος και η αγάπη για τη μητέρα-πατρίδα μέσω της παρακάτω φράσης:

Μεγάλη είναι η δίψα για την πατρίδα, για τον καθένα που βρέθηκε αναγκασμένος για ένα μεγάλο διάστημα να βρεθεί μακριά της. Πολύ περισσότερο όταν αυτός έχει τέτοιους δεσμούς μαζί της, όπως έχουν οι εκπατρισμένοι από την Ελλάδα που ζουν στις Α. Δημοκρατίες και τη Σοβιετική Ένωση, που πολλοί δόσαν και το αίμα τους για την λευτεριά της. Και σήμερα ζουν με τον πόθο να γυρίσουν κοντά της, κοντά στα αγαπημένα τους πρόσωπα, που τους καρτερούν και τους προσμένουν στον τόπο που γεννήθηκαν, και άντρωσαν και μόχθησαν.

⁵⁸ Βογιατζής, “Πρόσφυγες”, σσ. 74

Γι' αυτό και με δίψα ρουφάν κάθε νέο που αφορά την Ελλάδα, πονάν με τους πόνους της και χαίρονται με τις χαρές της⁵⁹.

Ακόμη, ο εορτασμός της 150ης επετείου της Ελληνικής Επανάστασης στη ΛΔΓ συνέπεσε με τη δικτατορία των 7 Συνταγματαρχών. Αυτή η χρονική σύμπτωση έδωσε την ευκαιρία στο ΚΚΕ να καταδικάσει τη Χούντα και να δείξει, ότι οι Συνταγματάρχες δεν είχαν ουδεμία σχέση με τους οπλαρχηγούς του 1821 και απλά «καπηλεύονται» τον αγώνα και τη θυσία των τελευταίων. Επιπλέον, η θετική στάση της Ρωσίας κατά τον ελληνικό εθνοαπελευθερωτικό αγώνα δεν έμεινε απαρατήρητη, καθώς το ΚΚΕ επιθυμούσε να δείξει, ότι η Ρωσία (τότε το 1971 ΕΣΣΔ) στεκόταν πάντα στο πλευρό της Ελλάδος και διακατεχόταν από έντονο φιλελληνισμό. Και το 1821, αλλά και το 1971, η Ρωσία (ΕΣΣΔ) έδειξε αλληλεγγύη στον ελληνικό λαό. Προκειμένου να καταστεί πετυχημένη η εκδήλωση για την Ελληνική Επανάσταση, το ΚΚΕ ζήτησε από τις κρατικές αρχές της ΛΔΓ τη συνεισφορά ιστορικών, οι οποίοι έχουν καταπιαστεί και γνωρίζουν για την Επανάσταση. Παράλληλα, το ΚΚΕ φρόντισε να γίνει γνωστή σε όλη την Ελλάδα τούτη η εκδήλωση, ενώ κάλεσε 172 άτομα για να παραστούν στην εκδήλωση, των οποίων τη στέγαση και σίτιση κάλυπτε το SED. Στην αρχή απαγγέλθηκε χαιρετισμός από την επιτροπή αλληλεγγύης με τους Έλληνες πατριώτες/ Komitee Solidarität mit griechischen Patrioten, η οποία δημιουργήθηκε στις 13.06.1967 ως αντίδραση και μήνυμα αλληλεγγύης προς τους Έλληνες ενάντια στους δικτάτορες⁶⁰. Έπειτα ακολούθησε διάλεξη του Johannes Irmischer για την Ελληνική Επανάσταση και τη συγκρότηση του ελληνικού κράτους. Τον Γερμανό ιστορικό διαδέχθηκε ο Παναγιώτης Μαυρομάτης, μέλος του Πολιτικού Γραφείου της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ, ο οποίος μίλησε, ότι τώρα είναι καιρός για νέους αγώνες με σκοπό την ανατροπή της Χούντας και την εδραίωση της δημοκρατίας. Τέλος

⁵⁹ M. Ikoniadou, "Re-claiming Greek national history in the 1960s. The case of Pirsos illustrated magazine in the GDR" στο: M. Hillemann, M. Pechlivanos (επιμ.), *Deutsch-griechische Beziehungen im ostdeutschen Staatssozialismus (1949-1989): Politische Migration, Realpolitik und interkulturelle Begegnung: Konferenzband der Tagung am 22. und 23. April 2015 in der sächsischen Landesvertretung Berlin*, Berlin 2017 σσ. 13

⁶⁰ SAPMO, DY3097673, Beziehungen der DDR zu staatlichen und gesellschaftlichen Institutionen sowie Bürgern Griechenlands, 1967. Το παρόν αρχείο καταγράφει την αλληλεπίδραση της ΛΔΓ με θεσμούς του ελληνικού κράτους, με προσωπικότητες. Επιπλέον, γίνεται μνεία στον εορτασμό των 150 χρόνων από την έκρηξη της Ελληνικής Επανάστασης και πιο συγκεκριμένα, στο πρόγραμμα του εορτασμού της επετείου.

εκδόθηκαν δύο ψηφίσματα στα Ηνωμένα Έθνη σχετικά με την αισχρή δικτατορία των 7 Συνταγματαρχών, το ένα εκ των οποίων παρουσιάζεται στο παράρτημα⁶¹.

Συμπερασματικά, γίνεται αντιληπτό, ότι οι προσπάθειες και οι δράσεις του ΚΚΕ για τη διατήρηση της ελληνικότητας των πολιτικών προσφύγων ήταν επιτυχημένες, καθώς οι πρόσφυγες παρά την υιοθέτηση κάποιων γερμανικών χαρακτηριστικών και τρόπου ζωής διατήρησαν ζωντανό το ελληνικό-πατριωτικό αίσθημα. Σημαντικό ρόλο σε αυτό διαδραμάτισε και η κολλεκτίβα των Ελλήνων και η εγγύτητα των οικιών τους πολλές φορές, πράγμα το οποίο είχε ως αποτέλεσμα τη μεταξύ τους συναναστροφή και διασκέδαση. Η ελληνικότητα τους έγινε απολύτως εμφανής και με τις αιτήσεις τους για επαναπατρισμό μετά την εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας και τη νομιμοποίηση του ΚΚΕ. Σχεδόν όλοι επέστρεψαν πίσω στην Ελλάδα, ακόμη και σε περιπτώσεις που ο/η σύζυγος ήταν γερμανικής καταγωγής. Αυτό καταδεικνύει το γεγονός, ότι παρέμειναν Έλληνες και ήταν έτοιμοι να οικοδομήσουν κάτι νέο στην μητέρα-πατρίδα τους και αυτή τη φορά όχι τον σοσιαλισμό, αλλά την ίδια τους τη ζωή. Σε αυτό διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο και η δημιουργία ενός συλλογικού αισθήματος υπαγωγής σε μια κοινότητα, η οποία ναι μεν ενσωματώνεται σε μία κοινωνία, αλλά από την άλλη διατηρεί τη δικιά της ταυτότητα, η οποία πολλές φορές συγκροτείται φαντασιακά είτε μέσω της μνήμης ή ακόμα και αφηγήσεων, οι οποίες εντοπίζονται μέσα στους συμβολισμούς κάποιων γεγονότων ή τόπων. Στην προκειμένη περίπτωση οι αγώνες των Αριστερών και γενικότερα στην πολιτική μνήμη και ταυτότητα της ελληνικής Αριστεράς. Ένα μέσο για την εδραίωση του συλλογικού αισθήματος μεταξύ των Ελλήνων ήταν η ανέγερση μνημείων σε κάθε χώρα υποδοχής. Στη ΛΔΓ, το μνημείο του Μπελογιάννη στο Ανατολικό Βερολίνο έχει ως στόχο τη διατήρηση της συλλογικής μνήμης της ελληνικής Αριστεράς στην αιωνιότητα, καθώς η μνήμη (παρελθόν) επηρεάζει το παρόν και τη κοινωνική και πολιτική θέση της κοινότητας, στην οποία ανήκει αυτή η συλλογική μνήμη.

⁶¹ Barch, DY3098204, Αρχείο δίχως τίτλο και ημερομηνία, 1967. Το παρόν αρχείο παρέχει πληροφορίες για το κίνημα αλληλεγγύης με τους Έλληνες πατριώτες και για την εκπαίδευση πολιτών της Ελλάδας στη ΛΔΓ. Συγκεκριμένα, το συγκεκριμένο αρχείο δίνει αρκετές πληροφορίες για τον εορτασμό της συμπλήρωσης των 150 χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση.

6β) Αποτίμηση ενσωμάτωσης Ελλήνων στην Ανατολικογερμανική κοινωνία

Άλλη μία μεγάλη πρόκληση που είχε να αντιμετωπιστεί και από το ΚΚΕ και τους πολιτικούς πρόσφυγες, αλλά κυρίως από τις χώρες υποδοχής ήταν η ενσωμάτωση των πολιτικών προσφύγων στην κοινωνία. Το εμπόδιο της ενσωμάτωσης προβλημάτιζε ιδιαίτερα το SED, καθώς δεν ήθελε να δημιουργηθούν προβλήματα στην Ανατολικογερμανική κοινωνία, η οποία το 1953 βρέθηκε στο χείλος του γκρεμού και του τερματισμού της οικοδόμησης του πρώτου γερμανικού κράτους των αγροτών και εργατών. Δύο χρόνια μετά από την παρολίγο αντεπανάσταση στη ΛΔΓ, εισήχθη από την ΟΔΓ το δόγμα Hallstein, το οποίο διατράνωνε, ότι η αναγνώριση της ΛΔΓ από ένα κράτος θα σήμαινε και τον τερματισμό των διπλωματικών σχέσεων αυτού του κράτους με την ΟΔΓ. Το δόγμα αυτό το οποίο ήταν σε ισχύ από το 1955 έως το 1970/72 λειτουργούσε ως ένα ισχυρό εμπόδιο της διεθνούς πορείας αναγνώρισης της ΛΔΓ. Ας μην αγνοηθεί το γεγονός, ότι η Ελλάδα μετά το τέλος του Εμφυλίου πολέμου παρέμεινε μια καπιταλιστική χώρα, της οποίας ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος ήταν η ΟΔΓ. Λαμβάνοντας υπόψιν αυτά τα γεγονότα, είναι λογική η τάση του SED για περιορισμό της αυτονομίας του ΚΚΕ μέσα στους κόλπους της ΛΔΓ, καθώς το κόμμα-καθεστώς επιθυμούσε να ασκεί σε μεγάλο βαθμό έλεγχο στο εσωτερικό της χώρας του με ό,τι συνεπαγόταν αυτό.

Ειδικότερα, για το ΚΚΕ αυτό σήμαινε μία πλήρη υποταγή του στο SED, αφού εκείνο διαχειριζόταν τη χρηματοδότηση του κομματικού μηχανισμού του ΚΚΕ και το τελευταίο λογοδοτούσε διαρκώς στο SED. Ωστόσο, η έλλειψη αυτονομίας είχε και συνέπειες και για τους ίδιους τους πολιτικούς πρόσφυγες, οι οποίοι έπρεπε να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα. Πιο συγκεκριμένα, οι άνθρωποι αυτοί έπρεπε να διαχειρίζονται δύο ταυτότητες, μία ατομική, η οποία ήταν συλλογική μέσα στους κόλπους της επιτροπής «Ελεύθερη Ελλάδα» και μία συλλογική- αυτής της ΛΔΓ.

Η πρώτη ήταν εθνική και περιέγραφε μία ομάδα με κοινό όνομα, μύθο κοινής καταγωγής, κοινές ιστορικές μνήμες και αίσθηση αλληλεγγύης για το προσφυγικό φαινόμενο και μια ουδέτερη – ξένη, που σήμαινε τον έλεγχο του κινδύνου της αφομοίωσης, αλλά σήμαινε και την επιβίωση στη νέα κοινωνία. Αυτό φυσικά είχε αρνητικές επιπτώσεις στη ψυχική υγεία κάποιων Ελλήνων, οι οποίοι διχάστηκαν και «μπερδεύτηκαν» με τις δύο ταυτότητες. Εκτός των άλλων, η επιβίωση και ανάπτυξη τους

στις σοσιαλιστικές κοινωνίες εξαρτιόταν από το ΚΚΕ, πράγμα που σήμαινε την πολιτική τους υπαγωγή στο ΚΚΕ, το οποίο ήταν υπαγμένο στο SED. Αυτή η υπαγωγή των πολιτικών προσφύγων σήμαινε και την πιστή τήρηση της φιλικής προς τη Μόσχα κομματικής γραμμής, η οποία δοκιμάστηκε πρώτα το 1956 και μετά το 1968 με την κρίση και διάσπαση του ΚΚΕ. Δεν ήταν λίγοι οι πολιτικοί πρόσφυγες, οι οποίοι απέρριψαν την κομματική γραμμή του ΚΚΕ και βρέθηκαν να χάνουν τη θέση εργασίας τους, την κατοικία τους, ακόμα και την οικογένειά τους, η οποία έπαιρνε το μέρος του ΚΚΕ, προκειμένου να μην αντιμετωπίσει την αντίδραση του. Χαρακτηριστικά, στη ΛΔΓ μετά τη διάσπαση του ΚΚΕ, 9 καθηγητές (Μ.Μ, Ε.Μ,Κ.Ο,Γ.Μ,Σ.Δ,Μ.Κ,Σ.Α,Δ.Π,Γ.Μ) απολύθηκαν και περιθωριοποιήθηκαν τουλάχιστον ανοικτά από την υπόλοιπη κοινότητα πολιτικών προσφύγων, εκτός αυτών με ευρωκομμουνιστικές τάσεις⁶².

Όμως η πλήρη ενσωμάτωση τους στη ΛΔΓ, είχε και θετική μεριά, καθώς σήμαινε και την ενσωμάτωση στην εκπαίδευση, η οποία αποτέλεσε το καλύτερο μέσο για την πραγματική ενσωμάτωση τους στη δεύτερη πατρίδα. Μέσω της εκπαίδευσης κατάφεραν να εισέλθουν στους χώρους εργασίας, όπου μπορούσαν να σφυρηλατήσουν δεσμούς με Γερμανούς ή άλλους αλλοδαπούς. Ήδη από το 1958 οι περισσότεροι είχαν καταφέρει να ενσωματωθούν. Οι επιτυχίες των Ελλήνων στους επαγγελματικούς και πολιτιστικούς-αθλητικούς τομείς, για τους οποίους η ΛΔΓ είχε διαθέσει μεγάλα ποσά, συνέισφερε θετικά στη προσαρμογή τους. Μάλιστα έως το 1975 σχεδόν όλοι αποτελούσαν ένα κατάλληλα καταρτισμένο εργατικό δυναμικό. Αξίζει να τονιστεί, ότι ο τόσο μεγάλος βαθμός προσαρμογής σε μία κλειστή κοινωνία, όπως αυτή της ΛΔΓ, αποτελεί μεγάλη επιτυχία.

Βέβαια, κανείς δεν μπορεί να μιλήσει για την ενσωμάτωση της ελληνικής κοινότητας ως κοινότητα στην κοινωνία της ΛΔΓ, αλλά για την ενσωμάτωση των Ελλήνων στην Ανατολικογερμανική κοινωνία, αφού μια ενσωματωμένη κοινότητα θα σήμαινε και πιθανά αιτήματα αυτονομίας της ελληνικής κοινότητας και απώλειας ελέγχου τους από το SED. Τους δινόταν όμως το δικαίωμα να αισθάνονται ατομικά Έλληνες και αυτό το αίσθημα αποτελούσε ύψιστο καθήκον. Αυτό κάποιες φορές είχε ως συνέπεια την εκούσια

⁶² Barch, DY3098205, Αρχείο δίχως τίτλο και ημερομηνία, 1968. Το παρόν αρχείο παρέχει πληροφορίες περί της κομματικής κατάστασης του ΚΚΕ στη ΛΔΓ, μετά τη διάσπαση του '68. Μάλιστα, στο συγκεκριμένο αρχείο αναφέρονται κάποιες ενδοκομματικές δίκες και απολύσεις ατόμων λόγω αμφίβολης πολιτικής αξιοπιστίας.

περιθωριοποίηση των Ελλήνων, οι οποίοι προτιμούσαν να συναναστρέφονται και να δραστηριοποιούνται μέσα στους κόλπους της κοινότητας τους⁶³. Αλλά αυτό δεν μπορεί να υποτιμήσει τη διαδικασία ενσωμάτωσης, η οποία κρίνεται αρκετά επιτυχημένη.

Ενώ για τη γενιά των Ελλήνων γονέων η ενσωμάτωση από το 1949/50 ήταν μία αρκετά σταδιακή και δύσκολη διαδικασία, η κατάσταση αλλάζει με την επόμενη γενιά των παιδιών τους. Παραδόξως, το τεράστιο απόθεμα αρχείων περιέχει πολύ λίγες πληροφορίες για αυτή τη γενιά παιδιών. Κατά την εξέταση αυτής της γενιάς, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ των παιδιών εκείνων που και οι δύο γονείς είναι Έλληνες και εκείνων που προέρχονται από μικτούς γάμους. Και οι δύο αυτές ομάδες παιδιών μεγάλωσαν δίγλωσσα, με τα παιδιά των Ελλήνων γονέων να είναι πιο πιθανό να μιλούν ελληνικά στην οικογένεια. Η ένταξη των παιδιών στην κοινωνία ήταν αυτόματη. Το σχολείο και άλλες κοινωνικές δραστηριότητες, όπως η ένταξη στις κομματικές οργανώσεις για τα παιδιά ήταν οι πρωταρχικοί παράγοντες ένταξης εδώ. Παράλληλα, προωθήθηκε η εκμάθηση και η εξάσκηση της ελληνικής γλώσσας στο πλαίσιο της οικογένειας και ως κάποιο βαθμό μέσα στον κύκλο των γνωστών και φίλων. Επιπλέον υπήρχαν διάφορες εκδηλώσεις στην κοινότητα, δημιουργώντας δεσμά και με τις 2 χώρες, παρόλα αυτά λόγω της κοινωνικοποίησής της, αρκετά Ελληνόπουλα να είχαν ισχυρότερο δεσμό με τη ΛΔΓ παρά με την Ελλάδα.

Η εικόνα είναι παρόμοια για τα παιδιά από μικτούς γάμους. Τα παιδιά προτιμούσαν την κουλτούρα του Γερμανού γονέα. Έρχονταν σε επαφή και με τους δύο πολιτισμούς, με τον γερμανικό πολιτισμό να υπερισχύει. Για τη γενιά των παιδιών, η αίσθηση ότι ανήκουν σε δύο χώρες ήταν παρούσα. Εδώ δεν μπορεί να αναγνωριστεί με σαφήνεια η εθνοτική καταγωγή, διότι αναπτύσσεται ένα έντονο αίσθημα αλληλεγγύης και με τις δύο χώρες. Το αν η πολιτική δέσμευση των γονέων παίζει ρόλο στον κοινωνικό αυτοπροσδιορισμό των Ελληνόπουλων που γεννήθηκαν στη ΛΔΓ μπορεί να απαντηθεί μόνο με εικασίες. Τα παιδιά ανέφεραν ότι η κομματική ιδεολογία δεν έπαιξε κανένα ρόλο στην ανατροφή τους μέσα στην οικογένεια. Αυτό επιβεβαιώνει επίσης τη θέση ότι η σημασία της πολιτικής

⁶³ A. Sebastian, *Zwischen Griechenland und der DDR - Flüchtlingsschicksale griechischer Kinder und Jugendlicher zu Zeiten des Kalten Krieges*, Siegen, 2016 σσ. 46

ιδιότητας των γονέων εξασθένησε με την πάροδο του χρόνου και ότι δεν αμφισβητούνταν η ένταξή τους στη ΛΔΓ. Τα παιδιά των Ελλήνων εξόριστων θεωρούνταν πολίτες της ΛΔΓ. Για αυτούς, ωστόσο, η διαφορά μεταξύ της κοινότητας καταγωγής και της κοινότητας υποδοχής διατηρεί την ιδιαίτερη σημασία της και η εξορία των γονέων τους αποτελεί μια ιδιαίτερη εμπειρία. Η άφιξη των γονέων στη ΛΔΓ, η ανατροφή τους στα κρατικά σπίτια, η εκπαίδευσή τους, η οποία πραγματοποιούνταν υπό ειδικές συνθήκες, οι κανονισμοί πολιτικής εξάιρεσης, που ίσχυαν για τους Έλληνες γονείς ή τους πολίτες που δεν ήταν πολίτες της ΛΔΓ - όλα αυτά παραμένουν ένα σημαντικό διακριτικό γνώρισμα για την ελληνική γενιά παιδιών σε σύγκριση με τους Γερμανούς συνομηλίκους τους. Ο σαφής αυτοπροσδιορισμός αποτελεί μεγάλη πρόκληση για τη γενιά των παιδιών. Στις περιπτώσεις που μελετήθηκαν, τα παιδιά υιοθετούν την ταυτότητα που έχουν λάβει από τους γονείς τους: αυτή τείνει να είναι η ελληνική ταυτότητα στις ελληνικές οικογένειες και η γερμανική ταυτότητα στις ελληνογερμανικές οικογένειες.

7) Συμπεράσματα περί Ελλήνων πολιτικών προσφύγων στη ΛΔΓ

Λαμβάνοντας τα άνωθι υπόψιν, γίνεται αντιληπτό, πως η πολιτική προσφυγιά των Ελλήνων στη ΛΔΓ αν και ξεκίνησε φρικτά εν μέσω μίας πολεμικής διένεξης, τελείωσε αρκετά θετικά, καθώς τα προσφυγόπουλα βρέθηκαν σε μία χώρα, η οποία τα εφοδίασε με αρκετά μέσα και τους προσέφερε αρκετές ευκαιρίες ανέλιξης εντός των χωρών υποδοχής. Εκ των υστέρων, θα μπορούσε να λεχθεί πως πράγματι το «παιδομάζωμα», δηλαδή η αποστολή των παιδιών στις σοσιαλιστικές χώρες από το ΚΚΕ, έσωσε τις ζωές αρκετών παιδιών, στα οποία μάλιστα δόθηκαν αρκετές ευκαιρίες, που πιθανώς να μην τους δίνονταν στην παραμεθόριο της Ελλάδος. Ωστόσο, η λήψη και η πλαισίωση του «καταναγκαστικού»-«προστατευτικού» μέτρου της αποστολής των παιδιών στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης προς αποφυγή αντιποίνων από τους νικητές του Εμφυλίου καταδεικνύει τη συγκεκριμένη απόφαση ως μία πράξη μόνο ανθρωπιστικό χαρακτήρα και όχι πολιτικό-λειτουργικό.

Σε περίπτωση που η αποστολή των παιδιών στις σοσιαλιστικές χώρες γινόταν για καθαρά ανθρωπιστικούς λόγους, τότε η αποστολή θα συμπεριλάμβανε όλα τα παιδιά είτε ήταν στον ΔΣΕ ή παιδιά μαχητών του ΔΣΕ είτε ανήκαν σε ουδέτερες ή μη οικογένειες, καθώς

είναι αδιαμφισβήτητο, πως όλα τα παιδιά των πολεμικών ζωνών αντιμετώπιζαν αρκετές στερήσεις λόγω του πολέμου. Επιπλέον, πολλά παιδιά απομακρύνθηκαν από τις εστίες τους και ανατράφηκαν στις σοσιαλιστικές χώρες δίχως τη σύμφωνη γνώμη των γονέων τους, οι οποίοι ορισμένες φορές ενδεχομένως συμφώνησαν, καθώς φοβούνταν τα αντίποινα από το ίδιο τους το στρατόπεδο. Ωστόσο, στην παρούσα εργασία εξετάζονται τα κίνητρα που οδήγησαν το SED στο να παράσχει άδεια παραμονής στους ανήλικους Έλληνες.

Σίγουρα, η απόφαση του SED δεν λήφθηκε μόνο λόγω ανθρωπισμού, αλλά και λόγω πολιτικών κινήτρων. Από τη μία, η βοήθεια απέναντι στους κατατρεγμένους Έλληνες ενδεχομένων συνέδραμε τόσο στην αύξηση του κύρους, όσο και στην εσωτερική νομιμοποίηση του σοσιαλιστικού καθεστώτος από τον πληθυσμό τους, ιδίως στην ιδρυτική περίοδο του κράτους (1949). Πιο συγκεκριμένα, η παροχή βοήθειας στους Έλληνες εργαλειοποιήθηκε και αξιοποιήθηκε από τη ΛΔΓ, καθώς αποτελούσε μία έμπρακτη επίτευξη των αντιφασιστικών και σοσιαλιστικά αλληλέγγυων στόχων του νεοσύστατου κράτους για να κερδηθεί η λαϊκή νομιμοποίηση από μεριάς της κοινής γνώμης. Παράλληλα, η στήριξη των ηττημένων του Εμφυλίου θα μπορούσε να αναδείξει την άνευ όρων στήριξη του ελληνικού αδελφού κόμματος του SED. Επιπλέον, οι Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες, οι οποίοι πλαισιώνονταν ως ιδιαιτέρως αξιόπιστα άτομα από πολιτικής σκοπιάς, θα μπορούσαν να συμβάλλουν στο έργο ανοικοδόμησης της ΛΔΓ και να εργαστούν δίπλα στους Γερμανούς και στους πρώην αιχμαλώτους από το ναζιστικό καθεστώς.

Παρόλα αυτά, σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να ταυτιστεί η υποστήριξη των Ελλήνων με την πρόθεση ενσωμάτωσης. Η τελευταία διευκολύνθηκε αρκετά από την παρουσίαση των Ελλήνων ως μαχητών των ελευθερίας και ως αντικείμενα αλληλεγγύης. Μέσω αυτής της πλαισίωσης, της εντυπώθηκε ένα αίσθημα συμπάθειας και φιλίας για τους Έλληνες στη συνείδηση του γηγενούς πληθυσμού της ΛΔΓ, το οποίο επέτρεψε την ενσωμάτωση των Ελλήνων στην Ανατολικογερμανική κοινωνία. Σημαντικό μέσο αποτέλεσε η ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα της ΛΔΓ, καθώς για τους Έλληνες η πρόβλεψη δεν αφορούσε μόνο τη μετάδοση γνώσεων, αλλά και την προετοιμασία για την ανάληψη καθηκόντων σε μία μελλοντική σοσιαλιστική Ελλάδα. Ο μακροπρόθεσμος στόχος της σοσιαλιστικής

οικοδόμησης στην ιδιαίτερη πατρίδα των Ελλήνων απέδιδε ύψιστη σημασία στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, πέραν της γερμανικής. Οι πολιτικοί πρόσφυγες «έπρεπε» να επιτελέσουν το πατριωτικό καθήκον που κληρονόμησαν από τους γονείς τους, οι οποίοι πολέμησαν για μία ελεύθερη Ελλάδα, πράγμα που αποδείκνυε την ύπαρξη και ισχύ του πατριωτικού αισθήματος ανάμεσα στους πολιτικούς πρόσφυγες. Εξαρχής έγινε αντιληπτή από το ΚΚΕ, η βαρύνουσα σημασία της εκπαίδευσης στην διαιώνιση τις εθνοπολιτισμικής ταυτότητας ακόμη και κατά την αναγκαστική υπερορία του.

Φυσικά, το ΚΚΕ κατά τη διάρκεια παραμονής των μελών του στη ΛΔΓ, βρισκόταν σε στενή συνεργασία με το SED, το οποίο διασφάλιζε στο ΚΚΕ και στους πολιτικούς πρόσφυγες μία υλική υποστήριξη, η οποία υπερέβαινε την ασφαλή διαμονή εντός της ΛΔΓ. Το SED παρείχε ό,τι έκρινε αναγκαίο και ωφέλιμο για τη «συλλογικότητα» των Ελλήνων. Βέβαια, στο σημείο αυτό αξίζει να τονιστεί, πως τα αιτήματα των Ελλήνων κομμουνιστών για τη λειτουργία κομματικής οργάνωσης εντός της ΛΔΓ δεν εισακούστηκαν από το SED, το οποίο μέσω αυτού του τρόπου διασφάλιζε τον έλεγχο του εντός της χώρας, μολοντί αυτό δέσμευε και δημιουργούσε μία εξάρτηση για το ΚΚΕ, το οποίο δεν απολάμβανε ελευθερία χειρισμών και πάντοτε χρειαζόταν τη σύμφωνη γνώμη του SED, προκαλώντας έναν ιδιόμορφο «αφοπλισμό»/ «αδράνεια» του κομματικού μηχανισμού του ΚΚΕ.

Προς επίρρωση των άνωθι, χρειάζεται να διακριθεί η στάση του κράτους και η στάση των υπαλλήλων, που συνέβαλλαν στην περίθαλψη και ανάπτυξη των Ελλήνων. Ναι μεν, οι κρατικοί ιθύνοντες της ΛΔΓ όριζαν τη διαδικασία παροχής ασύλου και περίθαλψης των Ελλήνων, αλλά χωρίς τις προσπάθειες των εκπαιδευτικών και φροντιστών στα οικοτροφεία και σχολεία, το εγχείρημα περίθαλψης δεν θα σημείωνε την ίδια επιτυχία. Πράγματι, η φιλοξενία και η αρωγή του SED αναγνωρίστηκε από τους Έλληνες, οι οποίες ανταπέδωσαν την αρωγή μέσω υπακοής και πίστης στο καθεστώς. Ωστόσο, δεν άργησαν να φανούν τα στενά όρια της προσφυγιάς, καθώς κάθε σύγκρουση με το κόμμα (ΚΚΕ) σηματοδοτούσε και σύγκρουση με το κράτος, από το οποίο ήταν εξαρτημένοι οι Έλληνες. Η εξάρτηση των Ελλήνων από το SED έθετε μετέωρο όλο το οικοδόμημα της ζωής τους στη ΛΔΓ, καθώς κάθε παροχή και δικαίωμα μπορούσε να ανακληθεί ανά πάσα στιγμή. Συνεπώς, σε ορισμένες περιπτώσεις οι Έλληνες καλούνταν να αντιλαμβάνονται και να

συμπεριφέρονται ανάλογα με τον ενδεδειγμένο από το SED τρόπο, ο οποίος καθοριζόταν από τις εκάστοτε συνθήκες (π.χ. το 20^ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ και ο αντίκτυπος τους στο ΚΚΕ το 1956, άνοιξη της Πράγας κλπ.). Από τη μεριά του SED, οι Έλληνες έπρεπε να εφοδιάζονται και να παραμένουν πολιτικά κινητοποιημένοι, αλλά πάντοτε με έναν συμβατό με το πολιτικό πρόγραμμα του SED τρόπο. Ειδικότερα, η πλήρης υποταγή και εξάρτηση του ΚΚΕ από το SED, το οποίο εποπτεύει και πολλές φορές αποφασίζει για τους Έλληνες, παρόλο που η ευθύνη βάραινε το ΚΚΕ. Το τελευταίο βρέθηκε μετά τον Εμφύλιο διασκορπισμένο και αντιμέτωπο με την πρόκληση διατήρησης επιρροής στα μέλη του παρά της απόστασης που τους χώριζε. Ενδεχομένως το πιο τρανό παράδειγμα επιτυχούς άσκησης επιρροής του ΚΚΕ στους πολιτικούς πρόσφυγες εντοπίζεται στον εκπαιδευτικό τομέα, όπου το ΚΚΕ κατάφερε να διατηρήσει την ελληνική εθνική ταυτότητα μέσω της εκμάθησης και ανάπτυξης του πατριωτικού αισθήματος των Ελλήνων στην υπερορία. Τούτο το εγχείρημα υποστηρίχθηκε πλήρως από διάφορα αναγνωστικά, εκδόσεις, αλλά και διάφορες εκδηλώσεις πολιτιστικής κληρονομιάς.

Επιπλέον, το ΚΚΕ κατάφερε το '48-'49 να διατηρήσει την πολεμική ετοιμότητα των προσφυγόπουλων, καθώς ίσχυε ακόμη το σύνθημα «όπλο παραπόδα», πράγμα που αποδεικνύει την πολιτική του επιρροή. Ωστόσο, το σύνθημα αυτό βρήκε αντιμέτωπα τα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης, τα οποία προτιμούσαν να περιθάλψουν προσωρινά τα προσφυγόπουλα, τα οποία παρουσιάζονταν ως αγωνιστές της ελευθερίας. Ωστόσο, αυτή η εικόνα δεν έμελλε να μακροημερεύσει, καθώς το Υπουργείο Κρατικής Ασφαλείας αξιολογούσε ορισμένες τάσεις εντός του ΚΚΕ, ιδίως τα γεγονότα του '56 και τη διάσπαση το '68, ως επικίνδυνες για το καθεστώς, παρόλο που δεν υπάρχουν αποδείξεις για κάποια μορφή αντιπολίτευσης ή υπονόμευσης της εξουσίας του SED από τους Έλληνες. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, υπήρχαν κάποιοι κύκλοι ευρωκομμουνιστών και μαοϊκών εντός των Ελλήνων, αλλά η εμβέλεια και η επιρροή τους παρέμενε περιορισμένη εντός της ομάδας. Οι τάσεις αυτές προσεγγίστηκαν ως αποσταθεροποιητικές τάσεις για το καθεστώς του SED, με αποτέλεσμα την αντικατάσταση της εξιδανικευμένης εικόνας των Ελλήνων, αγωνιστών της ελευθερίας με την εικόνα της απειλής ή ενός εν δυνάμει μελλοντικά «ταξικού εχθρού» για τη ΛΔΓ παρά την περιορισμένη-αμελητέα επιρροή τους. Ωστόσο, αυτή η άποψη ήταν δημιουργημένη εντός των κύκλων της ΣΤΑΖΙ και των ιθύνοντων του

SED, το οποίο ήθελε να αντιμετωπίσει και να καταπολεμήσει έγκαιρα οποιοδήποτε κοινωνικό παράπονο, που υπονόμειε την εξουσία του.

Αυτό συνέβαινε, καθώς στα μέσα της δεκαετίας του '50 η πιθανότητα επαναπατρισμού όλων των πολιτικών προσφύγων στην Ελλάδα δεν φαινόταν δυνατή, οπότε οι αρχές μετέθεσαν το ενδιαφέρον τους από την περίθαλψη στην πολιτική «πίστη» των Ελλήνων απέναντι στο καθεστώς. Βέβαια, την πολιτική ταύτιση με το SED δεν θα το χαρακτήριζα προσωπικά ως αναγκαία προϋπόθεση για την κοινωνική ενσωμάτωση, αλλά περισσότερο ως μία σημαντική διευκόλυνση ή καλύτερα ένα πρόσφορο έδαφος για την προσωπική ανάπτυξη του εκάστοτε πολιτικού πρόσφυγα. Αντ' αυτού ως ιδιαιτέρως σημαντικά κριτήρια ενσωμάτωσης θα χαρακτηρίζονταν: α) η γνώση της γερμανικής γλώσσας, β) συμμετοχή στις μαζικές κρατικές-κοινωνικές οργανώσεις της ΛΔΓ και η προσπάθεια του καθενός. Θα μπορούσε να λεχθεί, πως τα συγκεκριμένα κριτήρια, ιδίως η εκμάθηση της γλώσσας της χώρας υποδοχής πάντοτε θα αποτελεί ένα «κλειδί» για μία επιτυχημένη κοινωνική ένταξη.

Επιπρόσθετα, ένα άλλο ενδιαφέρον πεδίο αποτελεί ο αυτοπροσδιορισμός των προσφύγων στο μέσο μεταξύ Ελλήνων και Γερμανών, όπου η ταυτότητα επηρεαζόταν και από την καταγωγή των γονέων. Στις αμιγώς ελληνικές οικογένειες υπερίσχυε η ελληνική ταυτότητα, ενώ στις ελληνογερμανικές η γερμανική, δίχως να επηρεάζονται οι σχέσεις των Ελλήνων με τους Γερμανούς. Πράγματι, οι αρχές της ΛΔΓ δημοσίευαν στις εφημερίδες τους ορισμένες πληροφορίες περί των παροχών στους Έλληνες για να αποφευχθούν τυχόν αισθήματα φθόνου και μάλιστα δεν αναφέρθηκαν ποτέ τυχόν συγκρούσεις και τσακωμοί μεταξύ των 2 πληθυσμιακών ομάδων. Εκτός αυτού, η εκμάθηση και τήρηση των κανόνων της Γερμανικής κοινωνίας και η κοινωνική αλληλεπίδραση με τους γηγενείς διευκόλυναν την ένταξη στην Ανατολικογερμανική κοινωνία. Τέλος, η πολιτική συμπόρευση του ΚΚΕ με το SED φαίνεται να συνέβαλε στη διαμόρφωση μίας θετικής εικόνας για τους Έλληνες.

Βέβαια, πρέπει να επισημανθεί πως οι Έλληνες ήταν οι πρώτοι πολιτικοί πρόσφυγες στη νεοιδρυθείσα ΛΔΓ,. Κατά τη διάρκεια των επόμενων δεκαετιών, η παρουσία τους στη δημόσια σφαίρα φαίνεται να υποχωρεί, με αποτέλεσμα να μειώνονται αισθητά οι δημόσιες εκφράσεις φιλίας και αλληλεγγύης για τους Έλληνες δημοκράτες. Η επόμενη μεγάλη ομάδα πολιτικών προσφύγων, που έλαβε άδεια παραμονής στην ΛΔΓ ήταν οι Χιλιανοί

αριστεροί, οι οποίοι βρέθηκαν αντιμέτωποι από τη στρατιωτική δικτατορία του Πινοσέτ έπειτα από το στρατιωτικό πραξικόπημα στη Χιλή στις 11/09/1973, όταν ανετράπη η μοναδική δημοκρατικά εκλεγείσα σοσιαλιστική κυβέρνηση. Στο άκουσμα αυτής της είδησης και στο πλαίσιο του προλεταριακού διεθνισμού, ο Ανατολικογερμανικός πληθυσμός καλείται από το καθεστώς του SED σε δράσεις αλληλεγγύης απέναντι στους Χιλιανούς δημοκράτες, οι οποίοι έμελλε να βρουν καταφύγιο στη ΛΔΓ στα χρόνια της ύφεσης του Ελσίνκι και της ύφεσης των σχέσεων μεταξύ των 2 Γερμανιών.

8.Αφιξη Χιλιανών πολιτικών προσφύγων στη Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας ύστερα από το πραξικόπημα του Πινοσέτ

Ο καθένας έχει μία προοπτική στη ΛΔΓ, ο σοσιαλισμός δεν αφήνει κανέναν πίσω⁶⁴.

Η συγκεκριμένη πρόταση, που επευφημεί τη ΛΔΓ, αντικατοπτρίζει το «ιερό» καθήκον του σοσιαλισμού να μην επιτρέψει σε κανέναν άνθρωπο να πεινάσει ή να μην λάβει τα απαραίτητα εφόδια και αγαθά για μία αξιοπρεπή ζωή. Τούτη η ανθρωποκεντρική στάση των σοσιαλιστικών κρατών φαίνεται να έχει και εξωστρεφή χαρακτήρα, καθώς τα σοσιαλιστικά κράτη δεν δείχνουν έμπρακτα την αλληλεγγύη τους απέναντι σε λαούς και ομάδες ανθρώπων που διώκονταν. Οι σοσιαλιστικές χώρες και η ΛΔΓ, όπως έπραξε και φρόντισε τους Έλληνες, έτσι φρόντισε και τους Χιλιανούς. Βέβαια, πάντοτε υπάρχει ένα παρασκήνιο πολιτικών/ κομματικών συμφερόντων ή ακόμη και οδηγιών από το ΚΚΣΕ της ΕΣΣΔ. Γι' αυτό εξηγείται και το φαινόμενο παροχής ασύλου/ άδειας παραμονής σε ορισμένες χώρες και όχι σε όλες. Θα έλεγε κανείς, πως τα σοσιαλιστικά κράτη παρείχαν, έστω και διστακτικά στην αρχή, καταφύγιο αφενός γιατί η κυβέρνηση Αλιέντε σημείωσε ένα άνοιγμα προς τις χώρες του Ανατολικού Συνασπισμού, με απώτερο σκοπό την οικοδόμηση και επικράτηση του σοσιαλισμού με δημοκρατικά μέσα. Αφετέρου, επειδή τα Δυτικά κράτη, ο ΟΗΕ, ακόμη και οι ΗΠΑ, που χρηματοδότησαν τον Πινοσέτ παρείχαν άδεια παραμονής, οπότε δεν έπρεπε να αμαυρωθεί η εικόνα της αλληλεγγύης ΛΔΓ και γενικά των σοσιαλιστικών χωρών. Έτσι, μετά το πραξικόπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του '73 πάρθηκαν και ξεκίνησαν οι αποφάσεις και οι προετοιμασίες αντίστοιχα για την

⁶⁴ Barch, DY 30 IVA2/20/733, Für das Gespräch mit Dr. Homann. Genossen Markowski, 21.04.1971. Η έκφραση αυτή επευφημεί τον σοσιαλισμό και την παροχή ευκαιριών σε όλους ανεξαρτήτως οικονομικού και κοινωνικού υπόβαθρου.

παροχή άδειας παραμονής σε Χιλιανούς, που είχαν υποστεί ή σύντομα θα βρίσκονταν αντιμέτωποι με τις κυρώσεις και διώξεις από το στρατιωτικό καθεστώς του Πινοσέτ.

Από το φθινόπωρο του 1973 και έπειτα, ξεκίνησε «Οδύσσεια» για τους Χιλιανούς, που συμπορεύτηκαν με τη Λαϊκή Ενότητα, καθώς μετά το αιματηρό στρατιωτικό πραξικόπημα έπρεπε να αναζητήσουν άδεια παραμονής σε διάφορες χώρες της Ευρώπης, ανάμεσα τους και η ΛΔΓ. Με μέγιστο αριθμό 2. 000 ατόμων ήταν η τελευταία μεγάλη ομάδα πολιτικών προσφύγων στη ΛΔΓ⁶⁵. Μάλιστα, κατά καιρούς οι Χιλιανοί εξόριστοι αποτελούσαν τη μεγαλύτερη ομάδα αλλοδαπών στη ΛΔΓ⁶⁶. Είχαν προηγηθεί τα κύματα των Ελλήνων, Κορεατών, Ισπανών, Αλγερινών τα προηγούμενα χρόνια. Πάντως στην περίπτωση των Χιλιανών, ο πληθυσμός της ΛΔΓ «αγκάλιασε» εξ αρχής τους Χιλιανούς μετανάστες, τους οποίους χαρακτήριζαν ως αγωνιστές της ελευθερίας και αντικείμενα της "αλληλεγγύης" τους, οι οποίοι βρήκαν μια νέα προοπτική στο πρόσωπο της ΛΔΓ. Η απόφαση περί απόδοσης άδειας παραμονής πάρθηκε έπειτα από την συνεδρίαση του πολιτικού γραφείου του SED στις 25 Σεπτεμβρίου, το οποίο ανέθεσε το δύσκολο έργο της περίθαλψης των Χιλιανών στα Υπουργεία Εσωτερικών, Εξωτερικών, Οικονομικών και Εκπαίδευσης⁶⁷.

Οι Χιλιανοί πολιτικοί πρόσφυγες χαρακτηρίστηκαν αμέσως ως άτομα με υποδειγματική επαγγελματική και κομματική «κατάρτιση»⁶⁸. Κάποιος θα μπορούσε να ισχυριστεί πως οι Χιλιανοί αποτελούσαν ένα ζωντανό παράδειγμα υπακοής και προϊόν εσωτερικής κατανάλωσης και νομιμοποίησης κυριαρχίας σε εκείνους που κρατούσαν κάποιες επιφυλάξεις είτε αμφισβητούσαν την εξουσία του SED, την εποχή που το τελευταίο από τη μία δίδε πολιτικά διάφορους καλλιτέχνες, όπως ο Biermann⁶⁹. Παράλληλα το SED ακολουθούσε μία πολιτική, που η ΛΔΓ εκπλήρωνε το ανθρωπιστικό της καθήκον απέναντι

⁶⁵ J. Maurin, "Die DDR als Asylland: Flüchtlinge aus Chile 1973-1989" *Zeitschrift Für Geschichtswissenschaft* 51.9 (2003), σσ. 349

⁶⁶ P. G. Poutrus, "Zuflucht Nachkriegsdeutschland. Flüchtlingsaufnahme in der Bundesrepublik und DDR von den späten 1940er bis zu den 1970er Jahren" στο: C.D. Krohn (επίμ.), *Exil, Entwurzelung, Hybridität. München: Edition Text + Kritik (Exilforschung 27)*, München 2009, σσ. 190

⁶⁷ Barch, DY 30 JIV2/2/1470, Anlage Nr2 zum Protokoll N42/73. Weitere Maßnahmen in Bezug auf Chile, 25.09.1973. Στο παρόν αρχείο, γίνεται αναφορά στη δεινή πολιτική κατάσταση στη Χιλή έπειτα από το πραξικόπημα και πως είναι χρέος της ΛΔΓ να παράσχει άδεια παραμονής στους οπαδούς και μέλη της κυβέρνησης Λαϊκής Ενότητας.

⁶⁸ G. Klotzsche, "Die Estays fanden bei uns ein neues Zuhause. Chilenische Patrioten leben und arbeiten in Dresden", *Junge Welt* (1978), σσ. 42

⁶⁹ P. Poutrus, "Mit strengem Blick. Die sogenannten Polit. Emigranten in den Berichten des MfS", στο: J. Behrends, T. Lindenberger, & P. Poutrus (επίμ.), *Fremde und Fremd-Sein in der DDR. Zu den historischen Ursachen der Fremdenfeindlichkeit in Ostdeutschland*, Berlin 2003, σσ. 242

στους Χιλιανούς. Τούτη η αλληλεγγύη αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της αντιιμπεριαλιστικής αλληλεγγύης της ΛΔΓ, η οποία στην περίπτωση των Χιλιανών έλαβε χώρα μέσω της περίθαλψης των Χιλιανών, της διοργάνωσης διάφορων συλλαλητηρίων σε συνεργασία με σημαίνοντα πρόσωπα της έκπτωτης κυβέρνησης Λαϊκής Ενότητας ενάντια στο νέο καθεστώς στη Χιλή και μέσω ίδρυσης διάφορων κέντρων και συλλόγων για τους Χιλιανούς⁷⁰. Η ιδιάζουσα σκοπιμότητα του SED πίσω από την έμπρακτη αλληλεγγύη απέναντι στον λαό της Χιλής θα αναλυθεί σε επόμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

Ειδικότερα σχετικά με την άφιξη και περίθαλψη των Χιλιανών πολιτικών προσφύγων, θα μπορούσε να λεχθεί, πως τούτη η ενέργεια της ΛΔΓ διαφέρει από τις προηγούμενες, καθώς αυτή τη φορά εισρέουν στη χώρα ακόμη και άτομα που δεν ασπάζονταν τον ορθόδοξο κομμουνισμό της ΕΣΣΔ, αντ' αυτού οι πολιτικοί πρόσφυγες πρέσβευαν διάφορες πτυχές της Αριστεράς (από μαοϊστές, υπερεπαναστάτες μέχρι σοσιαλίζοντες). Σε επόμενο κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στις σχέσεις του SED με τα εκάστοτε κόμματα της Χιλιανής Αριστεράς. Στο παρόν κεφάλαιο θα συζητηθεί το όλο εγχείρημα της περίθαλψης της φροντίδας των Χιλιανών προσφύγων. Μάλιστα, ο ίδιος ο Χόνεκερ είχε επισημάνει την εξέχουσα σημασία της παροχής βοήθειας στους Χιλιανούς, λέγοντας χαρακτηριστικά, πως ο λαός της Χιλής σίγουρα δεν είναι μόνος, αφού "όλοι οι προοδευτικοί, δημοκράτες σε όλο τον κόσμο τους υποστηρίζουν. Αναφορικά με τους «πρώτους/άριστες Γερμανούς εργάτες και αγρότες», παροχή αλληλεγγύης αποτελεί διεθνιστική ταξική υποχρέωση έως ότου απελευθερωθεί ο Χιλιανός λαός⁷¹. Πέραν τούτου, ακόμα και οι γονείς της Tamara Bunke⁷², προσωπικότητας που έχαιρε μεγάλης εκτίμησης εξέφρασαν, πως η περίθαλψη των Χιλιανών δεν αποτελούσε απλά ένα επίσημο/κρατικό ζήτημα, αλλά ένα ζήτημα που γινόταν μέσα από τις καρδιές όσων ενδιαφέρονταν για τους Χιλιανούς και ήθελαν να ενισχύσουν την πατρίδα τους, τη ΛΔΓ και την σοσιαλιστική κοινότητα⁷³.

Η ανάδειξη της Χιλής και της αλληλεγγύης ως μείζον διακύβευμα για την εσωτερική και εξωτερική κατανάλωση και προβολή της ΛΔΓ ως ένα αλληλέγγυο κράτος φαίνεται και από τις υπεράριθμες αναφορές στη Χιλή, οι οποίες σε μεγάλο βαθμό ακολουθούνταν από λέξεις, όπως ο (αντι)ιμπεριαλισμός και ο (αντι)φασισμός, ξεπερνώντας τις χρονιές 1973-1977 (μέχρι τις πρώτες παραχωρήσεις και νομοθεσίες περί επαναπατρισμού κάποιων

⁷⁰ J. Maurin, "Flüchtlinge als politisches Instrument – Chilenische Emigranten in der DDR", *Fluchtpunkt Realsozialismus* 2 (2005) σσ. 350

⁷¹ "Brüderliche Begegnung mit Kämpfern der Unidad Popular", *Neues Deutschland* (12.09.1974) 1-2

⁷² Tamara η Ανατολικογερμανίδα αντάρτισσα της Κουβανικής και Βολιβιανής Επανάστασης

⁷³ Hilfe für Chiles Volk- eine Herzensache, *Neues Deutschland*. (26.09.1973) 2

Χιλιανών εξόριστων) ακόμη και την Κούβα κατά 500 περισσότερες αναφορές⁷⁴. Ακόμη και το Πολιτικό Γραφείο συνεδρίασε 50 φορές για την περίπτωση της Χιλής. Έτσι, η Χιλή βρέθηκε στο στόχαστρο της πολιτικής και δημοσιογραφικής δημοσιότητας στη ΛΔΓ, διαδίδοντας τις επιτυχίες και προσπάθειες της ΛΔΓ, ενώ παράλληλα προσπαθούσε να μεταδώσει το πνεύμα της αλληλεγγύης στους γηγενείς. Ίσως η σημαντικότερη ενέργεια που απέδειξε έμπρακτα την αλληλεγγύη της ΛΔΓ απέναντι στη Χιλή ήταν η απόφαση για παροχή άδειας παραμονής σε Χιλιανούς. Οι τελευταίοι, ιδίως μετά την επιβολή της δικτατορίας άρχισαν να διαφεύγουν είτε για οικονομικούς είτε για πολιτικούς λόγους. Πράγματι, η Χιλή πέρα από πολιτική αστάθεια αντιμετώπιζε αργή οικονομική ανάπτυξη, η οποία σε συνδυασμό με την φιλελεύθερη οικονομία της αγοράς εκτίναξε τα ποσοστά φτώχειας και ανεργίας. Συνολικά, το 1992 υπολογίστηκε, πως 700.000 και 200.000 άνθρωποι έφυγαν από τη χώρα για οικονομικούς και πολιτικούς λόγους αντίστοιχα, ποσό που ανερχόταν κοντά στο 10% του συνολικού πληθυσμού της χώρας⁷⁵.

Ανάμεσα στις χώρες υποδοχής των ροών εκ Χιλής ήταν και η ΛΔΓ, η οποία δέχθηκε ακόμα και πιέσεις από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, προκειμένου να δεχθεί όσους περισσότερους πρόσφυγες γίνεται. Τη στιγμή του πραξικοπήματος, βρίσκονταν ήδη 114 Χιλιανοί/ες είτε για σπουδές είτε για φοίτηση και κατάρτιση κομματικών στελεχών⁷⁶. Ένα μήνα μετά το πραξικόπημα, η ΛΔΓ υπολόγιζε να υποδεχθεί 100 πρόσφυγες⁷⁷. 3 εβδομάδες αργότερα, η ΛΔΓ είχε ήδη παράσχει άσυλο σε 73 Χιλιανούς, που είχαν βρει καταφύγιο μέσω της φινλανδικής πρεσβείας στο «κέντρο υποδοχής για τους πολιτικούς πρόσφυγες», και προσπαθούσε να κρατήσει περιορισμένο τον αριθμό των προσφύγων⁷⁸. Τούτη η διστακτική στάση των σοσιαλιστικών χωρών απέναντι στην ευρεία αποδοχή προσφύγων οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στον φόβο των

⁷⁴ D. Kristen, G. Sturm, "Solidarity or System Stabilization? Chilean Exile in the German Democratic Republic (GDR) – An Analysis of the Media Coverage of Neues Deutschland" *Global Histories: A Student Journal*, 6.1 (2020), σσ. 81

⁷⁵ I. Emmerling, *Die DDR und Chile (1960 - 1989). Außenpolitik, Außenhandel und Solidarität*, Christoph Links Verlag, Berlin, 2013, σσ. 401

⁷⁶ Emmerling, "Chile", σσ. 404

⁷⁷ Barch, DO 1/1730, Protokollvermerk vom 11. Oktober 1973 über eine Aussprache beim Stellvertreter des Ministers für Auswärtige Angelegenheiten, Genossen Stibi zu Fragen der Aufnahme von chilenischen Staatsbürgern in der DDR, 11.10.1973. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τις εκτιμήσεις του ΣΕΔ για τον αριθμό των Χιλιανών πολιτικών προσφύγων, τους οποίους θα δεχθεί η ΛΔΓ. Επιπλέον, στο παρόν αρχείο γίνεται αναφορά στην κατάσταση σχεδίου και συντονισμένης δράσης μεταξύ ΥΠΕΣ, ΥΠΕΕ, Υπουργείου Κρατικής Ασφαλείας και Επιτροπής Αλληλεγγύης της ΛΔΓ.

⁷⁸ PAAA C3342, Bericht von Voigt. φύλλο.45, 03.11.1973. Το παρόν αρχείο αναδεικνύει τη διστακτικότητα των αρχών της ΛΔΓ για να δώσουν άδεια παραμονής σε Χιλιανούς. Μάλιστα, γίνεται αναφορά στην ανάγκη διεξοδικού ελέγχου του εκάστοτε αιτούντα άδεια παραμονής, προκειμένου να μειωθεί ο αριθμός των πολιτικών προσφύγων κάτω από τους 73, όταν όλο και περισσότεροι Χιλιανοί αιτούνται άδεια παραμονής.

κατά τόπους κυρίαρχων σοσιαλιστικών κομμάτων για την ιδεολογική διάβρωση των καθεστώτων. Επιπλέον, θα πρέπει να ληφθεί υπόψιν και η οικονομική παράμετρος. Το γεγονός, ότι η Ανατολικογερμανική αεροπορική εταιρεία Interflug δεν πέταγε στη Χιλή, ανάγκαζε τη ΛΔΓ να χρησιμοποιεί άλλες αεροπορικές εταιρείες, όπως η KLM ,γεγονός που εκτίναξε τα αεροπορικά έξοδα σε 500.000 BM και 200.000 BM για τα έτη 1973 και '74 αντίστοιχα, ποσό διόλου ευκαταφρόνητο άμα αναλογιστεί κανείς πως το ποσό αυτό ανερχόταν στο ύψος των εμπορικών σχέσεων μεταξύ Χιλής και ΛΔΓ του 1963.

Στο σημείο αυτό αξίζει να τονιστεί το «στοίβαγμα» των αιτούντων άσυλο σε κέντρα υποδοχής, τα οποία επισκέπτονταν οι εκάστοτε αποστολές διαφόρων χωρών, π.χ. (Ελβετία, Ολλανδία, Σουηδία και άλλες). Τούτη η συγκέντρωση θύμιζε σε διάφορους Χιλιανούς σκηνικά από λαϊκές αγορές, όπου ο επίδοξος αγοραστής εξετάζει το προϊόν/ ζώα, προκειμένου να δει ποιο είναι πιο συμφέρον. Ειδικότερα, η μαρτυρία μίας Χιλιανής, η οποία επισημαίνει, πως υπήρχε διαχωρισμός μεταξύ νέων-ηλικιωμένων, υγιών-αρρώστων και μάλιστα πολλές φορές συνέβαινε, το γεγονός, ότι οι χώρες δεν παρείχαν άσυλο στους ηλικιωμένους, καταδεικνύει άλλη μία θλιβερή διάσταση της προσφυγιάς των ανθρώπων και την διαχρονική προσπάθεια εκμετάλλευσης της από μερικές ομάδες⁷⁹.

Κάτι το οποίο επισημαίνεται στα αρχεία του ΥΠΕΞ της ΛΔΓ είναι πως η αργοπορία της ΛΔΓ να στείλει αποστολή στα «κέντρα υποδοχής» και η δημιουργία ενός κέντρου διαλογής από τους καθηγητές στο σχολείο της ΛΔΓ στο Σαντιάγο είχε ως αποτέλεσμα την περιθάλψη πολλών ακομμάτιστων Χιλιανών, των οποίων η πολιτική κινητοποίηση αποδείχθηκε δύσκολη. Γενικότερα, η πολιτική ιδεολογία των αιτούντων άδειας παραμονής ήταν που καθόριζε την παροχή ή άρνηση άδειας παραμονής στους αιτούντες .Στη διαδικασία και επιλογή περί παροχής άδειας παραμονής επενέβαιναν πέρα από την Αντιφασιστική Χιλή(A.X.) και η ΣΤΑΖΙ, η οποία μερικές φορές ερχόταν σε σύγκρουση με την Α.Χ., όπως για παράδειγμα σχετικά με την παροχή άδειας παραμονής σε έναν Χιλιανό, ο οποίος ουδεμία σχέση είχε με την κυβέρνηση Λαϊκής Ενότητας⁸⁰. Επιπλέον, τον Φεβρουάριο του '74 ανακαλύφθηκε από τις αρχές της ΛΔΓ, πως 43 Χιλιανοί έλαβαν άδεια παραμονής, παρόλο που η αίτηση τους δεν ελέγχθηκε και δεν επεξεργάστηκε από τα κεντρικά όργανα ελέγχου⁸¹. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την νομοθετική εισαγωγή της υποχρεωτικότητας του κεντρικού ελέγχου των αιτήσεων άδειας παραμονής, προκειμένου να δοθεί άδεια παραμονής. Ενώ, τον Αύγουστο του ίδιου έτος αποφασίστηκε να μην

⁷⁹ V. Schönherr, “Angst vor den Roten. Eine Chilenin erzählt, wie sie nach dem Pinochet-Putsch als Flüchtling in der Schweiz aufgenommen wurde”, *Lateinamerika Nachrichten* 382 (04.2006), σσ. 47-49

⁸⁰ S. Koch., *Zufluchtsort DDR? Chilenische Flüchtlinge und die Ausländerpolitik der SED*. Paderborn: Schöningh Paderborn, 2017, σσ. 122

⁸¹ Barch, DO 1/1730, Protokoll zum 14. März 1974 über die Beratung der Kommission Chile, 14.03.1974. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τα νέα πρωτόκολλα, που έπρεπε να ακολουθούν οι αρμόδιες αρχές της ΛΔΓ για την παροχή ασύλου σε Χιλιανούς.

εγκρίνονται άλλες αιτήσεις παροχής άδειας παραμονής, παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις⁸².

Μία τέτοια περίπτωση αποτέλεσε η υποδοχή και περίθαλψη 50-60 πολιτικών προσφύγων και των οικογενειών τους έπειτα από παράκληση του ΚΚΧ, ΣΚΧ και του ΜΑΡΥ⁸³. Οι συγκεκριμένοι ήταν πρώην φυλακισμένα πολιτικά στελέχη, τα οποία θα αφήνονταν ελεύθερα σε περίπτωση παροχής άδειας παραμονής από Τρίτη χώρα. Γενικότερα, οι αποφάσεις περί παροχής άδειας παραμονής λαμβανόταν πάντοτε σε συνεργασία με το δεύτερο πιο φιλοσοβιετικό κομμουνιστικό κόμμα μετά από το SED, το ΚΚΧ⁸⁴. Τα επόμενα χρόνια, η ΛΔΓ παρείχε άδεια παραμονής σε μεμονωμένες περιπτώσεις, όπως στελεχών κομμάτων της κυβέρνησης Λαϊκής Ενότητας, που έπρεπε να διαφύγουν από τη Χιλή για να γλιτώσουν τη φυλάκιση⁸⁵. Παρόλα αυτά, σύμφωνα με τις αρχές της ΛΔΓ, το '75 μόνο το 30% των προσφύγων αντιμετώπιζε άμεσες επιπτώσεις από την επιβολή της Χούντας του Πινοσέτ, ενώ το υπόλοιπο 70% μετανάστευσε για καθαρά οικονομικούς λόγους⁸⁶. Ενώ, μόλις το '77 άρχισαν να καταγράφονται οι πρώτοι επαναπατρισμοί Χιλιανών έπειτα από την έκδοση νόμων περί πολιτικής αμνηστίας.

Αρχικά, η ΛΔΓ δεχόταν μόνο Χιλιανούς, ωστόσο μετά γίνονταν αποδεκτά και άτομα από τρίτες χώρες, όπως οι Ονδούρα, Αργεντινή, Μεξικό και Βενεζουέλα. Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί, πως η παροχή άδειας παραμονής στη ΛΔΓ δεν αποτελούσε ένα καθολικό «δικαίωμα» των διωχθέντων από τη δικτατορία. Πιο συγκεκριμένα, οι αρχές της ΛΔΓ απέρριψαν τις αιτήσεις των μελών και οπαδών των Χιλιανών Χριστιανοδημοκρατών λόγω πολιτικής αναξιοπιστίας⁸⁷. Επιπλέον, απέρριψαν τις αιτήσεις από τα μέλη/οπαδούς του Partido Demócrata Cristiano de Chile που συμμετείχε στην κυβέρνηση Λαϊκής Ενότητας με τον χαρακτηρισμό του κόμματος ως ακροαριστερό⁸⁸. Μόνο έπειτα από

⁸² Barch, DO 1-17121, Protokoll vom 12. August 1974 über die Beratung mit Stellvertretenden der Vorsitzenden für Inneres der Räte der Bezirke, 12.08.1974. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τις πολιτικές περί παροχής ασύλου και τον περιορισμό των παροχών ασύλου σε μεμονωμένες περιπτώσεις.

⁸³ Movimiento de Acción Popular Unitario

⁸⁴ Barch DY 30/JIV2/3A/2826, Vorlage vom 28. April 1976 für das Sekretariat des ZK. Betreff: Aufnahme weiterer chilenischer Politemigranten, 28.04.1976. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται την απόφαση του SED περί αποδοχής περισσότερων Χιλιανών.

⁸⁵ Koch, "DDR", σσ. 123

⁸⁶ BSTU HA II/19 NR. 14298, Kurze Einschätzung über die politisch-operative Probleme, φύλλο.44, 14.03.1975. Το παρόν αρχείο αναφέρει χαρακτηριστικά, πως ούτε το 1/3 των πολιτικών προσφύγων δεν αντιμετώπισε κάποια άμεση συνέπεια της πολιτικής-κομματικής δράσης τους από τη στρατιωτική δικτατορία, πράγμα που ενδεχομένως προκαλούσε κύματα δυσπιστίας στις αρχές της ΛΔΓ.

⁸⁷ H. Müssemann, "Die Wahrnehmung der DDR aus der Perspektive chilenischer Exilant*innen nach 1973. Wie erlebten Sie den 11. September 1973, den Putsch in Chile?", *Junge Welt* (2019), σσ. 32

⁸⁸ Barch, DY 30/IVB 2/20/351, Hinweise für das Gespräch des Genossen Hermann Axen [ZK-Sekretär für Internationale Verbindungen] mit dem Generalsekretär der Partei der Christlichen Linken Chiles, Bosco Parra, sowie weiteren Mitgliedern der Parteiführung am 4. Dez. 1975 im Hause des ZK/Zur Partei der Christlichen Linken Chiles (Izquierda Cristiana – IC). φύλλο.1, 04.12.1975. Το παρόν άρθρο

πολλές συζητήσεις και μίας πιο φιλικής προσέγγισης του SED, έλαβε άδεια παραμονής ένας εκπρόσωπος του κόμματος στη ΛΔΓ⁸⁹. Αντιθέτως, η ΛΔΓ παρείχε άδεια παραμονής στα μέλη και οπαδούς του ΚΚΧ, ΣΚΧ και λοιπών κομμάτων της Λαϊκής Ενότητας, σε μέλη του μαρξιστικού συνδικάτου Central Única de Trabajadores de Chile (CUT), ακόμη και του Movimiento de Izquierda Revolucionaria, MIR, κόμματος το οποίο είχε και στρατιωτικό σκέλος και χαρακτηριζόταν ως άκρως επηρεασμένο από τον Guevara και τον υπερεπαναστατισμό⁹⁰.

Ουσιαστικά, παρατηρείται μία προθυμία παροχής άδειας παραμονής μόνο σε άτομα με συγγενική ιδεολογικά (μαρξιστές ή μαρξίζοντες), οπότε δεν μπορεί να γίνει λόγος περί μίας πλήρους αλληλέγγυας ή άνευ όρων πράξης φιλίας απέναντι στον «Χιλιανό λαό». Βέβαια, το ίδιο ίσχυε και στην περίπτωση της ΟΔΓ, η οποία απέρριπτε τις αιτήσεις των λεγόμενων «επαγγελματιών επαναστατών»⁹¹. Η προτίμηση αυτή της ΛΔΓ βέβαια έχει λογική, καθώς αφενός η ΛΔΓ ήταν μία «κλειστή» χώρα, η οποία χαρακτηριζόταν από ένα μονοκομματικό πολιτικό σύστημα, το οποίο τυπικά ακολουθούσε μία πολιτική συμπόρευσης των πολιτικών κομμάτων ενός ευρέος φάσματος ιδεολογιών, αφετέρου το SED ήταν ένα κόμμα που περιόριζε σε μεγάλο βαθμό τις δράσεις των μη κομμουνιστικών κομμάτων, το οποίο μπορεί να έπλητταν τα θεμέλια του γερμανικού σοσιαλισμού. Οπότε δεν ξενίζει το γεγονός, πως η ΛΔΓ προτίμησε να περιθάλψει άτομα, που είχαν συγγενικές ιδεολογικές καταβολές με το SED. Άλλωστε προϋπήρχε και ένα αίσθημα καχυποψίας απέναντι στους αλλοδαπούς, το οποίο θα αναλυθεί διεξοδικότερα σε επόμενο κεφάλαιο.

Όπως γίνεται αντιληπτό ο δρόμος προς την εξορία σημαδεύτηκε από φόβο και αβεβαιότητα για πολλούς Χιλιανούς. Για την απόδραση από τη Χιλή χρειάστηκε συχνά η βοήθεια οργάνωσεων όπως η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR) ή η Διεθνής Αμνηστία. Σε πολλές περιπτώσεις, η διαφυγή προς τη ΛΔΓ ήταν δυνατή μόνο μέσω ενδιάμεσων σταθμών σε άλλες χώρες, με τη βοήθεια ξένων πρεσβειών (Φινλανδία, Ολλανδία, ΕΣΣΔ κ.α.). Εάν πληρούσαν τα κριτήρια για παροχή άδειας παραμονής, μπορούσαν να εισέλθουν με αεροπλάνο γι' αυτό και δεν αποδιδόταν ο χαρακτηρισμός της παράνομης μετανάστευσης. Λόγω του βίαιου χαρακτήρα της

πραγματοεύεται τις πολιτικές-κομματικές προϋποθέσεις που έπρεπε να πληροί ο εκάστοτε Χιλιανός για να δικαιούται άδεια παραμονής στη ΛΔΓ. Ουσιαστικά, χρειαζόταν να επιδείξει κάποια κομματική στράτευση με τα συγγενικά προς το ΣΕΔ κόμματα.

⁸⁹ Barch, DY 30/IVB 2/20/351, Zur Partei der Christlichen Linken, Anlage zu Egon Winkelmanns (Leiter der Abt. IV) Gesprächsvorlage vom 9. Nov. 1978 für Axens Treffen mit den IC-ZK-Mitgliedern Maira und Martinez am 15. Nov. 78. φύλλο 3, 09.11.1978. Το παρόν άρθρο δείχνει την αναδίπλωση-ευελιξία του ΣΕΔ απέναντι σε παρακλήσεις και ενδεχομένως συναλλαγές με τα Χιλιανά κόμματα.

⁹⁰ G. Dufner, “Die Beziehungen zwischen der DDR und Chile 1949-1989. Die politischen und wirtschaftlichen Rahmenbedingungen” στο: G. Dufner, J.F. Huerta, & R. Stefan (επίμ.), *Deutschland und Chile, 1850 bis zur Gegenwart. Ein Handbuch = Chile y Alemania, 1850 hasta hoy: un manual*, Stuttgart 2016 σσ. 245

⁹¹ Berufsrevolutionäre

στρατιωτικής δικτατορίας της Χιλής, υπήρξε μεγάλος αριθμός προσφύγων από την αρχή, με τους περισσότερους να φτάνουν στη ΛΔΓ μεταξύ Σεπτεμβρίου 1973 και τέλους του 1974. Το 1975 έφτασαν μόνο μεμονωμένες οικογένειες⁹².

Ως επί το πλείστον, οι Χιλιανοί πολιτικοί πρόσφυγες προσεγγίστηκαν και παρουσιάστηκαν ως "μαχητές της ελευθερίας" και ως "οικογένεια-πρότυπο από το εικονογραφημένο βιβλίο του προλεταριακού διεθνισμού" που ενήργησαν πολιτικά υπάκουα και σοφά⁹³. Η συμπερίληψη των Χιλιανών χρησιμοποιήθηκε εν μέρει για εθνικές και διεθνείς στρατηγικές επιχειρηματολογίας για την εδραίωση της νομιμότητας του σοσιαλιστικού κράτους, προκειμένου να μπορέσει να αποδειχθεί ως μια ανθρωπιστική και αλληλέγγυα χώρα⁹⁴. Αυτό φανερώνεται και από τα λόγια του Χόνεκερ, που είχε δηλώσει χαρακτηριστικά, πως απρόσκοπτη είσοδο στη ΛΔΓ είχαν όσοι (αριστέρης ιδεολογίας) διώκονταν από τους τυράννους της Χιλής. Τούτο το ενδιαφέρον του Χόνεκερ δικαιολογεί τον μεγάλο βαθμό βοήθειας προς τους Χιλιανούς. Μόλις 2 ημέρες μετά το πραξικόπημα, η Επιτροπή Αλληλεγγύης της ΛΔΓ σε συνεργασία με τα ΥΠΕΣ και ΥΠΕΞ συγκρότησαν μία επιτροπή, η οποία θα εξέταζε τις αιτήσεις για άδεια παραμονής και την ενσωμάτωση των προσφύγων τόσο στην εκπαιδευτική και εργασιακή διαδικασία, όσο και στην ίδια την κοινωνική ζωή εντός της ΛΔΓ⁹⁵. Το δύσκολο έργο της περίθαλψης των Χιλιανών θα το αναλάμβανε οικονομικά η ήδη υπάρχουσα Επιτροπή Αλληλεγγύης της ΛΔΓ, η οποία στο διάστημα 1974-1977 είχε συλλέξει μέσω εράνων 14.7 εκατομμύρια μάρκα⁹⁶. Παράλληλα, ιδρύθηκε μία ειδική ομάδα εργασίας της ΚΕ του SED με επικεφαλής τον τέως πρέσβη της ΛΔΓ στη Χιλή, Friedel Trappen⁹⁷. Η τελευταία ομάδα θα βρισκόταν σε στενή συνεργασία με το γραφείο Αντιφασιστική Χιλή.

⁹² Emmerling, "Chile", σσ. 403

⁹³ P. Poutrus, "Polit. - Emigranten in der DDR." στο: E. Demke., A. Schüle (επίμ.), *Ferne Freunde - nahe Fremde. Ausländer in der DDR. Berlin: Berliner Landesbeauftragter für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der Ehemaligen DDR*, Berlin 2005, σσ. 59

⁹⁴ J. Maurin, "Flüchtlinge als politisches Instrument – Chilenische Emigranten in der DDR", *Fluchtpunkt Realsozialismus* 2 (2005), σσ. 350

⁹⁵ Barch, DY 30 JIV 2/3/2072, Anlage Nr.2 Zum Umlaufprotokoll NR.116, 13.10.1973. Το συγκεκριμένο αρχείο βασίζεται στην απόφαση της 25ης Σεπτεμβρίου περί παροχής ασύλου σε Χιλιανούς, που αντιμετωπίζουν αντίποινα από τους πραξικοπηματίες. Ουσιαστικά, αυτό το αρχείο λειτουργεί προς επίρρωση της απόφασης.

⁹⁶ Barch, DZ 8 7512, Solidaritätskomitee der DDR, Chile- Zentrum, Informationen über die Solidaritätsbewegung mit dem chilenischen Volk in der DDR, 1977. Το παρόν αρχείο παρέχει πληροφορίες για την επιτροπή αλληλεγγύης της ΛΔΓ, η οποία πολλάκις είχε συμβάλλει οικονομικά διάφορα ανταποικιακά κινήματα. Εντός της ίδιας επιτροπής, συγκροτήθηκε και ένα «κέντρο» για τη Χιλή, το οποίο μαζί με την «Αντιφασιστική Χιλή» θα αποτελούσαν τους φορείς αλληλεγγύης απέναντι στη Χιλή.

⁹⁷ Barch, DY 30 IVJ 2/2/1478, Protokoll der Sitzung des Politbüros. Berlin. φύλλο.1, 27.11.1973. Το συγκεκριμένο αρχείο περιλαμβάνει ορισμένες πληροφορίες από τις συζητήσεις των εκπροσώπων του

Μόλις έφταναν στο Schönefeld του Βερολίνου, οι αφιχθέντες λάμβαναν υποδοχή από εκπροσώπους της Επιτροπής Αλληλεγγύης της ΛΔΓ και μεταφέρονταν στο πρώτο τους κατάλυμα, συνήθως σε ένα "κέντρο υποδοχής", όπως το Hotel Lunik στο Eisenhüttenstadt, το οποίο λειτουργούσε έως το '81⁹⁸. Πέραν του ξενοδοχείου Lunik, κέντρα υποδοχής λειτουργούσαν στους ξενώνες/εξοχικές κατοικίες-πρώην μέγαρα ή παλάτια της Κ.Ε. του SED, Υπουργικού Συμβουλίου, FDJ και FDGW στις τοποθεσίες Teuplitz, Zernsdorf, Molkenberg bei Früstenwalde, Grünheide/ Röntgental, Leutenberg και στο Ferch in der Nähe von Potsdam, Schmöckwitz αντίστοιχα⁹⁹. Μετά το 1981 και ιδίως μετά τα μέσα της δεκαετίας του '80 άρχισε να εκλείπει η πρώτη διαμονή στα κέντρα υποδοχής και κρινόταν πιο ωφέλιμη η άμεση κοινωνική ενσωμάτωση των προσφύγων, λόγω του μικρού αριθμού τους. Στα κέντρα υποδοχής, οι πρόσφυγες λάμβαναν ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και ξεκινούσε ο άθλος της εκπαίδευσης και της εκμάθησης γερμανικών¹⁰⁰. Πέραν αυτού, οι πρόσφυγες λάμβαναν και νέα ρούχα και χαρτζιλίκι¹⁰¹. Στα κέντρα υποδοχής διέμεναν ως τρόφιμοι διερμηνείς να εξυπηρετούν την επικοινωνία του γερμανικού προσωπικού με τους Χιλιανούς. Παράλληλα, τα κέντρα υποδοχής αποτελούσαν και έναν πρώτο χώρο επαφής με την σοσιαλιστική ιδεολογία, την πολιτική και τους ιδιαίτερος αυστηρούς ελέγχους από το SED, καθώς λάμβαναν χώρα πολλές πολιτικές επιμορφώσεις και έρευνες περί των πολιτικών ιδεών των Χιλιανών. Μάλιστα, κάποιοι από τους τελευταίους αποφάσισαν να γίνουν και συνεργάτες της ΣΤΑΖΙ¹⁰². Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί, πως τα κέντρα υποδοχής, που ήταν πλήρως στελεχωμένα από αστυνομικούς και υπαλλήλους του Υπουργείου Εσωτερικών και Δημόσιας Τάξης, λειτουργούσαν κέντρα αναχώρησης από τη ΛΔΓ, ιδίως στην Ανατολικογερμανική παραμεθόριο, για όσους ήθελαν να εγκαταλείψουν τη χώρα ή να επαναπατριστούν σε αυτή.

ΥΠΕΣ, Διεθνών Σχέσεων του ΣΕΔ, Τμήμα εσωτερικών και εξαγωγικών υποθέσεων και της κρατικής γραμματείας περί εργασίας και μισθών.

⁹⁸ Emmerling, "Chile", σσ. 401

⁹⁹ BSTU HA II/19 328, Stellvertreter des Ministers an die Bezirksverwaltung für Staatssicherheit, Stellvertreter Operativ, φύλλο.21, 30.11.1973. Το παρόν αρχείο αποτελεί μία επιστολή από έναν υπάλληλο του Υπουργείου Κρατικής Ασφαλείας στην περιφερειακή διοίκηση του ίδιου υπουργείου. Στο παρόν φύλλο δίνονται πληροφορίες για το ποιοι χώροι θα διατεθούν για κέντρα υποδοχής των προσφύγων και ποια θα είναι τα βήματα υποδοχής και κατανομής των προσφύγων.

¹⁰⁰ S. Koch, „Zufluchtsort DDR? Chilenische Flüchtlinge und die Ausländerpolitik der SED. Paderborn: Schöningh Paderborn, 2017, σσ. 124-125

¹⁰¹ BSTU HA II/19, Nr. 14298, Zwischenbericht zum Stand der Erfüllung des Beschlusses des Ministerrates vom 01.08.1974 über die Aufnahme, Betreuung und Eingliederung der Politemigranten aus Chile, τεύχος 164, 00.08.1974. Το παρόν αρχείο παρέχει πληροφορίες περί φροντίδας και ενσωμάτωσης των Χιλιανών.

¹⁰² U. Stoll, *Einmal Freiheit und zurück: Die Geschichte der DDR-Rückkehr*, Ch. Links Verlag, Berlin, 2009, σσ. 56

Μετά τη σύντομη παραμονή στα κέντρα υποδοχής ακολουθούσε η κατανομή των προσφύγων στις διάφορες επαρχίες της ΛΔΓ. Βέβαια ορισμένοι Χιλιανοί ανακατανεμήθηκαν στην ‘αδερφή’ Βουλγαρία. Γενικότερα, η κάθε επαρχία έπρεπε να αναλάβει 100-150 Χιλιανούς. Πόλεις, όπως το Βερολίνο, Rostock, Erfurt, Halle, Magdeburg, Gera, Zwickau, Frankfurt am Oder, Dresden, Cottbus, Leipzig και Karl-Marx Stadt¹⁰³ αποτέλεσαν τόπους εγκατάστασης των Χιλιανών. Αναφορικά με την κατανομή, παρατηρείται, πως οι καλλιτέχνες μετεγκαταστάθηκαν στο Ρόστοκ, όπου ιδρύθηκε μία Χιλιανή καλλιτεχνική ομάδα, οι πρόσφυγες που προορίζονταν αποκλειστικά για εργάτες αποστάλθηκαν στο Zwickau και Cottbus, ενώ τα υψηλόβαθμα στελέχη των κομμάτων/συνδικάτων, ιδίως τα στελέχη ορθόδοξων μαρξιστικών οργανώσεων, στο Βερολίνο. Τα μέλη και οπαδοί του ΣΚΧ και τα ήσσονος σημασίας στελέχη του ΚΚΧ μεταφέρθηκαν στο Potsdam. Οπαδοί του ΣΚΧ εντοπίζονταν ως επί το πλείστον στο Chemnitz. Ενώ η μετεγκατάσταση στη Λειψία και Δρέσδη, πόλεις με έντονο το στοιχείο των Ελληνικών πολιτικών προσφύγων, χρειαζόταν τη σύμφωνη γνώμη της Κ.Ε. του SED, διάφορων κρατικών οργανισμών της ΛΔΓ¹⁰⁴ και του CHAF, ενώ η άποψη των Χιλιανών αγνοούταν παρά τις επιμέρους αντιδράσεις τους. Γενικότερα, τα κέντρα υποδοχής λειτούργησαν κυρίως ως το ’75 για τους Χιλιανούς, καθώς εντός του ’74 κατέφθασαν στη ΛΔΓ οι κυρίως ροές. Το 1981-82 δόθηκε τέλος και στην λειτουργία του ξενοδοχείου Lunik ως κέντρο υποδοχής λόγω των εξόδων, ενώ ως κέντρο υποδοχής μεταναστών παρέμεινε να λειτουργεί στο Molkenberg¹⁰⁵.

Μετά από την παρουσίαση του πρώτου σταδίου περίθαλψης, γεννάται το ερώτημα, πόσοι ήταν οι Χιλιανοί πρόσφυγες που βρήκαν καταφύγιο στη ΛΔΓ και για τις ροές άφιξης προσφύγων. Αρχικά, ήδη προ πραξικοπήματος, υπήρχαν 114 Χιλιανοί τη ΛΔΓ, οι οποίοι είχαν έρθει για εκπαιδευτικούς και κομματικούς σκοπούς στη ΛΔΓ. Ο αριθμός αυτός είχε εκτοξευθεί στις 22 Μαρτίου του ’74 στους 679 (454 ενήλικες και 225 ανήλικα), ανάμεσα τους υπήρχαν και περίπου 80 (κατά το τμήμα Διεθνών Σχέσεων του SED)/60 (κατά το Υπουργείο Δημοσίας Τάξης) πρόσφυγες με καταγωγή από άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής, κυρίως Βολιβία και Βραζιλία¹⁰⁶. Από αυτούς, 257 είχαν λάβει κατοικία και θέση εργασίας στις περιοχές των Halle, Dresden, Gera και Karl-Marx Stadt, όπου ζούσαν συγκεντρωμένοι, καθιστώντας εύκολο το έργο της παρακολούθησης τους από τις μυστικές υπηρεσίες της ΛΔΓ. Ενώ 58 βρέθηκαν διασκορπισμένοι στο Βερολίνο, Dresden, Leipzig, Rostock και Erfurt, 11 στάλθηκαν σε άλλες σοσιαλιστικές χώρες για σπουδές, ενώ 311 παρέμεναν στα κέντρα υποδοχής. 4 μήνες αργότερα (17 Ιουλίου 1974) ο αριθμός των προσφύγων ανήλθε στους 945 (607 ενήλικες και 338 ανήλικα), 663 από τους οποίους απέκτησαν εργασία και σπίτι εντός οκταμήνου¹⁰⁷. Αντίστοιχα τον Φεβρουάριο του ’75

¹⁰³ Κέμνιτς

¹⁰⁴ Επιτροπές Κρατιδίων, Υπηρεσία για την απασχόληση και τους μισθούς, Επιτροπή εσωτερικού εμπορίου και κατανάλωσης

¹⁰⁵ Emmerling “Chile”, σσ. 404

¹⁰⁶ Emmerling “Chile”, σσ. 406

¹⁰⁷ Barch, DY 30 JIV 2/3/2180, Anlage Nr.3 zum Protokoll Nr. 76. Information über die Eingliederung und die Lage unter den politischen Emigranten aus Chile in der DDR, 17.07.1974. Το παρόν αρχείο παρέχει

800 από τους 1124 πρόσφυγες είχαν ενσωματωθεί τυπικά στην Ανατολικογερμανική κοινωνία (κάλυψη ανάγκης για εργασία και στέγαση), ενώ το καλοκαίρι του '75 ο αριθμός μειώθηκε στους 912, καθώς 266 μεταφέρθηκαν σε άλλα κράτη, από τους οποίους 137 μεταφέρθηκαν σε σοσιαλιστικές χώρες(κατόπιν απόφασης των Χιλιανών κομμάτων) και 129 σε καπιταλιστικές¹⁰⁸. Οι πίνακες 4,5 &6 δείχνουν και την κατανομή των προσφύγων και το επίκεντρο ενδιαφέροντος στη βιομηχανική πόλη του Κέμνιτς, όπου οι πρόσφυγες από τη Χιλή θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως εργατικό δυναμικό(βλ. πίνακα 4,5 &6). Αναφορικά με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των πολιτικών προσφύγων εκ Χιλής παρατηρεί κανείς μία τομή συγκριτικά με τις προηγούμενες προσφυγικές ροές στη ΛΔΓ (Ελλάδα, Ισπανία κλπ.)¹⁰⁹.

8^α) Δημογραφικές πληροφορίες

Αρχικά, επρόκειτο κυρίως για μορφωμένους Χιλιανούς της μεσαίας τάξης, μάλιστα σχεδόν κανένας άνθρωπος από την εργατική τάξη δεν ήρθε στο "κράτος των εργατών και των αγροτών"¹¹⁰. Ως επί το πλείστον, ήταν μέλη της διανόησης¹¹¹ ή ήταν πρώην λειτουργοί του κρατικού και κομματικού μηχανισμού, υπάλληλοι, φοιτητές καλλιτέχνες, δάσκαλοι, μηχανικοί, γιατροί και δικηγόροι¹¹². Οι περισσότεροι εξ αυτών των «high potential» προσφύγων κατάγονταν από την πρωτεύουσα Σαντιάγο και μετά ακολουθούσαν άλλες πόλεις, όπως το Βαλπαραΐσο¹¹³, Τσιλάν και Σαντ Φερνάντο, άρα γίνεται λόγος για αστικοποιημένα άτομα, τα οποία βρίσκονταν όχι μόνο κοντά σε κεντρικά και περιφερειακά κέντρα λήψης αποφάσεων και χώρους πολιτιστικής και οικονομικής-καπιταλιστικής ανάπτυξης, αλλά και σε χώρους συνδικαλιστικών δράσεων και πολιτικών ζυμώσεων¹¹⁴.

πληροφορίες περί εργασιακής και στεγαστικής αποκατάστασης των Χιλιανών. Επιπλέον, το αρχείο μας δίνει μία εικόνα για την βαρύνουσα σημασία της άποψης των Χιλιανών κομμάτων για την αποκατάσταση των προσφύγων. Μάλιστα, τα ίδια τα κόμματα εξαρχής τάχθηκαν υπέρ της προλεταριοποίησης/ ένταξης στην παραγωγή των προσφύγων και συμμετείχαν στις διαβουλεύσεις με το ΥΠΕΣ, Γραμματεία για μισθούς και απασχόληση και με το τμήμα Διεθνών Σχέσεων της ΚΕ του ΣΕΔ.

¹⁰⁸ BSTU HA II/19, Nr. 14298, Übersicht über die politischen Emigranten Chiles und anderer lateinamerikanischer Staaten aus Chile in der DDR. Berlin. τεύχος. 226, 29.07.1975. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται την απόφαση για επαναπροώθηση 266 Χιλιανών σε τρίτες χώρες (137 σε καπιταλιστικές, 129 σε σοσιαλιστικές). Η απόφαση αυτή πάρθηκε από κοινού από το ΣΚΧ και ΚΚΧ για τα σοσιαλιστικά κράτη. Οι λόγοι προώθησης σε καπιταλιστικά κράτη αφορούσαν κυρίως τα κλιματικά, γλωσσικά εμπόδια και την κοινωνική δομή της ΛΔΓ.

¹⁰⁹ T. Fugmann, "Chilenische Flüchtlinge: Asyl in Der DDR," Chilenische Flüchtlinge: Asyl in der DDR | MDR.DE (Mitteldeutscher Rundfunk, June 2, 2022)

¹¹⁰ Koch "DDR", σσ. 134

¹¹¹ Intelligencia

¹¹² E.M. Elsner, L. Elsner, "Ausländerpolitik und Ausländerfeindschaft in der DDR (1949-1990)", (1994), σσ. 16

¹¹³ Έδρα του Χιλιανού Κογκρέσου

¹¹⁴ Koch "DDR", σσ. 134

Ουσιαστικά, αυτά τα άτομα ήταν σε θέση να επηρεάζονται περισσότερο από πολιτικές ιδεολογίες και εξαγγελίες περί εθνικοποιήσεων νευραλγικών τομέων της Χιλιανής οικονομίας, εν συγκρίσει με γεωργούς, των οποίων πάγιο αίτημα ήταν η αναδιανομή γης ως αποτέλεσμα της κατάργησης της μεγαλοιδιοκτησίας μερικών οικογενειών. Μάλιστα σύμφωνα με μία ανάλυση του Herder Institut, από τους 56 μαθητές 9 ήταν εργατικής προέλευσης και ένας αγροτικής, ενώ 9 ανήκαν στην τάξη των μικροαστών, 22 στην «διανόηση» (4 μάλιστα στην τεχνική) και 4 ήταν ανώτατα στελέχη των κομματικών οργανώσεων των Χιλιανών¹¹⁵. Επιπλέον, ο μέσος όρος ηλικίας ανερχόταν στα 30 έτη, άτομα ικανά για την οικοδόμηση του Χιλιανού σοσιαλισμού, σε μία ομάδα ατόμων, όπου το 35% αποτελούνταν από παιδιά και η πλειονότητα του ενήλικου πληθυσμού αποτελούταν από γυναίκες¹¹⁶. Το γεγονός, πως οι γυναίκες αποτελούσαν περισσότερες από τον ανδρικό πληθυσμό αποτελεί μία μεγάλη διαφορά με την αναλογία γυναικών/ανδρών στον συνολικό πληθυσμό αλλοδαπών. Χαρακτηριστικά, το 1989 στους 191.190 αλλοδαπούς, οι γυναίκες ανέρχονταν σε 54.986 και οι περισσότεροι από τον μισό πληθυσμό αλλοδαπών ήταν κάτω από 30¹¹⁷.

8β) Κομματικός προσανατολισμός

Τέλος, μία σημαντική πτυχή της αποδοχής των Χιλιανών πολιτικών προσφύγων στη ΛΔΓ ήταν η πολιτική-κομματική τους τοποθέτηση και δραστηριότητα στην υπερρορία, μία ακόμη σημαντική διαφορά μεταξύ Ελλήνων και Χιλιανών πολιτικών προσφύγων. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι αιτούντες άδειας παραμονής «αξιολογούνταν» και εκτός των άλλων και με βάση τα πολιτικά τους πιστεύω. Τον Φεβρουάριο του 74, προτού η έδρα του ΣΚΧ μεταφερθεί στο Ανατολικό Βερολίνο, υπήρχαν 131 μέλη του ΚΚΧ και 31 του ΣΚΧ. Ενώ, τον Σεπτέμβριο του '75 56,56% (250 άτομα) των Χιλιανών ανήκαν στο ΚΚΧ, 33,94% (150 άτομα) στο ΣΚΧ, 5,56% (25 άτομα) στο ΜΑΡΥ, 3,39% (15 άτομα) στο ΜΙΡ και 0,45% (2 άτομα) στο Ριζοσπαστικό Κόμμα¹¹⁸. Από αυτόν τον αριθμό προσφύγων: 128 ήταν φοιτητές, 93 υπάλληλοι γραφείου, 59 ακαδημαϊκοί, 74 εκπαιδευτικοί, 44 εργάτες και 58 στελέχη του κομματικού και κρατικού μηχανισμού. Ωστόσο, ένα χρόνο έπειτα, μόνο το 25% άνηκε στο ΚΚΧ. Δυστυχώς, δεν γνωρίζουμε τον ακριβή αριθμό των μελών του ΣΚΧ, αλλά είχε ήδη αρχίσει να εμφανίζεται και το σύννηδες φαινόμενο των ακομμάτιστων, οι οποίοι μόνο στην περιοχή της Gera ανερχόταν σε 106 εκ των 262 ενηλίκων και στου

¹¹⁵ Barch, DO 1/17116, Anlage der Studenten, die vom Komitee antifaschistisches Chile delegiert worden sind, φύλλο.4, 1975. Το συγκεκριμένο αρχείο, που έχει δημιουργηθεί από την «Αντιφασιστική Χιλή» έχει ως θέμα την κοινωνικοταξική και κομματική ανάλυση των φοιτητών, που φοιτούν στα ιδρύματα της ΛΔΓ.

¹¹⁶ Barch, DY 30 /IV B2/20/102, Information Nr.27/75 für das Politbüro vom 7. April 1975. Anlage 1: Stand der Einreise und Eingliederung chilenischer Politemigranten., 07.03.1975. Το παρόν αρχείο είναι το προϊόν της έρευνας του ΣΕΔ σχετικά με τον αριθμό των Χιλιανών που βρήκαν καταφύγιο στη ΛΔΓ.

¹¹⁷ E.M. Elsner, L. Elsner, "änderpolitik", σσ. 13

¹¹⁸ Emmerling "Chile", σσ. 407

Ροστόκ 40 από τους 60 ήταν ακομμάτιστοι, πράγμα που δημιουργούσε αντιδράσεις εκ μέρους της ΛΔΓ.

Πάντως, γενικότερα δεν αποκλείεται το 1976, το ΣΚΧ να αποτελούσε τον μεγαλύτερο πολιτικό εκφραστή των Χιλιανών προσφύγων, κατάσταση, η οποία άλλαξε στα τέλη της δεκαετίας με τη διάσπαση και αποχώρηση του Αλταμίρο από τη ΛΔΓ δίχως να χάνει το άγγιγμα του είτε επίσημα είτε ανεπίσημα με τους Χιλιανούς. Αυτό οφείλεται και στο ενδιαφέρον του SED απέναντι στο ΣΚΧ. Βέβαια, παρατηρείται επίσης και το φαινόμενο καιροσκοπισμού από μεριάς του SED, το οποίο είχε τον πρώτο λόγο στην κατανομή θέσεων και πολλές φορές πίεζε τους σοσιαλιστές, απομακρύνοντας τους από θέσεις ευθύνης ανάλογα με τις εκάστοτε σχέσεις των 2 κομμάτων. Παρόλα αυτά, παρατηρείται η παρουσία και άποψη όλων σχεδόν των κομμάτων της Λαϊκής Ενότητας, με εξαίρεση το καστρικό MIR. Φυσικά, οι περισσότερες και σημαντικότερες περιέρχονταν στα χέρια των κομμουνιστών, όπως η προεδρία της επιτροπής Αντιφασιστικής Χιλής, πριν και μετά την αποστολή του Contreras στη Χιλή, παρόλα αυτά ακόμη και σοσιαλιστές κατείχαν θέσεις ευθύνης στην Αντιφασιστική Χιλή, η οποία επιτροπή ποτέ δεν κατέστη ένας αμιγώς επίσημος κομμουνιστικός φορέας¹¹⁹. Θα μπορούσε να λεχθεί, πως κυρίως ο δημοσιογραφικός κλάδος απαρτιζόταν από κομμουνιστές (π.χ εκπομπή για Χιλιανούς στο Radio Berlin International), αλλά ήδη προ πραξικοπήματος, πολλοί Χιλιανοί κομμουνιστές δημοσιογράφοι ζούσαν ή εργάζονταν στη ΛΔΓ, δίχως πάντα να αποκλείουν τους σοσιαλιστές. Σχεδόν πλήρως κομμουνιστικός φορέας αποτελούσε η Χιλιανή θεατρική/πολιτιστική ομάδα στο Ροστόκ έπειτα από απόφαση του SED¹²⁰. Αξιοσημείωτη είναι και η έκδοση μίας θεωρητικής εφημερίδας του ΣΚΧ στο Ροστόκ, στην οποία το SED επενέβη μόνο , όταν υπήρξε ο κίνδυνος η εφημερίδα να «πέσει» στα χέρια των τροτσκιστών. Μάλιστα, ήδη από το 1974 υπήρχε επίπληξη από το SED απέναντι στο ΣΚΧ, τονίζοντας στον Αλταμίρο, πως το SED δεν πρόκειται να δεχθεί την τροτσκιστική προπαγάνδα του Sepulveda, η οποία θέτει τον κίνδυνο διάσπασης του ΣΚΧ και αύξησης μεριδίου λόγου των υπεραριστερών εντός των κόλπων του ΣΚΧ¹²¹.

Τούτη η πολιτική ετερογένεια των Χιλιανών προσφύγων προκάλεσε καχυποψία και οδήγησε το SED σε μία στενή παρακολούθηση των πολιτικών φρονημάτων των Χιλιανών. Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί, πως το 1975 απελάθηκαν 21 Χιλιανοί απελάθηκαν, επειδή δεν συμμορφώθηκαν με τις "κοινωνικές συνθήκες στη ΛΔΓ», είχαν δείξει δείγματα εγκληματικού και οκνηρού χαρακτήρα, ενώ παράλληλα αποπειράθηκαν να

¹¹⁹ Koch "DDR", σσ. 138

¹²⁰ V/C/2.18/683. (03.03.1975). Information vom 03. März 1975 über Stand der Durchführung des Beschlusses des Sekretariats des ZK der SED vom 17. Juli 1974 über Aufnahme, Betreuung und Eingliederung chilenischer Politemigranten in der DDR. 03.03.1975. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται την κατάσταση ενσωμάτωσης των Χιλιανών προσφύγων.

¹²¹ Barch, DY 30/IV2/2.035/132, Vermerk über ein Gespräch Honeckers mit Millas, Mitglied der Politischen Kommission des ZK der KP Chiles und Beauftragter des ZK der Partei in der DDR, am 10. Okt. 1974. φύλλο. 79, 14.10.1974. Το παρόν άρθρο μας διαφωτίζει για την εσωτερική κατάσταση των κομμάτων και την αυξανόμενη επιρροή ακροαριστερών και τροτσκιστών στο ΣΚΧ.

κινητοποιήσουν ορισμένους Χιλιανούς εναντίον των κρατικών οργάνων της ΛΔΓ¹²². Η κίνηση αυτή από μεριάς της ΛΔΓ θα ισχυριζόταν κανείς, πως ήταν μία πρώτη επαφή με τα αντίποινα για τη μη πολιτική συμμόρφωση με το SED. Σε πολλές περιπτώσεις οι απειλές περί ανάκλησης του άδειας παραμονής αποτέλεσε ένα σημαντικό μέσο για την πειθαρχηση των Χιλιανών. Για παράδειγμα, τον Απρίλιο του 1985, το Περιφερειακό Συμβούλιο του Πότσταμ θέλησε να διαμαρτυρηθεί με τον εξής τρόπο κατά μίας Χιλιανής, η οποία απουσίαζε αδικαιολόγητα από την εργασία της επί 24 ημέρες. Της τόνισε πως πρέπει επειγόντως να γυρίσει στα καθήκοντα της εργασίας της, ειδάλλως θα ανακληθεί το δικαίωμα άδειας παραμονής και εργασίας στη ΛΔΓ, αναφέροντας χαρακτηριστικά, πως «Ο φιλοξενούμενος έχει το δικαίωμα της φιλοξενίας, ωστόσο πρέπει να τηρεί τους νόμους μας»¹²³.

Μετά τη σύντομη αναφορά στην κοινωνική καταγωγή των προσφύγων, αντιλαμβάνεται κανείς πως η συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων δεν είχε ουδεμία σχέση με την στενή έννοια της βιομηχανικής παραγωγής, μιας και ως επί το πλείστον ανήκαν στη «διανόηση»¹²⁴. Παρόλα αυτά, η ΛΔΓ είχε την ανάγκη της βιομηχανικής ανάπτυξης, η οποία απαιτούσε εργατικό δυναμικό στους χώρους παραγωγής και γι' αυτό τον λόγο ανατέθηκε στα εκάστοτε κρατίδια η τοποθέτηση τους στις βιομηχανίες ως εργάτες, απασχόληση, η οποία συνοδευόταν με την ανάλογη κατάρτιση, πυροδοτώντας ορισμένες εντάσεις μεταξύ Χιλιανών και των αρχών της ΛΔΓ (730-436, 28.05.1974). Επίσης αρκετοί Χιλιανοί απογοητεύτηκαν, καθώς υποβαθμίστηκαν ή δεν δόθηκε η δέουσα προσοχή στα προσόντα τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ένας Χιλιανός πολιτικός, ο οποίος στη ΛΔΓ εργάστηκε ως απλός υπάλληλος γραφείου, πράγμα που είχε αρνητικό αντίκτυπο στη ψυχολογία του¹²⁵. Γενικότερα, οι Χιλιανοί ενσωματώθηκαν γρήγορα στην εργασιακή ζωή, η οποία στην αρχή δεν ανταποκρινόταν πάντα στα προσόντα των ατόμων και πολλοί αναγκάστηκαν να εργαστούν στην αρχή στην παραγωγή παρά τα υψηλά εκπαιδευτικά προσόντα. Πρώτα απ' όλα, οι γλωσσικές δεξιότητες έπρεπε να βελτιωθούν προτού

¹²² BSTU MFU ZAIG, Einschätzung über die chilenischen Emigranten in der DDR. Berlin.φύλλο.22, 12.09.1975. Το παρόν αρχείο πρόκειται για μία εκτίμηση της ζωής και του τρόπου διαβίωσης των Χιλιανών στη ΛΔΓ. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στην κομματική ταυτότητα, επαγγελματική και κοινωνική ιδιότητα των Χιλιανών, βαθμό δυσαρέσκειας, αλλά και παραβατικές συμπεριφορές των Χιλιανών.

¹²³ Rep. 401/24965, Abarbeitung des Festlegungsprotokolls vom 16. April. 1985. Rat des Bezirks (RdB) Potsdam. Brandenburgisches Landeshauptarchiv (BLHA), 16.04.1985. Το παρόν αρχείο αποτελεί μία αναφορά για τους Χιλιανούς και τα παράπονα τους σχετικά με τα στενά όρια της διαβίωσης σε μία σοσιαλιστική χώρα, όπως η ΛΔΓ.

¹²⁴ Intelligencia

¹²⁵ H. Müssemann, “Die Wahrnehmung der DDR aus der Perspektive chilenischer Exilant*innen nach 1973. Wie erlebten Sie den 11. September 1973, den Putsch in Chile?“, *Junge Welt* (2019)

καταστεί δυνατή η εργασία στο πραγματικό επάγγελμα¹²⁶. Η οργάνωση Αντιφασιστική Χιλή θεωρήθηκε ως ο κόμβος μεταξύ των ανησυχιών των Χιλιανών και του ιδεολογικού ελέγχου της ΛΔΓ σχετικά με το ποιοι Χιλιανοί εισέρχονταν στη χώρα. Στόχος αυτής της "προληπτικής" πολιτικής για τους πρόσφυγες ήταν να διασφαλιστεί η ταχεία ενσωμάτωση στην καθημερινή ζωή, η οποία περιλάμβανε επίσης οικονομική υποστήριξη, όπως άτοκα δάνεια ή ένα επίδομα «γέφυρας» που ήταν σημαντικά υψηλότερο από το μέσο μισθό στη ΛΔΓ¹²⁷. Προτού επισημανθούν όμως οι παροχές της ΛΔΓ απέναντι στη Χιλή, χρειάζεται να γίνει μία αναφορά στην αρμόδια επιτροπή για την περίθαλψη και ενσωμάτωση των Χιλιανών, η οποία δεν ήταν άλλη από την Αντιφασιστική Χιλή.

8γ) Επιτροπή Αντιφασιστική Χιλή (CHAF)

Στην προσπάθεια διαχείρισης των Χιλιανών προσφύγων, συστήθηκε στις 30.01.1974 από το SED ένας νέος οργανισμός, ο οποίος χαρακτηριζόταν από την πολυσυλλεκτικότητα του, καθώς μέλη του αποτελούσαν όλοι οι Χιλιανοί πρόσφυγες που βρήκαν καταφύγιο στη ΛΔΓ ανεξαρτήτως πολιτικών/κομματικών φρονημάτων. Η επιτροπή Αντιφασιστική Χιλή είχε ως ρόλο τη γενική διοίκηση της ομάδας των προσφύγων και αποτελούσε τον μεσάζοντα για τα αιτήματα των Χιλιανών περί διευθέτησης εγγράφων, εύρεσης ή αλλαγής εργασίας, στέγασης, εκπαίδευσης, ιατρικής περίθαλψης κοινωνικής ενσωμάτωσης, διακανονισμού των παροχών και του μισθού και για τις αιτήσεις για βίζα, επίσκεψη στην ημεδαπή/αλλοδαπή και περί αδειών, διακοπών και φυσικά την πολιτική δουλειά των Χιλιανών και την εκπροσώπηση τόσο των συμφερόντων τους όσο και των συμφερόντων της ΛΔΓ από το δείγμα αλληλεγγύης στους υπερεθνικούς οργανισμούς, όπως τα Ηνωμένα Έθνη¹²⁸. Όπως αντιλαμβάνεται κανείς από το πλήθος αρμοδιοτήτων της επιτροπής, διαφαίνεται και ο δύσκολος ρόλος της, ο οποίος πολλές φορές έπρεπε να λαμβάνει υπόψιν και τις προσωπικές ιδιαιτερότητες του εκάστοτε πολιτικού πρόσφυγα. Η επιτροπή για τους άρτι και μελλοντικά αφιχθέντες Χιλιανούς είχε ως έδρα το Βερολίνο και κατά τόπους παραρτήματα στο κάθε κρατίδιο της ΛΔΓ. Η γέννησή της CHAF ανάγεται στην πρωτοβουλία της ΛΔΓ. Σύμφωνα με τον Norden, η CHAF ήταν μια ιδέα που γεννήθηκε από την ανάγκη, η οποία πήρε μια δική της δυναμική λόγω της ξαφνικής αύξησης του αριθμού των αρίξεων και της συνεχώς αυξανόμενης οργανωτικής προσπάθειας. Όσο

¹²⁶ J. Maurin, "Flüchtlinge als politisches Instrument – Chilenische Emigranten in der DDR 1973-1989", *Totalitarismus und Demokratie. Zeitschrift für Internationale Diktatur-und Freiheitsforschung* 2.2 (2005), σσ. 350

¹²⁷ T. Kunze, M. Rosenberger, "Es lebe der Sozialismus! Margot Honecker als Symbolfigur in Chile, Nicaragua und Namibia" στο: T. Kunze, T. Vogel (επίμ.) *Ostalgie international. Erinnerungen an die DDR von Nicaragua bis Vietnam*, Berlin 2010, σσ. 34

¹²⁸ BSTU HA II/19 14298, Protokoll über die Aussprache mit dem Büro Antifasistisches Chile. Berlin. φύλλο. 200, 29.11.1974. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τις αρμοδιότητες και βλέψεις της Αντιφασιστικής Χιλής

εύλογη και αν είναι μια τέτοια εξήγηση, η εμφάνιση του CHAF δεν πρέπει να εκληφθεί ως ανεξέλεγκτη από το SED.

Όταν ο Norden ενημέρωσε τις αρμόδιες αρχές σε επίπεδο περιφέρειας και νομού ότι θα δημιουργηθεί ένα είδος αυτοδιοίκησης των Χιλιανών, θέματος στο οποίο η ΛΔΓ έπρεπε να δείξει πρωτοβουλία. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ο υποτιμητικός χαρακτηρισμός του ΣΚΧ ως σοσιαλδημοκρατική εκλογική λέσχη¹²⁹. Παρόλα αυτά η CHAF και η νομιμότητα δεν προέρχεται από συναίνεση αλλά από ιστορικές αναγκαιότητες¹³⁰. Εξ ‘ου και το σύνθημα «Καμία εκλογή καμία εντολή ποσόστωση θα πρέπει να προσκαλέσει τους καλύτερους»¹³¹. Στο σημείο αυτό αξίζει να τονιστεί, πως η ΛΔΓ έδινε περισσότερη σημασία στην αντιπροσωπεία των εκάστοτε πολιτικών οργανώσεων/κομμάτων απ’ ότι στη CHAF, την οποία θεωρούσε ως έναν υποστηρικτικό/δευτερευούσης «μηχανισμό». Πρόεδρος της CHAF ήταν ο τέως πρέσβης της ΛΔΓ στη Χιλή, Carlos Contreras Labarca, ο οποίος το 1976 απεστάλη πίσω στη Χιλή για τη δημιουργία αντίστασης στο εσωτερικό της Χιλής. Επίσης, υπήρχαν κάποιοι πρόεδροι των εκάστοτε Χιλιανών κομμάτων/οργανώσεων και 6 Γερμανούς συνεργάτες και έπρεπε να συνεδριάζουν με τον πρόεδρο της επιτροπής 2 φορές την εβδομάδα. Το εκάστοτε μέλος της γραμματείας ήταν υπεύθυνο και για τα παραρτήματα στα λοιπά κρατίδια¹³². Ενώ οι πρόεδροι των επιτροπών έπρεπε να λάβουν κάποια εκπαίδευση από την ανώτατη κομματική σχολή του SED¹³³.

Πέραν αυτών, λειτουργούσαν 3 επιτροπές, μία για την νεολαία, πολιτισμό και αλληλεγγύη. Στην τελευταία υπαγόταν και το γυναικείο ζήτημα και οι πολιτικές δράσεις (π.χ πλακάτ) απέναντι στη δικτατορία του Πινοςέτ. Παρόλα αυτά, δεν χρηματοδοτούνταν όλες οι δράσεις. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτέλεσε και η πρωτοβουλία του MIR τον Μάιο του 1977 να μοιράσει φυλλάδια και να διοργανώσει μία εκδήλωση στην Alexanderplatz, για την οποία το MIR αιτήθηκε επιχορήγησης, η οποία δεν έγινε δεκτή. Τα οικονομικά έσοδα της εκδήλωσης επρόκειτο να διατεθούν στο MIR για εσωτερικές και εξωτερικές δραστηριότητες και για την αγορά ειδών γραφείου για την ηγεσία του MIR στην Κούβα. Η εκδήλωση σταμάτησε από την κρατική ασφάλεια, επειδή δεν υπήρχε καμία εγκεκριμένη

¹²⁹ BARCH DY 30 IV A2 2074, Bemerkungen zum Bericht an das Sekretariat des ZK über die Reise der Delegation des Nationalrates der Nationalen Front unter Leitung des Genossen Werner Kirchhoff nach Chile zur Teilnahme am XXII. Parteitag des SP Chiles vom 21. November bis 8. Dezember 1967, 1974. Ο υποτιμητικός χαρακτηρισμός για το ΣΚΧ συγκροτήθηκε κατά τη διάρκεια του 22ου Συνεδρίου του τελευταίου, όπου είχε σταλεί αντιπρόσωπος του ΣΕΔ.

¹³⁰ H. Oberreuther, “Idee, Norm und Realität sozialistischer Vertreterkörperschaften” στο W. Patzelt & R. Schirmer, *Die Volkskammer der DDR. Sozialistischer Parlamentismus in Theorie und Praxis*, Wiesbaden 2002, σσ. 79

¹³¹ THSTA 17700, Zur Arbeit mit politischen Emigranten aus Chile im Bezirk von Gera vom 25. April 1974, 25.04.1974. Αναφορά στην αυτοδιοίκηση των Χιλιανών από τα Χιλιανά κόμματα.

¹³² BSTU HA II/19, NR. 14170. (12.05.1977). Welche Funktion hat Chile Antifascista?. Berlin. φύλλο 18, 12.05.1977. Το παρόν πραγματεύεται τις αρμοδιότητες και βλέψεις της Αντιφασιστικής Χιλής

¹³³ Emmerling “Chile”, σσ. 427

οργάνωση του MIR στη ΛΔΓ και επειδή η δράση δεν είχε συμφωνηθεί με τις κρατικές αρχές και επομένως θεωρούνταν παράνομη. Επιπλέον, δεν υπήρχε ενδιαφέρον για την προπαγανδιστική προβολή της «αριστερής εξτρεμιστικής» κατά το SED οργάνωσης MIR, η οποία είχε προβεί σε τρομοκρατικές ενέργειες κατά την περίοδο της κυβέρνησης Αλιέντε στη Χιλή. Αυτό το παράδειγμα έδειξε για άλλη μια φορά τη δύναμη της Chile Antifascista στη ΛΔΓ εγκρίθηκαν μόνο δράσεις αλληλεγγύης που είχαν συμφωνηθεί μεταξύ της CHAF και της Επιτροπής Αλληλεγγύης της ΛΔΓ¹³⁴.

Ο ρόλος του μεσάζοντα μεταξύ των αρχών της ΛΔΓ και της Χιλιανής κοινότητας προκαλούσε συχνά το ερώτημα, εάν επρόκειτο για Χιλιανό ή Ανατολικογερμανικό οργανισμό ωστόσο πολλές φορές λάμβανε τα αρνητικά σχόλια των Χιλιανών, καθώς ήταν άλλη μία κόπια των αρχών της ΛΔΓ, αφού ήταν πλήρως στελεχωμένο από 2 συνεργάτες της ΣΤΑΖΙ και του καθεστώτος του SED και διάφορους Χιλιανούς πρόσφυγες, που είχαν επαφές με το SED και παράλληλα ήταν μέσο εφαρμογής των οδηγιών και μέσο πειθάρχησης των Χιλιανών από το SED¹³⁵. Η επιρροή του SED στη CHAF διαφαίνεται και από την ημιавтоνομία (ελεύθερος χώρος¹³⁶) του τελευταίου και του δικαιώματος άσκησης αρνησικυρίας από τους υπαλλήλους των κρατικών υπηρεσιών της ΛΔΓ. Η τελευταία, μέσω της Επιτροπής Αλληλεγγύης της ΛΔΓ, παρείχε αφειδώς χρήματα, ωστόσο πάντοτε ζητούσε δικαιολόγηση και ήλεγχε που δαπανούνταν τα χρήματα, γνώριμο στοιχείο και στην επιτροπή Αντιφασιστική Ελλάδα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα του ύψους των χρημάτων είναι τα 5754 μάρκα μηνιαίως για την ενοικίαση κτιρίου 346 τ.μ. για τη CHAF, όταν ο μέσος μισθός ανερχόταν μόλις στα 900 μάρκα. Ενώ, γενικότερα για το έτος 1980, η ΛΔΓ κατέβαλλε 270.430 μάρκα ετησίως¹³⁷. Ποσό, το οποίο ανέβαζε τις απαιτήσεις του SED απέναντι στη CHAF ιδίως ως προς το κομμάτι της έκδοσης βίζας για ταξίδια στην καπιταλιστική Δύση και Δυτικό Βερολίνο, μία από τις κύριες αρμοδιότητες της CHAF πέραν των υπολοίπων διευθετήσεων με τις αρχές της ΛΔΓ περί των αιτημάτων και παροχών απέναντι στους πολιτικούς πρόσφυγες.

8δ) Παροχές

Ό,τι αφορά τις παροχές που έδινε η ΛΔΓ στους Χιλιανούς θα μπορούσε να λεχθεί, πως ήταν αρκετά γενναιόδωρες και ίσως και περισσότερες από εκείνες που δόθηκαν στους

¹³⁴ BSTU Z 2691, Information über die am 07.05.1977 geplant gewesenen Aktionen von Vertretern der chilenischen linksextremistischen Organisation MIR in der Hauptstadt der DDR.Berlin.φύλλο.2, 09.05.1977. Γενικότερα, η χρηματοδότηση του MIP και των δράσεων του ήταν ελλιπής και ισχνή, καθώς το κόμμα χαρακτηριζόταν ως ακροαριστερό με έντονες τις επιρροές του υπερεπαναστατισμού.

¹³⁵ THSTA IV C 2/18/0618, Bericht vom 03.März 1975 der BL Gera an ZK der SED.Abteilung Parteiorgane. Eberlein Werner.Bezirksleitung der SED Gera.Rudolstadt, 03.03.1975. Στο συγκεκριμένο αρχείο, ο Werner ενημερώνει την ΚΕ του ΣΕΔ, πως η «Αντιφασιστική Χιλή» εκπροσωπεί περισσότερα τα συμφέροντα των οργανισμών της ΛΔΓ παρά των συμπατριωτών τους, γι αυτό και το ΣΚΧ δεν συνεργάζεται ορισμένες φορές.

¹³⁶ Freiraum

¹³⁷ Barch, SED 40567, Bilanz per 31. Dez. 1980 des Solidaritätskomitees, 1980. 2 χρόνια νωρίτερα, η Επιτροπή Αλληλεγγύης της ΛΔΓ χρηματοδότησε τον ίδιο οργανισμό με 3 εκατομμύρια.

Έλληνες, αλλά σε αυτό παίζουν σπουδαίο ρόλο και οι διαφορετικές συνθήκες κατά τις οποίες έγιναν οι μετακινήσεις και η οικονομική κατάσταση της ΛΔΓ τη δεκαετία του '70 συγκριτικά με το '49. Πιο συγκεκριμένα, οι Χιλιανοί αρχικά λάμβαναν 450- 650 ανατολικογερμανικά μάρκα τον μήνα, ποσό το οποίο ήταν πολύ χαμηλό και σε συνδυασμό με κάποιες λάθος συμπεριφορές στους χώρους παραγωγής οδήγησαν τη ΛΔΓ να επανακαθορίσει τον μισθό τους¹³⁸. Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί η παρατήρηση της Κ.Ε του SED, πως πρέπει να διασαφηνιστεί η εικόνα που είχε ο γενικός πληθυσμός της ΛΔΓ για τους Χιλιανούς και πως χρειάζονται την αρωγή της κοινωνίας της ΛΔΓ¹³⁹. Ο επανακαθορισμός της χρηματικής βοήθειας των Χιλιανών εισήγαγε το ελάχιστο των 700 μάρκων μηνιαίως, ποσό το οποίο, εάν θα καλυπτόταν από τη μισθοδοσία τους, θα καλυπτόταν μέσα από την παροχή κάποιων προϊόντων αλληλεγγύης¹⁴⁰. Παράλληλα, ο κατώτατος μισθός στη ΛΔΓ ανερχόταν στα 897 μάρκα, ενώ με 1 και 2 χρόνια προϋπηρεσίας ανερχόταν σε 927 και 1014 μάρκα αντίστοιχα¹⁴¹.

Παρατηρείται λοιπόν η διαφορά μεταξύ των 2 κατώτατων μισθών, ωστόσο αυτός ο μισθός συνοδευόταν και από άλλες παροχές, ενώ διέφερε αρκετά ανάλογα με τις σπουδές και την προηγούμενη δουλειά των Χιλιανών. Χαρακτηριστικά, ένας γιατρός από τη Jena έβγαζε 1400-1600 μάρκα. Παράλληλα, τα μέλη των κομμάτων (ΣΚΧ και ΚΚΧ) είχαν εισόδημα 900-2100 μαρκών το μήνα συν τα καταναλωτικά τους έξοδα¹⁴². Οι τελευταίοι και ιδίως τα υψηλόβαθμα στελέχη κόστισαν το 1977, λόγω των ανέσεων και παροχών., όπως να ταξιδεύουν και στο εξωτερικό και να έχουν είδη πολυτελείας 600.000 δυτικογερμανικά μάρκα, ποσό ασύλληπτο που δείχνει τις διαφορές μεταξύ υψηλών κομματικών στελεχών και απλών πολιτών¹⁴³. Τέλος ένα ζευγάρι ηθοποιών λάμβαναν 1800-1900 μάρκα μαζί,

¹³⁸ BARCH DY30/IV/B2/20/102. (07.02.1974). Information zum Stand der Aufnahme, Betreuung und Eingliederung politischer Emigranten aus Chile in der DDR, 07.02.1974. Στο συγκεκριμένο αρχείο εμπεριέχονται αρκετές πληροφορίες για τον μηχανισμό υποδοχής, φροντίδας και ενσωμάτωσης των προσφύγων.

¹³⁹ BARCH DO 1/17121, Aufgaben, die sich aus dem Beschluss des Sekretariats des ZK der SED vom 17.Juli 1974 über die Aufnahme, Betreuung und Eingliederung von Politemigranten aus Chile in der DDR ergeben. Φύλλο 3, 17.07.1974. Το παρόν αρχείο αναφέρεται στα καθήκοντα των αρμόδιων αρχών για να αποφευχθούν τυχόν συγκρούσεις με τον ντόπιο πληθυσμό.

¹⁴⁰ BARCH DO 1/17310, Grundsätze für die finanzielle Unterstützung von Politemigranten aus Chile, 1975. Το παρόν αρχείο μας παρέχει πληροφορίες περί της οικονομικής υποστήριξης των Χιλιανών.

¹⁴¹ G. Winkler, *Geschichte der Sozialpolitik der DDR: 1945-1985*, Akademie, Berlin, 1989, σσ. 196

¹⁴² BARCH DY 30/J IV2/3/2121, Anlage Nr. 8 zum Protokoll Nr. 17/74 vom 18. Febr. 1974. φύλλο. 27, 18.02.1974. Το παρόν αρχείο μας παρέχει πληροφορίες περί των διαφορών στις οικονομικές απολαβές των Χιλιανών.

¹⁴³ DY 30/IVB2/20/264, Faktenmaterial zur Solidaritätsbewegung mit dem chilenischen Volk in der DDR. Στο: Informationsmappe zu Corvalan-Besuch [Generalsekretär der KP von 28. Jan. bis 2. Febr. 1977, 02.1977. Το παρόν αρχείο μας παρέχει πληροφορίες για τα έξοδα για τα ανώτατα κομματικά στελέχη και επίσης ότι επιπλέον 500 άτομα είχαν λάβει άδεια παραμονής, αλλά ότι είχε εγκαταλείψει και πάλι τη χώρα στο μεταξύ.

αλλά σε κάθε παράσταση που συμμετείχαν έπαιρναν και 400 έκαστος και άμα ήταν εκτός έδρας ή στις καπιταλιστικές ακόμη περισσότερο¹⁴⁴. Γενικότερα, το 1975 μόνο το 1/3 των Χιλιανών είχαν μικρότερο μηνιαίο εισόδημα από 1100 μάρκα. Βέβαια, πολλές φορές γίνονταν σχόλια από τους Χιλιανούς, πως οι μισθοί τους ήταν αρκετοί καλοί, αλλά δεν είχαν κάπου να τους ξοδέψουν, πράγμα που επικρίθηκε από το SED ως δυτικότερο και μικροαστική συμπεριφορά.

Μία άλλη παροχή, η οποία συνέβαλλε καθοριστικά στην κοινωνική ενσωμάτωση ήταν οι σπάνιες για τα δεδομένα της ΛΔΓ πιστώσεις χρημάτων, που κυμαίνονταν μεταξύ 13 και 50 χιλιάδων μαρκών (DC 20/ I/4-3128, 01.08.1974). Επιπλέον έλαβαν 2500 με 5000 χρήματα για τη νέα αρχή στη ΛΔΓ. Τέλος, οι Χιλιανοί έλαβαν άμεσα σπίτια σε νεόδμητα κτίρια, δίχως να περιμένουν χρόνια, όπως οι Γερμανοί. Μάλιστα, ορισμένα σπίτια ήταν όχι μόνο επιπλωμένα, αλλά και εξοπλισμένα με χαρτί τουαλέτας και οδοντόβουρτσες. Η παροχή νεόδμητης κατοικίας ειδικά πυροδότησε πολλές αντιδράσεις από μεριάς των Γερμανών με αποκορύφωμα τη διαμαρτυρία και επίθεση κάποιων Γερμανών στην πολυκατοικία που στέγαζε Χιλιανούς με το σύνθημα «Έξω οι Χιλιανοί»¹⁴⁵. Ας μην αγνοείται το γεγονός, πως οι Γερμανοί έπρεπε να περιμένουν πολλά χρόνια για να πάρουν το δικό τους διαμέρισμα στη ΛΔΓ λόγω των σοσιαλιστικών μεταρρυθμίσεων¹⁴⁶.

Επιπρόσθετες παροχές ήταν οι διάφορες υποτροφίες, όπως η υποτροφία Salvador-Allende και η ειδική υποτροφία για τους απόφοιτους εξάμηνων προγραμμάτων της Ανώτατης Κομματικής Σχολής στο Kleinmachnow, ύψους 550 και 800 μαρκών αντίστοιχα¹⁴⁷. Μάλιστα, ιδρύθηκε και ένα ταμείο με περισσότερα από 40.000 μάρκα, το οποίο ήταν υπεύθυνο για την οικονομική βοήθεια των αδύναμων οικονομικά Χιλιανών, οι οποίοι αντιμετώπιζαν κάποια οικογενειακή ή οικονομική συμφορά¹⁴⁸. Ένας άλλος επικουρικός τρόπος χρηματοδότησης των αδύναμων οικονομικά ήταν μέσω παροχής προϊόντων

¹⁴⁴ Koch "DDR", σσ. 259

¹⁴⁵ H. Waibel, "Der gescheiterte Antifaschismus der SED- Antisemitismus, Rassismus und Neonazismus in der DDR", *Journal EXIT-Deutschland. Zeitschrift für Deradikalisierung und demokratische Kultur* 2 (2016), σσ. 43

¹⁴⁶ K. Möbus, "Chilenische Emigranten in der DDR" στο: G. Schramm (επίμ.), *Flucht vor der Junta. Die DDR und der 11. September*, Berlin 2005, σσ. 160

¹⁴⁷ BARCH DO 1/17124, Vermerk vom 03. Februar 1975, 03.02.1975. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τις υποτροφίες που παρείχε η ΛΔΓ στους Χιλιανούς για να τους στηρίξει.

¹⁴⁸ THSTA 17770, Antrag vom 22. November 1974 auf Zuweisung weiterer Mittel aus dem Fonds des SK der DDR für die finanzielle Unterstützung der chilenischen Politemigranten für die Restzeit des Jahres 1974. Gera, 22.11.197. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τα μετρά στήριξης και οργανισμούς της ΛΔΓ που θα στήριζαν οικονομικά τους Χιλιανούς.

αλληλεγγύης¹⁴⁹. Πάντως παρά τις γενναιόδωρες αμοιβές και ακόμα και το επίδομα αγοράς χειμερινής ένδυσης, πολλοί Χιλιανοί αντιμετώπιζαν οικονομικά προβλήματα, πράγμα που θορύβησε τις αρχές της ΛΔΓ, οι οποίες επισήμαιναν χαρακτηριστικά πως οι Χιλιανοί δεν πρέπει να θυμούνται τη ΛΔΓ ως μία χώρα υποδοχής, στην οποία υπέφεραν¹⁵⁰. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την εύρεση δεύτερης δουλειάς ως καθηγητές ισπανικών ή στην ανάμειξη κάποιων Χιλιανών σε παράνομες δράσεις, όπως πωλήσεις διαβατηρίου, ανταλλαγής μαύρου χρήματος στο Δυτικό Βερολίνο και την παράνομη μεταφορά αγαθών στη ΛΔΓ. Οι δράσεις αυτές συνοδεύονταν από παράπονα για υψηλό κόστος διαβίωσης και καθυστερήσεις στην καταβολή των πληρωμών, με αποτέλεσμα την παροχή ορισμένων επιδοτήσεων ενοικίου¹⁵¹. Επιπλέον, μία ακόμη παροχή εκ των αρχών της ΛΔΓ ήταν οι παροχές για τον επαναπατρισμό ορισμένων Χιλιανών, παροχές, στις οποίες θα γίνει αναφορά στο ανάλογο κεφάλαιο.

Καταληκτικά, μπορούσε να λεχθεί, ότι παρά τις μερικές διαμαρτυρίες, το SED παρείχε γενναιόδωρες παροχές στους Χιλιανούς πολιτικούς πρόσφυγες, οι οποίες πολλές φορές δεν παραχωρούνταν στους γηγενείς, προκαλώντας ορισμένες αρνητικές αντιδράσεις απέναντι στους Χιλιανούς. Βέβαια, οι μισθοί και οι γενικά οι απολαβές των Χιλιανών στη ΛΔΓ δεν συγκρίνονταν επ' ουδενί με τις απολαβές που θα είχαν στην καπιταλιστική Δύση (βλέπε ΟΔΓ, Ολλανδία και Σουηδία), ωστόσο ήταν κάτι παραπάνω από καλές για τα δεδομένα μίας σοσιαλιστικής χώρας. Αξιοσημείωτη είναι και η εργαλειοποίηση του χρήματος ως μέσο ανταμοιβής και πειθάρχησης πολιτικών συμπεριφορών τόσο των προσφύγων όσο και των οργανώσεων τους. Τούτη η εργαλειοποίηση βέβαια επέφερε και ένα χάσμα στις απολαβές μεταξύ απλών πολιτικών προσφύγων και ανώτατων μελών των κομματικών οργανώσεων, πράγμα που διερρήγγυε τις αρχές περί ισότητας όλων στις σοσιαλιστικές κοινωνίες. Παρόλα αυτά, θα μπορούσε να λεχθεί, πως οι παροχές από μεριάς της ΛΔΓ κάτι παραπάνω από καλές ήταν εν συγκρίσει με τις αντίστοιχες παροχές στις λοιπές εθνοτικές ομάδες, που είχαν βρει καταφύγιο στη ΛΔΓ. Οι παροχές αυτές δεν πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν μονομερώς, αλλά πάντα σε συνδυασμό με την παροχή θέσεων εργασίας και σπουδών και φυσικά μέσω του προγράμματος στεγαστικής κάλυψης των Χιλιανών.

8ε) Η ζωή στη ΛΔΓ

Μετά από αυτή τη σχετικά εκτενή αναφορά στα κύματα ροών εκ Χιλής και στις παροχές εκ του SED, θα κρινόταν συνετή η αναφορά στη ζωή των πολιτικών προσφύγων στη ΛΔΓ.

¹⁴⁹ BLHA 24953, Rep. 401.Potsdam, 1975. Το παρόν αρχείο αναφέρει τη σημασία των προϊόντων αλληλεγγύης, προκειμένου να εγγυηθεί ένα αξιοπρεπές επίπεδο ζωής.

¹⁵⁰ THSTA 17770, Beratung der Arbeitsgruppe der BL mit der staatlichen AG und den verantwortlichen Genossen der KL. Jena., 12.03.1975 Το παρόν αρχείο πραγματεύεται την αναγκαιότητα παρουσίας της ΛΔΓ ως μίας χώρας που στήριξε και φρόντισε τους Χιλιανούς δημοκράτες, ειδικά το εγχείρημα προβολής της ανωτερότητας της σοσιαλιστικής αλληλεγγύης ενδεχομένως να κατέρρεε.

¹⁵¹ THSTA 17602, Abrechnungen aus dem Verfügbarkeitsfond für chilenische Politemigranten. Rudolstadt., 1978. Το παρόν αρχείο αναδεικνύει τις οικονομικές δυσκολίες και λύσεις ανάγκης ορισμένων Χιλιανών για να βελτιώσουν την οικονομική τους κατάσταση.

Οι αρχές της τελευταίας είχαν κρίνει ως απαραίτητη μία θετική πρώτη εικόνα της χώρας, προκειμένου να μειωθεί το άγχος των Χιλιανών απέναντι σε μία άγνωστη χώρα, η οποία θα γινόταν δεύτερη πατρίδα όχι μόνο των ιδίων, αλλά και των κομμάτων (ΣΚΧ, ΚΚΧ) τους¹⁵². Η υποδοχή των Χιλιανών γινόταν από έναν ισπανόφωνο της Επιτροπής Αλληλεγγύης της ΛΔΓ, ο οποίος τους συνόδευε έως την προσωρινή τους κατοικία, τα κέντρα υποδοχής, όπου οι συνθήκες ήταν πολυτελείς και κάτι άγνωστό για τους περισσότερους¹⁵³. Από τα κέντρα υποδοχής διοργανώθηκαν όχι μόνο πολλές επισκέψεις με λεωφορεία σε *barbeque*, μουσεία και κινηματογράφους με προβολές ντοκιμαντέρ για τη ΛΔΓ, αλλά και συζητήσεις με βετεράνους κατά του αντιφασιστικού αγώνα και με αντιπροσώπους των κύριων κομματικών οργανώσεων της ΛΔΓ¹⁵⁴. Μετά την άφιξη τους στα εκάστοτε κρατίδια διεξάγονταν κάποια πάρτυ με ευρεία συμμετοχή ανώτατων στελεχών της αστυνομίας και της πολιτικής ζωής της ΛΔΓ. Γενικά, η Χιλή ως σύμβολο της αντιφασιστικής αλληλεγγύης ήταν πανταχού παρούσα. Καμία επίσημη εκδήλωση δεν διεξαγόταν χωρίς την παρουσία Χιλιανών προσφύγων, ακόμη και σχολεία, στρατώνες ή συνεταιρισμοί έλαβαν ονόματα Χιλιανών διάσημων προσωπικοτήτων, όπως Σαλβαδόρ Αλιέντε, Πάμπλο Νερούδα ή Βίκτορ Jara. Το κατά πόσο πραγματικά ενδιαφέρονσα ήταν η Χιλιανή κοινότητα για τους γηγενείς πολίτες της ΛΔΓ είναι αμφίβολο. Παρόλα αυτά, η συμπάθεια απέναντι τους ήταν αδιαμφισβήτητη, μολονότι τα δείγματα αλληλεγγύης απέναντι στους Χιλιανούς είχαν καταστεί ρουτίνα. Άλλωστε, οι αφίσες του Αλιέντε και Γκεβέρα κοσμούσαν πολλούς τοίχους στις φοιτητικές εστίες του Ροστόκ, Λειψίας και Δρέσδης¹⁵⁵.

Οι κινήσεις συμπερίληψης των Χιλιανών στις δημόσιες εκδηλώσεις και γενικά στη δημόσια ζωή πέρα από έναν ρόλο περαιτέρω νομιμοποίησης και ανάδειξης του καθεστώτος αποτελούσαν και ένα μέσο εξοικείωσης των Χιλιανών με τη ΛΔΓ. Οι τελευταίοι ήταν βαριά επιβαρυνμένοι ψυχολογικά, με αποτέλεσμα μεγάλο αριθμό ψυχιατρικών αγωγών και διαζυγίων, μετά την ήττα του πολιτικού εγχειρήματος του Χιλιανού σοσιαλισμού και την αναγκαστική διαφυγή από τη Χιλή για την αποφυγή αντιποίνων από το καθεστώς του Πινοσέτ. Η διαφυγή τους στη ΛΔΓ συνέπεσε και με την εξερεύνηση του εαυτού τους και την ιαματική λειτουργία των τεχνών. Πολλοί Χιλιανοί

¹⁵² “Solidaritätsmeetings in vielen Betrieben”, *Neues Deutschland* (13.02.1978)

¹⁵³ BARCH DO 1/17310, Protokollvermerk vom 11. Oktober 1973 über eine Aussprache beim Stellvertreter des Ministers für Auswärtige Angelegenheiten. Genossen Stibi zu Fragen der Aufnahme von chilenischen Staatsbürgern in der DDR, 11.10.1973. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τις πρώτες μέρες άφιξης, υποδοχής των Χιλιανών πολιτικών προσφύγων από υπαλλήλους των κέντρων υποδοχής.

¹⁵⁴ BARCH DO 1/17310, Vermerk vom 12. Oktober 1973 über eine Aussprache im MFAA zum Problem «Aufnahme von Personen aus Chile», 12.10.1973. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τις πρώτες μέρες άφιξης, υποδοχής των Χιλιανών πολιτικών προσφύγων από υπαλλήλους των κέντρων υποδοχής.

¹⁵⁵ PDS International, “Zur 25 Wiederkehr des faschistischen Putsches in Chile im September 1973” (03.1998)

στην υπερορία βρήκαν καταφύγιο στις τέχνες για να ανακαλύψουν το βαθύτερο εγώ τους¹⁵⁶. Επιπλέον, η απρόσκοπτη πολιτική τους κινητοποίηση, εν αντιθέσει με την ΟΔΓ ή την αποπολιτικοποίηση που λάμβανε χώρα στη Σουηδία, τους ανέδειξε μία άλλη διέξοδο, η οποία ήταν κάτι παραπάνω από επιθυμητή για το SED, το οποίο ήθελε να δημιουργήσει τους υπασιδιστές της δημοκρατίας στη Χιλή, οι οποίοι θα αποτελούσαν σημαντικό σύμμαχο της ΛΔΓ. Οι πολιτικοί πρόσφυγες δεν εκλαμβάνονταν ως εργατικό δυναμικό με κύριο καθήκον την ανάταση και περαιτέρω ενίσχυση της βιομηχανικής παραγωγής της ΛΔΓ, όπως οι συμβασιούχοι εργάτες από το Βιετνάμ, αλλά πατριώτες, οι οποίοι είχαν ως καθήκον την πολιτική δουλειά¹⁵⁷. Τούτο το καθήκον επίτασσε την ιδεολογικοπολιτική εκπαίδευση και κατάρτιση, αλλά και την πολιτιστικό-αθλητική δραστηριότητα των προσφύγων¹⁵⁸. Οι τελευταίοι έπρεπε να προετοιμαστούν πολιτικά για την επιστροφή τους στη Χιλή, ιερό καθήκον και για το ίδιο το SED. Στην υπόθεση πολιτικής διαπαιδαγώγησης των Χιλιανών τέθηκε το κέντρο βάρους του SED και πήρε διαστάσεις εθνικών συμφερόντων, όπως είχε γίνει και με τους Έλληνες¹⁵⁹. Αυτό διαφαίνεται αφενός από το σύνθημα «Όλα για τη Χιλή» σε παραφθορά του συνθήματος «Όλα για τη ΛΔΓ», σύνθημα που ακούστηκε σε μία συνεδρίαση της Κ.Ε. του SED το 1974, έπειτα από την απόφαση του ΣΚΧ να μεταφέρει την έδρα του στο Ανατολικό Βερολίνο¹⁶⁰. Αφετέρου, από τα μεγάλα έξοδα του SED για την περίθαλψη των Χιλιανών, τα οποία σε ένα διάστημα 1.5 έτους είχαν ήδη ανέλθει στο ποσό των 9.6 εκατομμυρίων μάρκων¹⁶¹.

Πέρα από τα προαναφερθέντα, η ΛΔΓ δημιούργησε και νέα κανάλια για τους Χιλιανούς. Ειδικότερα, από το 1973 έως το 1990, η ΛΔΓ προέβη στην παραγωγή μίας καθημερινής 30-λεπτης ραδιοφωνικής εκπομπής των Χιλιανών στον διεθνή ραδιοφωνικό σταθμό του Βερολίνου, Radio Berlin International (RBI) με σκοπό την συγκρότηση ενός ευρέος πατριωτικού μετώπου και ένα κάλεσμα ενάντια στον φασισμό. Η εκπομπή αυτή είχε ενημερωτικό ρόλο και στόχευε στην ενημέρωση περί των γεγονότων στη Χιλή, της

¹⁵⁶ C. Medina, "Und was ist nun Heimat? Die Reise nach Ithaka" στο: M. De Saavedra, (επίμ.)

Deutschland mit beschränkter Haftung. Die Kunst deutsch zu sein, Berlin 2009, σσ. 279

¹⁵⁷ THSTA 17770, Mitteilung vom 19. August 1975 an das Mdl. Bezirkstag und Rat des Bezirkes Gera, 19.08.1975. Στο παρόν αρχείο γίνεται αναφορά στα καθήκοντα των πολιτικών προσφύγων, τα οποία περιλάμβαναν πολιτικής δράσεις.

¹⁵⁸ BARCH DY 30/IV B2/20/102, Information Nr. 27/75 für das Politbüro vom 07. April 1975. Berlin, 07.04.1975. Το παρόν αρχείο αναδεικνύει τις προσπάθειες της ΛΔΓ, οι οποίες φαίνεται να καρποφορούν, καθώς οι αιτήσεις εξόδου από τη χώρα μειώθηκαν. Επιπλέον, δίνονται πληροφορίες για μισθολογικές απολαβές ορισμένων Χιλιανών.

¹⁵⁹ BARCH DY 30/IV/B2/20/355, Konferenz der Vertreter der SPCh am 9-11.12.1973 in Teupitz, 12.11.1973. Το παρόν αρχείο αναφέρεται σε ορισμένες προγραμματικές δεσμεύσεις και σκέψεις των στελεχών του ΣΚΧ.

¹⁶⁰ BSTU HA II 37638, Allgemeine Grundausbildung von Angehörigen der chilenischen politischen Emigration in der DDR. φύλλο.66, 09.11. 1981. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται θέματα εκπαίδευσης και μεταφοράς της έδρας του ΣΚΧ στο Ανατολικό Βερολίνο.

¹⁶¹ DY 30/IV B2/20/102, 07.04.1975

αλληλεγγύης απέναντι στους πολιτικούς πρόσφυγες και για το δύσκολο έργο των αγωνιστών στην παρανομία στη Χιλή. Η συγκεκριμένη εκπομπή είχε τόση απήχηση, ώστε ο RBI να αποτελεί τον μεγαλύτερο ξένο ραδιοφωνικό σταθμό στη Χιλή¹⁶². Ένα άλλο σημαντικό κανάλι ανάδειξης και προσωπικής/συλλογικής ανάπτυξης των Χιλιανών αποτέλεσε και το ενδιαφέρον της ΛΔΓ για την πολιτιστική κληρονομιά της Χιλής. Η βαθιά πολιτικοποιημένη καλλιτεχνική σκηνή του Σαντιάγο γρήγορα βρέθηκε στο στόχαστρο των πραξικοπηματιών, με αποτέλεσμα το λεγόμενο «apagon cultural»¹⁶³ λόγω της μετανάστευσης των Χιλιανών καλλιτεχνών σε τρίτες χώρες. Τα ίδια φαινόμενα παρατηρήθηκαν και στην Αργεντινή και Ουρουγουάη, οι οποίες χώρες βίωσαν τα δεινά μίας στρατιωτικής δικτατορίας, επιτρέποντας τον χαρακτηρισμό του 20^{ου} αιώνα ως του αιώνα της διανοητικής διασποράς¹⁶⁴. 40 από τους 100 ηθοποιούς που μετανάστευσαν από τη Χιλή προς τρίτες χώρες για να αποφύγουν τα αντίποινα της πολιτικής τους δράσης από τη στρατιωτική δικτατορία βρήκαν καταφύγιο στη ΛΔΓ, όπου απασχολήθηκαν στο Λαϊκό Θέατρο της ΛΔΓ στο Ροστόκ¹⁶⁵. Ενώ, άλλοι μιλούν για 70 ηθοποιούς¹⁶⁶. Άμα αναλογιστεί μάλιστα κανείς, πως ορισμένοι Χιλιανοί ανακάλυψαν στην υπερορία το ενδιαφέρον και το ταλέντο τους για τις τέχνες, με τις οποίες καταπιάστηκαν και σε επαγγελματικό επίπεδο, αντιλαμβάνεται ο αριθμός αυτός αυξάνεται σημαντικά.

Παρά τον αρχικό ενθουσιασμό των Χιλιανών για την καλλιτεχνική ακμή, σύντομα και ιδίως με την απέλαση του Wolfgang Biermann (1976) έγιναν φανερά τα όρια της καλλιτεχνικής ελευθερίας στη ΛΔΓ. Ο σοσιαλιστικός ρεαλισμός και η δυαδικότητα της τέχνης ως μέσο επίτευξης πολιτικών και κοινωνικών στόχων για την εγκαθίδρυση του σοσιαλισμού στην εκάστοτε χώρα και παγκοσμίως αποτελούσαν αδιαμφισβήτητα εμπόδια στην ελεύθερη έκφραση. Η υποταγή της τέχνης απέναντι στην πολιτική διαφαίνεται και από τα λόγια του Otto Grotewohl, του πρώτου πρωθυπουργού της ΛΔΓ το 1951:

¹⁶² BARCH DY 30/IV 2/2.035/135, Vermerk vom 27. April 1978 über ein Gespräch des Genossen Edgar Fries mit Genossen A. Luengo, Vertreter der Inlandsleitung der SP Chiles, 27.04.1978. Το παρόν αρχείο αναφέρεται στις συζητήσεις ορισμένων ανώτατων στελεχών του ΣΚΧ, στις λίστες που εκδίδονταν για τους υπό επαναπατρισμό και περί του ραδιοφωνικού σταθμού των Χιλιανών στο Ανατολικό Βερολίνο.

¹⁶³ Πολιτισμικό blackout

¹⁶⁴ N. Werz, *Vom Exil zur Diaspora. Intellektuelle Migration zwischen Lateinamerika und Europa*, 2014, σσ.139

¹⁶⁵ BSTU AP 1606/92, Diskussionsbeitrag von Anabel Reyna auf dem 9. Vorstandstagung des Verbandes der Theaterschaffenden. BV Rostock, 14.09.1976. Το παρόν αρχείο παραθέτει πληροφορίες για τις τυχόν θεατρικές ομάδες των Χιλιανών που ζούσαν στη ΛΔΓ.

¹⁶⁶ L. A. Haber, “Freiräume und Kompromisse: Chilenische Künstler in der DDR” στο: K. C. Priemel (επίμ.), *Transit – Transfer. Politik und Praxis der Einwanderung in der DDR 1945–1990*, Be.bra-Wiss.-Verl, Berlin 2011, σσ. 113

*Η λογοτεχνία και οι τέχνες είναι υποταγμένες στην πολιτική... η ιδέα πίσω από την τέχνη πρέπει να ακολουθεί την κατεύθυνση πορείας του πολιτικού αγώνα*¹⁶⁷.

Οι διανοητές/καλλιτέχνες ως «μηχανικοί/ παραγωγοί της ψυχής» αποτελούσαν μία ομάδα εφάμιλλη, ίσως και ανώτερη από των οδηγών του αρμάτων μάχης, που επέτρεπαν στην διαιώνιση της εξουσίας του SED¹⁶⁸. Επίσης, στο σημείο αυτό δεν πρέπει να παραγνωριστεί η κινητοποίηση του πολιτισμού για την διπλωματική αναγνώριση της ΛΔΓ, μιας και τα πολιτικά μέσα δεν ήταν αρκετά για να παρακάμψουν κυρίως τις πιέσεις της ΟΔΓ. Ουσιαστικά, η τέχνη για τη ΛΔΓ μετουσιώθηκε σε έναν σημαντικό πρεσβευτή ενός «κατασκευασμένου και μη υπαρκτού και εσωτερικά, αλλά και εξωτερικά αποδεκτού» έθνους (Kunst-τέχνη σε αντιπαράβολή του künstlich-τεχνητό/κατασκεύασμα). Η τέχνη αποτέλεσε ένα μέσο, το οποίο θα αποδείκνυε την ανωτερότητα του σοσιαλισμού ως κοινωνικοοικονομικό σύστημα και θα εξίσωνε ή θα ενίσχυε τη ΛΔΓ απέναντι στην ΟΔΓ. Παρόλα αυτά, η πολιτιστική προσπάθεια δεν στάθηκε αρκετή για να συγκροτήσει ένα νέο γερμανικό έθνος. Το γερμανικό έθνος παρέμεινε ένα και ενιαίο, απλά χωρισμένο σε δύο κρατικές οντότητες.

Παρά τις πιθανές απογοητεύσεις των Χίλιανών καλλιτεχνών από τα στενά όρια της καλλιτεχνικής ελευθερίας στη ΛΔΓ, η ΛΔΓ έδωσε στους Χίλιανούς πολλές ευκαιρίες και μέσα (χρηματικά, αλλά και καλλιτεχνικά) για να αναπτυχθούν καλλιτεχνικά, ευκαιρία που αξιοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό, οδηγώντας σε ευχαρίστηση τις αρχές της ΛΔΓ¹⁶⁹. Ας μην αγνοείται το γεγονός, πως η ΛΔΓ επέτρεψε και πρόκρινε τη σύσταση μιας Χιλιανής καλλιτεχνικής αποικίας στο Ροστόκ μέσα από την θεατρική ομάδα Aparcoa και Teatro Lautaro. Πέρα από αυτές τις ομάδες, ιδρύθηκε και η ομάδα Tiemponuevo στο Chemnitz. Η γενικότερη προσπάθεια προώθησης της Χιλιανής τέχνης και λογοτεχνίας διέφερε αρκετά συγκριτικά με την κατάσταση στις λοιπές σοσιαλιστικές χώρες, όπου οι Χίλιανοί πρόσφυγες ήταν αναγκασμένοι να μαθαίνουν και να ασκούν μία τέχνη, η οποία κρινόταν απαραίτητη για την σοσιαλιστική ανοικοδόμηση της Χιλής, ενώ στις Δυτικές χώρες εργαζόνταν σε χαμηλά αμειβόμενες δουλειές χωρίς καμία κρατική επιχορήγηση¹⁷⁰. Παρά τις γενναιόδωρες χρηματοδοτήσεις της ΛΔΓ για τα Χιλιανά γράμματα και τέχνες, οι καλλιτέχνες ήταν η πρώτη υποομάδα των Χίλιανών που αποστασιοποιήθηκε από τη

¹⁶⁷ H. D. Schlosser, U. Goede, *Dtv-Atlas zur deutschen Literatur: Mit 116 farbigen Abbildungsseiten*, Deutscher Taschenbuch Verlag, München, 1999, σσ. 279

¹⁶⁸ J. Walther, *Sicherheitsbereich Literatur. Schriftsteller und Staatssicherheit in der Deutschen Demokratischen Republik*, Ch. Links Verlag, Berlin, 1996, σσ. 11

¹⁶⁹ P. Schumann, *Handbuch des lateinamerikanischen Films*, Freunde der Deutschen Kinemathek, Frankfurt am Main, 1982, σσ. 59

¹⁷⁰ Schuman, "Handbuch", σσ. 60

ΛΔΓ¹⁷¹. Ο κύριος λόγος αυτής της πρώιμης απογοήτευσης δεν εντοπιζόταν κυρίως στο πατερναλιστικό πρόγραμμα που προσφερόταν στους Χιλιανούς και το οποίο δεν ευνοούσε πάντα την καλλιτεχνική δημιουργικότητα. Το πολιτιστικό έργο δεν μπορεί να μετρηθεί με υψηλές υλικές δαπάνες. Και δεν λέγεται ότι όσο περισσότερα χρήματα είναι διαθέσιμα, τόσο πιο σημαντικά γίνονται τα έργα¹⁷². Αντίθετα, οι καλλιτέχνες, οι οποίοι μπορούν να κατηγορηθούν για βασικό κριτικό πνεύμα και εχθρική περιέργεια, αντιλήφθηκαν την έλλειψη πολιτικών και καλλιτεχνικών ελευθεριών στη ΛΔΓ σε προγενέστερο στάδιο¹⁷³. Έτσι, δεν υπήρχαν ευκαιρίες για τους Χιλιανούς να αξιοποιηθούν ως καλλιτέχνες στο Λαϊκό θέατρο Rostock ή ακόμα και σε συμμετοχή σε φεστιβάλ τραγουδιού, λόγω λογοκρισίας. Με αποτέλεσμα, την φυγή πολλών Χιλιανών καλλιτεχνών από τη ΛΔΓ, προκαλώντας την δυσaréσκεια της ΛΔΓ. Η τελευταία κατηγόρησε τους φυγάδες Χιλιανούς ως μικροαστούς και ανέφερε την εμφάνιση μικροαστικών τάσεων στους Χιλιανούς πολιτιστικούς τίτλους¹⁷⁴. Το 1981, ο αριθμός των Χιλιανών καλλιτεχνών, απασχολούμενων στο θέατρο του Ροστόκ είχε μειωθεί στους 10. Άλλες Χιλιανές ομάδες ήταν τα συγκροτήματα Tiemponuevo και Aparcoa, τα οποία αξιοποιήθηκαν πλήρως για την ανάδειξη της σοσιαλιστικής αλληλεγγύης της ΛΔΓ, αλλά παράλληλα αντιμετώπισαν και τα στενά όρια του γραφειοκρατικού μηχανισμού ενός σοσιαλιστικού κράτους, το οποίο δεν επέτρεπε εύκολα τα ταξίδια στην καπιταλιστική Δύση ή ακόμα και την εισαγωγή προϊόντων από τη Δύση.

Εν ολίγοις, αντιλαμβάνεται κανείς, πως η ΛΔΓ κατέβαλε σημαντικές προσπάθειες και στον πολιτιστικό τομέα, δημιουργώντας ελεύθερους χώρους εντός μίας σοσιαλιστικής κοινωνίας. Μέσα σε αυτούς τους χώρους, τα μέλη της Χιλιανής κοινότητας δημιουργούσαν και εισέρχονταν σε μία πραγματικότητα ίασης των παλιών τραυμάτων (πραξικόπημα, προσφυγιά) και εξερεύνησης του εαυτού τους. Το ενδιαφέρον για την πολιτιστική ανάπτυξη των Χιλιανών λειτουργούσε σε αντιπαράβολή με τα περισσότερα σοσιαλιστικά και καπιταλιστικά κράτη, τα οποία δεν χρηματοδότησαν την ανάπτυξη των τεχνών των Χιλιανών, αλλά επικεντρώθηκαν στην άμεση ένταξη τους στη γραμμή

¹⁷¹ J. C. Trigo, "Widersprüchliche Erinnerungen. Das DDR-Exil und seine Wirkung auf die Linke in Chile" στο: T. Kunze, & T. Vogel (επίμ.), *Ostalgie international. Erinnerungen an die DDR von Nicaragua bis Vietnam*, Berlin 2010, σσ. 44-46

¹⁷² C. Medina, "Und was ist nun Heimat? Die Reise nach Ithaka" στο: M. De Saavedra, (επίμ.) *Deutschland mit beschränkter Haftung. Die Kunst deutsch zu sein*, Berlin 2009

¹⁷³ 200 II/71/335. Information über politische, soziale und arbeitsmäßige Probleme der chilenischen Politemigranten. Landesamt für Kultur und Denkmalpflege. Archiv Greifswald, 1975. Το παρόν αρχείο αναφέρεται σε διάφορα παράπονα Χιλιανών, τα οποία δεν τα ανέφεραν ποτέ με αρνητικές επιπτώσεις στα κόμματα.

¹⁷⁴ DY 30/IV B2/20/102, Information Nr. 106/77 für das Sekretariat des ZK vom 18. August 1977. φύλλο.2, 18.08.1977. Το παρόν αρχείο αναφέρεται σε διάφορες έριδες εντός του καλλιτεχνικού χώρου και στη διαίρεση των καλλιτεχνών.

παραγωγής δίχως να δημιουργήσουν και ένα «κλίμα» πιο φιλόξενο για τους πολιτικούς πρόσφυγες, οι οποίοι εντός της Ανατολικογερμανικής κοινωνίας βρήκαν ευκαιρία να αναπτυχθούν σε πολιτιστικό και επαγγελματικό επίπεδο.

8στ) Εκπαίδευση Χιλιανών

Η προσωρινότητα της διαμονής των Χιλιανών στη ΛΔΓ σε συνδυασμό με την αναγκαία ιδεολογική και επιστημονικοτεχνική εκπαίδευση για την οικοδόμηση του Χιλιανού σοσιαλισμού, εξηγεί τη βαρύνουσα σημασία που απέδωσαν οι αρχές της ΛΔΓ στην εκπαίδευση των Χιλιανών. Ειδικότερα, θα γίνει αναφορά τόσο στην αμιγώς εκπαίδευση, η οποία περιλαμβάνει την σχολική/τεχνική/πανεπιστημιακή εκπαίδευση, αλλά και στην αμιγώς ψυχροπολεμική εκπαίδευση, η οποία κρινόταν απαραίτητη για την καταπολέμηση του καθεστώτος του Πινοσέτ.

Στην παρούσα εργασία, η «εξερεύνηση» των 2 ειδών εκπαίδευσης θα ξεκινήσει αρχικά με την ψυχροπολεμική-στρατιωτική εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων. Στο σημείο αυτό αξίζει να αντιπαραβληθεί το ζήτημα της βίας/ένοπλου αγώνα για τον Αλιέντε. Ο τελευταίος, εν αντιθέσει με τον Carlos Altamirano και το MIP, μιλούσε πάντα για μία ειρηνική-δημοκρατική μετάβαση στον σοσιαλισμό, η οποία θα πραγματοποιούνταν μέσω των εκλογών και των νομοθεσιών, οι οποίες θα μεταβάλλουν την υφιστάμενη πολιτική κατάσταση. Αυτό διαπιστώνεται τόσο από την επιλογή να μην εμπλέξει το φιλικό διακείμενο σε εκείνον μέρος στρατού ή τους οπαδούς/μέλη του σε έναν ένοπλο αγώνα, όσο και από την επιλογή να μην αξιοποιήσει τους μαχητές που βρίσκονταν στην πρεσβεία της Κούβας στο Σαντιάγο. Μάλιστα, ο ίδιος ο Φιντέλ Κάστρο είχε προτείνει να χρησιμοποιηθεί η Κουβανική μεραρχία για να αντιμετωπιστούν οι πραξικοπηματίες, πρακτική που εκ των υστέρων παρατηρείται πως δεν εφαρμόστηκε¹⁷⁵. Τούτη η άοπλη/ειρηνική επιλογή του Αλιέντε διαφοροποιούν την περίπτωση του από τις λοιπές προσπάθειες σοσιαλιστικής οικοδόμησης στην έντονα επηρεασμένη από τον Κάστρο και Μάο, Λατινική Αμερική.

Ουσιαστικά, το Χιλιανό σοσιαλιστικό εγχείρημα αποτελεί ίσως την πρώτη προσπάθεια εφαρμογής της απόφασης του 20^{ου} συνεδρίου του ΚΚΣΕ περί ειρηνικής συνύπαρξης των 2 κοινωνικοοικονομικών συστημάτων και περί δημοκρατικής επικράτησης του σοσιαλισμού. Άλλωστε, και τούτη η φιλειρηνική πολιτική του Αλιέντε του εξασφάλιζαν και την υποστήριξη ενός από τα πιο φιλοσοβιετικά ΚΚ, αυτό της Χίλης. Τούτη η στάση του Αλιέντε έρχεται σε αντιπαράθεση με την πρακτική στην υπερορία των Χιλιανών στη ΛΔΓ. Είναι γεγονός, πως στην εξορία ηγέρθη το ερώτημα περί προστασίας του σοσιαλιστικού εγχειρήματος. Ποιος θα υπερασπιστεί την σοσιαλιστική εξουσία; Οι βαθιές αντί-αριστερές ιδεολογικές καταβολές του στρατού και η δυσκολία αποιδεολογικοποίησης ή παρείσφρησης της αριστερής ιδεολογίας στις ένοπλες δυνάμεις δημιουργούσαν δυσарέσκεια στον Altamirano, ο οποίος είχε αναγνωρίσει και γνωστοποιήσει στον Αλιέντε

¹⁷⁵ BARCH DY 30/IV B2/20/354, Bericht Markowski über die Reise nach Moskau und Havanna in der Zeit vom 13. Dezember bis 22. Dezember 1973. φύλλο. 16, 22.12.1973. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται την επίσκεψη και συζητήσεις του Markowski για τα συμβάντα στη Χίλη.

την ανάγκη να οπλιστούν οι εργατικές μάζες λόγω φόβου στρατιωτικού πραξικοπήματος¹⁷⁶. Η έλλειψη μίας στρατηγικής ειδικά για τις Ένοπλες Δυνάμεις και η αφέλεια για την αφοσίωση τους στο σύνταγμα ανέδειξαν στις διαβουλεύσεις των Χιλιανών κομμάτων με το ΚΚΣΕ, την διατύπωση του Λένιν, πως δεν χρειάζεται να καταλάβει κάποιος την εξουσία, αλλά και να την υπερασπιστεί. Η έλλειψη συμφωνίας για την εξόπλιση και δημιουργία ενός παράλληλου στις Ε.Δ. αριστερόστροφου στρατού, ο οποίος την εποχή του πραξικοπήματος μπορούσε να αριθμεί 20 με 30 χιλιάδες μέλη¹⁷⁷. Βέβαια, σε τέτοια περίπτωση, ο κομματικός στρατός θα αποτελούταν κυρίως από Κομμουνιστές, Ακροαριστερούς και όχι τόσο από τους σοσιαλιστές, οι οποίοι παρά τα 200.000 κομματικά τους μέλη δεν θα μπορούσαν να οπλίσουν πάνω από 300 μέλη, ενώ παράλληλα δεν επαρκούσαν τα όπλα¹⁷⁸. Βέβαια αξίζει να τονιστεί, πως η ΕΣΣΔ είχε εξαγγείλει πως μπορούσε να διαθέσει όπλα, ενώ παράλληλα 600 μέλη της κυβέρνησης της Χιλής είχαν λάβει στρατιωτική εκπαίδευση στην ΕΣΣΔ, Χιλή και ΛΔΓ¹⁷⁹. Όντως τούτος ο «κομματικός-αριστερόστροφος» στρατός ίσως μετέβαλλε την δυνατότητα κήρυξης πραξικοπήματος, αλλά σίγουρα δεν θα μιλούσε κανείς για δημοκρατικό πέρας στον σοσιαλισμό, αλλά για μία δημοκρατικά κεκαλυμμένη επανάσταση, η οποία θα θωράκιζε και ίσως και επέβαλλε την εξουσία της δια των όπλων, πράγμα που δεν προασιζόταν ο Αλιέντε.

Αναφορικά με τις στρατιωτικές εκπαιδεύσεις Χιλιανών στη ΛΔΓ, η πρώτη αποστολή παρατηρείται το 1971 με εκπαιδεύσεις στρατιωτικών-μελών της Λαϊκής Ενότητας από την αστυνομία της ΛΔΓ¹⁸⁰. Η ΛΔΓ είχε χαρακτηριστεί ως το θεωρητικό κέντρο και ο μεγάλος χρηματοδότης των δράσεων που είχαν ως σκοπό την ανατροπή του Πινοσέτ, ενώ η Κούβα αναλάμβανε την εκπαίδευση τους¹⁸¹. Θα μπορούσε να λεχθεί, πως στη ΛΔΓ λάμβανε χώρα η κύρια εκπαίδευση, ενώ στην Κούβα ολοκληρωνόταν η εκπαίδευση και διδασκόταν και η πρακτική εφαρμογή της θεωρίας. Γενικότερα, διεξάγονταν διάφορες στρατιωτικές εκπαιδεύσεις, όπου συμμετείχαν και αναπτυσσόμενες χώρες. Πέρα από την αμιγώς στρατιωτική εκπαίδευση διεξαγόταν και μία μιλιταριστική εκπαίδευση, στην οποία υπήρχε συντονισμένη δράση μεταξύ της Αντιφασιστικής Χιλής και της εταιρείας για τον

¹⁷⁶ M. Höhn, “Allende wollte sein Versprechen halten”, *Junge Welt* 4 (2007)

¹⁷⁷ M. Puelma, *Die Zerschlagung einer Demokratie*, Schweizerisches Ost-Inst, Bern 2004, σσ. 56

¹⁷⁸ G. Weber, *Die Guerilla zieht Bilanz. Lateinamerikanische Guerilla-Führer sprechen über Fehler, Strategien und Konzeptionen*, Focus, Gießen, 1989, σσ. 187

¹⁷⁹ BARCH DY 30 IV B2/20/355, Vermerk über das Gespräch des Genossen Erich Honecker mit dem Genossen Carlos Altamirano. φύλλο 6, 1974. Το παρόν αρχείο δίνει πληροφορίες για τις ήδη τελεσμένες στρατιωτικές εκπαιδεύσεις Χιλιανών σε Κούβα και ΛΔΓ.

¹⁸⁰ H. Bischof, “Lateinamerika” στο: H.A. Jacobsen (επίμ.), *Drei Jahrzehnte Außenpolitik der DDR. Bestimmungsfaktoren, Instrumente, Aktionsfelder*, München 1979, σσ. 647

¹⁸¹ Koch “DDR”, σσ. 345

αθλητισμό και τεχνικές και κρινόταν βασικό στοιχείο της εκπαίδευσης των πολιτικών προσφύγων¹⁸². Σε τούτη την εκπαίδευση, οι μαθητές μάθαιναν σκοποβολή, πυροτεχνουργία για βόμβες, αυτοάμυνα, τοπογραφία και πρώτες βοήθειες¹⁸³.

Η εκπαίδευση ξεκινούσε στο 11^ο σχολικό έτος και είχε σκοπό να προετοιμάσει τους Χιλιανούς για στρατιωτική θητεία. Τον Αύγουστο του '85 συμμετείχαν 100 Χιλιανοί, κυρίως μέλη κομμουνιστικών οργανώσεων, και μάλιστα το πρόγραμμα περιλάμβανε και βολές . Ωστόσο, η επιθυμία της ΛΔΓ να εντάξει όλους τους Χιλιανούς στο πρόγραμμα милитаристικής εκπαίδευσης αξιοποιούσαν τις γνώσεις που απέκτησαν στην πράξη στη Χιλή. Αυτή η περίπτωση ίσχυε για 5 ακροαριστερούς Χιλιανούς, οι οποίοι αφότου ειδικεύτηκαν στην οπλουργία στο πλαίσιο της επαναστατικής αλληλεγγύης, αποφάσισαν να επιστρέψουν στη Χιλή για να οργανώσουν ένα κίνημα αντίστασης με έδρα τις Βρυξέλλες στη στρατιωτική δικτατορία¹⁸⁴. Συνεπικουρικά σε αυτές τις δράσεις θα πρέπει να συμπεριληφθούν και η στρατιωτική εκπαίδευση 21 στελεχών του ΚΚΧ, για να προετοιμαστούν για επιτελικές θέσεις στον στρατό μετά την πτώση της δικτατορίας και για να επιστρέψουν παρανόμως στη Χιλή¹⁸⁵. Ήδη 76 στελέχη είχαν σταλεί παρανόμως στη Νικαράγουα για να πολεμήσουν και συγκροτήσουν τον λαϊκό στρατό¹⁸⁶. Επιπλέον, οι αρχές της ΛΔΓ εξέδωσαν 4 εισιτήρια με δυτικοευρωπαϊκές αεροπορικές με προορισμό τη Χιλή και άλλα 3 εισιτήρια στρατιωτικών για τη Νικαράγουα¹⁸⁷. Το '82 ήταν χρονιά-τομή, καθώς οι διαδηλώσεις στη Χιλή και η σκληρή καταστολή τους οδήγησαν το ΚΚΧ σε αλλαγή πλεύσης και στο κάλεσμα για λαϊκή εξέγερση, πράγμα που αναδείκνυε τη στρατηγική ευελιξία του κόμματος, η οποία έλαβε και βοήθεια, καθοδήγηση από τη Στάζι . Γενικά, τη δεκαετία του '80, παρατηρούνται πολιτικά στελέχη του ΣΚΧ και ΚΚΧ, τα οποία ήταν έτοιμα για κάποιες αποστολές, οι οποίες θα βοηθούσαν τα κόμματα τους¹⁸⁸. Το '82, τα σοσιαλιστικά κράτη έπρεπε να εκπαιδεύσουν 100 άτομα, εκ των οποίων τα 20

¹⁸² BSTU HA II 37638, Allgemeine Grundausbildung von Angehörigen der chilenischen politischen Emigration in der DDR. φύλλο.66, 09.11. 1981. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται θέματα εκπαίδευσης και μεταφοράς της έδρας του ΣΚΧ στο Ανατολικό Βερολίνο.

¹⁸³ Koch "DDR", σσ. 346-347

¹⁸⁴ Koch "DDR", σσ. 343

¹⁸⁵ K. Storkmann, "Globaler kalter Krieg?. Militärhilfe der DDR für die sogenannten Dritte Welt" στο: H. Mack, & L. Rüdiger (επίμ.), *Die NVA und die ungarische Volksarmee im Warschauer Pakt*, Potsdam 2011, σσ. 99

¹⁸⁶ BARCH DY 30/IV 2/2.035/132, Vermerk vom 03. Oktober 1979 über ein Gespräch des Genossen Friedel Trappen mit dem Generalsekretär der Kommunistischen Partei Chiles am 23. September 1979, 03.10.1979. Το παρόν αρχείο παρέχει πληροφορίες για τη συνεισφορά της ΛΔΓ και των Χιλιανών κομμουνιστών για το επαναστατικό κίνημα στη Νικαράγουα.

¹⁸⁷ Koch "DDR", σσ. 348

¹⁸⁸ T. Auerbach, *Einsatzkommandos an der unsichtbaren Front. Terror- und Sabotagevorbereitungen des MFS gegen die Bundesrepublik Deutschland*, Ch. Links Verlag, Berlin, 1990, σσ. 81

στη ΛΔΓ. Οι εκπαιδεύσεις σχετίζονταν με απαγωγές, πολεμικές πρακτικές. Εκτός αυτών, υπήρχαν και εκπαιδεύσεις σχετικά με κατασκοπεία, εκτελέσεις, πυροβολισμούς, ανορθόδοξο πόλεμο, αντάρτικο, ανατινάξεις και τέλος οργανωτικές δεξιότητες για εισβολή στην εκάστοτε γεωγραφική περιοχή που ελέγχεται από τον «εχθρό». Μάλιστα, το ΚΚΧ είχε ιδρύσει ήδη ένα δίκτυο κατασκόπων, ονόματι Γκρουπ 16, που κύριο καθήκον του ήταν η συλλογή πληροφοριών¹⁸⁹. Πέρα από το γκρουπ 16, ιδρύθηκε και το στρατιωτικό σκέλος του ΚΚΧ με όνομα το Frente Patriótico, του οποίου οι τραυματίες έβρισκαν καταφύγιο στη ΛΔΓ παρά τους επικείμενους κινδύνους. Μάλιστα, ακόμα και μετά τις αποτυχίες του FP, η ΛΔΓ συνέχιζε να καταρτίζει στελέχη και μάλιστα έδινε σε Χιλιανούς της ΟΔΓ τη δυνατότητα να μάθουν να πυροβολούν στη ΛΔΓ, ενώ το '85 απέστειλε 100 Χιλιανούς στη Χιλή για να συμβάλλουν στην αντίσταση, αφότου πρώτα τους εξόπλισε με οπλισμό. Λαμβάνοντας υπόψιν τα άνωθι, αντιλαμβάνεται κανείς, πως η ΛΔΓ έδειξε ενδιαφέρον και για την ανατροπή του καθεστώτος, καθώς σε περίπτωση που η Λαϊκή Ενότητα ανέβαινε στην εξουσία, η ΛΔΓ θα απολάμβανε πολλών προνομίων, τα οποία θα εξασφάλιζαν τη θέση της ΛΔΓ στη Χιλή.

Παράλληλα, η ΛΔΓ παρείχε στους Χιλιανούς διάφορες εκπαιδευτικές προοπτικές, οι οποίες προϋπήρχαν της Χιλιανής εξορίας. Πρελούδιο της παρουσίας των Χιλιανών στους εκπαιδευτικούς φορείς της ΛΔΓ ήταν οι καταρτίσεις των στελεχών τόσο του ΚΚΧ όσο και της Λαϊκής Ενότητας στην χρήση των τυπογράφων. Ας μην αγνοείται και η σημασία του τυπογράφου ως αντικείμενο-ρυθμιστής των σχέσεων του SED με τα εκάστοτε κομμουνιστικά (ΚΚΧ, ΚΚΕ) κόμματα, αλλά και με τα σοσιαλιστικά (Λαϊκή Ενότητα). Έτσι, αρχικά οι πρώτες θέσεις σπουδών στη ΛΔΓ καλύπτονταν σχεδόν εξ' ολοκλήρου από θέσεις χειριστή τυπογράφου ή για μηχανικό πολυγράφου, καθώς ο τελευταίος κλάδος καθιστόν μείζονος σημασίας για το ΚΚΧ¹⁹⁰. Άλλωστε, τα έντυπα μέσα έως την εδραίωση της τηλεόρασης ήταν ίσως το κυριότερο μαζικό προπαγανδιστικό μέσο για όλα τα κόμματα, ιδίως τα κομμουνιστικά, τα οποία ήθελαν να χαίρουν πλήρους αυτονομίας στους τομείς, (βλ. ΚΚΕ και Τυποεκδοτική). Μάλιστα, τον Νοέμβριο του '70, διοργανώθηκε από το τμήμα Διεθνών Σχέσεων του SED ένα συνέδριο για τους Χιλιανούς σπουδαστές/φοιτητές στη ΛΔΓ, όπου συμμετείχαν 32 Χιλιανοί, ανάμεσα τους 10 σπουδαστές από τη Δρέσδη, 14 από τη Λειψία και 8 από το Βερολίνο. Συγκεκριμένα, το συγκεκριμένο συνέδριο συνοδεύτηκε από διάφορα ταξίδια και με την υπογραφή ενός εντύπου, σύμφωνα με τα οποία η μετάβαση και το ταξίδι στο Δυτικό Βερολίνο βρισκόταν αντίθετο με τις αρχές του κομμουνισμού. Πέραν της κατεύθυνσης της τυπογραφίας, υπήρχαν και αρκετές τεχνικές καταρτίσεις στους τομείς της παραγωγής. Χαρακτηριστικά τον Ιούλιο του '71, 28 από τις 38 θέσεις οι 28 ήταν σε παραγωγικούς τομείς (14 για την εξόρυξη και επεξεργασία του χαλκού, 2 για τον άνθρακα και 12 για τη γεωργία). Μέχρι το τέλος του '71, η ΛΔΓ είχε δαπανήσει 2,1 εκατομμύρια μάρκα για τις εκπαιδεύσεις

¹⁸⁹ Koch "DDR", σσ. 349

¹⁹⁰ BARCH DY 30 IV A 2/20/711, Vermerk über eine Aussprache mit Valdes, Nelson aus Chile. Berlin, 31.01.1968. Το παρόν αρχείο αναφέρεται στις σχέσεις του ΚΚΧ με το ΣΕΔ πριν τη σύναψη διπλωματικών σχέσεων μεταξύ ΛΔΓ-Χιλής. Ουσιαστικά, το ΣΚΧ μέσω του ΚΚ της Κούβας ήθελε να αποκτήσει τυπογράφους για τον πολιτικό αγώνα.

Χιλιανών¹⁹¹. Ενώ το 1973, οι θέσεις κατάρτισης για τους Χιλιανούς ανήλθαν στις 40¹⁹². Γενικότερα, η εκπαίδευση των στελεχών άλλων κομμάτων ήταν ένα «ιερό» καθήκον, στο οποίο δεν χώραγαν λάθη.

Παράλληλα με την τεχνική κατάρτιση, λειτουργούσαν φυσικά και ορισμένα προγράμματα πολιτικής (μετ)εκπαίδευσης στο πρότυπο των κούτβηδων της ΕΣΣΔ. Ειδικότερα, η Ανώτατη Κομματική Σχολή στο Kleinmachnow, στην οποία υπήρχαν ειδικά μαθήματα τόσο για τη Λατινική Αμερική όσο και για τη Χιλή. Η σχολή αυτή λειτουργούσε ως μια μηχανή στρατιωτικών γυμνάσιων, ξεδιαλέγματος και εκκαθάρισης¹⁹³. Επρόκειτο για μία σχολή για ανώτερα και ανώτατα στελέχη, η οποία ήταν κλειστή για τους αλλοδαπούς κανονικά και οι Χιλιανοί αποτελούσαν εξαίρεση¹⁹⁴. Εντύπωση προκαλεί και το γεγονός, πως κάποια μαθήματα οργανώνονταν και επιτηρούνταν πλήρως από το ΚΚΧ, το οποίο έχαιρε σεβασμού και εμπιστοσύνης από το ΚΚΣΕ και μάλιστα ο Orlando Millas, μέλος του Πολιτικού Γραφείου του ΚΚΧ είχε διδάξει και τονίσει, πως η αποστολή των στελεχών στη ΛΔΓ γινόταν για να μάθουν να αγωνίζονται¹⁹⁵. Το 1968 έλαβε χώρα και η πρώτη μαθητεία 5 στελεχών του ΚΚΧ, η οποία συμπεριλάμβανε και την εκμάθηση γερμανικών πέρα από μαθήματα πολιτικής φύσης (οικονομικά, διεθνές κομμουνιστικό κίνημα, φιλοσοφία¹⁹⁶). Ο στόχος πίσω από τούτη τη μαθητεία ήταν αφενός η δημιουργία μίας θετικής άποψης για τη ΛΔΓ, αφετέρου η εντύπωση στον εγκέφαλο ενός είδους σοσιαλισμού, αυτού που πρόκρινε το ΚΚΣΕ και SED.

Μετά το πραξικόπημα, η πολιτική μαθητεία επεκτάθηκε και στα περισσότερα μέλη της Χιλιανής κοινότητας, ώστε να υποστηριχθεί το εγχείρημα μίας αντίστασης κατά του Πινοσέτ στο εξωτερικό. Η πολιτική δουλειά ξεκινούσε στα κέντρα υποδοχής και στους χώρους εργασίας μέσω μίας υποχρεωτικής παρακολούθησης ενός κύκλου μαθημάτων

¹⁹¹ Barch, DY 30 IV A 2/20/728, Zwischenbericht über den Stand der Realisierung der Aufgaben, die sich aus den zur Entwicklung der Beziehungen mit der Republik Chile gefassten Beschlüssen des Präsidiums des Ministerrates vom 14.07.1971 und vom 25.08.1971, 09.11.1971. Το παρόν αρχείο δείχνει την πρόοδο των οικονομικών σχέσεων των 2 χωρών την περίοδο της αναγνώρισης και σύσφιξης των σχέσεων των 2 χωρών.

¹⁹² BARCH DY 30 IV B 2/20/436, Stand der ökonomischen Beziehungen zwischen der DDR und der Republik Chile. Berlin, 21.11.1972. Το παρόν άρθρο δίνει πληροφορίες για τις οικονομικές, πολιτιστικές και πολιτικές συναλλαγές των 2 χωρών.

¹⁹³ M. Uschner, *Lateinamerika. Kleines Nachschlagewerk*, Dietz, Berlin, 1985, σσ. 38

¹⁹⁴ H. Faensen, *Hightech für Hitler. Die Hakeburg- Vom Forschungszentrum zur Kaderschmiede*, Christoph Links Verlag, Berlin, 2001, σσ. 169

¹⁹⁵ BARCH DY 30 IV A 2/20/730, Ausführungen von Orlando Millas über gegenwärtige Probleme des Klassenkampfes in Chile. Berlin, 21.09.1967. Το παρόν αρχείο δείχνει τους προβληματισμούς του Millas για τον ταξικό αγώνα στη Χιλή.

¹⁹⁶ Emmerling "Chile", σσ. 318-319

σχετικά με τον μαρξισμό-λενινισμό¹⁹⁷. Μάλιστα, ακόμη και η εκμάθηση της γλώσσας εργαλειοποιούνταν για τη διάδοση της κομμουνιστικής κοσμοθεωρίας, ενώ τα ήδη υπάρχοντα στελέχη του ΚΚΧ υποχρεούνταν σε 2 χρόνια φοίτησης στις κομματικές σχολές. Η δυνατότητα φοίτησης στις κομματικές σχολές, ινστιτούτο Thälmann και Karl Liebknecht επεκτάθηκε και στα υπόλοιπα κόμματα που βρήκαν καταφύγιο στη ΛΔΓ. Η φοίτηση σε αυτές τις σχολές συνοδευόταν από κύρος και μάλιστα το '75 ο αριθμός των μαθητών ανήλθε στα 44 άτομα-ανάμεσα τους και 5 μέλη του MAPU-, πράγμα που δείχνει τη σημασία που δινόταν από τα Χιλιανά κόμματα¹⁹⁸. Συνεπικουρικά και η FDJ διοργάνωνε κατά καιρούς σεμινάρια. Φυσικά, η φοίτηση των μη ορθόδοξων μαρξιστών σε τούτες τις σχολές προκαλούσε αρκετές έριδες μεταξύ των κομμάτων των 2 χωρών. Βραχυπρόθεσμα, τούτη η μαθητεία στόχευε στην πολιτική ωρίμανση και καλλιέργεια των Χιλιανών και στην συγκρότηση/εντύπωση ενός σοσιαλισμού και βραχυπρόθεσμα στη δημιουργία κάποιων ανεπίσημων πρέσβων της ΛΔΓ στη Χιλή, οι οποίοι θα δρούσαν υπέρ της χώρας. Ένα σημαντικό επίτευγμα πρώην προσφύγων στη ΛΔΓ ήταν η ίδρυση του Ινστιτούτου Μπέρτολτ Μπρεχτ στο Σαντιάγο, το οποίο διεύρυνε τις γνώσεις περί της ΛΔΓ και των προσπαθειών της για την εγκαθίδρυση του σοσιαλισμού στην ημεδαπή, αλλοδαπή και ειδικά στη Λατινική Αμερική¹⁹⁹.

Όμως πέρα από την πολιτική διαπαιδαγώγηση σημασία για τη ΛΔΓ είχε η επίσπευση της ενσωμάτωσης των Χιλιανών στην αγορά εργασίας, η οποία είχε ως απαραίτητη προϋπόθεση την εκμάθηση των γερμανικών, η οποία ξεκινούσε ήδη από τα κέντρα υποδοχής. Η εκμάθηση της γλώσσας της χώρας υποδοχής από τους μετανάστες είναι θεμελιώδους σημασίας για τη διαδικασία της κοινωνικής ένταξης. Η γνώση της γραπτής γλώσσας αποτελεί προϋπόθεση για την εκπαίδευση, τη συμμετοχή στην κοινωνική ζωή και την επαφή με τις αρχές και άλλους κρατικούς φορείς. Οι ευκαιρίες στην αγορά εργασίας συσχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με τις γλωσσικές δεξιότητες. Ωστόσο, η γλώσσα δεν είναι μόνο το σημαντικότερο μέσο επικοινωνίας και ένας πόρος για την απόκτηση άλλων πόρων, αλλά και ένα σύμβολο που μπορεί να ορίσει πράγματα, να εκφράσει εσωτερικές καταστάσεις, να μεταφέρει αιτήματα και να ορίσει καταστάσεις μέσω αυτής. Οι άνθρωποι εκ φύσεως οικειοποιούμεστε τον κόσμο μέσω της γλώσσας. Λαμβάνοντας υπόψη τον μεγάλο αριθμό ακαδημαϊκών, καλλιτεχνών και δημοσιογράφων μεταξύ των Χιλιανών, οι οποίοι καθημερινά ενασχολούνταν με τη γλώσσα, γίνεται σαφές ότι η μείωση της σημασιολογικής πολυφωνίας που συνοδεύει κάθε αλλαγή γλωσσικού χώρου πρέπει να

¹⁹⁷ THSTA IV-C-2/5/0382, Zu einigen Ergebnissen und Problemen der Arbeit mit den chilenischen Politemigranten in Jena. Rudolstadt. φύλλο.144-151, 28.01.1976. Το παρόν αρχείο αναδεικνύει τις δυσκολίες πολιτικής εκπαίδευσης ορισμένων Χιλιανών, οι οποίοι έχρηζαν εντατικών και επαναλαμβανομένων πολιτικών μαθητειών.

¹⁹⁸ BARCH DY 30/ J IV2/3/229, Information über den 1. Halbjahreslehrgang mit Mitgliedern der KP und der SP Chiles, 09.04.1975. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται την ισχνή συνεργασία του ΣΚΧ και ΚΚΧ στο πρώτο μισό της εκπαίδευσης των στελεχών τους από το ΣΕΔ.

¹⁹⁹ Koch "DDR", σσ. 193

έχει συνέπειες που εμποδίζουν την ενσωμάτωση. Αυτό καθιστά ακόμη πιο σημαντική την ταχεία εκμάθηση της γλώσσας της κοινωνίας υποδοχής.

Πιο συγκεκριμένα, στα κέντρα υποδοχής γινόταν παράδοση μεταξύ 6 και 12 ωρών της γερμανικής γλώσσας, για να αποκτηθεί το πρώτο βασικό λεξιλόγιο, το οποίο θα εμπλουτιζόταν στις περιοχές εγκατάστασης και χώρους εργασίας. Χαρακτηριστικά, τον Απρίλιο του '74 στη Halle παραδίδονταν 2 ώρες γερμανικών ημερησίως²⁰⁰. Παρά την προσπάθεια, πολλές φορές οι γνώσεις γερμανικών δεν ήταν επαρκείς, ενώ παράλληλα τα γερμανοισπανικά λεξικά είχαν εξαντληθεί παρά τις προσπάθειες αύξησης των εκδόσεων τους²⁰¹. Αντιμέτωπη με αυτή την κατάσταση, η περιφερειακή επιτροπή του SED στη Gera διεξήγαγε ταχύρρυθμα μαθήματα 40 ωρών εβδομαδιαίως από την 1^η Νοεμβρίου '74 έως την 4^η Ιουλίου του '75. Ταχύρρυθμα και ιδιαίτερα μαθήματα προσφέρονταν και στους αδύναμους μαθητές έως και ένα χρόνο. Ωστόσο, το κάθε κρατίδιο ακολουθούσε και εφαρμόζε διαφορετικά προγράμματα εκμάθησης γερμανικών. Στο Ρόστοκ, οι Χιλιανοί παρακολουθούσαν μόνο 5 ώρες εβδομαδιαίως γερμανικά. Οι περιοχές του Chemnitz, Μαγδεμβούργου και Γέρας ακολούθησαν το μοντέλο της Χάλλε. Ενώ, πολιτικά στελέχη των Χιλιανών κομμάτων παρακολουθούσαν μαθήματα γερμανικών στη σχολή για τις ξένες αποστολές στο Βερολίνο²⁰². Προς ενίσχυση της μαθησιακής διαδικασίας λάμβαναν οι συμμετέχοντες στα μαθήματα ένα ποσό για να καλύπτουν τα έξοδα τους. Γενικότερα, η ΛΔΓ πολλές φορές προσέφερε οικονομική ενίσχυση σε όσους αλλοδαπούς φοιτητές. Ένας σπουδαστής/φοιτητής λάμβανε μία επιχορήγηση 280 μάρκων το μήνα, ενώ ένας ερευνητής σε εκπαιδευτικό ίδρυμα λάμβανε 470 μάρκα, Μάλιστα, υφίσταντο και μία επιβράβευση καλής απόδοσης, η οποία κυμαινόταν μεταξύ 40 και 80 μάρκων, ενώ εκείνοι που έκαναν πρακτική είτε χωρίς πτυχίο είτε με πτυχίο λάμβαναν 300 και 450 μάρκα αντίστοιχα. Τέλος, οι καταγόμενοι από τροπικές ή υποτροπικές χώρες λάμβαναν πρόσθετη οικονομική βοήθεια για αγορά χειμερινών ρούχων αξίας 300 μάρκων²⁰³.

Όπως αντιλαμβάνεται κανείς, η άφιξη των Χιλιανών εκκίνησε και ένα πρόγραμμα διατήρησης εθνικής ταυτότητας, το οποίο συσχετιζόταν αρκετά με το σχολείο και την διατήρηση της εθνικής ταυτότητας. Οι περισσότεροι γονείς ανησυχούσαν και ως απάντηση προς εκείνους, το SED δημοσίευσε κάποιες οδηγίες για την εκπαίδευση των Χιλιανών, η

²⁰⁰ IV/C-2/6 422, Information über den Einsatz chilenischer Emigranten im VEB Leuna Werke. Leuna. φύλλο.17, 08.04.1974. Το παρόν άρθρο δίνει πληροφορίες για τον κύκλο εκμάθησης γερμανικών που διοργάνωναν οι κρατικές αρχές της ΛΔΓ.

²⁰¹ IV/C-2/6 422, Information über den Einsatz chilenischer Emigranten im VEB Leuna-Werke. LA Merseburg. Leuna. φύλλο..13, 11.03.1974. Το παρόν άρθρο δίνει πληροφορίες για τον κύκλο εκμάθησης γερμανικών που λάμβανε χώρα στους χώρους εργασίας.

²⁰² Emmerling "Chile", σσ. 424

²⁰³ BARCH DC 20 I 4/1203, Ordnung über die Verantwortung und Aufgaben der staatlichen Organe der DDR bei der Aus- und Weiterbildung von Bürgern aus Entwicklungsländern durch die DDR und für die Entsendung von Spezialisten der DDR in Entwicklungsländer. Berlin. φύλλο.147, 09.1965. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τις διάφορες παροχές προς τους σπουδαστές από τρίτες χώρες και γενικότερα για τις μετεκπαιδεύσεις αλλοδαπών και αποστολές ειδικών.

οποία δεν θα αγνοεί την καταγωγή τους και παράλληλα θα πληροί ανώτατα εκπαιδευτικά ποιοτικά κριτήρια²⁰⁴. Πράγματι, ο φόβος περί εκγερμανισμού των Χιλιανών και η σύγκρουση μεταξύ μητρικής και γλώσσας της χώρας υποδοχής είχε θορυβήσει τόσο τις αρχές της ΛΔΓ, όσο και τους γονείς, οι οποίοι έβλεπαν τα παιδιά τους να μιλάνε καλύτερα γερμανικά παρά ισπανικά²⁰⁵. Βέβαια, όπως και στην ελληνική περίπτωση υπήρχαν μεγάλες ελλείψεις σε αναγνωστικά και διερμηνείς ισπανικών. Τους πρώτους 18 μήνες, τα παιδιά μάθαιναν ισπανικά από τους γονείς τους, αλλά μετά σε κάθε σχολείο που πήγαιναν οι Χιλιανοί υπήρχε και ένας καθηγητής της Αντιφασιστικής Χιλής. Μεγάλη βοήθεια στο φιλόδοξο πρόγραμμα της ΛΔΓ ήταν το εγχείρημα με τα Ελληνόπουλα που βρέθηκαν στη ΛΔΓ και έπρεπε να αποκτήσουν ελληνική εκπαίδευση. Τα Χιλιανόπουλα, όπως και τα Ελληνόπουλα, μάθαιναν τη μητρική τους γλώσσα, λογοτεχνία, εθνική και λατινοαμερικάνικη ιστορία, γεωγραφία και παραδόσεις/ήθη και έθιμα²⁰⁶. Για τη διασφάλιση της ποιότητας των μαθημάτων υπήρχε στενός έλεγχος από τα σχολεία, Υπουργείο Παιδείας και την Αντιφασιστική Χιλή και φυσικά καθιερώθηκε ο θεσμός των εξετάσεων. Τα ξεχωριστά τμήματα καταργήθηκαν τον Σεπτέμβριο του '76, όπου οι ανήλικοι Χιλιανοί επισκέφτηκαν τα ίδια τμήματα με τους γηγενείς, καθώς πια έπρεπε να βελτιώσουν τα γερμανικά τους, προκειμένου να σπουδάσουν ή να δουλέψουν απλά. Πάντως, το εγχείρημα εκμάθησης των γερμανικών δεν παρουσίασε τεράστια επιτυχία και μάλιστα πολλοί Χιλιανοί δεν έμαθαν ποτέ να μιλούν καλά γερμανικά. Γεγονός, που προκάλεσε τη δυσaráσκεια του SED, καθώς η γλώσσα αποτελούσε τη βάση για την καλλιέργεια της αγωνιστικής συνείδησης και της πολιτικής δουλειάς²⁰⁷.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η παρουσία Χιλιανών φοιτητών σε εκπαιδευτικούς φορείς της ΛΔΓ προϋπήρχε της προσφυγιάς. Ήδη από το '57 υπήρχαν οι πρώτες εγγραφές και υποτροφίες Χιλιανών στο Herder Institut για να μάθουν γερμανικά. Ενώ το '66

²⁰⁴ BARCH DR 2/8146, Vorläufige Direktive für die Eingliederung der Kinder politischer Emigranten aus Chile in die Einrichtungen der Volksbildung der DDR. Berlin, 1975. Το παρόν αρχείο περιλαμβάνει τις οδηγίες από το ΣΕΔ περί ενσωμάτωσης και εκπαίδευσης των Χιλιανών.

²⁰⁵ BARCH DY 30/IV B2/20/102, Information Nr. 27/75 für das Politbüro vom 07. April 1975. Berlin, 07.04.1975. Το παρόν αρχείο αναδεικνύει τις προσπάθειες της ΛΔΓ, οι οποίες φαίνεται να καρποφορούν, καθώς οι αιτήσεις εξόδου από τη χώρα μειώθηκαν. Επιπλέον, δίνονται πληροφορίες για μισθολογικές απολαβές ορισμένων Χιλιανών.

²⁰⁶ BSTU HA II/19 14298, Protokoll über die Aussprache mit dem Büro Antifasistisches Chile. Berlin. φύλλο. 200, 29.11.1974. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τις αρμοδιότητες και βλέψεις της Αντιφασιστικής Χιλής

²⁰⁷ THSTA IV C 2/18/0618, Bericht vom 03. März 1975 der BL Gera an ZK der SED. Abteilung Parteiorgane. Eberlein Werner. Bezirksleitung der SED Gera. Rudolstadt, 03.03.1975. Στο συγκεκριμένο αρχείο, ο Werner ενημερώνει την ΚΕ του ΣΕΔ, πως η «Αντιφασιστική Χιλή» εκπροσωπεί περισσότερα τα συμφέροντα των οργανισμών της ΛΔΓ παρά των συμπατριωτών τους, γιαυτό και το ΣΚΧ δεν συνεργάζεται ορισμένες φορές.

καταγράφηκε το πρώτο φοιτητικό σώμα Χιλιανών με έδρα τη Λειψία, το οποίο δεν είχε μορφή φοιτητικής παράταξης, απλά αντιπροσωπείας, η οποία το '74 απαρριθμούσε 115 μέλη²⁰⁸. Τούτο το σώμα αντιμετώπιζε τα φλέγοντα θέματα για τους Χιλιανούς φοιτητές, οι οποίοι αρκετές φορές επισκέπτονταν τη ΛΔΓ δίχως να γνωρίζουν πολλά για τον λαό και τη γλώσσα του. Ωστόσο, παρά τις γλωσσικές δυσκολίες ήδη από το '74, 115 Χιλιανοί εξέφρασαν το ενδιαφέρον τους για σπουδές, εκ των οποίων οι 84 έλαβαν μία θέση στα πανεπιστήμια, εκ των οποίων οι 31 απορρίφθηκαν και μάλιστα ορισμένες απορρίφθηκαν λόγω πολιτικής δραστηριότητας²⁰⁹. Τούτη η ευρεία αποδοχή Χιλιανών συνέβη σε αντιδιαστολή με την αρχική εξαγγελία του SED, πως θα αποδεχθεί μόνο 11²¹⁰. Βέβαια, ορισμένες φορές ορισμένοι υποψήφιοι απορρίπτονταν λόγω γνώσεων της γερμανικής γλώσσας. Αξιοσημείωτη είναι επίσης και η μη ελεύθερη επιλογή σπουδών, όπως και στην ελληνική περίπτωση. Τον πρώτο λόγο περί επιλογής σπουδών και επαγγελματών το είχαν η επιτροπή Αντιφασιστική Χιλή και τα κόμματα, πρώτο μέλημα των οποίων ήταν η κάλυψη των μελλοντικών σοσιαλιστικών αναγκών της Χιλής.

Η φοίτηση δεν θα χαρακτηριζόταν ιδιαίτερος ομαλή, καθώς η ελλιπής παρακίνηση, οι γλωσσικές δυσκολίες και η απομάκρυνση από την οικογενειακή εστία για ακαδημαϊκούς λόγους προξενούσαν κόντρες των Χιλιανών με τις αρχές της ΛΔΓ. Αντιμέτωπη με την κατάσταση, η ΛΔΓ προσέφερε επιπλέον επιδόματα, ύψους 250 μάρκων για τα άτεκνα ζευγάρια και 21 Χιλιανοί έλαβαν έγκριση για παράταση σπουδών στο Herder Institut. Η πλειονότητα εξ' αυτών επισκέφθηκε το Herder Institut στο Chemnitz, ενώ όσοι Χιλιανοί φοίτησαν στο Πανεπιστήμιο του Μαρξ στη Λειψία λάμβαναν ειδική πολιτική διαπαιδαγώγηση. Πέραν αυτών, οι Χιλιανοί είχαν δίπλα τους για οποιαδήποτε απορία έναν ακαδημαϊκό ή Γερμανό φοιτητή²¹¹. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι σπουδές ήταν αρκετά ελεγχόμενες από την Αντιφασιστική Χιλή και το Υπουργείο Παιδείας της ΛΔΓ, οι οποίες στόχευαν στην γρήγορη και επιτυχημένη φοίτηση των Χιλιανών, ενώ παράλληλα υπήρχε ένα σύστημα πρόωρης ενημέρωσης περί των θέσεων, ώστε να υπάρχει πλήρης έλεγχος διαλογής των ιδανικών μελλοντικών φοιτητών. Βέβαια, αυτή η ολιγορμία

²⁰⁸ BARCH DO 1/16762, Vereinigung der chilenischen Studierenden. Berlin, 1974. Το παρόν αρχείο μας δίνει πληροφορίες για τη φοιτητική ένωση των Χιλιανών, όπου το '72 συμμετείχαν στο ΔΣ και μέλη του KKK, ΣΚΧ και MAPU με έδρα τη Λειψία.

²⁰⁹ THSTA 17577, Information über eine Beratung im Hause des ZK am 24.06.1976 über die Arbeit mit den chilenischen Politemigranten. φύλλο.8, 24.06.1976. Το παρόν αρχείο παρέχει πληροφορίες για την εκπαίδευση των Χιλιανών,. Η οποία ακολουθούσε τις ενδεδειγμένες οδηγίες από το SED.

²¹⁰ BARCH DY 30/IV B2/20/102, Information zum Stand der Aufnahme, Betreuung und Eingliederung politischer Emigranten aus Chile in der DDR. φύλλο.4, 1974. Το παρόν αρχείο παρέχει πληροφορίες περί φροντίδας και ενσωμάτωσης των Χιλιανών.

²¹¹ BSTU HA II/19 328, Grundsätze für die finanzielle Unterstützung der Familien von Politemigranten aus Chile, die in der DDR ein Studium aufgenommen haben. φύλλα 10-12, 1975. Το παρόν αρχείο μας διαφωτίζει για τις προϋποθέσεις οικονομικής στήριξης των Χιλιανών φοιτητών και σπουδαστών.

προκαλούσε αρκετές αντιδράσεις από μεριάς του Πολυτεχνείου της Δρέσδης, το οποίο ήθελε να προσφέρει θέσεις επιστημονικού συνεργάτη σε ορισμένους Χιλιανούς²¹².

Η επιτυχημένη ένταξη των Χιλιανών στα ανώτερα/ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της ΛΔΓ επαληθεύεται από την αξιολόγηση της φοιτητικής τους πειθαρχίας από την Επιτροπή για τις υποθέσεις αλλοδαπών φοιτητών στη ΛΔΓ ως καλή προς λίαν καλώς²¹³. Το '77, 160 Χιλιανοί ήταν εγγεγραμμένοι στα ανώτερα/ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της ΛΔΓ, ανάμεσα τους 27 ερευνητές και 26 σπουδαστές. Ότι αφορά το αντικείμενο σπουδών που επέλεξαν οι Χιλιανοί, αυτό ποίκιλε και κάλυπτε τομείς, όπως η φιλοσοφία, ιστορία, οικονομική επιστήμη, ιατρική, κτηνιατρική, ψυχολογία, βιοεπιστήμες, χημεία, γεωργία, μηχανικής, ηλεκτρολογίας, μεταλλουργίας και εμπορίου. Η εκτόξευση του αριθμού των Χιλιανών φοιτητών από 26 το '76 σε 160 το '77 αποτέλεσε ιδιαίτερος σημαντικό επίτευγμα και μάλιστα 7 από τους 21 φοιτητές (οι άλλοι 5 ήταν σπουδαστές) εργάζονταν πλήρως παράλληλα, πράγμα που καταδεικνύει τόσο τη φιλομάθεια των Χιλιανών, όσο και τη στάση της ΛΔΓ απέναντι στην επαγγελματική και ακαδημαϊκή ανάπτυξη των Χιλιανών. Βέβαια, καθ' όλη τη διάρκεια της φοίτησης τους υπήρχε αυστηρός έλεγχος των πολιτικών τους φρονημάτων επίσημα και ανεπίσημα²¹⁴. Λόγω των επιμέρους πολιτικών διαφορών των Χιλιανών και παρά τις προσπάθειες της ΛΔΓ για συγκρότηση ενός Χιλιανού φοιτητικού σώματος, μέχρι τον Ιούνιο 1979, όποτε συγκροτήθηκε μία φοιτητική παράταξη στην Ιένα, δεν υπήρχε ένας φορέας εκπροσώπησης των Χιλιανών φοιτητών²¹⁵.

Τούτη η παράταξη εκπροσωπούσαν από 2 φοιτητές (1 της KNX, 1 της ΣΝΧ) στην Επιτροπή για τις υποθέσεις αλλοδαπών φοιτητών στη ΛΔΓ, αλλά η συγκεκριμένη παράταξη ποτέ δεν κατάφερε να αποκτήσει επιρροή πάνω στους Χιλιανούς φοιτητές. Η πλειονότητα των φοιτητών ήταν μέλη της KNX και προσπαθούσαν με κάθε ευκαιρία να αναδεικνύουν τις επιμέρους διαφορές με τους σοσιαλιστές και να εποπτεύουν τις σκέψεις των Χιλιανών και την επιρροή του Guevara. Ωστόσο, η «ανάγκη για πολιτική στράτευση και δραστηριότητα» εντός της FDJ σε συνδυασμό με τη μη σωστή και έγκαιρη αντιμετώπιση της ανεργίας των Χιλιανών μετά τις σπουδές τους δεν επέτρεψαν στην οργάνωση να χαίρει ευρείας υποστήριξης. Ουσιαστικά, η φοιτητική παράταξη ήταν

²¹² BSTU HAXX 3235, Information über chilenische Studenten, Aspiranten, wissenschaftliche Mitarbeiter und Angestellte der TU Dresden. Dresden. φύλλο 29, 21.01.1976. Το παρόν αρχείο παρέχει πληροφορίες για πολιτικό-κομματικής τάση των Χιλιανών φοιτητών.

²¹³ BSTU HAXX 3235, Einschätzung der politisch-ideologischen Situation unter den chilenischen Studierenden in der DDR. Berlin. φύλλο.54, 29.12.1977. Το παρόν αρχείο παρέχει πληροφορίες για πολιτικό-κομματικής τάση των Χιλιανών.

²¹⁴ BSTU HAXX 3235, Bericht über den gegenwärtigen Stand in der lateinamerikanischen Region an der KMU Leipzig. Leipzig. φύλλο.47, 07.12.1977. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τη δράση και έλεγχο των Λατινοαμερικάνων στο πανεπιστήμιο της Λειψίας.

²¹⁵ BSTU HAXX 3235, Bildung einer chilenischen Studentenvereinigung in der DDR. Berlin. φύλλα.77-78, 13.06.1979. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τη συγκρότηση της Χιλιανής φοιτητικής ένωσης στη ΛΔΓ.

αντιμέτωπη με τους περιορισμούς που επέβαλλε η ΛΔΓ βάσει της ιθαγένειας κάποιου. Συγκεκριμένα, ο Juan και ο αδερφός του σπούδασαν μαθηματικά/λογιστική και μοριακή βιολογία, αλλά έμειναν άνεργος, καθώς οι δουλειές αυτές απευθύνονταν μόνο σε Γερμανούς, λόγω της διαχείρισης σημαντικών και εθνικής σημασίας πληροφοριών. Με αποτέλεσμα, να αναγκαστούν να μεταναστεύσουν στη Δύση και συγκεκριμένα στην Αγγλία²¹⁶. Το ίδιο καθεστώς ίσχυε και για το επάγγελμα του Reisekader²¹⁷.

Συνολικά, από το τη δεκαετία του '60 έως το 1985, 204 Χιλιανοί παρακολούθησαν σπουδές προετοιμασίας, 138 προγράμματα πλήρους φοίτησης και 5 μερικής²¹⁸. Εκτός αυτού, 23 έγιναν ερευνητές και 5 έλαβαν διδακτορικό διπλώματα, καθιστώντας τους Χιλιανούς τη μεγαλύτερη φοιτητική ομάδα μετά τους Κουβανούς. Από τον συγκεκριμένο αριθμό εξαιρούνται τα προγράμματα τεχνικής κατάρτισης και από τους 375 Χιλιανούς μόνο 41 μετέβησαν στη ΛΔΓ προ πραξικοπήματος. Ο αριθμός δεν είναι διόλου αμελητέος αναλογικά με το μέγεθος της Χιλιανής κοινότητας της ΛΔΓ, η οποία δεν ξεπέρασε ποτέ τα 1200 άτομα. Η ΛΔΓ απεδείχθη κάτι παραπάνω από πρόθυμη να βοηθήσει στην βελτίωση του επιπέδου ζωής των Χιλιανών, οι οποίοι αρκετές φορές ακόμη και σήμερα ευγνωμονούν τη ΛΔΓ και τις προσφορές της, οι οποίες ακόμη και σήμερα τους επιτρέπει να διάγουν μία καλύτερη ζωή, βασισμένη στα εφόδια που απέκτησαν κατά το διάστημα της υπερορίας. Βέβαια, φυσικά δεν έλειψαν και τα αρνητικά σχόλια περί της εξάρτησης από την Αντιφασιστική Χιλή ή τα εκάστοτε κόμματα, τα οποία μπορούσαν να ορίζουν σε μεγάλο βαθμό τις εκπαιδευτικές επιλογές και γενικότερα τη ζωή των πολιτικών προσφύγων.

8ζ) Πολιτική διάσταση προσφυγιάς

Ένα άλλο αναπόσπαστο κομμάτι της εξορίας των Χιλιανών στη ΛΔΓ αποτελεί αδιαμφισβήτητα και η πολιτική διάσταση της προσφυγιάς. Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, το ΚΚΧ και το SED είχαν σχέσεις μεταξύ τους προ του πραξικοπήματος ήδη από τη δεκαετία του '60, μέσω κάποιων επισκέψεων στελεχών του ΚΚΧ, αλλά και φοιτητών, οι οποίοι το 1965 παρέμεναν 3 εβδομάδες στη ΛΔΓ και συζήτησαν με εργάτες, στελέχη του SED και των υπόλοιπων οργανώσεων²¹⁹. Πέρα από

²¹⁶ R. Kuczynski, *Mauerblume. Ein Leben auf der Grenze*, Epubli, München, 2000, σσ. 57-63

²¹⁷ H. Müssemann, "Die Wahrnehmung der DDR aus der Perspektive chilenischer Exilant*innen nach 1973. Wie erlebten Sie den 11. September 1973, den Putsch in Chile?", *Junge Welt* (2019), σσ. 58

²¹⁸ BARCH DY 30/7411, Absolventen an Hochschuleinrichtungen 1951-1985 (Ausländer), 1985. Το παρόν αρχείο παραθέτει πληροφορίες περί αλλοδαπών φοιτητών στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της ΛΔΓ.

²¹⁹ BARCH DY 30 IV A 2/20/714, Erster Sekretär des ZK der SED an Generalsekretär der KP Chiles, Genossen Luis Corvalan. Berlin, 01.04.1965. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται την αποστολή του ΚΚΧ στη ΛΔΓ.

τις αμοιβαίες επισκέψεις, προσφέρονταν κάποιες θέσεις κατάρτισης-σπουδών, διακοπών σε Χιλιανούς συντρόφους²²⁰.

Η πολυσυλλεκτικότητα των πολιτικών ιδεών προκαλούσε ορισμένες φορές αρκετές αντιπαράθεσεις, ιδίως στους χώρους εργασίας, παρακωλύοντας το έργο της ιδεολογικής διαμόρφωσης. Στο έργο αυτό περιλαμβανόταν και η παρακολούθηση ορισμένων βίντεο και η ανάγνωση βιβλίων σχετικά με τους Γερμανούς αντιφασίστες και κομμουνιστές²²¹. Ωστόσο, το σημαντικότερο πεδίο, το οποίο καλλιεργήθηκε στο έπακρον με τους Χιλιανούς, εν αντιθέσει με τους Έλληνες ήταν η πολιτική τους δραστηριότητα και η λειτουργία των κομμάτων, όχι ως ανεπίσημοι φορείς, αλλά ως ανεξάρτητα/αυτοδιοίκητα κόμματα, τα οποία βέβαια φυσικά αρκετές φορές υπέκυπταν στις πιέσεις της ΛΔΓ. Προτού, ωστόσο αναλυθεί η πολιτική συμμετοχή των Χιλιανών στα εκάστοτε κόμματα της Χιλής στη ΛΔΓ, ας γίνει πρώτα μία αναφορά στα κόμματα.

Το πρώτο και αρκετές φορές, ιδίως μετά τη διάσπαση του ΣΚΧ, μεγαλύτερο κόμμα, που βρήκε καταφύγιο στη ΛΔΓ ήταν το ΚΚΧ, το οποίο μετά το πραξικόπημα χαρακτηριζόταν ως το πιο φιλοσοβιετικό ΚΚ μετά τη μεταφορά της έδρας του στο εξωτερικό στη Μόσχα. Το ΚΚΧ στην εξορία ανασυγκρότησε τη δράση του μέσω ενός 7-μελούς συμβουλίου, στο οποίο συμμετείχαν 2 Χιλιανοί της ΛΔΓ, ο Millas και ο Campusano, αριθμός, ο οποίος εκτοξεύθηκε στα 4 άτομα το '74. Σημειωτέον, στη ΛΔΓ το ΚΚΧ είχε εγκαταστήσει τον μηχανισμό ασφαλείας τους και 2 think-tanks του κόμματος, καθιστώντας τη ΛΔΓ ως το επίκεντρο της θεωρίας και πολιτικής του ΚΚΧ τη δεκαετία του '70²²². Το ΚΚΧ σε κάθε χώρα που παρείχε άδεια παραμονής στους οπαδούς και μέλη του, άνοιγε ένα τοπικό γραφείο, υπεύθυνο για τη δράση στη χώρα. Το '74 μεταφέρθηκε μέσω του Rojas και ο μηχανισμός ασφαλείας του ΚΚΧ από την Αβάνα. Ενώ λειτουργούσε στο Βερολίνο και στη Λειψία 2 think tank, τα οποία ανέλυαν τις συνθήκες τόσο στη ΛΔΓ όσο και στην ΟΔΓ.

Δεύτερος πολιτικός οργανισμός με νόμιμη παρουσία στη ΛΔΓ, εν αντιθέσει με το ΜΙΡ, ήταν η αντιπροσωπεία της Λαϊκής Ενότητας στη ΛΔΓ, η οποία αποτελούσε μία συμμαχία διαφόρων κομμάτων, ανάμεσα τους του ΚΚΧ και ΣΚΧ, τα οποία να μεν λειτουργούσαν ως αντίπαλα, αλλά παράλληλα ήταν και σύμμαχοι ήδη από το 1967. Τούτη η συμμαχία ήταν κάτι παραπάνω από σημαντική για το SED, το οποίο μάλιστα ήθελε να καταστήσει τη Λαϊκή Ενότητα, κάτι αντίστοιχο με το ίδιο, αφότου παρατήρησε πως μετά το πραξικόπημα, όταν στο γραφείο εσωτερικού του ΣΚΧ φάνηκε να επικρατεί η τάση για μία

²²⁰ BARCH DY 30 IV A 2/20/712, Konzeption für die Gestaltung der Beziehungen der SED zur KP Chile im Jahre 1970, 01.1970. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τη σχεδίαση των σχέσεων και αλληλεπιδράσεων μεταξύ ΣΕΔ και ΚΚΧ.

²²¹ IV/C-2/6 422, Information über den Einsatz chilenischer Emigranten im VEB Leuna Werke. Leuna.φύλλο.17, 08.04.1974. Το παρόν άρθρο δίνει πληροφορίες για τον κύκλο εκμάθησης γερμανικών που διοργάνωναν οι κρατικές αρχές της ΛΔΓ.

²²² Koch "DDR", σσ. 204

στενή και διαρκή προσέγγιση του ΚΚΧ έως και το ενδεχόμενο πιθανής συγχώνευσης²²³. Τούτο το εγχείρημα το προώθησε ιδιαιτέρως στη ΛΔΓ, αλλά είχε ξεκινήσει μέσω αρκετών κοινών διαβουλεύσεων και συζητήσεων από κοινού με το ΣΚΧ και ΚΚΧ ήδη από το 1971²²⁴. Ενώ στις 23 Οκτωβρίου του '73 ίδρυσε ένα συντονιστικό γραφείο των 2 κομμάτων στην παλιά κατοικία του Χιλιανού πρέσβη, τα έξοδα του οποίου καλύπτονταν από την Αντιφασιστική Χιλή²²⁵. Στην προσπάθεια ανασυγκρότησης της Λαϊκής Ενότητας, αποφασίστηκε από κοινού από τα Χιλιανά κόμματα μία ειδική γραμματεία της Λαϊκής Ενότητας, το οποίο εγκατέστησε την έδρα του στη ΛΔΓ και συγκρότηση τη Λαϊκή Ενότητα ΛΔΓ, την αντίστοιχη νεολαία και ιδρύθηκαν κατά τόπους γραφεία σε διάφορες πόλεις της ΛΔΓ²²⁶. Ο οργανισμός αυτός χαρακτηριζόταν ως ένας άκρως γραφειοκρατικός μη επαναστατικός οργανισμός, ο οποίος δεν είχε κανέναν προσανατολισμό, οδηγώντας τον στη διάλυση του το 1982.

Επιπρόσθετα, λειτουργούσαν στη ΛΔΓ κάποια Χιλιανά συνδικάτα, όπως το CUT, το οποίο το 1972 υπέγραψε σύμφωνο συνεργασίας με την FDGB²²⁷. Μετά το πραξικόπημα, το CUT «έστησε» ένα συντονιστικό γραφείο, το οποίο χρηματοδότησε με 20.000 VM η FDGB²²⁸. Ενώ παράλληλα λειτουργούσε και ένα γραφείο του CUT στο Ανατολικό Βερολίνο υπό του Calderon, το οποίο το '81 αντικατέστησε το γραφείο του Παρισίου.

Τέλος, ίσως ένας σημαντικός φορέας της Χιλιανής πολιτικής ζωής τόσο στη Χιλή όσο και στη ΛΔΓ ήταν το ΣΚΧ, το οποίο αν και μέχρι προ μερικών ετών απαγόρευε στα μέλη του να επισκέπτονται στις σοσιαλιστικές χώρες, προσέγγισε το SED, το οποίο πρότεινε στο ΣΚΧ να μεταφέρει την έδρα του εξωτερικού στη ΛΔΓ, καθώς οι σχέσεις του SED με το ΣΚΧ ήταν ελάχιστα ανεπτυγμένες και έρχονταν ανάπτυξης. Γεγονότα, όπως η Άνοιξη της Πράγας μαζί με την πίεση/καθοδήγηση του ΚΚΣΕ για ανάπτυξη των σχέσεων του SED με

²²³ BARCH DY 30 IV 2/2.035/138, Zur Entwicklung in Chile nach dem konterrevolutionären Militärputsch vom 11. September 1973. Berlin.φύλλο.23, 11.09.1973. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τις πολιτικές εξελίξεις στη Χιλή μετά το πραξικόπημα

²²⁴ BARCH DY 30/IV A2/20/724, SED-Hausmitteilung vom 18.November 1971 an Erich Honecker. Berlin, 18.11.1971. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται την προσπάθεια του ΣΕΔ να συγκροτήσει ένα ενιαίο κόμμα μεταξύ ΣΚΧ και ΚΚΧ.

²²⁵ Barch, DY 30 JIV 2/3/2072, Anlage Nr.2 Zum Umlaufprotokoll NR.116, 13.10.1973. Το συγκεκριμένο αρχείο βασίζεται στην απόφαση της 25ης Σεπτεμβρίου περί παροχής ασύλου σε Χιλιανούς, που αντιμετωπίζουν αντίποινα από τους πραξικοπηματίες. Ουσιαστικά, αυτό το αρχείο λειτουργεί προς επίρρωση της απόφασης.

²²⁶ Koch "DDR", σσ. 165

²²⁷ BARCH DY 34/24620, Solidarität mit den chilenischen Gewerkschaften, 1974. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τη δράση των Χιλιανών συνδικάτων στη ΛΔΓ.

²²⁸ BARCH DY 34/25272, Bereitstellung von 20000 VM zur Unterstützung des Auslandsbüros der Einheitszentrale der Werktätigen Chiles, CUT in Paris, 1974. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τη δράση των Χιλιανών συνδικάτων στη ΛΔΓ, που χρηματοδοτούνταν από τη FDGB.

το ΣΚΧ, δυσχέραιναν το έργο του SED²²⁹. Το τελευταίο προσπαθούσε να συσφίξει τις σχέσεις των 2 κομμάτων μέσω προσκλήσεων για επίσκεψη αντιπροσωπίας στη ΛΔΓ και με την παροχή θέσεων για σπουδές, όπου μόνο η τελευταία επιλογή γινόταν μερικώς αποδεκτή. Η προσφορά επέτρεψε στο ΣΚΧ να ανασυγκροτηθεί στην εξορία, το οποίο κόμμα λάμβανε μηνιαίως 20-25 χιλιάδες δολάρια από το ταμείο για την αντίσταση στη Χιλή, που συγκροτήθηκε στη Δυτική Ευρώπη, τα οποία τα πληρωνόταν σε Ανατολικογερμανικά μάρκα. Επιπλέον, η Γιουγκοσλαβία παρείχε κάποιο χρηματικό ποσό στήριξης του κόμματος, αλλά το ποσό δεν ήταν επαρκές από μόνο του.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί, πως η θέση του ΣΚΧ δεν ήταν και η καλύτερη, καθώς δεν είχε αναπτύξει σχέσεις με άλλα κόμματα στο εξωτερικό, δεν είχε κανένα αδελφό κόμμα στην εξουσία, οπότε η πρόταση της ΛΔΓ ήταν κάτι παραπάνω από ιδανική. Η απόφαση να δεχθούν την πρόταση της ΛΔΓ έγινε δεκτή με δικαιολογίες, όπως: α) ότι το ΣΚΧ είναι ανεξάρτητο, αλλά όχι αντικομμουνιστικό, β) είναι συνδεδεμένο με τον σοσιαλιστικό κόσμο, γ) έχρηζε οικονομικής στήριξης και δ) η κατάσταση είναι ευνοϊκή για την ανάπτυξη του ΣΚΧ, καθώς η ΛΔΓ προσέφερε αρκετά χρήματα για τον αγώνα του ΣΚΧ²³⁰. Μετά την αποδοχή της μεταφοράς της έδρας στο εξωτερικό στη ΛΔΓ, η ΛΔΓ συνέβαλλε και βοήθησε στη μεταφορά πολλών στελεχών του ΣΚΧ στη ΛΔΓ μέσω τρίτων χωρών. Η διοίκηση του ΣΚΧ αποτελούταν από 8 γραμματείες: Οργανωτική, Οικονομικών, Ιδεολογική, Συνδικάτου, Αλληλεγγύης, Νεολαίας, Διεθνών Σχέσεων και Επικοινωνίας. Επίσης, στο Βερολίνο λειτουργούσε και ένα συντονιστικό γραφείο που επικοινωνούσε με εκπροσώπους σε 35 χώρες²³¹. Ωστόσο, οι κατά τόπους κόντρες μεταξύ των στελεχών του ΣΚΧ και η δημιουργία μερικών αυτόνομων κέντρων εξουσίας σε διάφορες χώρες (Αλγερία, Βενεζουέλα, Μεξικό και Κούβα) σε συνδυασμό με την αναγνώριση λαθών και επίρριψη ευθυνών οδήγησαν στη διάσπαση του κόμματος σε 2 μεγάλα και 6 μικρά κόμματα, γεγονός που οδήγησε και στη μετανάστευση του Altamirano στη Γαλλία, ενώ το '80 το ΣΚΧ οργάνωσε μία επίσημη συζήτηση με το ΚΚΧ σχετικά με τις επικείμενες δράσεις τους, καθιστώντας τη συνάντηση ως την πιο επιτυχημένη των 2 κομμάτων στην εξορία²³². Γενικότερα, οι δεκαετίες του '70 και του '80 χαρακτηρίστηκε ως μία εποχή με ενδοκομματικές κόντρες για το ΣΚΧ, του οποίου οι σχέσεις μόλις βελτιώθηκαν στα τέλη της δεκαετίας, όταν το ΚΚΧ αποφάσισε να ακολουθήσει τον επαναστατικό δρόμο, προκαλώντας αντιδράσεις από το ΚΚΧ, το οποίο παρατηρούσε πως το ΣΚΧ λάμβανε

²²⁹ BARCH DY 30/ IV B2/20/354, Konzeption für Gespräche mit der Parteiführung der Sozialistischen Partei Chiles, 1968. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τα σχέδια του ΣΕΔ για εμβάθυνση των σχέσεων με το ΣΚΧ.

²³⁰ BARCH DY 30/ IV B2/20/355, Ausführungen von Carlos Altamirano auf einer Versammlung der Chilenischen Sozialistischen Partei am 10. November 1974, 10.11.1974. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τους λόγους που οδήγησαν το ΣΚΧ να δεχτεί τη μεταφορά έδρας στο Ανατολικό Βερολίνο.

²³¹ DY 30/ IV B2/20/355, 10.11.1974

²³² BARCH DY 30/ IV/2/2.035./132, Vermerk vom 06. November 1980 über ein Gespräch von Trappen mit Insunza, 06.11.1980. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τον αρκετά μειωμένο βαθμό συνεργασίας μεταξύ ΣΚΧ και ΚΚΧ.

περισσότερη υλική υποστήριξη²³³. Τέλος, τα γραφεία του ΣΚΧ έκλεισαν την 1^η Σεπτεμβρίου του 1989, σηματοδοτώντας και το τέλος της πολιτικής δραστηριότητας των Χιλιανών στη ΛΔΓ.

Γενικότερα, η πολιτική δραστηριότητα των Χιλιανών τους διαφοροποιεί σε μεγάλο βαθμό τους Χιλιανούς από τους Έλληνες, καθώς οι Χιλιανοί διατήρησαν καθ' όλη την εξορία τα κόμματα τους, ενώ αποκλείονταν από την είσοδο στο SED και μπορούσαν να γίνουν μέλη της FDJ, GST, DFD και μερικώς της FDGB²³⁴. Ο αποκλεισμός τους από το SED ίσως δηλώνει και την εκτίμηση της προσωρινής διαμονής των Χιλιανών από τη ΛΔΓ. Επιπλέον, ίσως υποδηλώνει και την λιγότερη ανάγκη ελέγχου επί των μελών των Χιλιανών κομμάτων, τα οποία λόγω της οικονομικής υποστήριξης ήταν αρκετά δεκτικά στις πιέσεις του SED, ωστόσο αυτό θα αναλυθεί εκτενέστερα στο τελευταίο κεφάλαιο, της σύγκρισης Ελλήνων και Χιλιανών πολιτικών προσφύγων.

Παρά τούτο τον περιορισμό, το SED προωθούσε έντονα την πολιτική κινητοποίηση των Χιλιανών και μάλιστα επιχείρησε να αφυπνίσει πολιτικά και τις γυναίκες για την περαιτέρω ενδυνάμωση τους. Στη Χιλιανή κοινωνία, οι αρμοδιότητες των γυναικών περιοριζόνταν μόνο στα οικιακά και στην ανατροφή των τέκνων, κάτι που το SED ήθελε να το αλλάξει και να δείξει στις γυναίκες, ότι έχουν τα ηνία της ζωής τους. Οι Χιλιανές μέσω της συμμετοχής τους σε διάφορες εκπαιδεύσεις, η δυνατότητα άσκησης ενός επαγγέλματος και η εκτίμηση της άποψης μίας γυναίκας εντυπωσίαζαν τις Χιλιανές, οι οποίες παρατηρούσαν τη χειραφέτηση και μεταμόρφωση τους από θεατές της ζωής τους, οι οποίες από ιστορικά αντικείμενα γίνονταν υποκείμενα, αυτή η χειραφέτηση ίσως εξηγεί και τον μεγάλο αριθμό διαζυγίων εντός της Χιλιανής κοινότητας. Ο Σύνδεσμος για τις Γυναίκες της ΛΔΓ προσέγγισε τις αpolitische έως τότε Χιλιανές και προσπάθησε να τις κινητοποιήσει πολιτικά, οι οποίες αρκετές φορές λάμβαναν σημαντικούς ρόλους, ιδίως στα ζητήματα οικογενειακής πολιτικής και αλληλεγγύης για τους Χιλιανούς. Εν ολίγοις, θα μπορούσε να λεχθεί, πως οι Χιλιανές φαίνεται να ενθουσιάστηκαν και να έδραξαν την ευκαιρία και τα προνόμια μίας ισότιμης για τα 2 φύλα κοινωνίας, όπως αυτή της ΛΔΓ²³⁵.

Στο σημείο αυτό αξίζει βέβαια να τονιστούν και οι δριμείς κατηγορίες απέναντι στην ισότητα των 2 φύλων στη ΛΔΓ. Είναι γεγονός, πως πολλοί επικρίνουν τον μύθο της ΛΔΓ για τη χειραφετημένη κοινωνία στην οποία άνδρες και γυναίκες έχουν ίσα δικαιώματα. Μπορούμε μάλλον να υποθέσουμε ότι οι γυναίκες στη ΛΔΓ ήταν διπλά επιβαρυνμένες²³⁶. Οι γυναίκες είχαν ελάχιστα περιθώρια για ατομική ανάπτυξη, καθώς αναμενόταν να

²³³ BSTU X 295/85, Mitglieder der KP Chile in der DDR kritisieren die materielle Unterstützung der SP Chile durch die SED φύλλο.453, 05.1988. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται την αρνητική εικόνα που είχε διαμορφωθεί στα μέλη του ΚΚΧ για την πλούσια στήριξη του ΣΕΔ προς το ΣΚΧ.

²³⁴ THSTA 295, Information vom 17. April 1975 zur Situation und den Ergebnissen in der politisch-ideologischen Arbeit mit den chilenischen politischen Emigranten in der IKPO des Carl Zeiss Jena. Industriekreisleitung der SED VEB Carl-Zeiss Jena. Rudolstadt, 17.04.1975. Το αρχείο αυτό πραγματεύεται την πληροφόρηση περί πολιτικής δραστηριότητας των πολιτικών προσφύγων.

²³⁵ H. Müssemann, "Die Wahrnehmung der DDR aus der Perspektive chilenischer Exilant*innen nach 1973. Wie erlebten Sie den 11. September 1973, den Putsch in Chile?", Junge Welt (2019), σσ. 22

²³⁶ H. Trappe, Emanzipation oder Zwang? Frauen in der DDR zwischen Beruf, Familie und Sozialpolitik, De Gruyter, Berlin, 1995, σσ. 13

λειτουργούν ως μητέρες και σύζυγοι καθώς και ως εργαζόμενες²³⁷. Σε σύγκριση με άλλες σοσιαλιστικές χώρες, η ΛΔΓ ήταν η μόνη χώρα που προσέφερε κοινωνικές πολιτικές όπως η φροντίδα των παιδιών και μέτρα για την ταχεία επανένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας μετά τη γέννηση ενός παιδιού²³⁸. Παρ' όλα αυτά, αυτή η κοινωνική πολιτική έτεινε να έχει διορθωτικό αποτέλεσμα, με την έννοια της επακόλουθης διόρθωσης ή άμβλυνσης ειδικών προβληματικών καταστάσεων και καταστάσεων άγχους. Συνέβαλε στο να γίνει το "δίλημμα της συμβατότητας" πιο υποφερτό για τις γυναίκες ή να εκτονωθεί εν μέρει²³⁹. Κατά συνέπεια, παρά τα κοινωνικοπολιτικά μέτρα, μπορεί να θεωρηθεί ότι υπήρχε ανισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών, καθώς οι γυναίκες ήταν υπεύθυνες για το νοικοκυριό και την ανατροφή των παιδιών. Η οικογενειακή και γυναικεία πολιτική κυριαρχούνταν από τους άνδρες. Αυτό φαίνεται να έρχεται σε αντίθεση με τη βασική σοσιαλιστική ιδέα των ίσων δικαιωμάτων για όλους τους ανθρώπους, δηλαδή για τις γυναίκες και τους άνδρες, αλλά ρίχνει φως στις αυταρχικές δομές του καθεστώτος του SED. Δεν ήταν δυνατόν να ενταχθούν όλοι στο πολιτικό επίπεδο του SED, οπότε εδώ μπορεί να θεωρηθεί ότι υπάρχει αποκλεισμός και ένα χαμηλότερο μερίδιο στην κατανομή της εξουσίας²⁴⁰. Οι γυναίκες δεν εκπροσωπούνταν στο ανώτατο πολιτικό επίπεδο του SED²⁴¹. Επιπλέον, είναι αξιοσημείωτο ότι, αν και οι γυναίκες είχαν ίσα δικαιώματα σε κάποιο βαθμό στο επίπεδο της αγοράς εργασίας μέσω της ίσης αμοιβής, για παράδειγμα, δεν είχαν πολλές πιθανότητες ανέλιξης²⁴².

Παρά όλες αυτές τις κατηγορίες περί πραγματικής ισότητας των 2 φύλων στη ΛΔΓ, οι Χιλιανές βρήκαν μία κοινωνία εκ διαμέτρου αντίθετη με την Χιλιανή κοινωνία, όπου οι γυναίκες αποκλείονταν από την επαγγελματική, κοινωνική και πολιτική ζωή και πολλές φορές αντιμετωπίζονταν ως ιδιοκτησία τους ανδρός τους, όπως γινόταν σε όλες τις κοινωνίες, που δεν είχαν αναπτυχθεί αρκετά οικονομικά και κοινωνικά. Για αυτό το λόγο, παρατηρείται μία θετικότερη στάση των γυναικών απέναντι στη ΛΔΓ, στην οποία αρκετές φορές δεν της απέδιδαν τον χαρακτηρισμό της δικτατορίας. Χαρακτηριστικά, σύμφωνα με μία Χιλιανή πρόσφυγα, την Καμίλα, ο όρος δικτατορία έχει αρχικά αρνητική χροιά, γι' αυτό και θα προτιμούσε μια άλλη λέξη για την εξουσία του προλεταριάτου. Ο όρος δεν είναι κατάλληλος γι' αυτήν, καθώς αντιλαμβανόταν τη ΛΔΓ ως δημοκρατία, μολονότι η ίδια δεν είχε δικαίωμα ψήφου. Ενδεχομένως η λέξη "δικτατορία" χρησιμοποιείται πληθωριστικά, γι' αυτό και επικρατούν διαφορετικές συνδηλώσεις. Για την Καμίλα, δικτατορία σημαίνει βασικά ένα σύστημα με τους δικούς του κανόνες. Πρόκειται για μια

²³⁷ I. Dölling, "Between hope and helplessness: women in the GDR after the 'turning point'", *Feminist Review* 39 (1991), 10

²³⁸ H. Trappe, "Work and Family in Women's Lives in the German Democratic Republic", *Work and Occupations* 23.4 (1996), σσ. 335

²³⁹ H. Trappe, *Emanzipation oder Zwang? Frauen in der DDR zwischen Beruf, Familie und Sozialpolitik*, De Gruyter, Berlin, 1995, σσ. 85

²⁴⁰ H. Richter, *Die DDR*, Verlag Ferdinand Schöningh, Paderborn, 2009, σσ. 27

²⁴¹ L. Niethammer, "Die SED und 'ihre' Menschen. Versuch über das Verhältnis zwischen Partei und Bevölkerung als bestimmendem Moment innerer Staatssicherheit" στο: S. Suckut, & W. Süß, (επίμ.), *Staatspartei und Staatssicherheit. Zum Verhältnis von SED und MfS*. Berlin 1997 S. 338

²⁴² H. Trappe, *Emanzipation oder Zwang? Frauen in der DDR zwischen Beruf, Familie und Sozialpolitik*, De Gruyter, Berlin, 1995, σσ. 213

μορφή διακυβέρνησης που πρέπει να γίνεται σεβαστή σε κάθε περίπτωση. Είναι αξιοσημείωτο συνολικά ότι οι Χιλιανές γνώριζαν για την περιορισμένη ελευθερία έκφρασης και ταξιδιών στη ΛΔΓ. Επίσης γνώριζαν ότι οι άνθρωποι εμποδίζονταν βίαια να διαφύγουν. Ως αιτιολόγηση γίνεται αναφορά στους αντίστοιχους νόμους της ΛΔΓ, οι οποίοι έπρεπε να τηρούνται. Η ιδεολογική αντίληψη της σοσιαλιστικής κυβέρνησης φαίνεται να νομιμοποιεί και να μετριάξει τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όταν αυτές προκαλούνται από ένα άτομο που παραβιάζει τους κανόνες. Υπάρχει σαφής διάκριση μεταξύ των Χιλιανών γυναικών μεταξύ θετικής και αρνητικής έννοιας της δικτατορίας. Μια "θετική" δικτατορία, όπως ήταν αναμφισβήτητα η ΛΔΓ για τους εξόριστους, είχε το δικαίωμα να χρησιμοποιεί αυταρχικά μέτρα, αν αυτό γινόταν για "καλό" σκοπό. Η ΛΔΓ χαρακτηριζόταν από τη δύναμη της εργατικής τάξης, γι' αυτό και για τις Χιλιανές ήταν μια δικτατορία του προλεταριάτου²⁴³.

Η περιορισμένη ελευθερία λόγου και ανεξάρτητης πολιτικής δραστηριότητας των Χιλιανών βεβαίως προκαλούσε αρκετές έριδες ανάμεσα στα 2 μέρη. Αφενός, το SED πρόκρινε την πολιτική δραστηριότητα και μάλιστα στα τέλη της δεκαετίας του '80 επέτρεψε την συμπερίληψη των Χιλιανών στη λήψη αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο στο Potsdam, πράγμα που δεν πρέπει να υποτιμάται, καθώς ουσιαστικά παρατηρείται κάποια κατανομή της εξουσίας σε μία ομάδα, που ήταν ξένη με την κυρίαρχη εθνοτική ομάδα. Αφετέρου δεν επέτρεπε στους Χιλιανούς να δημιουργήσουν έναν «ελεύθερο χώρο», όπου η CHAF θα λειτουργεί παράλληλα με την εξουσία του SED. Ναι μεν, η CHAF εκπροσωπούσε τους Χιλιανούς έναντι των διαφόρων κρατικών αρχών και, λόγω της ιδιαίτερης κατάστασης εξορίας και της ενσωμάτωσής της στο πολιτικό σύστημα της ΛΔΓ, μπόρεσε να συσσωρεύσει μια πληθώρα αρμοδιοτήτων και εξουσίας, τις οποίες δεν χρησιμοποιούσε πάντοτε για τα συμφέροντα των Χιλιανών, αλλά, αντίθετα, συχνά καταχράστηκε για να διοχετεύσει ή και να καταστείλει τις ανησυχίες των Χιλιανών. Από την άλλη πλευρά, ειδικά στις περιφέρειες, θεσμοθετήθηκε μια τακτική απευθείας ανταλλαγής μεταξύ των παραρτημάτων της CHAF και των εκπροσώπων της πόλης και της περιφέρειας στην πόλη. Στο Πότσταμ, διατίθονταν μία φορά εβδομαδιαίως κάποιες θεσμοθετημένες ώρες για τους Χιλιανούς, όπου εξέφραζαν τις απορίες και παράπονα τους²⁴⁴.

Βέβαια, τούτη η δυνατότητα έκφρασης των Χιλιανών δεν σήμαινε και μία ελευθερία άποψης, όλες οι δραστηριότητες χρειάζονταν την έγκριση του SED, ειδικά όμως υπήρχαν αντίποινα από μεριάς του SED. Η συνήθης απειλή ήταν η απειλή φυλάκισης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η απειλή φυλάκισης σε ένα μέλος του ΣΚΧ, το οποίο διοργάνωσε μία πικετοφορία έξω από την πρεσβεία της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας για διαμαρτυρία κατά της εισβολής κινέζικων στρατευμάτων στο Βιετνάμ μετά τα γεγονότα στην Καμπότζη²⁴⁵. Η αντίδραση του SED, με την οποία συμφώνησε το ΚΚΧ,

²⁴³ H. Müssemann, "Die Wahrnehmung der DDR aus der Perspektive chilenischer Exilant*innen nach 1973. Wie erlebten Sie den 11. September 1973, den Putsch in Chile?", Junge Welt (2019), σσ. 49-50

²⁴⁴ Koch "DDR", σσ. 266

²⁴⁵ BSTU AIM 13901/82, Demonstration vor der chilenischen Botschaft. φύλλο.282, 1979. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται την διαδήλωση έξω από την πρεσβεία της Κίνας μετά τα γεγονότα στη Καμπότζη.

επικρίθηκε από το μέλος του ΣΚΧ, το οποίο ανέφερε χαρακτηριστικά, πως το ΚΚΧ επιχειρεί διαρκώς να μονοπωλεί τις δράσεις αλληλεγγύης²⁴⁶. Γενικότερα παρουσιάζονταν ορισμένες φορές εντάσεις μεταξύ των 3 κομμάτων (SED, ΣΚΧ, ΚΚΧ) και ορισμένες στρατηγικές επιλογές του πρώτου να ευνοεί το εκάστοτε κόμμα ανάλογα με τα εκάστοτε συμφέροντα και διακυβεύματα.

8η) Τριγωνική σχέση SED-ΚΚΧ-ΣΚΧ

Μία άρρηκτα συνδεδεμένη διάσταση της πολιτικής ζωής των Χιλιανών, η οποία επηρέαζε σε μεγάλο βαθμό την πολιτική/κομματική ζωή τους ήταν η τριγωνική σχέση μεταξύ SED-ΣΚΧ- ΚΚΧ. Τούτη η σχέση διαπνεόταν από τις προσπάθειες του SED να επαναφέρει το ΣΚΧ στις διδαχές του μαρξισμού-λενινισμού για να επιτευχθεί μελλοντικά η ενοποίηση των 2 κομμάτων σε ένα μαρξιστικό κόμμα, αντίστοιχο του SED²⁴⁷. Βέβαια, η συνύπαρξη και το ανισομερές μέγεθος (ΣΚΧ-μεγαλύτερο) των 2 κομμάτων στη ΛΔΓ έφερνε στο προσκήνιο αρκετές φορές αντιπαλότητες παρά κινήσεις συνεργασίας. Βέβαια, η προσήλωση και μακρόχρονη συνεργασία του ΚΚΧ με το SED και την κομματική του γραμμή είχε ήδη ορίσει μία καλή βάση για τη συνεργασία των 2 κομμάτων²⁴⁸. Ενώ αρκετές φορές δεν έλειπαν και οι συνεργασίες των 2 κομμάτων για κάποιες παράνομες δράσεις στη Χιλή παρά τις διαφορές τους σε ζητήματα τακτικής²⁴⁹. Αντίθετα, με το ΣΚΧ το SED δεν είχε διαφορές μόνο σε τομείς τακτικής, αλλά και σε ζητήματα πολιτικής και ιδεολογίας.

Στην αρχή το ΣΚΧ φάνηκε αρκετά διστακτικό απέναντι στο SED, κάτι που αποδεικνύεται και από την άρνηση παρουσίας μελών του στη πρώτη συζήτηση του ΣΚΧ στη νέα του έδρα, στη ΛΔΓ²⁵⁰. Ενώ δεν έλειψαν και οι αποκρύψεις πληροφοριών περί αλλαγών στην ηγεσία της έδρας του ΣΚΧ στο εξωτερικό²⁵¹. Παρά την απροθυμία του ΣΚΧ, το SED επιδίωκε διαρκώς τον προσεταιρισμό του ΣΚΧ και υποστήριζε και προωθούσε όσα στελέχη του ΣΚΧ χαρακτηρίζονταν αριστερά και όχι σοσιαλδημοκρατικά. Φυσικά, τούτη η προτίμηση του SED έγινε αντιληπτή από διάφορα στελέχη του ΣΚΧ, τα οποία τόνιζαν

²⁴⁶ IV/C/2.18 683, Aktennotiz vom 12. Juni 1976. Landesamt für Kultur und Denkmalpflege. Greifswald. 12.06.1976. Το παρόν αρχείο αποτελεί μία αναφορά για τις πολιτιστικές ομάδες των Χιλιανών, Aparcoa, Teatro Lautaro, Folklore Duo, και τα πολιτικά τους πιστεύω. Ουσιαστικά, στο παρόν αρχείο παρέχονται πληροφορίες για πολιτική και καλλιτεχνική δράση των Χιλιανών καλλιτεχνών, αλλά με κέντρο βάρους την κομματική τους δράση.

²⁴⁷ THSTA 17700, Auszug aus einer Information über die Beratung beim ZK am 25.07.1974. φύλλο.1, 25.07.1974. Το παρόν αρχείο παρουσιάζει το ενδιαφέρον του ΣΕΔ να συγκροτήσει ένα ενιαίο μαρξιστικό κόμμα.

²⁴⁸ BARCH DY 30/IV/2.035/186, 60. Jahrestagung der KP Chiles. Berlin, 1982. Το παρόν αρχείο αναφέρει την σοσιαλιστική αλληλεγγύη που επέδειξε το ΚΧΧ απέναντι στο ΚΚΓ κατά τη διάρκεια του Εθνικοσοσιαλισμού.

²⁴⁹ THSTA 17700, Auszug aus einer Information über die Beratung beim ZK am 25.07.1974. φύλλο.1, 25.07.1974. Το παρόν αρχείο παρουσιάζει το ενδιαφέρον του ΣΕΔ να συγκροτήσει ένα ενιαίο μαρξιστικό κόμμα.

²⁵⁰ BARCH DY 30/IV/B2/20/355, Konferenz der Vertreter der SPCh am 9-11.12.1973 in Teupitz, 12.11.1973. Το παρόν αρχείο αναφέρεται σε ορισμένες προγραμματικές δεσμεύσεις και σκέψεις των στελεχών του ΣΚΧ.

²⁵¹ BARCH DY 30/IV/B2/2.035/137, Zu einigen Problemen innerhalb der Auslandsleitung der Sozialistischen Partei Chile vom 08. Oktober 1974, 08.10.1974. Το παρόν αρχείο αναφέρει τις εσωκομματικές κόντρες εντός του ΣΚΧ.

διαρκώς την ανάγκη για μία ενίσχυση του μαρξιστικού χαρακτήρα του ΣΚΧ²⁵². Εάν αυτό γινόταν για προσωπικούς λόγους ανέλιξης τόσο στη ΛΔΓ όσο και ενδοκομματικά ή απλά για κομματικούς λόγους, αυτό δεν μπορεί να το γνωρίζει κανείς παρά τα ίδια τα άτομα. Το «φλερτ» ορισμένων ανώτατων στελεχών με τον μαρξισμό δημιουργήσαν εντός του ΣΚΧ δύο σχέτες, μία προσκείμενη στη σοσιαλδημοκρατία και μία στον σοσιαλισμό, θέτοντας τις βάσεις για την επικείμενη διάσπαση της δεκαετίας του '70. Στην πρώτη ομάδα άνηκε και ο κάποτε ακροαριστερός Altamirano, ο οποίος μετά τη μεταφορά του στη ΛΔΓ δήλωσε ξανά κομμουνιστής και αποκήρυξε τον ένοπλο αγώνα, πράγμα που του προσέφερε ένα παράσημο ανδρείας από τη ΛΔ Βουλγαρίας και μία θέση στο Παγκόσμιο Συμβούλιο Ειρήνης²⁵³. Ωστόσο, η προσπάθεια του να διατηρήσει την ενότητα του κόμματος μέσω επισκέψεων σε Δυτικά κράτη, επαφών με το διεθνές σοσιαλδημοκρατικό κίνημα τον κατέστησαν ως έναν πολιτικό αμφίβολης πολιτικής ιδεολογίας και μάλιστα οι ίδιοι του οι σύντροφοι τον χαρακτήριζαν ως κομματικό φετιχιστή, που εντέλει προωθεί τη διάσπαση του κόμματος²⁵⁴.

Όσον αφορά τη συνεργασία των ΣΚΧ και ΚΚΧ, αυτή θα χαρακτηριζόταν ως άκρως αποτυχημένη, καθώς υπήρχαν διαφωνίες σχετικά με τον τρόπο αντίστασης απέναντι στο καθεστώς του Πиноσέτ, για το αν το ΜΙΡ και οι Χριστιανοδημοκράτες πρέπει να συμπεριληφθούν στο αντιφασιστικό μέτωπο και το αν πρέπει να δημιουργηθεί ένας νέος οργανισμός που θα αντικαταστήσει τη Λαϊκή Ενότητα. Διαφωνίες, οι οποίες παρέλυναν την Λαϊκή Ενότητα, καθιστώντας ανίκανη των περιστάσεων. Στο ίδιο συνέδριο, παρουσιάστηκαν οι 2 διαφορετικές απόψεις. Τα μεν ΚΚΧ, MAPU-OC και το Ριζοσπαστικό Κόμμα μιλούσαν για ένα αντιφασιστικό μέτωπο μέσω της Λαϊκής Ενότητας, ενώ το ΣΚΧ (υπό τον Selpuveda), MAPU και IC προσέθεταν και την ανάγκη αντιμετώπισης του αντεπεναστατικού πραξικοπήματος μέσω ενός ένοπλου αγώνα²⁵⁵. Τούτη η στάση του ΣΚΧ δυσaráεστησε το SED, το οποίο παρά τις εξαγγελίες περί μη επέμβασης στα εσωτερικά των κομμάτων εκβίαζε το ΣΚΧ με τη χρηματοδότηση και την απειλή για απέλαση. Έτσι, διαφαινόταν, πως το ΣΚΧ ήταν σε δεύτερη μοίρα συγκριτικά με το ΚΚΧ²⁵⁶. Παρατηρείται μάλιστα και η προώθηση συγκρούσεων μεταξύ ΣΚΧ και ΚΚΧ, οι οποίες είχαν ως στόχο την διάδοση των μαρξιστικών ιδεών/προτάσεων,

²⁵² BARCH DY 30/IV B2/20/356, Ergänzung zur Einschätzung des Plenums des SP Chiles im April 1975, 04.1975. Το παρόν αρχείο δείχνει τη μεταστροφή ορισμένων ηγετικών στελεχών του ΣΚΧ προς την μαρξιστική κατεύθυνση.

²⁵³ BARCH DY 30/ IV B2/20/355, Ausführungen von Carlos Altamirano auf einer Versammlung der Chilenischen Sozialistischen Partei am 10. November 1974, 10.11.1974. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τους λόγους που οδήγησαν το ΣΚΧ να δεχτεί τη μεταφορά έδρας στο Ανατολικό Βερολίνο.

²⁵⁴ BARCH DY 30/IV B2/20/361, Vermerk vom 12. Oktober 1978 über ein Gespräch des Genossen Friedel Trappen mit den Mitgliedern des Exekutivkomitees des ZK der SPC Chiles, Clodomiro Almeyda und Rolando Calderon. φύλλο.2, 12.10.1978. Το παρόν αρχείο αναφέρει τις εσωκομματικές κόντρες εντός του ΣΚΧ.

²⁵⁵ BARCH DY 30/IV B2/20/352, Zur Tagung der Vorbereitungskommission für die Konferenz der Parteien der Unidad Popular vom 24 bis 28. Juli 1975. φύλλο.2, 28.07.1975. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται την δεινή θέση της Λαϊκής Ενότητας και την ανάγκη ανασυγκρότησής της.

²⁵⁶ J. Maurin, "Die DDR als Asyl: Flüchtlinge aus Chile 1973-1989" Zeitschrift Für Geschichtswissenschaft 51.9 (2003), σσ. 381

προκειμένου να επισπευσθεί η ενοποίηση των 2 κομμάτων, διαδικασία, η οποία αργεί λόγω διαμαχών και προσπαθειών επικράτησης του ενός κόμματος απέναντι στο άλλο.

Ωστόσο, πρώτη και ανάγκη για την δημιουργία μίας νέας Λαϊκής Ενότητας ήταν η σύγκλιση των απόψεων των δύο κομμάτων σχετικά με την αντίσταση. Το SED, στην προσπάθεια συμφιλίωσης και συμπόρευσης των 2 κομμάτων τους τόνιζε, πως τα δύο κόμματα είναι αδελφά κόμματα και οι τάσεις σεκταρισμού πρέπει να αποφευχθούν²⁵⁷. Βέβαια, το SED αναγνωρίζει, ότι ορισμένες φορές προωθεί τον ανταγωνισμό μεταξύ των δύο κομμάτων, ανταγωνισμός, ο οποίος χαρακτηρίζεται ως υγιής και αναμενόμενος, καθώς η κάθε μεριά προσπαθεί να αποδείξει ποιος είναι ικανότερος να ηγηθεί των Χιλιανών²⁵⁸. Φυσικά, και τα δύο κόμματα θα αναγνωρίζονται ως επίσημοι συνεργάτες του SED, αλλά το ΚΚΧ θα είναι ο κύριος συνεργάτης, ο οποίος θα πρέπει να αναλαμβάνει περισσότερες υποχρεώσεις και αρμοδιότητες²⁵⁹. Στον αντίποδα, το SED βοηθούσε όσο μπορούσε το ΣΚΧ στην ανασυγκρότηση και ενδυνάμωση του, προκειμένου να το μεταφέρει σιγά σιγά στο κομμουνιστικό στρατόπεδο. Η απόφαση του ΣΚΧ να αναθέσει την εκπαίδευση των επόμενων στελεχών του στο SED και η μεταφορά της έδρας του κόμματος στη ΛΔΓ δεν κρίνεται άδικα από ορισμένα ανώτατα στελέχη του ΣΚΧ ως μία πράξη με μεγάλο αντίτιμο.

Οι διστακτικές αυτές φωνές δεν κατάφεραν να κυριαρχήσουν, πράγμα που πιστοποιεί τη λαϊκή φράση «Ανάγκα και οι θεοί πείθονται». Η δεινή θέση του ΣΚΧ μετά το πραξικόπημα δεν επέτρεπε στο κόμμα να μπορεί να ελιχθεί και να αναλάβει ηγετικό ρόλο στην πολιτική ζωή των Χιλιανών. Από την άλλη μεριά, το SED αξιοποίησε τη παραλυμένη και γεμάτη έριδες κατάσταση του ΣΚΧ, προκειμένου το κομμουνιστικό στοιχείο να επικρατήσει έναντι σε σοσιαλδημοκρατικά, μαοϊκά και υπερεπαναστατικά στοιχεία. Επιπλέον, το SED είχε να αντιμετωπίσει μία άκρως πολωμένη κατάσταση, όπου το ΣΚΧ και ΚΚΧ επέρριπταν τις ευθύνες μεταξύ τους, ενώ δεν έλειπαν και τσακωμοί ακόμα και για τα πολιτικά φρονήματα και την κομματική ταυτότητα των καθηγητών των Χιλιανών. Μάλιστα, η φοίτηση ορισμένων Χιλιανών στις κομματικές σχολές οδήγησε το ΣΚΧ σε μία προσωρινή άρνηση συνεργασίας με την Αντιφασιστική Χιλή²⁶⁰. Οι κόντρες αυτές οδήγησαν σε μία παράλυση και δυσπραγία ακόμη και της Αντιφασιστικής Χιλής, η οποία ήδη από το 1982 ήταν ένα όργανο που δεν μπορούσε να επιτελέσει κάποιο έργο, καθώς

²⁵⁷ THSTA 17577, Information über eine Beratung im Hause des ZK am 24.06.1976 über die Arbeit mit den chilenischen Politemigranten. φύλλο.8, 24.06.1976. Το παρόν αρχείο παρέχει πληροφορίες για την εκπαίδευση των Χιλιανών. Η οποία ακολουθούσε τις ενδεδειγμένες οδηγίες από το SED.

²⁵⁸ THSTA 17700, Zur Arbeit mit politischen Emigranten aus Chile im Bezirk von Gera vom 25. April 1974, 25.04.1974. Αναφορά στην αυτοδιοίκηση των Χιλιανών από τα Χιλιανά κόμματα.

²⁵⁹ THSTA 17577, Beratung der Arbeitsgruppe der BL mit der staatlichen Arbeitsgruppe und den verantwortlichen Genossen der KL Jena Stadt und der IKL Zeiss Jena zur Arbeit mit den chilenischen Politemigranten. φύλλο.5, 1976. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται την πολιτική δουλειά που πρέπει να γίνει με τους Χιλιανούς εργαζόμενους στην Ιένα.

²⁶⁰ THSTA IV C 2/18/0618, Bericht vom 03. März 1975 der BL Gera an ZK der SED. Abteilung Parteiorgane. Eberlein Werner. Bezirksleitung der SED Gera. Rudolstadt, 03.03.1975. Στο συγκεκριμένο αρχείο, ο Werner ενημερώνει την ΚΕ του ΣΕΔ, πως η «Αντιφασιστική Χιλή» εκπροσωπεί περισσότερα τα συμφέροντα των οργανισμών της ΛΔΓ παρά των συμπατριωτών τους, γιαυτό και το ΣΚΧ δεν συνεργάζεται ορισμένες φορές.

πέρα από την στήριξη από τα κόμματα είχε απωλέσει και την εμπιστοσύνη των πολιτικών προσφύγων. Μάλιστα δεν έλειψαν και σκηνικά, όπου οι μεν Χιλιανοί δεν διατηρούσαν επικοινωνίες με άλλους ομοεθνείς τους, λόγω των διαφορετικών τους κομματικών πεποιθήσεων, πράγμα που εξηγεί και την προθυμία ορισμένων Χιλιανών να φύγουν από τη ΛΔΓ, καθώς ένιωθαν απομονωμένοι από τους συμπατριώτες τους, γεγονός που δυσχέραινε την ήδη επιβαρυνόμενη ψυχολογική τους κατάσταση. Η απογοήτευση είχε και αντίκτυπο και στην πολιτική ζωή των Χιλιανών, οι οποίοι αρκετές φορές είχαν αποθαρρυνθεί πλήρως και μάλιστα στη Halle δεν υπήρχε κανένα ενδιαφέρον για εργασία στην συλλογικότητα των Χιλιανών²⁶¹. Γεγονότα, όπως η εισβολή των Σοβιετικών στο Αφγανιστάν απογοήτευσαν ακόμη περισσότερο τους Χιλιανούς, οι οποίοι στο πέρασμα της πολιτικής τους προσφυγιάς αποστασιοποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό από την πολιτική ζωή, πράγμα που θορύβησε αρκετά τις αρχές της ΛΔΓ.

8θ) «Προλεταροποίηση» και τα στενά όρια της προσφυγιάς στη ΛΔΓ

Ίσως μία από τις πιο μελανές και γεμάτες εντάσεις και αντιδράσεις πτυχές της Χιλιανής προσφυγιάς στη ΛΔΓ ήταν η ένταξη στην αγορά εργασίας και πιο συγκεκριμένα η αποκαλούμενη «προλεταροποίηση» των μεσοαστών Χιλιανών, οι οποίοι ναι μεν ήταν σε ιδιάζουσα θέση εντός της ΛΔΓ, αλλά παράλληλα έπρεπε να ενταχθούν στην παραγωγή, η οποία ήταν η κύρια κατευθυντήρια οδηγία για όλους τους κατοίκους της ΛΔΓ. Τούτη η άνευ όρων ένταξη του Χιλιανού εργατικού δυναμικού στην παραγωγή ανεξάρτητα από την πρότερη επαγγελματική τους ιδιότητα οδήγησε στην επικράτηση διάφορων αρνητικών συναισθημάτων στους Χιλιανούς, καθώς αρκετοί από αυτούς ήταν μεσοαστικής καταγωγής και ήταν γιατροί, δικηγόροι και υπάλληλοι γραφείου, οπότε η υποχρεωτική ένταξη στην παραγωγή ήταν μία σημαντική υποβάθμιση είτε ακόμα και μία αποβιβαστική πράξη από μεριάς του SED, η οποία υποτιμούσε και αγνοούσε τα προσόντα και τις επιθυμίες των Χιλιανών. Η δυσαρέσκεια ορισμένων Χιλιανών σχετικά με την επαγγελματική τους αποκατάσταση επαληθεύεται μέσα από τα παράπονα στην Αντιφασιστική Χιλή και από τα 40 άτομα που ζήτησαν να εγκαταλείψουν τη χώρα²⁶². Μάλιστα, η ένταση κλιμακώθηκε με την απειλή κήρυξης απεργίας από 3 Χιλιανούς εργάτες στη Leuna, οι οποίοι στη συνέχεια μετανάστευσαν στην ΟΔΓ και Σουηδία. Μία σημαντική αρωγή στην εργασιακή ένταξη των Χιλιανών στην παραγωγή ήταν η ανάθεση κάθε Χιλιανού εργαζόμενου σε έναν Γερμανό συνάδελφο του ως «buddy», ο οποίος έπρεπε να διευκολύνει το εγχείρημα της προσαρμογής.

²⁶¹ BSTU KD 1143, Evangelische Kirche versucht Kontakt zu den Chilenen aufzunehmen;., BV Halle. Neustadt, 1976. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται την προσπάθεια άσκησης επιρροής από μεριάς της Ευαγγελικής Εκκλησίας στους Χιλιανούς.

²⁶² THSTA 17770 ,Mitteilung vom 08. August 1974 an die SED Bezirksleitung.Rudolstadt, 08.08.1974. Το παρόν αρχείο πρόκειται για μία αναφορά περί της κατάστασης των Χιλιανών προς την Κ.Ε. του ΣΕΔ, σύμφωνα με την οποία υπήρχαν πολλά παράπονα από μεριάς των Χιλιανών.

Γενικότερα, διεξάγονταν συζητήσεις μεταξύ Χιλιανών εργαζόμενων και Γερμανών στελεχών των επιχειρήσεων σχετικά με τις ανάγκες των πρώτων και δυνατότητες μετεκπαίδευσης και σπουδών. Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί ξανά η γλώσσα ως μεγάλο εμπόδιο που δεν επέτρεπε την απασχόληση των Χιλιανών σε δουλειές μακριά από τη γραμμή παραγωγής. Το μεν SED παρείχε εργασία σε όλους τους Χιλιανούς ανεξαρτήτως φύλου, πράγμα ιδιαίτερα πρωτόγνωρο για τις Χιλιανές, οι οποίες είχαν συνηθίσει να μην εργάζονται στην πατρίδα τους, ενώ τώρα καλούνταν να εργαστούν με καθεστώς πλήρους απασχόλησης αντί μερικής. Γεγονός, που δημιούργησε εντάσεις μεταξύ Χιλιανών γυναικών και των αρχών της ΛΔΓ, οι οποίες δεν άφηναν ανοιχτό το περιθώριο μερικής απασχόλησης. Επιπλέον, άλλο ένα πρόβλημα έγκειτο στην έλλειψη θέσεων εργασίας, οι οποίες δεν ήταν για βιομηχανικούς εργάτες. Πιο συγκεκριμένα, στην μεγάλη επιχείρηση κατασκευής βιδών στο Chemnitz έπρεπε να προσληφθούν 47 Χιλιανοί, εκ των οποίων μόνο οι 2 ήταν εργάτες, ενώ μέσα στους υπόλοιπους 45 υπήρχαν γιατροί, μηχανικοί, φοιτητές και ένας καθηγητής πανεπιστημίου, γεγονός που προκάλεσε στους υπεύθυνους του εργοστασίου ένα αίσθημα ανασφάλειας και το ερώτημα για τη διάρκεια απασχόλησης των Χιλιανών ως εργάτες παραγωγής. Οι ανώτερες αρχές μιλούσαν για προσωρινή λύση απασχόλησης. Βέβαια, αξίζει να αναφερθεί, πως μερικοί έλαβαν εξ'αρχής κάποιες θέσεις εργασίας, παρόλο που οι θέσεις δεν υφίστανται, δημιουργώντας αισθήματα δυσαρέσκειας στους Χιλιανούς, οι οποίοι ήθελαν να δώσουν ένα νόημα στη ζωή τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο Gonzalo Rojas, ο οποίος ναι μεν έλαβε θέση καθηγητού στο πανεπιστήμιο του Ροστόκ, αλλά δεν του είχαν παράσχει διαλέξεις, προκαλώντας του αισθήματα απογοήτευσης²⁶³.

Πράγματι, η ψυχολογική επιβάρυνση που απέρρεε από την απογοήτευση για την εργασιακή αποκατάσταση οδήγησε μερικές φορές ακόμη και σε περιπτώσεις αυτοχειρίας²⁶⁴. Παρά τις αρνητικές επιπτώσεις και αντιδράσεις εκ μέρους των Χιλιανών, αμφότερα το ΣΚΧ και ΚΚΧ διαβεβαίωσαν την ένταξη των Χιλιανών στη βιομηχανική παραγωγή, οι οποίοι Χιλιανοί έπρεπε να συμβάλλουν έμπρακτα στο εγχείρημα της βιομηχανικής ανάπτυξης της ΛΔΓ²⁶⁵. Εκτός αυτών, πολλές φορές έγινε αναφορά στην πειθάρχηση μέσω της «προλεταριοποίησης», καθώς το ίδιο το ΚΚΧ πολλές φορές είχε αναφέρει τους ενδοιασμούς του για την πολιτική ωριμότητα και εξέλιξη πολλών στελεχών του, που βρήκαν καταφύγιο στη ΛΔΓ²⁶⁶. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι ενός Χιλιανού,

²⁶³ 200 II/71/335. Information über politische, soziale und arbeitsmäßige Probleme der chilenischen Politemigranten. Landesamt für Kultur und Denkmalpflege. Archiv Greifswald, 1975. Το παρόν αρχείο αναφέρεται σε διάφορα παράπονα Χιλιανών, τα οποία δεν τα ανέφεραν ποτέ με αρνητικές επιπτώσεις στα κόμματα.

²⁶⁴ V. Eglau, Die Freiheit in jene mächtigen Mülltonnen unter der Schneehaube werfen, Chilenen im DDR-Exil, Deutschlandfunk, Deutschland 2006, σσ. 102

²⁶⁵ Barch, DY 30 JIV 2/3/2180, Anlage Nr.3 zum Protokoll Nr. 76. Information über die Eingliederung und die Lage unter den politischen Emigranten aus Chile in der DDR, 17.07.1974. Το παρόν αρχείο παρέχει πληροφορίες περί εργασιακής και στεγαστικής αποκατάστασης των Χιλιανών. Επιπλέον, το αρχείο μας δίνει μία εικόνα για την βαρύνουσα σημασία της άποψης των Χιλιανών κομμάτων για την αποκατάσταση των προσφύγων. Μάλιστα, τα ίδια τα κόμματα εξαρχής τάχθηκαν υπέρ της προλεταριοποίησης/ένταξης στην παραγωγή των προσφύγων και συμμετείχαν στις διαβουλεύσεις με το ΥΠΕΣ, Γραμματεία για μισθούς και απασχόληση και με το τμήμα Διεθνών Σχέσεων της ΚΕ του ΣΕΔ.

²⁶⁶ Maurin, "Emigranten", σσ. 353

ο οποίος αν και μίλαγε πολύ καλά τη γερμανική γλώσσα, προσελήφθη για θέση βιομηχανικού εργάτη, καθώς η πολιτική του συμπεριφορά διέφερε από την ενδεδειγμένη από το KKK και SED. Παρόλα αυτά, το SED πάσχιζε να συνομιλεί με τους Χιλιανούς και να ζητάει ανατροφοδότηση για την εργασιακή και στεγαστική τους αποκατάσταση, πράγμα που ικανοποιούσε ιδιαίτερος τους Χιλιανούς.²⁶⁷

Σε μεγάλο βαθμό, οι Χιλιανοί έμειναν ιδιαίτερος ευχαριστημένοι και φάνηκαν σε μεγάλο βαθμό σχετικά πρόθυμοι να αναλάβουν θέσεις στην γραμμή παραγωγής. Ωστόσο, η εσωτερική απροθυμία, αντίθετη με τις φανερές δηλώσεις τους, για εργασία στα εργοστάσια σε συνδυασμό με την έλλειψη ενός χρονοδιαγράμματος απογοήτευαν τους Χιλιανούς. Με αποτέλεσμα, την εντατικοποίηση των αιτήσεων εγκατάλειψης της ΛΔΓ από Χιλιανούς. Πιο συγκεκριμένα, τον Ιούλιο του 1974, η Stasi στο Karl-Marx-Stadt τηλεγράφησε στο Βερολίνο μια "επείγουσα" έκθεση σχετικά με φήμες ότι εντός διμήνου, 160 Χιλιανοί πρόκειται να εγκαταλείψουν τη ΛΔΓ και να διαφύγουν από το Δυτικό Βερολίνο, με αφορμή ένα συνέδριο. Από τους φακέλους δεν προκύπτει αν οι πληροφορίες αυτές ήταν σωστές. Αυτό που είναι βέβαιο όμως, είναι ο προφανής και βαθιά ριζωμένος φόβος του SED για τις αρνητικές ειδήσεις σχετικά με τους Χιλιανούς πολιτικούς εξόριστες στη ΛΔΓ. Οι φόβοι του Υπουργείου Κρατικής Ασφαλείας ότι οι Χιλιανοί θα μπορούσαν να υιοθετήσουν μια επικριτική στάση απέναντι στη ΛΔΓ ήταν τεκμηριωμένες. Αυτό αποδεικνύεται από τον υψηλό αριθμό αιτήσεων εξόδου από αυτής της ομάδας. Μέχρι τον Αύγουστο του 1975, σύμφωνα με μια έκθεση της ZAIG, σχεδόν το 25% έφυγε από τους 1178 πολιτικούς πρόσφυγες εγκατέλειψαν τη ΛΔΓ. Από αυτές, σχεδόν οι μισές ήταν σε μη σοσιαλιστικές χώρες. Παράλληλα, την ίδια περίοδο σημειώθηκαν πολλά περιστατικά ψυχωσικών ασθενειών, τα οποία αυξάνονταν προοδευτικά²⁶⁸. Οδηγώντας τον ίδιο τον Υπουργό Υγείας να δεσμευτεί να διαχειριστεί την ολοένα και πιο επιβαρυνόμενη ψυχική κατάσταση των Χιλιανών²⁶⁹.

Στις αρχές του 1982 μάλιστα, ο Χιλιανός πρόεδρος στην Karl-Marx-Stadt, που ήταν αρμόδιος αξιωματικός της Stasi για τους Χιλιανούς σημείωσε ότι "περίπου το 50 % των μεταναστών ήταν έχουν εγκαταλείψει την περιοχή μας". Σύμφωνα με την εκτίμηση της ZAIG, οι Χιλιανοί επέστρεψαν στη ΛΔΓ για "προσωπικούς λόγους πίσω. Η ανάλυση σιωπά, ωστόσο, σχετικά με το τι πρέπει να γίνει κατανοητό από αυτό. Ο αξιωματικός του Chemnitz έγινε λίγο πιο συγκεκριμένος: Τα κίνητρα που προβάλλουν οι μετανάστες είναι η επίτευξη ενός υψηλότερου βιοτικού επιπέδου, αλλά και μίας καλύτερης επαγγελματικής δραστηριότητας να είναι σε θέση να αποκτήσει²⁷⁰. Το μέλος του προσωπικού του MfS που

²⁶⁷ Koch, "DDR", σσ. 256

²⁶⁸ THSTA 17577, Einschätzung der Arbeit mit Politemigranten vom 06 Juli 1976. Bezirkstag und Rat des Bezirkes Gera. Rudolstadt. φύλλο 3, 06.07.1976. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται την πολιτική δουλειά με του; Χιλιανούς.

²⁶⁹ THSTA IV-C-2/18/0619, Informationen zu einigen Ergebnissen und Problemen der Arbeit mit den chilenischen Politemigranten in Jena. Rudolstadt. φύλλο.2, 1974. Το παρόν αρχείο παρέχει πληροφορίες περί της πολιτικής κατάστασης των Χιλιανών.

²⁷⁰ BV KMS II-36, Auskunftsbericht über Schutz, Sicherung und abwehrmäßige Bearbeitung der chilenischen politischen Emigration im Bezirk. Außenstelle Chemnitz. Band 1, φύλλο. 236, 16.02.1982. Το παρόν πραγματεύεται τους προβληματισμούς ορισμένων Χιλιανών που σκέφτονται την μετανάστευση στη

είναι υπεύθυνο για τους Χιλιανούς στην Ιένα συμπλήρωσε την εικόνα το 1979 ως εξής: "Οι μετανάστες [. . .] λένε ότι δεν είναι ο σοσιαλισμός όπως τον θέλουμε. Με αυτό εννοούσαν τη γκρίνια, τις αδικίες, τη γραφειοκρατία. Επιπλέον, πολλοί άνθρωποι στη Χιλή επιθυμούσαν ένα υψηλότερο βιοτικό επίπεδο από ό,τι στη ΛΔΓ, γνωρίζοντας πως πολλές φορές οι πρόσφυγες στη Δύση διήγαγαν έναν πλουσιότερο βίο από τους συντρόφους τους στη ΛΔΓ²⁷¹.

Από την άλλη μεριά, υπήρχαν και πολλοί ιδεαλιστές που πίστευαν ακράδαντα στην κομμουνιστική ιδεολογία και δήλωναν απογοητευμένοι από τη ΛΔΓ. Γεγονός που ώθησε αρκετούς Χιλιανούς γιατρούς να μετακομίσουν στην Αλγερία, προκειμένου να συνδράμουν τον επαναστατικό αγώνα του «Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου του Κόμματος Σοσιαλιστικής Ενότητας» (FLN)²⁷². Η δικαιολογία πίσω από αυτό κρυβόταν στο αίσθημα υποτίμησης που ένιωθαν στη ΛΔΓ. Σύμφωνα με τη μηνιαία έκθεση του υπεύθυνου για τους Χιλιανούς αξιωματικού της ΣΤΑΖΙ διαψεύστηκαν οι φήμες περί στρατολόγησης από διάφορα εχθρικά απέναντι στη ΛΔΓ «κέντρα». Άλλοι λόγοι πίσω από τη δυσαρέσκεια ήταν οι γενικές πολιτικές διαφορές, ιδίως όσον αφορά την εισβολή του Κόκκινου Στρατού στο Αφγανιστάν τον Δεκέμβριο του 1979 και το κύμα καταστολής στην Πολωνία μετά την επιβολή στρατιωτικού νόμου από τον στρατηγό Jaruzelski²⁷³. Ο Carlos Cerda θυμάται σε συνέντευξή του στο "Lateinamerika- News, ότι πολλοί Χιλιανοί ευαισθητοποιήθηκαν λόγω των περιστατικών στην Πολωνία ήταν πώς "η ΛΔΓ εφαρμόζε μία διπρόσωπη πολιτική: αυτό που τόσο έντονα είχε καταδικάσει στην περίπτωση της Χιλής, το επαινούσε ξαφνικά στην Πολωνική περίπτωση²⁷⁴.

Τα παράπονα των Χιλιανών είχαν ήδη γίνει αντιληπτά από τον Labarca, πρόεδρο της CHAF, ο οποίος ήδη από τον Ιούλιο του '74 είχε αιτηθεί να γίνει καλύτερη εργασιακή κατανομή των Χιλιανών ανάλογη με τις γνώσεις και ταλέντα τους και πάντα με τη σύμφωνη γνώμη του ΚΚΧ και ΣΚΧ²⁷⁵. Τούτο το αίτημα της Αντιφασιστικής Χιλής έθεσε και το πλαίσιο για μία διαρκή αξιολόγηση της ενσωμάτωσης των Χιλιανών και μάλιστα ήδη την επόμενη χρονιά βελτιώθηκε ο βαθμός ικανοποίησης των Χιλιανών, καθώς οι αιτήσεις για εγκατάλειψη της ΛΔΓ έφθασαν σχεδόν στο μηδέν, πράγμα που αποδείκνυε,

Δύση, ενώ παράλληλα το αρχείο μας παρέχει πληροφορίες για ζητήματα προστασίας των Χιλιανών από διάφορες εξτρεμιστικές Χιλιανές οργανώσεις.

²⁷¹ BSTU BV Gera II-5880, Chilenische politische Emigration in Jena – Zur Situation unter den PE [Politemigranten]; Tendenz der Übersiedlung nach anderen Staaten. Knoll (BV Gera, Abt. II) an HA II/15. Außenstelle Gera. φύλλο. 13, 07.06.1979. Το παρόν πραγματεύεται τους προβληματισμούς ορισμένων Χιλιανών που σκέφτονται την μετανάστευση στη Δύση.

²⁷² J. Maurin, "Flüchtlinge als politisches Instrument – Chilenische Emigranten in der DDR", *Fluchtpunkt Realsozialismus* 2 (2005), σσ. 372

²⁷³ Maurin, "Emigranten", σσ. 373

²⁷⁴ C. Prößler, "Interview mit Carlos Cerda", *Lateinamerika-Nachrichten* 246 (12.1994)

²⁷⁵ Barch, DY 30 JIV 2/3/2180, Anlage Nr.3 zum Protokoll Nr. 76. Information über die Eingliederung und die Lage unter den politischen Emigranten aus Chile in der DDR, 17.07.1974. Το παρόν αρχείο παρέχει πληροφορίες περί εργασιακής και στεγαστικής αποκατάστασης των Χιλιανών. Επιπλέον, το αρχείο μας δίνει μία εικόνα για την βαρύνουσα σημασία της άποψης των Χιλιανών κομμάτων για την αποκατάσταση των προσφύγων. Μάλιστα, τα ίδια τα κόμματα εξαρχής τάχθηκαν υπέρ της προλεταριοποίησης/ ένταξης στην παραγωγή των προσφύγων και συμμετείχαν στις διαβουλεύσεις με το ΥΠΕΣ, Γραμματεία για μισθούς και απασχόληση και με το τμήμα Διεθνών Σχέσεων της ΚΕ του ΣΕΔ.

ότι οι Χιλιανοί είτε απολάμβαναν τη ζωή τους στη ΛΔΓ είτε έβλεπαν μία προοπτική βελτίωσης είτε έδειχναν υπομονή έως ότου γυρίσουν στη Χιλή. Ας μην λησμονιούνται και οι σταδιακοί επαναπατρισμοί από το '77 και έπειτα, οι οποίοι θα αναφερθούν στη συνέχεια²⁷⁶.

Ωστόσο, ποιος ήταν ο καθημερινός βίος ενός Χιλιανού στη ΛΔΓ; Ένα μεγάλο προνόμιο που διαφοροποιούσε τους Χιλιανούς από τους Γερμανούς ήταν η άδεια παραμονής και τα δικαιώματα που απέρρεαν από αυτή. Πιο συγκεκριμένα, οι Χιλιανοί μπορούσαν μέσω μίας φόρμας να επισκέπτονται το εξωτερικό είτε επρόκειτο για σοσιαλιστικές χώρες είτε για το Δυτικό Βερολίνο, αλλά και γενικότερα άλλες καπιταλιστικές χώρες, προκαλώντας φόβο στις αρχές της ΛΔΓ, μήπως οι Χιλιανοί περιγράψουν αρνητικά την αλληλεγγύη της ΛΔΓ. Η δυσκολία επίσκεψης των καπιταλιστικών χωρών απέρρεε επίσης και από τα δικαιώματα του Fremdepass της ΛΔΓ, που επέτρεπε στους κατόχους του απρόσκοπτη κυκλοφορία εντός των σοσιαλιστικών χωρών. Το συγκεκριμένο θέμα ήταν μήλο της έριδος μεταξύ διαφόρων προσωπικοτήτων της ΛΔΓ, οι οποίοι μιλούσαν για την ύπαρξη υποχρεώσεων παράλληλα με τα δικαιώματα εντός της κοινωνίας της ΛΔΓ. Οι Χιλιανοί είχαν τη δυνατότητα να ταξιδέψουν από τη ΛΔΓ κατ' αρχήν, αλλά οι εξαιρέσεις ήταν τόσο πολυάριθμες όσο και αυθαίρετες. Το 1977, ο υπεύθυνος για τους Χιλιανούς της Ιένας δήλωσε στους αξιωματικούς του Υπουργείου Κρατικής Ασφαλείας, πως οι πρόσφυγες μόνο υπό αυστηρούς όρους μπορούν να ταξιδέψουν στη Δύση.

Σύμφωνα με τη μηνιαία έκθεση της περιφερειακής διοίκησης του MfS Karl-Marx-Stadt στο αρχηγείο του Βερολίνου, ορισμένοι Χιλιανοί ήθελαν να επιβάλλουν την άδεια εξόδου από τη χώρα, μένοντας με όλη την οικογένεια στο Υπουργείο Εσωτερικών και απείλησαν να μείνουν μέχρι να λάβουν την πολυπόθητη έγκριση, πράγμα που σημαίνει, πως υπήρχαν καθυστερήσεις και απορρίψεις περί των εν λόγω αδειών²⁷⁷. Αυτό ίσχυε ακόμη και στις αιτήσεις μετακόμισης για επαγγελματικούς λόγους εντός των συνόρων της ΛΔΓ²⁷⁸. Επίσης, άλλοι πρόσφυγες, όπως ο Gonzalo Royas, χρησιμοποιούσαν μία εκπαιδευτική άδεια εξόδου από τη χώρα, στην προκειμένη συμμετοχή σε μία ημερίδα στο Goethe Institut της Ιταλίας και από εκεί διαμέσου του διαβατηρίου, μπόρεσε να ταξιδέψει στη Βενεζουέλα, παρόλο που το εν λόγω ταξίδι δεν το είχαν εγκρίνει οι αρχές της ΛΔΓ. Επίσης, αποδεκτές γινόταν οι αιτήσεις για συμμετοχή και παρουσία στα κατά τόπους συνέδρια των Χιλιανών, καθώς αποτελούσαν ένα μέσο για να αναφερθούν τα προνόμια και η έμπρακτη αλληλεγγύη της ΛΔΓ απέναντι στους Χιλιανούς, παρόλο που οι τελευταίοι έχουν

²⁷⁶ BARCHDY 30/IV B2/20/102, Information Nr. 27/75 für das Politbüro vom 07. April 1975. Berlin, 07.04.1975. Το παρόν αρχείο αναδεικνύει τις προσπάθειες της ΛΔΓ, οι οποίες φαίνεται να καρποφορούν, καθώς οι αιτήσεις εξόδου από τη χώρα μειώθηκαν. Επιπλέον, δίνονται πληροφορίες για μισθολογικές απολαβές ορισμένων Χιλιανών.

²⁷⁷ J. Maurin, "Flüchtlinge als politisches Instrument – Chilenische Emigranten in der DDR", *Fluchtpunkt Realsozialismus* 2 (2005), σσ. 373

²⁷⁸ THSTA IV C 2/18/0618, Bericht vom 03. März 1975 der BL Gera an ZK der SED. Abteilung Parteiorgane. Eberlein Werner. Bezirksleitung der SED Gera. Rudolstadt, 03.03.1975. Στο συγκεκριμένο αρχείο, ο Werner ενημερώνει την ΚΕ του ΣΕΔ, πως η «Αντιφασιστική Χιλή» εκπροσωπεί περισσότερο τα συμφέροντα των οργανισμών της ΛΔΓ παρά των συμπατριωτών τους, γιαυτό και το ΣΚΧ δεν συνεργάζεται ορισμένες φορές.

μικρότερο και λιγότερο ανταλλάξιμο εισόδημα εν συγκρίσει με την υπόλοιπη Χιλιανή διασπορά στις Δυτικές χώρες.

Ακόμα και τα αιτήματα μόνιμης εξόδου από τη χώρα ή για λόγους ανωτέρας βίας αντιμετωπίζονταν με ιδιαίτερη καχυποψία και αργοπορία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί μία Χιλιανή, η οποία ήθελε να μετακομίσει στην Αγγλία για να προσέχει τον γιό της που αντιμετώπιζε προβλήματα υγείας. Η εν λόγω γυναίκα αναγκάστηκε να περιμένει περισσότερο από 4 μήνες, προκειμένου να λάβει μία γενική και αόριστη απάντηση, πράγμα που την επιβάρυνε ιδιαιτέρως ψυχολογικά²⁷⁹. Τέλος, ένας τρόπος διαφυγής από τη ΛΔΓ ήταν η αποστολή σε τρίτες χώρες για την οικοδόμηση του σοσιαλισμού, αιτήσεις, οι οποίες γίνονταν δεκτές, καθώς εμπλέκονταν και τα κατά τόπους σοσιαλιστικά και κομμουνιστικά κόμματα, ενώ παράλληλα θεωρούνταν μία αξιολογη πολιτική εκπαίδευση. Έτσι, έφυγε ένα ζευγάρι Χιλιανού και Γερμανίδας, οι οποίοι μέσω Μοζαμβίκης πήγαν στη Φρανκφούρτη²⁸⁰. Γενικότερα, οι αρχές της ΛΔΓ δεν «χώριζαν» σχεδόν ποτέ τα ζευγάρια, οπότε εάν ο ένας έφευγε από τη χώρα δινόταν άδεια και για το έτερον ήμισυ, πράγμα που αποδεικνύεται επίσης και από τον τρόπο έγκρισης της μετανάστευσης διαφόρων καθηγητριών του Goethe Institut στην Αθήνα.

Επίσης, άλλο ένα υπό περιορισμό προνόμιο των Χιλιανών ήταν οι επισκέψεις στους συγγενείς τους εκτός ΛΔΓ, παρόλο που υπήρχε προτροπή αποφυγή αυτών των ταξιδιών από τη ΤΣΑΦ. Ο λόγος πίσω από αυτό ήταν η άσκοπη και αλόγιστη σπατάλη των προϊόντων που δίνονταν στους πολιτικούς πρόσφυγες, οι οποίοι πολλάκις τα έδιναν στους επισκέπτες, ιδίως στους ερχόμενους εκ Χιλής, λόγω του χαμηλού βιοτικού επιπέδου της Χιλής²⁸¹. Επίσης, οι τηλεφωνικές επικοινωνίες με τους συγγενείς τέθηκαν εξαρχής υπό τον έλεγχο της ΣΤΑΖΙ και προσπάθησαν να περιοριστούν. Μάλιστα, η ίδια η ΤΣΑΦ είχε συστήσει στους Χιλιανούς να μην ταξιδεύουν στη Δύση. Αντ' αυτού μπορούν να επισκέπτονται τις σοσιαλιστικές χώρες και να λαμβάνουν κάποια χρηματοδότηση από τη ΛΔΓ, προκειμένου να διάγουν άνετες διακοπές, γεγονός που προκαλούσε το μίσος των Γερμανών απέναντι στους Χιλιανούς, οι οποίοι μπορούσαν να ταξιδεύουν εν αντιθέσει με εκείνους²⁸².

Σε περίπτωση που οι Χιλιανοί επέλεγαν την καπιταλιστική Δύση, τα ταξίδια αυτά όσο περισσότερο γινόταν και αυτό ήταν μέρος και του συμβιβασμού του ΤΣΑΦ με τις αρχές της ΛΔΓ μέσω του εγγράφου «Γενικοί κανόνες σχετικά με τα ταξίδια των Χιλιανών πολιτικών προσφύγων», ενός εγγράφου αντιστοιχού με ένα εγχειρίδιο ενός καλού κομμουνιστή. Ουσιαστικά η ΤΣΑΦ αξιολογούσε την κάθε περίπτωση με βάση πολιτικά

²⁷⁹ Koch, "DDR", σσ. 286

²⁸⁰ Koch, "DDR", σσ. 291

²⁸¹ THSTA 17577, Information über eine Beratung im Hause des ZK am 24.06.1976 über die Arbeit mit den chilenischen Politemigranten. φύλλο.8, 24.06.1976. Το παρόν αρχείο παρέχει πληροφορίες για την εκπαίδευση των Χιλιανών,. Η οποία ακολουθούσε τις ενδεδειγμένες οδηγίες από το SED.

²⁸² BSTU II37, Allgemeine Normen Über Reisen von chilenischen Politemigranten, die in der DDR wohnhaft sind. Inoffizielle Übersetzung (Auszüge) Büro „Chile Antifascista“,. Außenstelle Κέμνιτς. φύλλο. 83, 03.04.1975. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τους γενικούς κανόνες και συνθήκες για έγκριση ταξιδιού στη Δύση.

κριτήρια και μάλιστα σε πολλές περιπτώσεις δεν δινόταν εύκολα άδεια για ανανέωση του διαβατηρίου τους²⁸³. Στο σημείο αυτό αξίζει να τονιστεί, πως 84% των εχόντων άσυλο στη ΛΔΓ δεν ήθελαν να χάσουν την Χιλιανή ιθαγένεια, πράγμα που τους εξωθούσε στο να χρειάζεται να επισκέπτονται το Δυτικό Βερολίνο και το εκεί Χιλιανό προξενείο ανά χρόνο ή κατ' εξαίρεση ανά δύο έτη, δημιουργώντας αισθήματα καχυποψίας στη ΣΤΑΖΙ. Μάλιστα, τα Χιλιανά κόμματα ζητούσαν από τους Χιλιανούς την παράδοση των διαβατηρίων τους, προκειμένου να υπάρξει πλήρης έλεγχος των μετακινήσεων τους.

Ένα σημαντικό μέσο ελέγχου των μετακινήσεων των Χιλιανών ήταν ο περιορισμός χρονικής ισχύος της ειδικής άδειας επίσκεψης του Δυτικού Βερολίνου σε μία ημέρα, πράγμα που δημιουργούσε δυσκολίες σε ορισμένους Χιλιανούς, όπως ένα ζευγάρι, το οποίο ήθελε να μείνει 2 ημέρες στο Δυτικό Βερολίνο, ώστε να αποχαιρετήσουν την κόρη τους που μετακόμιζε στο Εκουαδόρ²⁸⁴. Φυσικά, δεν έλειπαν και οι επισκέψεις συγγενών ή συντρόφων των Χιλιανών κομματικών οργανώσεων από το Δυτικό Βερολίνο στη ΛΔΓ, πράγμα που κρινόταν επικίνδυνο λόγω ενδεχόμενης αύξησης επιρροής του καταναλωτισμού και εισόδου μυστικών πρακτόρων. Ειδικότερα, εντός του '74 και '75, 600 Χιλιανοί επισκέφθηκαν τη ΛΔΓ από το Δυτικό Βερολίνο, ανάμεσα τους και κατά τη ΣΤΑΖΙ 6 μυστικοί πράκτορες και κάποιοι μάρτυρες του ιεχωβά, πράγμα που οδηγούσε τις υπηρεσίες κρατικής ασφαλείας στη συλλογή πληροφοριών μέσω ενός ειδικού επεξεργαστή πληροφοριών²⁸⁵. Ο συγκεκριμένος επεξεργαστής είχε περισυλλέξει μέχρι τον Σεπτέμβριο του '75 8000 πληροφορίες περί Χιλιανών που περνούσαν τα σύνορα, οι οποίες βρίσκονταν υπό την επεξεργασία και ερμηνεία από τη ΣΤΑΖΙ²⁸⁶.

Καταληκτικά παρατηρείται μία παράδοξη ευελιξία από μεριάς της ΛΔΓ σχετικά με τις μετακινήσεις των Χιλιανών, ευελιξία σπάνια για σοσιαλιστικά καθεστώτα. Ουσιαστικά, η ΛΔΓ επιχειρούσε να εξαγοράσει ή ικανοποιήσει το αίσθημα περιορισμού της προσωπικής ελευθερίας των Χιλιανών σχετικά με την ελευθερία μετακίνησης τους μέσω χρημάτων (Solimitteln) και ταξιδιών στις σοσιαλιστικές χώρες. Τούτη η στρατηγική καταδεικνύει τη σημασία που είχαν οι Χιλιανοί για την δημοφιλία και προβολή της ΛΔΓ στο εξωτερικό ως μία χώρα, η οποία παρέχει πολύ περισσότερα στους πολιτικούς πρόσφυγες σε σχέση με την ΟΔΓ. Παράλληλα, αυτή η πολιτική ελευθερίας απέναντι στους Χιλιανούς βρίσκεται αντιμέτωπη με την άλλη όψη του τρόπου που εκλαμβάνει το κράτος αυτή την ελευθερία, η οποία δεν είναι άλλη από την καχυποψία και την ανάγκη επίτευξης ελέγχου πάνω σε μία μικρή κοινότητα ανθρώπων. Ουσιαστικά, η ΛΔΓ βρέθηκε σε μία κατάσταση, στην οποία όσο περισσότερο σκονιό έδινε στους Χιλιανούς, τόσο πιο πολύ δενόταν και κυκλωνόταν από αυτό το σκονιό, καθιστώντας τρωτό το εγχείρημα ελευθερίας, δημιουργώντας αρνητικές εντυπώσεις στους Χιλιανούς, οι οποίοι με τα χρόνια άρχισαν να ξεχνούν τα

²⁸³ BSTU II37, Allgemeine Normen Über Reisen von chilenischen Politemigranten, die in der DDR wohnhaft sind. Inoffizielle Übersetzung (Auszüge) Büro „Chile Antifascista“, „Außenstelle Kéminitz, φύλλο. 83, 03.04.1975. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τους γενικούς κανόνες και συνθήκες για έγκριση ταξιδιού στη Δύση.

²⁸⁴ Koch, „DDR“, σσ. 295

²⁸⁵ Emmerling „Chile“, σσ. 459

²⁸⁶ Emmerling „Chile“, σσ. 460

θετικά της παραμονής τους στη ΛΔΓ και άρχισαν να εκδηλώνουν την αποστασιοποίηση ή ακόμα χειρότερο την αντίθεση τους με τη χώρα και με τη σοβαροφάνεια της, η οποία θα φανεί από την στάση απέναντι στα διαζύγια.

Αναφορικά με τα διαζύγια και οι χωρισμοί των Χιλιανών θα μπορούσε κάποιος να τα χαρακτηρίσει ως την ασθένεια της εξορίας²⁸⁷. Φυσικά, αιτία πίσω από αυτό ήταν η προσαρμογή σε μία διαφορετική χώρα και κοινωνικό σύστημα, που επιβάρυνε δραματικά τη ψυχική υγεία. Επίσης, πρέπει να ληφθεί υπόψιν πως οι γυναίκες στη ΛΔΓ είχαν περισσότερα δικαιώματα και ήταν ανεξάρτητες, λόγω εργασίας, ενώ στη Χιλή οι γυναίκες θεωρούνταν υποδεέστερες των ανδρών, γεγονός που μείωνε τον βαθμό εξάρτησης. Ωστόσο, ο αυξημένος αριθμός αιτήσεων διαζυγίου θορύβησε το SED, το οποίο για λόγους ηθικής και ευπρέπειας έβλεπε με καχυποψία τα διαζύγια και μάλιστα ένα διαζύγιο μπορούσε να ισοδυναμεί με την αποπομπή από τη ΛΔΓ²⁸⁸. Η έλλειψη αυτής της νομικής διευθέτησης του διαζυγίου προξενούσε αντιδράσεις και μάλιστα ορισμένοι Χιλιανοί δεν υπέγραφαν τα διαζύγια τους προκειμένου να μην απελαθούν²⁸⁹. Γενικότερα, η λύση ενός γάμου μπορούσε να διαρκέσει περισσότερο από ένα έτος, καθώς τα κρατικά όργανα ήθελαν τουλάχιστον 6 μήνες για να αποφασίσουν²⁹⁰.

Παρόμοιες δυσκολίες αντιμετώπιζαν και στις πράξεις αίτησης γάμου ιδίως σε μεικτούς εθνικά γάμους, ιδίως στους γάμους με πολίτες άλλων χωρών, όπως της ΛΔΓ (54), Τουρκίας (1), Ουγγαρίας (1) και Πολωνίας (2)²⁹¹. Μέσω αυτών των γάμων 54 ενήλικες και 84 ανήλικοι Χιλιανοί απέκτησαν την Ανατολικογερμανική υπηκοότητα²⁹². Ο πιο γνωστός μεικτός γάμος ήταν αυτός της κόρης του Erich Honecker, Sonja με τον Χιλιανό οικονομολόγο Leonardo Yanez Betancourt. Τούτος ο γάμος δικαιολογεί και την παροχή άδειας παραμονής στον Honecker και στη σύζυγο του αρχικά στην πρεσβεία της Χιλής στη Μόσχα και έπειτα στο Σαντιάγο. Σε μεγάλο βαθμό, οι μεικτοί γάμοι συντελούσαν στην ενσωμάτωση ακόμα και αφομοίωση των Χιλιανών στην Ανατολικογερμανική κοινωνία, στην οποία οι Χιλιανοί ήταν πολύ ποθητοί για τις Ανατολικογερμανίδες, πράγμα που λήφθηκε υπόψιν και αξιοποιήθηκε από τη ΣΤΑΖΙ²⁹³. Ωστόσο, οι μεικτοί γάμοι είχαν χαρακτηριστεί προς αποφυγή από το SED, καθώς αρχικά οι μεικτοί γάμοι ίσως κατέστρεφαν ορισμένες οικογένειες Χιλιανών και ίσως λειτουργούσαν ως μέσο διάδοσης των ευνοϊκών για τους Χιλιανούς μέτρων ελάφρυνσης της προσφυγιάς και κατ' επέκταση αύξηση του μίσους για τους Χιλιανούς. Επιπλέον, οι διαφορετικές πολιτικές αποχρώσεις των Χιλιανών εν συγκρίσει με τους Γερμανούς ίσως έβλαπταν και αλλοίωναν ιδεολογικά τους Ανατολικογερμανούς.

²⁸⁷ O.S. Santis, *Blonder Tango*, Verlag Neues Leben, Berlin 1987, σσ. 134

²⁸⁸ R. Kuczynski, *Mauerblume. Ein Leben auf der Grenze*, Epubli, München, 2003, σσ. 196

²⁸⁹ THSTA 17770, Aktennotiz vom 17. September 1975. Bezirkstag und Rat des Bezirkes Gera. Rudolstadt, 17.09.1975. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται το θέμα της δραματικής αύξησης των διαζυγίων εντός της Χιλιανής κοινότητας.

²⁹⁰ Koch, "DDR", σσ. 296

²⁹¹ H. Modrow, *In historischer Mission. Als deutscher Politiker unterwegs*, Verlag Das Neue, Berlin, 2007, σσ. 249

²⁹² Koch, "DDR", σσ. 295

²⁹³ R. Andert, *Nach dem Sturz. Gespräche mit Erich Honecker*, Faber & Faber, Leipzig, 2001, σσ. 75

Γενικότερα, στη ΛΔΓ αποφεύγονταν οι επαφές του γηγενούς πληθυσμού με τους αλλοδαπούς έχοντες άδεια παραμονής παρά τις εξαγγελίες²⁹⁴. Βεβαίως οι επαφές δεν απαγορεύονταν, απλώς χαρακτηρίζονταν ως ανεπιθύμητες²⁹⁵. Βέβαια, στο Chemnitz διοργανώνονταν διάφορες βραδιές με πάρτι, πολιτιστικές εκδηλώσεις και κοινές εκδηλώσεις, Χιλιανών και Γερμανών²⁹⁶. Οι επαφές μπορεί να γίνονταν είτε στα εκπαιδευτικά ιδρύματα, εστίες, πολυκατοικίες, χώρους εργασίας ή στις ποδοσφαιρικές ομάδες και χώρους άθλησης και φυσικά μέσω κοινών γνωστών. Τέλος, η Ευαγγελική Εκκλησία προσπαθούσε να αποκτήσει επιρροή στους Χιλιανούς, με αποτέλεσμα την γνωριμία Γερμανών-Χιλιανών²⁹⁷. Αναφορικά με τις επαφές και προσεγγίσεις των Χιλιανών από την Εκκλησία, έπρεπε οι τελευταίοι να ενημερώνουν τις αρχές της ΛΔΓ, καθώς αρκετές φορές η Εκκλησία λειτουργούσε ως χώρος μάζωξης και συναλλαγών των αντιφρονούντων.

Παρά τις επικοινωνίες των Χιλιανών με Γερμανούς και υπηκόους άλλων χωρών, αρκετοί Χιλιανοί ένιωθαν απομονωμένοι, καθώς είχαν επαφές μόνο με κομματικοποιημένους και Κομμουνιστές ή με ανθρώπους εχθρικούς προς το καθεστώς της ΛΔΓ, ενώ αρκετές φορές επιθυμούσαν να έχουν περισσότερες επαφές με τον ακομμάτιστο πληθυσμό της ΛΔΓ ή ακόμα και να είχαν περισσότερες επαφές με Χιλιανούς. Χαρακτηριστική ομάδα που αντιμετώπιζε προβλήματα ενσωμάτωσης και περιστατικά απομόνωσης ήταν οι ακομμάτιστοι Χιλιανοί ή εκείνοι που ήταν συγγενείς φυγάδων, δείχνοντας και τη σημασία της συλλογικής ευθύνης στα περισσότερα μη δημοκρατικά καθεστώτα. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα διαφοροποίησης των Γερμανών με τους Χιλιανούς ήταν η άρνηση παρακολούθησης μαθημάτων σκι για μία Χιλιανή οι αρχές της ΛΔΓ δεν ενέκριναν την ένταξη μίας Χιλιανής και της κόρης της στη λέσχη φίλων της ΕΣΣΔ και σε μαθήματα σκι, του οποίου την εκμάθηση απολάμβαναν οι Ανατολικογερμανοί²⁹⁸. Με αποτέλεσμα, την αυξανόμενη απογοήτευση και αποστασιοποίηση των Χιλιανών από τις αρχές της ΛΔΓ.

Προς επίρρωσιν της αποστασιοποίησης λειτούργησαν και διάφορα ρατσιστικά κρεσέντο απέναντι στους Χιλιανούς πέρα από τη διαμαρτυρία έξω από τα συγκροτήματα κατοικιών τους στο Chemnitz. Μάλιστα, παρά τις εξαγγελίες περί ισότητας αλλοδαπών και Γερμανών, υπήρχαν αρκετά περιστατικά βίας απέναντι στους ξένους, οι οποίοι στο τέλος της ημέρας παρέμεναν ξένοι, καθώς οι προσπάθειες σοσιαλιστικής επιμόρφωσης και

²⁹⁴ B. Kletzin, "Internationalismus und Distanz" στο: B. Kletzin (επίμ.), *Fremde in Brandenburg. Von Hugenotten, sozialistischen Vertragsarbeitern und rechtem Feindbild*, Münster 2003, σσ. 157

²⁹⁵ K. Bade & J. Oltmer, *Normalfall Migration*, Bonn, Europe, 2004, σσ. 94

²⁹⁶ BSTU HA II/19, Nr. 14298, Zwischenbericht zum Stand der Erfüllung des Beschlusses des Ministerrates vom 01.08.1974 über die Aufnahme, Betreuung und Eingliederung der Politemigranten aus Chile, τεύχος 164, 00.08.1974. Το παρόν αρχείο παρέχει πληροφορίες περί φροντίδας και ενσωμάτωσης των Χιλιανών.

²⁹⁷ BSTU KD 1143, *Evangelische Kirche versucht Kontakt zu den Chilenen aufzunehmen*, BV Halle. Neustadt, 1976. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται την προσπάθεια άσκησης επιρροής από μεριάς της Ευαγγελικής Εκκλησίας στους Χιλιανούς.

²⁹⁸ H. Müssemann, "Die Wahrnehmung der DDR aus der Perspektive chilenischer Exilant*innen nach 1973. Wie erlebten Sie den 11. September 1973, den Putsch in Chile?", *Junge Welt* (2019), 59

απορατσιστικοποίησης/αποναζιστικοποίησης της κοινωνίας της Ανατολικής Γερμανίας από το SED σε μεγάλο βαθμό σημείωσε κάποιες επιφανειακές επιτυχίες, οι οποίες δεν κατάφεραν να αλλοιώσουν τις εμπεδωμένες ήδη προ του Α' Παγκοσμίου πολέμου αντιλήψεις της Γερμανικής κοινωνίας, με αποτέλεσμα την ανάδειξη και ανάπτυξη νεοναζιστικών τάσεων σήμερα στα κρατίδια της άλλοτε ΛΔΓ²⁹⁹. Ουσιαστικά, η κλειστή κοινωνία της ΛΔΓ με αρκετά μικρό αριθμό αλλοδαπών εν αντιθέσει με την ΟΔΓ δεν επέτρεψε και διευκόλυνε την απορατσιστικοποίηση και έκθεσης στην πολυπολιτισμικότητα της κοινωνίας.

Συγκεκριμένα στην Χιλιανή περίπτωση, υπήρχαν κάποια περιστατικά βίαιων επιθέσεων απέναντι σε 3 Χιλιανούς. Ενώ άλλες φορές σημειώνονταν βιαιοπραγίες ενάντια σε Χιλιανούς, καθώς αρκετές φορές τους «μπέρδευαν» με Άραβες, γεγονός που θορύβησε τις αρχές της ΛΔΓ περί ρατσισμού. Επιπρόσθετα, σημειώνονταν κάποιες ξενοφοβικές-σοβινιστικές τάσεις και δηλώσεις Γερμανών απέναντι στους Χιλιανούς, δηλώσεις οι οποίες απέρρεαν από τις λάθος πολιτικές της ΛΔΓ, η οποία προσέφερε περισσότερα προνόμια και παροχές στους πολιτικούς πρόσφυγες παρά στον γηγενή πληθυσμό³⁰⁰. Βέβαια από την άλλη, υπάρχουν και πολλές μαρτυρίες περί έλλειψης δειγμάτων ξενοφοβικών τάσεων στη ΛΔΓ³⁰¹. Ουσιαστικά η κρατική πολιτική περί της νίκης μέσω της αλληλεγγύης³⁰² σίγουρα συνέβαλλε στην ενσωμάτωση των Χιλιανών στην ΛΔΓ, ωστόσο φυσικά πολλές φορές μιλάει κανείς για μία διπροσωπία της αλληλεγγύης και σε κρατικό και σε προσωπικό επίπεδο. Ναι μεν το κράτος τους προσέφερε πολλά προνόμια, από την άλλη όμως τους απέκλειε από τους ακομμάτιστους Γερμανούς ακόμη και από κάποια επαγγέλματα. Ενώ ό,τι αφορά το προσωπικό επίπεδο κυριαρχούσαν τόσο τα αισθήματα αλληλεγγύης όσο και αισθήματα ζήλειας, που κάποιες φορές μπορεί να λάμβανε τη μορφή βίας, λόγω της μειονεξίας και της έλλειψης παροχών. Φυσικά και τα δύο επίπεδα έδειχναν κάποια καχυποψία για τους Χιλιανούς, καθώς ήταν αρκετά διαφορετικός λαός εν συγκρίσει με τους Γερμανούς και παράλληλα είχαν και πολλές συναναστροφές με τη Δύση, πράγμα που δεν έμεινε έξω από το στόχαστρο της ΣΤΑΖΙ, η οποία ως φορέας-μηχανισμός ελέγχου του συνολικού πληθυσμού της ΛΔΓ. Το ξίφος και η ασπίδα του κόμματος, ΣΤΑΖΙ, αποτελούσε έναν ανεξέλεγκτο μηχανισμό εξουσίας και καταπίεσης και από ένα ευρύ σύστημα επισήμων, ανεπίσημων και περιστασιακών συνεργατών³⁰³. Η ΣΤΑΖΙ χαρακτηριζόταν από μία καχυποψία απέναντι στους αλλοδαπούς, βέβαια προ της παροχής άδειας παραμονής σε Χιλιανούς ενός ευρέος πολιτικού φάσματος, η ΣΤΑΖΙ δεν ήλεγχε και επιτηρούσε αυστηρά τους Χιλιανούς, καθώς

²⁹⁹ A. Simon, "Im Arbeiter-und-Bauern-Staat blieben Fremde fremd", ανακτήθηκε από: <https://www.diepresse.com/710879/im-arbeiter-und-bauern-staat-blieben-fremde-fremd> (22.11.2011)

³⁰⁰ Koch, "DDR", σσ. 303

³⁰¹ E. Stedefeldt, "Wo die Freiheit abgeschafft ist. Ein Romantheater in Rostock" στο: E. Torossi, A.

Kahane (επίμ.), *Begegnungen, die Hoffnung machen*, Freiburg 1993, σσ. 93

³⁰² Venceremos con la solidaridad

³⁰³ H. Budde, *Gestohlene Seelen*, BoD – Books on Demand, Norderstedt, 2008, σσ. 123

το ΚΚΧ εφάρμοζε αυστηρό έλεγχο στα μέλη του που διέμεναν προσωρινά στη ΛΔΓ³⁰⁴. Τούτη η διαφοροποίηση παροχών και προνομίων με βάση κάποιες ταυτότητες, π.χ. συνεργατών-απλών Χιλιανών, κομμουνιστών-σοσιαλιστών και ακομμάτιστων σε συνδυασμό με τα όρια μίας σοσιαλιστικής κοινωνίας και με την νοσταλγία της πατρίδας, η οποία παρά τα δεινά της είχε εντυπωθεί στον εγκέφαλο των πολιτικών προσφύγων ως ένα εξιδανικευμένο μέρος ήταν αρκετά για να μην αποτρέψουν τις αιτήσεις επαναπατρισμού, ιδίως σε περιόδους φιλελευθεροποίησης του καθεστώτος του Πινοσέτ.

8ι) Επαναπατρισμοί

Όπως και στην ελληνική περίπτωση τα αρνητικά διακείμενα απέναντι στα αριστερά καθεστώτα, λίγο μετά την επικράτηση και διασφάλιση της εξουσίας τους, επέτρεψαν τον επαναπατρισμό των εκδιωχθέντων. Στην μεν ελληνική περίπτωση, η πρώτη φάση επαναπατρισμού ξεκίνησε το '53-54, ενώ για τη Χιλιανή το 1977 με την απονομή χάριτος υπ'αριθμόν 312 στις 15 Ιουλίου του '77 με προϋπόθεση την πολιτική τους αποστασιοποίηση και μη συμμετοχή σε πολιτικές/κομματικές δραστηριότητες. Δραττόμενοι της αμνηστίας, μερικοί Χιλιανοί επέστρεψαν στη Χιλή για κομματικούς λόγους, π.χ ο Labarca. Βέβαια, η αμνηστία και η επιστροφή στην Χιλή συνοδεύτηκε από αρκετές δυσκολίες, είτε οικονομικές είτε ακόμη και σωματικές βλάβες. Παρά τις αντικειμενικές δυσκολίες, οι περισσότεροι επαναπατρισθέντες αναγνώριζαν την υπεροχή των κομματικών αναγκών και συμφερόντων, ενώ παράλληλα ζύγιζαν και τα οφέλη που θα τους προσέφερε οικονομικά μία πιθανή παραμονή στη ΛΔΓ ή μία μετανάστευση και εργασία στο Δυτικό Βερολίνο και στην ΟΔΓ. Στην πρώτη φάση επαναπατρισμού, το «ιερό» καθήκον των επαναπατρισθέντων ήταν η διάδοση των αρχών του υπαρκτού σοσιαλισμού σε συγγενείς και γνωστούς³⁰⁵. Ουσιαστικά, οι επαναπατρισθέντες έπρεπε να οργανώσουν και διεξάγουν εσωτερική αντίσταση στο καθεστώς, για αυτό τον λόγο παρατηρείται έντονα παράνομων επιστροφών στελεχών, όπως της γενικής γραμματέως της κομμουνιστικής νεολαίας της Χιλής, Gladys Marin³⁰⁶. Ορμώμενη από τα κύματα επαναπατρισμού ιδρύθηκε το '79 η Επιτροπή Επαναπατρισμού, η οποία μόλις το '82 άρχισε να συνεργάζεται με την Χιλιανή επιτροπή επαναπατρισμού. Η τελευταία εξέδιδε ανά διαστήματα κάποιες λίστες με τους εγκεκριμένους επαναπατρισθέντες. Τούτες οι λίστες δημοσιεύονταν στη μεγαλύτερη καθημερινή εφημερίδα της Χιλής, El Mercurio. Τούτη η δυσκίνητη και αργή διαδικασία συνεχίστηκε με αργούς ρυθμούς έως το '86, όπου απαγορεύτηκαν οι επιστροφές λόγω της απόπειρας δολοφονίας του Πινοσέτ. Είχε ήδη προηγηθεί η έκδοση μίας λίστας 4942 ατόμων, στα οποία απαγορευόταν η είσοδος στη

³⁰⁴ Koch, "DDR", σσ. 310

³⁰⁵ Koch, "DDR", σσ. 127-128

³⁰⁶ BARCH DY 30/IV B2/20/102, Information Nr. 27/75 für das Politbüro vom 07. April 1975. Berlin, 07.04.1975. Το παρόν αρχείο αναδεικνύει τις προσπάθειες της ΛΔΓ, οι οποίες φαίνεται να καρποφορούν, καθώς οι αιτήσεις εξόδου από τη χώρα μειώθηκαν. Επιπλέον, δίνονται πληροφορίες για μισθολογικές απολαβές ορισμένων Χιλιανών.

χώρα. Ουσιαστικά, η πλήρης άρση των περιορισμών επιστροφής στη χώρα έλαβε χώρα το '88 μετά το δημοψήφισμα³⁰⁷.

Τα Χιλιανά πολιτικά κόμματα σε μεγάλο βαθμό προωθούσαν την επιστροφή των Χιλιανών στη Χιλή, γεγονός που προκαλούσε τριβές μεταξύ των κομμάτων με τους Χιλιανούς. Το μεν ΣΚΧ, ενώ αρχικά είχε ταχθεί ενάντια στον επαναπατρισμό λόγω φόβου πρόκλησης εσωτερική κρίσης στο ΣΚΧ, έπειτα αποφάσισε πως θα έπρεπε να διαχειρίζεται το ίδιο το μέλλον του επαναπατρισμού των μελών του³⁰⁸. Ειδικά το ΚΚΧ, είχε τη δικαιοδοσία να λαμβάνει αποφάσεις για το ποιος θα μείνει ή θα φύγει από τη ΛΔΓ. Ιδίως μετά το δημοψήφισμα του '88, τα κόμματα προωθούσαν ακόμη περισσότερο την επιστροφή στη Χιλή. Συγκεκριμένα, η κομματική ομάδα του ΚΚΧ έπρεπε να μειωθεί από 128 σε 30 μέλη, πράγμα που πιθανώς δείχνει, ότι πέρα από τα κόμματα, ίσως και οι αρχές της ΛΔΓ επεδίωκαν να δώσουν τέλος στη διαμονή των Χιλιανών στην ΛΔΓ³⁰⁹. Ειδικότερα για την ομαλή μετεγκατάσταση των Χιλιανών στην πατρίδα τους, η ΛΔΓ προσέφερε μία σημαντική πολιτική και υλική υποστήριξη, όπως και είχε διαβεβαιωθεί ήδη από το '78 στον Γενικό Γραμματέα του ΣΚΧ, Carlos Altamirano³¹⁰. Με σκοπό αυτό, οι αρχές της ΛΔΓ αποφάσισαν να δώσουν την ευκαιρία στους Χιλιανούς να ανταλλάξουν τις οικονομίες του με διάφορες ηλεκτρονικές συσκευές, καθώς το ανατολικογερμανικό μάρκο δεν ήταν ανταλλάξιμο και οι Χιλιανοί έπρεπε να έχουν κάποια υλικά αγαθά, έστω και κινητή περιουσία³¹¹. Τον Σεπτέμβριο του '80 δημοσιεύθηκαν κάποιες οδηγίες για την οικονομική και υλική υποστήριξη του εγχειρήματος του επαναπατρισμού. Πιο συγκεκριμένα, κάθε μέλος μίας οικογένειας θα λάμβανε συσκευές αξίας 500 μάρκων³¹². Το πλάνο υπαγόρευε επίσης πως το κόστος επαναπατρισμών για εκείνο το έτος θα

³⁰⁷ B. Sluzalek, *Das zweite Exil. Die Reintegration chilenischer Rückkehrer im Zuge der Demokratisierung in Chile unter besonderer Berücksichtigung von Frauen*, WUS, Wiesbaden, 1999, σσ. 123

³⁰⁸ BARCH DY 30 IV 2/2.035/135, Vermerk über ein Gespräch des Genossen Hermann Axen, Mitglied des Politbüros und Sekretär des ZK der SED mit einer Delegation der Sozialistischen Partei Chiles unter Leitung ihres Generalsekretärs Carlos Altamirano. Berlin. φύλλο.133, 24.04.1978. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τις εσωτερικές επικοινωνίες εντός ΣΚΧ περί επαναπατρισμού ορισμένων προσωπικοτήτων.

³⁰⁹ Koch, "DDR", σσ. 128

³¹⁰ BARCH DY 30 IV 2/2.035/135, Vermerk über ein Gespräch des Genossen Edgar Fries mit Genossen A. Luengo, Vertreter der Inlandsleitung der SP Chiles. Berlin. φύλλο.130-131, 05.05.1978. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τις εσωτερικές επικοινωνίες εντός ΣΚΧ περί επαναπατρισμού ορισμένων προσωπικοτήτων.

³¹¹ BARCH DN 1/21402, Von meiner Sicht aus. An das Ministerium für Ökonomie. Berlin, 27.06.1980. Το παρόν αρχείο αναφέρει τη δυνατότητα παροχής ηλεκτρονικών συσκευών αντί για χρήματα, προκειμένου να διευκολυνθεί ο επαναπατρισμός των Χιλιανών στις πατρίδες τους.

³¹² BARCH DN 1/21402, Richtlinie für die Unterstützung von Polit-Emigranten aus Chile durch Sonderkredite. Staatsbank der DDR. Berlin, 09.1980. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται την απόφαση της επιτροπής του ΥΠΟΙΚ για τα ποσά που θα διατεθούν στους παλινοστούντες.

ανερχόταν σε 0,4 εκατομμύρια VM³¹³. Τα εισιτήρια καλύπτονταν από την επιτροπή αλληλεγγύης της ΛΔΓ κατόπιν υποδείξεως της έγκρισης εξόδου από τη χώρα και του αντίστοιχου εγγράφου που πιστοποιούσε τον επαναπατρισμό. Στο αεροπορικό εισιτήριο συμπεριλαμβανόταν και η αποστολή αποσκευών με συνολικό βάρος τα 100 κιλά στο αεροπλάνο και μπορούσαν να μεταφέρουν άλλα 200 κιλά δωρεάν με πλοίο. Σε περίπτωση, που τα ρούχα, οι συσκευές και τα έπιπλα που θα μετέφεραν στη Χιλή είχαν μεγαλύτερο βάρος, υπήρχε μία οικονομική επιβάρυνση πληρωτέα σε ανατολικογερμανικό μάρκο.

Επίσης, οι Χιλιανοί κλήθηκαν να πουλήσουν αυτοκίνητα, ομόλογα, ακίνητα σε σύντομο χρονικό διάστημα³¹⁴. Αυτές οι παροχές ήταν άκρως σημαντικές, καθώς στην αρχή η εύρεση εργασίας στη Χιλή ήταν δύσκολη, λόγω καχυποψίας για τους επαναπατρισθέντες από την Ανατολική Ευρώπη³¹⁵. Επίσης, το SED αρκετές φορές έδινε και ρούχα σε Χιλιανούς, προκειμένου να επιστρέψουν με νέα και όμορφα ρούχα στη Χιλή, καθώς δεν ήθελε να αμαυρωθεί η εικόνα της ΛΔΓ. Στο σημείο αυτό αξίζει αν τονιστεί, πως η πολιτική συμμόρφωση και συμπόρευση με τις πολιτικές του SED σήμαινε ακόμη πλουσιότερες παροχές από τη ΛΔΓ, πράγμα που δημιουργούσε αρκετά παράπονα περί αδικίας ακόμη και στο τέλος της παραμονής στη ΛΔΓ³¹⁶. Συνολικά, το κόστος των περίπου 800 επαναπατρισμών ανήλθε στο ποσό των 2,7 εκατομμυρίων VM, στα οποία δεν συνυπολογίζονται κάποιες πρόσθετες παροχές και καλύψεις των υπέρβαρων³¹⁷. Γενικότερα, η πλειονότητα των Χιλιανών έφυγε από τη ΛΔΓ τη δεκαετία του '80, με αποτέλεσμα τον Δεκέμβριο του '89 να απαριθμεί μόλις 334 άτομα³¹⁸. Τούτος ο αριθμός αποτελείται κυρίως από τουλάχιστον 138 άτομα με την Ανατολικογερμανική ιθαγένεια, αλλά και από άτομα, τα οποία ίσως δεν ήθελαν να επιστρέψουν στην πρώτη τους πατρίδα, καθώς διέμεναν, εργάζονταν και είχαν οικοδομήσει την προσωπική και κοινωνική τους ζωή στη δεύτερη πατρίδα, η οποία έμελλε στο τέλος να αντικαταστήσει την πρώτη, παρόλο που πάντα υπήρχε η νοσταλγία και η εξιδανίκευση της Χιλής.

9) Αποτίμηση διατήρησης Χιλιανής εθνικής ταυτότητας

³¹³ BARCH DN 1/21402, Vermerk für Genossen Dr. Schmieder. Berlin, 10.09.1980. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται το οικονομικό πλάνο και τα έξοδα που προβλέπονται για τους επαναπατρισμούς.

³¹⁴ BARCH DN 1/21402, Von meiner Sicht aus. An das Ministerium für Ökonomie. Berlin, 03.06.1980. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τις τυχόν παροχές και κατευθυντήριες οδηγίες για τον επαναπατρισμό των Χιλιανών.

³¹⁵ Koch, "DDR", σσ. 127

³¹⁶ Koch, "DDR", σσ. 128

³¹⁷ BARCH DN 1/21402, Vermerk für Genossen Dr. Schmieder. Berlin, 06.06.1980. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τους τρόπους εξοικονόμησης χρημάτων για την ολοκλήρωση των επαναπατρισμών.

³¹⁸ J. Maurin, "Flüchtlinge als politisches Instrument – Chilenische Emigranten in der DDR", *Fluchtpunkt Realsozialismus* 2 (2005), σσ. 346

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, στους Χιλιανούς κυριαρχούσε ο φόβος, πως τα παιδιά τους θα «γερμανοποιούνταν» και θα έχαναν την εθνική τους ταυτότητα. Ο φόβος της πολιτιστικής αφομοίωσης και απώλειας της εθνικής ταυτότητας είναι αρκετά δικαιολογημένος εκ πρώτης όψεως, καθώς αρκετά παιδιά κλήθηκαν να ανατραφούν και να κοινωνικοποιηθούν σε μία κοινωνία, η οποία ουδεμία σχέση είχε με τη Χιλιανή. Η έλλειψη ερεθισμάτων από την καθημερινή ζωή στη Χιλή είχε αντικατασταθεί από τη ζωή σε μία σοσιαλιστική Γερμανία. Ωστόσο, η φοβία αυτή γρήγορα ανακαλύφθηκε και αντιμετωπίστηκε από το SED, το οποίο έχοντας την εμπειρία με τα ανήλικα προσφυγόπουλα του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου (1946-1949) ήταν σε θέση να «χτίσει» μία οριοθετημένη και διαφοροποιημένη κοινότητα στη ΛΔΓ. Η απαγόρευση του «μετέχειν» των Χιλιανών στο SED και γενικά η αποπομπή από κάποιες οργανώσεις και δραστηριότητες (χειροτονίες, ταξίδια στην ΕΣΣΔ) των Χιλιανών έθεταν και περιόριζαν τη ζωή των Χιλιανών, με αποτέλεσμα τη δημιουργία μίας κοινότητας, η οποία δεν αποτελούσε απλώς τον αριθμό των Χιλιανών που ζούσαν στη ΛΔΓ, αλλά τη ζωή, κοινωνική και πολιτική ζωή αυτών των ανθρώπων, τις πολιτιστικές τους δραστηριότητες. Στο σημείο αυτό, αξίζει να επισημανθεί πως σε περίπτωση πλήρους αφομοίωσης των Χιλιανών δεν θα υπήρχαν 16 γράμματα παραπόνων και μία πικετοφορία ενάντια τους από τη μεριά των Γερμανών. Ουσιαστικά, δημιουργήθηκε και εντυπώθηκε στον εγκέφαλο των Χιλιανών ο διαχωρισμός του «Εμείς» και «οι άλλοι».

Βέβαια, στο σημείο αυτό δεν πρέπει να σκεφτεί κάποιος το φαινόμενο των insiders/outsiders, καθώς τούτο το δίπολο δεν εξηγεί την κατάσταση στη ΛΔΓ. Κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί, πως η «μειονότητα» των Χιλιανών ήταν μία ομάδα, η οποία απολάμβανε λιγότερα δικαιώματα από τους Γερμανούς, καθώς η ζωή της κάθε ομάδας διαφοροποιούνταν σε μεγάλο βαθμό. Το πιο τρανό παράδειγμα αποτελεί το Fremdepass και η δυνατότητα διεξαγωγής ταξιδιών στη Δύση. Σε περίπτωση προσέγγισης του θέματος από τη σκοπιά της ελευθερίας μετακίνησης, θα βγει το συμπέρασμα, ότι οι Χιλιανοί αποτελούσαν μία άκρως προνομιούχα κοινότητα, η οποία παράκαμπε τους περιορισμούς μίας σοσιαλιστικής χώρας. Ωστόσο, άμα η κατάσταση κριθεί από τη σκοπιά των σπουδών, θα παρατηρηθεί το αντίθετο, καθώς οι Γερμανοί είχαν δικαίωμα εισόδου σε όλες τις κατευθύνσεις σπουδών και θέσεις εργασίας, λόγω διατήρησης της εθνικής ασφάλειας. Τούτα τα διακριτά όρια μεταξύ της υποομάδας (Χιλιανοί) στον συνολικό πληθυσμό (Γερμανοί, Έλληνες, Ρώσοι κλπ.) συγκροτούσαν διάφορες ταυτότητες και «ελεύθερους χώρους» εντός μίας αρκετά κλειστής και αυστηρά ελεγχόμενης και ρυθμιζόμενης κοινωνίας. Η Αντιφασιστική Χιλή και τα κόμματα λειτουργούσαν ως ολοπαγή φορείς, οι οποίοι καθόριζαν τη ζωή των Χιλιανών και ορισμένες φορές την περιόριζαν (π.χ. η απαγόρευση διανυκτέρευσης σε σπίτια μη-Χιλιανών).

Επίσης, ο περιορισμός των επαφών τους με τον γηγενή πληθυσμό, εκτός από αυτούς που είχαν επιλεγεί λόγω κομματικής αφοσίωσης, αρά και σε κάποιο βαθμό ο περιορισμός και των επιγαμιών αναπαρήγαγαν «καθαρόαιμους» Χιλιανούς, οπότε διατηρούνταν και αναλλοίωτη η εθνική ταυτότητα. Παρά τη σύναψη σχέσεων με Γερμανούς/ίδες, σε μεγάλο βαθμό οι Χιλιανοί, όπως και οι Έλληνες παντρεύονταν μεταξύ τους, διατηρώντας και διαιωνίζοντας τα ήθη και έθιμα τους στην επόμενη γενιά. Φυσικά δεν έλειπαν κατηγορίες

περί μικροαστισμού από μεριάς του SED, αλλά αυτό δεν φάνηκε να περιορίζει τις αντιλήψεις των Χιλιανών. Η ζωή με «έτοιμες τις αποσκευές» στη ΛΔΓ και οι διηγήσεις περί της άσπλαχνης και αφιλόξενης για εκείνους πατρίδας δεν προκαλούσε σε καμία περίπτωση την αποστροφή των Χιλιανών απέναντι στη χώρα καταγωγής τους, αντιθέτως τους την εξιδανίκευε και δημιουργούσε ένα αίσθημα νοσταλγίας και ευθύνης/ενδιαφέροντος για την ανοικοδόμηση και αναμόρφωση της χώρας. Αυτό διαφαίνεται και από τους μαζικούς επαναπατρισμούς στη Χιλή, με την οποία είχαν αποκοπεί αρκετά οι επαφές στα χρόνια μετά την προσφυγιά και σε μία χώρα, στην οποία δεν υπήρχε κάποια επαγγελματική εξασφάλιση και μάλιστα αρκετοί Χιλιανοί δυσκολεύτηκαν να βρουν εργασία.

Σε περίπτωση εθνικής αφομοίωσης, οι Χιλιανοί θα επιδίωκαν να παραμείνουν στη Γερμανία, καθώς σε αρκετές περιπτώσεις είχαν απωλέσει τη Χιλιανή ιθαγένεια και μέσω κάποιων επιγαμιών απέκτησαν την Γερμανική. Βέβαια, δεν έλειψαν οι περιπτώσεις άρνησης της Χιλιανής υπηκοότητας έναντι της Γερμανικής για να διαμείνουν/εργαστούν στην οικονομικά ισχυρότερη Γερμανία, με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό τους από τα «εκλέγειν» και «εκλέγεσθαι» στην πατρίδα τους³¹⁹. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί μία Χιλιανή πολιτική πρόσφυγας, η οποία λόγω του αποκλεισμού της από το εκλογικό δικαίωμα στη Χιλή νιώθει περισσότερο Γερμανίδα παρά Χιλιανή³²⁰. Επίσης, άλλο ένα στοιχείο που πιστοποιεί τη διασφάλιση της εθνικής ταυτότητας των Χιλιανών είναι η διατήρηση επαφών με την Καθολική Εκκλησία όσων πιστών βρήκαν καταφύγιο στη ΛΔΓ. Η μη εμπλοκή του SED στην απομάκρυνση των Χιλιανών, αντιθέτως με τους Γερμανούς, δείχνει μία στάση, η οποία καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την δημόσια και πολιτική ζωή όλων των κατοίκων της ΛΔΓ, ανεξαρτήτου εθνικότητας, αλλά η προσωπική ζωή των αλλοδαπών καθορίζεται μερικώς και σε περίπτωση που δεν υπάρχει κάποια εθνική ανάμειξη, το SED επιλέγει να παραμένει ουδέτερο, αφήνοντας κάποιο περιθώριο ατομικής ελευθερίας παρά τις τυχόν αμφιβολίες.

Επιπλέον, η διαιώνιση της Χιλιανής εθνικής ταυτότητας οργανώθηκε και πραγματοποιήθηκε μέσω της διδασκαλίας και ένταξης για τους Χιλιανούς των ισπανικών, λατινοαμερικάνικης λογοτεχνίας, γεωγραφίας και ηθών και εθίμων στο Ανατολικογερμανικό σύστημα υγείας. Μολονότι, για τους πρώτους 18 μήνες η διδασκαλία τους είχε ανατεθεί αποκλειστικά στους γονείς και Χιλιανούς, η ΛΔΓ κατόρθωσε να υπερπηδήσει τα εμπόδια δημιουργώντας λεξικά, αναγνωστικά στην Ισπανική γλώσσα, ενώ ανέλαβε και την κατάρτιση ενός επιστημονικού εκπαιδευτικού προσωπικού για την εκπαίδευση των Χιλιανών. Κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί τις δυνατότητες της εκπαίδευσης στη διαμόρφωση εθνικής συνείδησης, καθώς μέσω του σχολείου, ο άνθρωπος «περνάει» από ένα αυστηρά κλειστό οικογενειακό περιβάλλον σε ένα πιο ανοιχτό χώρο που αντικατοπτρίζει καλύτερα την κοινωνία και την ποικιλομορφία της, πόσο μάλλον ένα γερμανικό σχολείο, στο οποίο συνυπάρχουν και ροές/κορμοί μαθημάτων για Έλληνες και

³¹⁹ Στην περίπτωση της Χιλής δεν δύναται κάποιος υπήκοος της να έχει διπλή υπηκοότητα.

³²⁰ H. Müssemann, "Die Wahrnehmung der DDR aus der Perspektive chilenischer Exilant*innen nach 1973. Wie erlebten Sie den 11. September 1973, den Putsch in Chile?", *Junge Welt* (2019), σσ. 52

Χιλιανούς, δείχνοντας ευαισθησία στην εθνική ταυτότητα των συγκεκριμένων εθνοτικών ομάδων. Η συμπερίληψη και ενσωμάτωση των Χιλιανών στο γερμανικό σχολείο δεν στόχευε καθόλου σε κάποια αφομοίωση των Χιλιανών, αλλά στην ενσωμάτωση τους και στην αποφυγή συγκρότησης ενός γκέτου, μίας κοινότητας δηλαδή που θα διαφοροποιείται από την κυρίαρχη ομάδα και οι ζωές των μελών τους δεν θα λειτουργούν παράλληλα ή με αντίθετη κατεύθυνση, αλλά μαζί και προς την ίδια κατεύθυνση, την οικοδόμηση του σοσιαλισμού στην πατρίδα του καθενός.

Ο τελευταίος μακροπρόθεσμος στόχος του SED αποτελεί ένα αυτοτελές επιχείρημα υπέρ της διατήρησης της Χιλιανής ταυτότητας. Είναι γεγονός, πως τόσο και στην Ελληνική, όσο και στη Χιλιανή περίπτωση, το SED προσπαθούσε να εφαρμόσει ένα σχέδιο, το οποίο δεν σχετιζόταν απλά με την ενσωμάτωση ή μη στην Ανατολικογερμανική κοινωνία, αλλά με την επίτευξη του «ιεραποστολικού» έργου των κομμουνιστών που δεν είναι άλλος από την εγκαθίδρυση του σοσιαλισμού/κομμουνισμού στις πατρίδες και μετά παγκοσμίως. Έτσι, το SED «απελευθέρωνε» κάποια αντικείμενα σπουδών και επαγγέλματα, τα οποία χρειαζόταν η εκάστοτε χώρα. Στην περίπτωση και των 2 χωρών υπήρχε μεγάλη ανάγκη για κατάρτιση μηχανικών και εξειδικευμένων εργατών και όχι κομμωτριών και μοδιστρών³²¹, επαγγέλματα που χαρακτηρίζονταν μικροαστικά. Όλες οι κεντρικά οργανωμένες αποφάσεις ήταν στραμμένες στο μέλλον του σοσιαλισμού στην εκάστοτε χώρα, η οποία με το πέρασμα στον σοσιαλισμό έπρεπε να αναμορφώσει την οικονομία και παραγωγή της με τέτοιο τρόπο που να μην χρήζει της βοήθειας άλλων χωρών, δηλαδή να μην δημιουργείται μία σχέση ανισότητας, η οποία εντέλει οδηγεί στην απώλεια εξ' ολοκλήρου ή μερικώς της εθνικής ανεξαρτησίας του εκάστοτε λαού. Τούτη η στάση του SED, η οποία επισημαινόταν διαρκώς στους Χιλιανούς σκόπευε στη δημιουργία ενός συναισθήματος ευθύνης για το μέλλον όχι για τη ΛΔΓ, αλλά για την πατρίδα των πολιτικών προσφύγων, τη Χιλή. Το διακριτό αίσθημα ευθύνης για την πατρίδα συνέβαλλε και στην τόνωση του εθνικού αισθήματος, καθώς η ΛΔΓ στο πλαίσιο της σοσιαλιστικής αλληλεγγύης θυσίαζε πόρους, για να καταστήσει εκείνους ικανούς να ηγηθούν της αλλαγής και αναμόρφωσης της Χιλιανής κοινωνίας, η οποία είχε κατακτηθεί από ένα φασιστικό πραξικόπημα που αγήφησε τη βουλή του Χιλιανού λαού.

10) Αποτίμηση ενσωμάτωσης Χιλιανών στην Ανατολικογερμανική κοινωνία

Η ΛΔΓ έχει εμπλακεί σε μεγάλο βαθμό στη Χιλή, ειδικά κατά τη διάρκεια της κυβέρνησης του Αλιέντε, και είχε καταγράψει πολλές πληροφορίες για την πολιτική κατάσταση πριν και μετά το πραξικόπημα, έτσι ώστε οι πολίτες της ΛΔΓ να ήταν καλά ενημερωμένοι για τους Χιλιανούς και αυτό που πέρασαν. Αυτό πιθανώς επηρέασε θετικά τη στάση πολλών πολιτών της ΛΔΓ απέναντι στους Χιλιανούς. Στην πραγματικότητα, η αξιολόγηση των

³²¹ Τα συγκεκριμένα επαγγέλματα ήταν ιδιαίτερα προσφιλή στις Ελληνίδες πολιτικές προσφυγές στη ΛΔΓ.

φακέλων της Στάζι έδειξε ότι η απόφαση της κυβέρνησης της ΛΔΓ να δεχτεί Χιλιανούς πρόσφυγες τύγγανε ευρείας αποδοχής από τον πληθυσμό. Η υπόθεση ότι θεωρήθηκαν ως "κρατικά προστατευόμενα ευνοούμενοι" είναι λανθασμένη. Παρά την εξιδανικευμένη και στερεοτυπική απεικόνιση των Χιλιανών στον Τύπο της ΛΔΓ, ο άνθρωπος πίσω από τον πρόσφυγα αναγνωρίστηκε και αντιμετωπίστηκε με συμπάθεια.

Από την πλευρά του κράτους, η θερμή υποδοχή υπογραμμίστηκε με αρκετά εντυπωσιακές χειρονομίες καλωσορίσματος, οι οποίες αποσκοπούσαν στη βελτίωση της εικόνας της χώρας, οι οποίες παράλληλα έστελναν ένα ηχηρό μήνυμα στον πληθυσμό, ότι δηλαδή οι Χιλιανοί είναι ευπρόσδεκτοι στη ΛΔΓ. Αυτή η μάλλον συμβολική πράξη συνοδεύτηκε από τη δημιουργία μιας κατάλληλης υποδομής περίθαλψης, η οποία ήταν απαραίτητη, διότι η ΛΔΓ, παρότι είχε αντιμετωπίσει καλά την πρόκληση των "εκτοπισμένων", διέθετε ελάχιστες νομικές διατάξεις και κανονισμούς σχετικά με την είσοδο, τη μετανάστευση και τις πολιτικές ένταξης. Αυτή η νέα διαχείριση της φροντίδας προέβλεπε πολλά από αυτά που αποτελούν σήμερα κοινό αίτημα για την υποδοχή των μεταναστών: δικαίωμα στην εργασία, καμία υποταγή όσον αφορά τους μισθούς και τη στέγαση, εντατικά μαθήματα γλώσσας, καλή ιατρική και ψυχολογική περίθαλψη και δημιουργία επιδομάτων που θα τους βοηθούσαν να βρουν το δρόμο τους στην καθημερινή ζωή.

Ωστόσο, η επιτυχία αυτών των μέτρων ενσωμάτωσης δεν μπορεί να κριθεί οριστικά, όχι μόνο λόγω της αρχικά χαμηλής προθυμίας των Χιλιανών να ενσωματωθούν, αλλά και λόγω του σύντομου χρονικού διαστήματος που οι Χιλιανοί βρίσκονταν στη ΛΔΓ για μια διαδικασία ενσωμάτωσης - ανεξάρτητα από το ερώτημα τι πρέπει να θεωρείται επιτυχής ενσωμάτωση σε μια χώρα τόσο σαφώς διαιρεμένη μεταξύ κυβερνώντων και κυβερνώμενων: η υιοθέτηση της κοσμοθεωρίας του SED ή η προσαρμογή σε μια πραγματικότητα ζωής που χαρακτηριζόταν από μια συνεχή εναλλαγή μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού ρόλου. Επιπλέον, πρέπει να τονιστεί ότι αυτά τα μέτρα ενσωμάτωσης πραγματοποιούνταν πάντα με απώτερους σκοπούς: για παράδειγμα, η καλή γνώση της γλώσσας ήταν απαραίτητη για την πολιτική εκπαίδευση. Από την άλλη πλευρά, η μείωση των γλωσσικών δυσκολιών εξάλειψε επίσης μια πηγή παρεξηγήσεων. Το κατά πόσον οι συγκρούσεις που αναπόφευκτα προέκυπταν, μπορούσαν να αντιμετωπιστούν κατά τη διαδικασία αυτή δεν μπορούσε να διευκρινιστεί πλήρως στο πλαίσιο αυτής της εργασίας, δεδομένου της έλλειψης αναφορών και προσωπικών μαρτυριών τόσο Χιλιανών, όσο και φροντιστών και απλών κατοίκων της ΛΔΓ. Οι φροντιστές σε συνδυασμό με άλλους ενοίκους των πολυκατοικιών αποτελούσαν την ομάδα των «δυνητικών» διαμεσολαβητών, οι οποίοι φρόντιζαν για την αποφυγή παρεξηγήσεων. Βέβαια, κάποιος θα μπορούσε να ισχυριστεί, πως αυτή η «δικτύωση» ενδεχομένως ανέπτυξε και ένα νέο δίκτυο ελέγχου της ζωής των πολιτικών προσφύγων.

Οι τελευταίοι είτε αποτέλεσαν αντικείμενο εσωτερικής νομιμοποίησης ή απλώς αντικείμενο αλληλεγγύης βρήκαν στο «πρόσωπο» της ΛΔΓ ένα νέο καταφύγιο. Πράγματι, το πρόγραμμα αλληλεγγύης της ΛΔΓ απέναντι στους Χιλιανούς θα κρινόταν αδιαμφισβήτητα με θετικό πρόσημο. Σίγουρα η επίλυση του στεγαστικού και γλωσσικού προβλήματος αποτελούν ακανθώδη ζητήματα. Σίγουρα, η άμεση επίλυση του στεγαστικού

προβλήματος μέσω της παροχής των ήδη υποσχόμενων σε Γερμανούς νεόδημιτων κατοικιών θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μία «βιαστική» απόφαση, η οποία απέρρεε από την αναγκαιότητα παροχής στέγης στους πρόσφυγες. Σίγουρα, η δυσaráσκεια που εκφράστηκε από τους Γερμανούς, επηρέασε αρνητικά την αποδοχή και ενσωμάτωση των Χιλιανών. Ωστόσο, αυτή η δυσaráσκεια δεν αποτελεί ένδειξη ξενοφοβίας. Βέβαια, ο θυμός και η αρχική αποδοχή των Χιλιανών θα είχε διευκολυνθεί περισσότερο σε περίπτωση που πολίτες της ΛΔΓ και όχι αλλοδαποί αποκτούσαν τις νεόδημιτες κατοικίες. Επίσης, η επιλογή της παροχής κατοικίας στις πόλεις της χώρας και σε πολυκατοικίες με Γερμανούς ενοίκους δείχνει την προθυμία του SED να μην απομονώσει τους Χιλιανούς και αντιθέτως ενθάρρυνε και την πολιτική τους αυτό-οργάνωση (CHAF). Παράλληλα, το SED στην προσπάθεια ενσωμάτωσης των Χιλιανών πρόκρινε και μάλιστα πίεσε τους Χιλιανούς να μάθουν γρήγορα και σε άρτιο βαθμό τη Γερμανική γλώσσα, παρόλο που θα μπορούσαν στο πλαίσιο της προλεταριοποίησης τους να αναλάβουν καθήκοντα στα εργοστάσια, όπου η επαρκής γνώση της γερμανικής γλώσσας δεν κρινόταν αναγκαία.

Εν ολίγοις παρά τα μέτρα ένταξης των Χιλιανών, ένα πράγμα παρέμενε πάντα σαφές, ότι στο εγγύς ή στο απώτερο μέλλον, οι Χιλιανοί θα έπρεπε να επιστρέψουν στην πατρίδα τους. Ως εκ τούτου, θα πρέπει επίσης να διατηρήσουν τη συνείδησή τους ως Χιλιανοί - εθνική ταυτότητα - και επαναστάτες - πολιτική ταυτότητα. Αυτή η αντίληψη των Χιλιανών ως προσωρινών επισκεπτών σηματοδοτεί μια διαφορά. Αν κάποιος αντιλαμβάνεται την ξενικότητα, όχι ως κοινωνικό γεγονός, αλλά ως μια απόδοση που λείπει περισσότερο για τον περιγράφοντα παρά για τον περιγραφόμενο, δηλαδή περισσότερο για τη ΛΔΓ παρά για τους Χιλιανούς, τότε η στερεοτυπική απεικόνιση των Χιλιανών ως επαναστατών στους οποίους επιδεικνύεται φιλοξενία και αλληλεγγύη παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Το "επαναστατικό" αναφέρεται φαινομενικά στα μελλοντικά καθήκοντα στη Χιλή. Η φιλοξενία αναφέρεται στη φιλική υποδοχή, αλλά ταυτόχρονα και στο γεγονός ότι οι Χιλιανοί δεν ανήκουν πραγματικά εκεί. Και τέλος, η αλληλεγγύη καθιστά τους Χιλιανούς αποδέκτες και τη ΛΔΓ δωρητή. Το γεγονός ότι αυτές οι αποδόσεις παρέμειναν οι ίδιες με την πάροδο των ετών και ότι η διάκριση μεταξύ ξένων και «των δικών μας/Γερμανών» διατηρήθηκε, αποτελεί ένδειξη άρνησης μάθησης. Ο ξένος δεν γίνεται πιο οικείος με το χρόνο, αλλά ένα στερεότυπο.

11) Συγκριτική μελέτη Ελλήνων και Χιλιανών πολιτικών προσφύγων

Κατόπιν της άνωθι διερεύνησης της παραμονής των Ελλήνων και Χιλιανών πολιτικών προσφύγων στη ΛΔΓ θα κρινόταν σκόπιμη για την εξαγωγή ορισμένων συμπερασμάτων η σύγκριση και ανάδειξη των επιμέρους ομοιοτήτων και διαφορών των 2 εθνικών ομάδων. Βέβαια, θα πρέπει να καταστεί σαφές στον αναγνώστη, πως οι 2 προσφυγικές ροές διαφέρουν και χρονικά. Οι μεν Έλληνες κατέφτασαν σε μία ΛΔΓ, η οποία προσπαθούσε να ανοικοδομήσει ολόκληρες πόλεις, οικονομίες και φυσικά να δημιουργήσει τον δικό της εθνικό μύθο, που θα δικαιολογούσε την ύπαρξη του 2^{ου} κράτους των Γερμανών. Επιπλέον,

είναι γεγονός, πως παγκοσμίως η δεκαετία του '40 αποτελούσε μία δεκαετία τομή, καθώς έπειτα από τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο, οι άνθρωποι άρχισαν να αστικοποιούνται μαζικά, υιοθετώντας παράλληλα και έναν διαφορετικό τρόπο ζωής, ενώ παράλληλα διευκολύνθηκε η πρόσβαση στην εκπαίδευση και μειώθηκε δραματικά ο αναλφαριθμητισμός που στο παρελθόν αποτελούσε περισσότερο τον κανόνα παρά την εξαίρεση στην κοινωνία. Μόνο η χρονική διαφορά (δεκαετία '40 ≠ δεκαετία '70) διαφοροποιεί σε μεγάλο βαθμό τις 2 ομάδες. Ωστόσο, προτού επισημανθούν οι διαφορές, ας «φωτιστούν» οι ομοιότητες.

Πρώτον και οι 2 χώρες(Ελλάδα-Χιλή) θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως δύο περιοχές με έντονο το στοιχείο του Αμερικάνικου και Γερμανικού ιμπεριαλισμού, ο οποίος στην ελληνική περίπτωση διαδέχθηκε τον αγγλικό κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου. Πράγματι, μεταπολεμικά και ιδίως με την προσχώρηση της Ελλάδας στο NATO και την εγκατάσταση στρατιωτικών βάσεων, σημειώθηκε σημαντική αναβάθμιση της πρεσβείας των ΗΠΑ στην Ελλάδα, η οποία σε μεγάλο βαθμό επηρέαζε τόσο την πολιτική σκηνή, όσο και τον προσανατολισμό της εξωτερικής πολιτικής της χώρας. Η τελευταία για τους Αμερικάνους έπρεπε πάση θυσία να απομακρυνθεί από τη σοβιετική επιρροή, καθώς μία σοβιετόφιλη πολιτική της Ελλάδας ενδεχομένως να αποσταθεροποιούσε τις ισορροπίες στα Βαλκάνια, τα οποία κυριαρχούσαν κομμουνιστικά (π.χ. Βουλγαρία και Αλβανία) και σοσιαλιστικά καθεστώτα (Γιουγκοσλαβία). Από την άλλη μεριά, η Χιλή ως μέλος της Λατινικής Αμερικής αποτελεί μία χώρα που «ζει» στη σκιά των ΗΠΑ, οι οποίες διαφεντεύουν οικονομικά τις χώρες αυτές. Μάλιστα στη Χιλιανή περίπτωση, στα ορυχεία χαλκού και σε διάφορους άλλους στρατηγικούς τομείς για την οικονομία κυριαρχούσαν οι Αμερικανικές εταιρείες. Ουσιαστικά, η Χιλή μέσω των εθνικοποιήσεων προσπαθούσε να αποδεσμευτεί από την οικονομική υποτέλεια απέναντι στις ΗΠΑ, οι οποίες όριζαν την γραμμή της εξωτερικής πολιτικής της χώρας, περιορίζοντας την επιρροή και συνδιαλλαγές με τα σοσιαλιστικά κράτη, ιδίως μετά την επικράτηση της Κουβανικής επανάστασης. Πέρα από τον Αμερικανικό ιμπεριαλισμό παρατηρείται και έντονη η παρουσία της ΟΔΓ, η οποία μέσω της τεχνολογικής υπεροχής και των επενδύσεων σε στρατηγικούς κλάδους είχε επιτύχει την οικονομική διείσδυση και στις 2 χώρες, η οποία οικονομική διείσδυση συνοδευόταν με μία αυξημένη πολιτική επιρροή. Ας μην αγνοούνται και οι προσπάθειες εποίκισμού διαφόρων περιοχών στη νότια Χιλή από Γερμανούς από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα και έπειτα, δημιουργώντας και συσφίγγοντας τις σχέσεις των 2 χωρών. Επιπλέον, η ΟΔΓ μετά τις ΗΠΑ αποτελούσε τον 2ο μεγαλύτερο οικονομικό εταίρο της Χιλής, καθώς απορροφούσε μεγάλο ποσοστό των εξαγωγών της Χιλής. Το ίδιο σκηνικό παρουσιάζεται και με την Ελλάδα. Πράγματι, η ΟΔΓ απορροφούσε μεγάλο μέρος των εξαγωγών γεωργικών προϊόντων της χώρας, ενώ παράλληλα η ΟΔΓ επένδυε και παρείχε γενναιόδωρες πιστώσεις σε μία Ελλάδα, η οποία έχρηζε επενδύσεων και οικονομικών διευκολύνσεων.

Λαμβάνοντας τα άνωθι υπόψιν, γίνεται εύκολα αντιληπτή η δύσκολη θέση της ΛΔΓ, η οποία έπρεπε να κάνει αρκετές μανούβρες, για να προσεγγίσει και τις 2 χώρες. Η ευρεία πολιτική δράση της ΛΔΓ που περιλάμβανε αρκετά στοιχεία οικονομικής και πολιτιστικής διπλωματίας στέφθηκε με επιτυχία, καθώς μέσω αυτών των δράσεων σημειώθηκε η γνωριμία των 2 λαών και η παρουσίαση της ΛΔΓ ως μίας αλληλέγγυας χώρας, η οποία

μέσω δωρεών σε σεισμόπληκτες περιοχές και προαγωγής τόσο του Ανατολικογερμανικού πολιτισμού όσο και των άλλων 2 χωρών. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναγνωριστεί η σημασία ανάδειξης των επιτευγμάτων της ΛΔΓ σε όλους τους τομείς και του ενδιαφέροντος της ΛΔΓ απέναντι στην Ελλάδα και στη Χιλή. Τούτη η επαφή μεταξύ των 2 λαών και κρατών κρινόταν άκρως αποφευκτέα για την ΟΔΓ, η οποία ήθελε να διατηρήσει την πολιτική, πολιτιστική και οικονομική επιρροή και προβολή της ως το μοναδικό κράτος των Γερμανών στις 2 χώρες. Ωστόσο, η οικονομική δυσπραγία των 2 χωρών και οι ελιγμοί τους για την αύξηση του ΑΕΠ και των εμπορικών επαφών/ συναλλαγών τους τις οδήγησαν σε κάποιο βαθμό να γίνουν πιο δεκτικές απέναντι στις προτάσεις των σοσιαλιστικών χωρών και ιδίως της ΛΔΓ, οι οποίες προτάσεις κρίνονταν αρκετά ωφέλιμες οικονομικά, παρόλο που και στις 2 χώρες το Ανατολικογερμανικό μάρκο δεν μπορούσε να αντικαταστήσει το Δυτικό και λειτουργούσε περισσότερο ως ένα συμπλήρωμα και η ΛΔΓ ως μία νέα προσοδοφόρα αγορά. Ας μην αγνοείται ο χαρακτηρισμός της Ελλάδος ως τον αδύναμο κρίκο του ΝΑΤΟ, γεγονός που την καθιστούσε ως μία χώρα-προτεραιότητα για τα σοσιαλιστικά κράτη, καθώς η αναπτυσσόμενη και ελλιπής από οικονομικούς πόρους οικονομία της θα μπορούσε να αποτελέσει μία αγορά, στην οποία τα φθηνότερα-συγκριτικά με τα Δυτικά προϊόντα- θα μπορούσαν να πουληθούν, γεγονός που θα οδηγούσε στην οικονομική μεγέθυνση των κρατικών επιχειρήσεων της ΛΔΓ.

Ένα άλλο κοινό στοιχείο μεταξύ των 2 περιπτώσεων είναι τα εχθρικά προσκείμενα καθεστώτα/ κυβερνήσεις απέναντι στα εργατικά κόμματα (ΚΚΕ/ κόμματα Λαϊκής Ενότητας). Μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα του Πινοσέτ το '73 και την νίκη του Εθνικού στρατού στον Ελληνικό Εμφύλιο το '49 κυριάρχησαν δυνάμεις εχθρικά διακείμενες στην αριστερή ιδεολογία και μάλιστα επιχειρήθηκε και επιτεύχθηκε σε έναν μεγάλο βαθμό τόσο μία εκκαθάριση των δημόσιων υπηρεσιών από αντιφρονούντες, όσο και η διάλυση των κομματικών υποδομών και δικτύων διάδοσης πληροφοριών και άσκησης προπαγάνδας. Ουσιαστικά, τα καθεστώτα που επιβλήθηκαν στην Ελλάδα μετά το '49 και τη Χιλή μετά το '73 δεν άφησαν κανένα χώρο στους αντιφρονούντες και μάλιστα επιχειρήθηκαν αρκετές προσπάθειες αναμόρφωσης των πολιτών και περιορισμού της συμμετοχής στον δημόσιο λόγο. Πράγματι, και στις 2 περιπτώσεις μέχρι την αποκατάσταση της δημοκρατίας, η αριστερή ιδεολογία και η απαγόρευση εισόδου στη χώρα των ατόμων που πίστευαν σε αυτές τις ιδεολογίες οδήγησε στην ανάδειξη μίας επιθυμητής ιδεολογίας που έπρεπε να ασπαστεί ο λαός της χώρας. Επιπλέον, και στις 2 χώρες παρατηρείται το φαινόμενο δημιουργίας κάποιων μετώπων των πρότερα παράνομων ή των ιδεολογικά υπόπτων κομμάτων, στη μεν Χιλή συγκροτείται επίσημα η Συμμαχία των Κομμάτων που ανήκαν στην Λαϊκή Ενότητα, ενώ στην Ελλάδα συγκροτείται ένα Αντιδεξιό μέτωπο μεταξύ ΚΚΕ, ΠΑΣΟΚ, όπου υπήρχε συνεργασία και αλληλοϋποστήριξη μεταξύ των 2 κομμάτων ενάντια στη Δεξιά. Βέβαια στην πρώτη περίπτωση παρατηρείται η επικράτηση του αριστερόστροφου μετώπου στις πρώτες εκλογές μετά τη στρατιωτική Χούντα, ενώ στην Ελλάδα στην 3^η εκλογική αναμέτρηση, γεγονός που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και από την πολιτική σκηνή και δημοκρατική ωριμότητα των 2 χωρών.

Η μεν Χιλή ήταν μία χώρα, στην οποία προϋπήρχαν δημοκρατικοί θεσμοί και δημοκρατία ήδη από το 1831. Εξοπλίζοντας τον λαό της με μία πολιτική ωριμότητα, που άφηνε χώρο στη διαφορετική ιδεολογία και στη διάδοση ακόμα και αριστερόστροφων ιδεών. Δεν είναι καθόλου αμελητέο το γεγονός, πως υπήρχε ξεκάθαρος διαχωρισμός μεταξύ Αριστεράς (Σοσιαλιστές, Κομμουνιστές κ.λ.π), Κέντρο (Ριζοσπαστικό και Χριστιανοδημοκρατικό κόμμα) και Δεξιά (Συντηρητικό κόμμα και κόμμα Φιλελευθέρων), ενώ μάλιστα παρατηρούνταν και η κατανομή της εξουσίας σε όλα τα φάσματα της πολιτικής σκηνής, όπου ακόμη και στελέχη του ΚΚΧ είχαν διατελέσει κατά μέσο όρο σχεδόν 9 χρόνια σε πολιτικά αξιώματα, ενώ στην Ελλάδα το ΚΚΕ βρισκόταν σχετικά περιθωριοποιημένο από εκλογικές και πολιτικές συμμαχία και κυρίως αντιμέτωπο με τα κατασταλτικά μέτρα των διαφόρων στρατιωτικών κινήματων, με το ιδιώνυμο, τον α.ν. 509/1947 και άλλους νόμους που δεν του επέτρεπαν την ενεργή συμμετοχή στα πολιτικά δρώμενα της χώρας, αλλά του απέδιδαν περισσότερο τον ρόλο ενός παρατηρητή-σχολιαστή που χαρακτηριζόταν σε μεγάλο βαθμό ως εχθρικός προς το έθνος των Ελλήνων μετά τις εξαγγελίες περί του Μακεδονικού ζητήματος. Εν κατακλείδι, η απαγόρευση των αριστερόστροφων κομμάτων στις ιδιαίτερες πατρίδες τους, τα εξανάγκασαν σε μία αναγκαστική υπερορία και ανασυγκρότηση εκτός συνόρων και ιδιαίτερα στις σοσιαλιστικές χώρες, με εξαίρεση το ΜΠΡ, το οποίο είχε δύο έδρες: μία στην Αβάνα και μία στο Παρίσι³²².

Επιπρόσθετα, άλλη μια ομοιότητα των 2 ομάδων αποτελεί η προσωρινότητα της παραμονής τους στη ΛΔΓ και η προθυμία/προσπάθεια της ΛΔΓ να βοηθήσει/προωθήσει τον επαναπατρισμό των προσωρινά διαμένοντας στις ιδιαίτερες πατρίδες τους. Ο προσωρινός χαρακτήρας της διαμονής καθόριζε πλήρως τη ζωή των πολιτικών προσφύγων στη ΛΔΓ, καθώς η προσωρινότητα εμπόδιζε την πλήρη ενσωμάτωση και παράλληλα δημιουργούσε και μία μερική απροθυμία στους πολιτικούς πρόσφυγες για ένταξη, καθώς ζούσαν με «έτοιμες τις αποσκευές» τους για να επιστρέψουν. Ωστόσο, η επιστροφή αναβαλλόταν χρόνο με τον χρόνο και ουσιαστικά επιλύθηκε πλήρως στην ελληνική περίπτωση με την αποκατάσταση της δημοκρατίας και την απόφαση του ΠΑΣΟΚ για την επιστροφή όλων των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων³²³, ενώ για τους Χιλιανούς ο επαναπατρισμός συνέπιπτε με την φιλελευθεροποίηση του καθεστώτος και φυσικά με την αποκατάσταση της δημοκρατίας. Βέβαια, αυτό δεν απέκλειε το ενδεχόμενο παραμονής μερικών ανθρώπων στη ΛΔΓ, οι οποίοι είτε είχαν γεννηθεί είτε είχαν έρθει σε μικρή ηλικία στη χώρα, οπότε ουσιαστικά οι δεσμοί με την πατρίδα τους ήταν τεχνητοί και αποτελούσαν προϊόν αφηγήσεων με σκοπό τη διάπλαση μίας εθνικής ταυτότητας, η οποία θα διαφοροποιούσε την εκάστοτε ομάδα με τον γηγενή πληθυσμό. Οι φιλοξενούμενοι του καθεστώτος έπρεπε να ζουν πολλές φορές εντός ολοπαγών ιδρυμάτων, τα οποία ιδρύματα είχαν τους δικούς τους κανόνες, κώδικες επικοινωνίας και λειτουργούσε αυτόνομα και παράλληλα από την υπόλοιπη χώρα. Αυτός ο ελεύθερος χώρος εντός μίας αρκετά ελεγχόμενης από το SED σοσιαλιστικής χώρας αρκετές φορές δεν χαρακτηριζόταν από

³²² Wright & Zuniga, "Chilean Political Exile." *Latin American Perspectives*, vol. 34, no. 4, 2007. σσ.39.

³²³ Σύμφωνα με αυτόν τον νόμο εξαιρέθηκαν οι σλαβόφωνοι πληθυσμοί της Βορείου Ελλάδος, οι οποίοι αν και ήταν κάτοικοι της Ελλάδος θεωρούνταν Σλάβοι, οπότε οι νόμοι περί παλιννόστησής δεν τους περιλάμβαναν.

την ελευθερία των μελών του, καθώς οι πολιτικοί πρόσφυγες είχαν βρει προσωρινό καταφύγιο σε μία ξένη χώρα και έπρεπε να προετοιμαστούν για την επιστροφή και οικοδόμηση του σοσιαλισμού στην πατρίδα τους, οπότε οι επιλογές σπουδών, εργασίας ακόμα και προσωπικής ζωής έπρεπε να ανταποκρίνονται στις επιθυμίες των Χιλιανών κομμάτων και του SED στο πλαίσιο του «homo socialisticus», ενός υπερανθρώπου που θα θυσίαζε τα θέλω του στον βωμό της επανάστασης. Φυσικά, ο έλεγχος δεν πέτυχε απολύτως τον σκοπό του, αλλά κατάφερε να ορίσει σε μεγάλο βαθμό τις ζωές των 2 ομάδων.

Τούτος ο έλεγχος βέβαια δεν εφαρμοζόταν μόνο στον εκάστοτε πολιτικό πρόσφυγα-άτομο-, αλλά και στα κόμματα και οργανώσεις τους-σύνολο-. Το γεγονός, ότι οι εκάστοτε οργανώσεις βρήκαν καταφύγιο στη ΛΔΓ δεν σήμαινε, πως ήταν ελεύθερες. Η πολιτική τους έπρεπε να συμμορφώνεται με την αντίστοιχη του SED και να προτάσσει το εθνικό συμφέρον της ΛΔΓ. Η μεταφορά των εδρών και κεντρικών τυπογράφων/τυποεκδοτικών του ΚΚΕ (1968), Λαϊκής Ενότητας και ΣΚΧ (1974) στο Ανατολικό Βερολίνο σηματοδοτούσε και την ανάμειξη του SED στα εσωτερικά πολιτικά ζητήματα των κομμάτων. Φυσικά, στην αρχή υπήρχε μία δυσφορία και τάσεις αποκλεισμού του SED από τα πρώτα συνέδρια των 3 κομμάτων στη ΛΔΓ, αλλά με τον καιρό και μέσω του πολυτιμότερου μέσου, του χρήματος, το SED κατάφερνε να διεισδύει και επηρεάζει τα κόμματα. Δεν έλειψαν περιστατικά πιέσεων και εκβιασμών μέσω των χρημάτων-δωρεών του SED στα κόμματα, τα οποία πάντοτε ήταν υπόλογα για την οικονομική τους κατάσταση και δεν μπορούσαν να ξοδεύουν χρήματα χωρίς την έγκριση του SED. Βέβαια τούτη η οικονομική εξάρτηση και η συμμόρφωση με τις πολιτικές του SED επηρέαζε αρνητικά και το δεσμά με τα μέλη τους, τα οποία ήταν καχύποπτα. Αυτό συνέβαινε διαφορετικά στην περίπτωση των Χιλιανών με την αυτοτελή ύπαρξη των κομματικών του οργανώσεων, καθώς το ΚΚΕ δεν είχε κομματική οργάνωση στη ΛΔΓ, οπότε όλη του η διοίκηση είχε ανατεθεί σε μεγάλο βαθμό στο SED και σε μία ανεπίσημη οργάνωση του ΚΚΕ. Φυσικά, ο άμεσος αντίκτυπος οδηγούσε στην ολοένα αυξανόμενη δυσaráσκεια, αποστασιοποίηση και αποπολιτικοποίηση/αποκομματικοποίηση των πολιτικών προσφύγων, προκαλώντας δυσaráσκεια και στο SED. Η αναφορά στην αποπολιτικοποίηση και των 2 ομάδων αναφέρεται συχνά στα αρχεία και προκαλούσε έριδες στις σχέσεις των Ελληνικών και Χιλιανών κομμάτων με το Ανατολικογερμανικό SED, καθώς αντίθετα με την ΟΔΓ η πολιτική διάσταση της προσφυγιάς και η απρόσκοπτη πολιτική δραστηριότητα των προσφύγων ήταν κάτι παραπάνω από σημαντικές για το SED, του οποίου οι προσπάθειες υπερπολιτικοποίησης όλων αντί να πολιτικοποιεί και να καλλιεργεί το σοσιαλιστικό ιδεώδες, οδηγούσε περισσότερο σε μία αδιαφορία ή προσπάθεια αξιοποίησης της κομμουνιστικής ιδεολογίας ως ένα μέσο κοινωνικής αναρρίχησης και τίποτε περισσότερο.

Παράλληλα με την πολιτική διαπαιδαγώγηση, πραγματοποιούνταν και μία στρατιωτική διαπαιδαγώγηση αρκετών ατόμων, η οποία ερχόταν σε αντιπαράβολή και δρούσε παράλληλα με την επιθυμία των υπεύθυνων για την κάθε ομάδα για την κατάρτιση των προσφύγων και τη δημιουργία των επόμενων γενιών μηχανικών, γιατρών και εκπαιδευτικών, οι οποίοι θα εγγυούνται το μέλλον της πατρίδας της κάθε ομάδας. Στους μεν Έλληνες παρατηρείται ακόμη και το φαινόμενο τα παιδιά να φοράνε την στολή του

ΔΣΕ και κάποια στελέχη λάμβαναν στρατιωτικής εκπαίδευσης για τυχόν ανάγκες στη δημιουργία εσωτερικής αντίστασης , ενώ αρκετά στελέχη των Χιλιανών κομμάτων καταρτίζονταν στρατιωτικά και στέλνονταν στη Χιλή για τη διενέργεια πράξεων αντίστασης για την αποσταθεροποίηση του καθεστώτος. Ενώ, το SED κατέβαλλε μεγάλα ποσά και προσπάθειες για την εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων, καθώς οι μελλοντικές ανάγκες και της Ελλάδος και της Χιλής δεν θα μπορούν να καλυφθούν δίχως το κατάλληλα καταρτισμένο προσωπικό, που θα είναι σε θέση να αναπτύξει τη βιομηχανία και να εκπαιδεύσει την κοινωνία της εκάστοτε χώρας.

Επιπρόσθετα, μία σημαντική ομοιότητα των 2 ομάδων, που σχετιζόταν με την εκπαίδευση ήταν ο φόβος των γονέων για έναν ενδεχόμενο εκγερμανισμό των ανήλικων προσφυγόπουλων. Ο φόβος της πολιτιστικής αφομοίωσης των προσφύγων από το κυρίαρχο γερμανικό στοιχείο ήταν κάθε άλλο παρά μη δικαιολογημένη, καθώς μετά την άφιξη τους στη ΛΔΓ, οι αρχές της ΛΔΓ σε συνεργασία με την ΕΒΟΠ και με τα Χιλιανά κόμματα έπρεπε να δημιουργήσουν από τα θεμέλια μίας ελληνόφωνης/ελληνικής και ισπανόφωνης/χιλιανής εκπαίδευσης, η οποία θα λαμβάνει υπόψιν τις ιδιαιτερότητες, λογοτεχνία, ήθη και έθιμα των 2 λαών. Τα παράνομα κόμματα που βρήκαν καταφύγιο στη ΛΔΓ καλούνταν να αναλάβουν ένα μεγάλο έργο εκπαίδευσης των παιδιών, για να αποφευχθούν τυχόν κατηγορίες περί πολιτιστικής αφομοίωσης. Ας μην ξεχνιέται η δριμεία κατηγορία εναντίον του ΚΚΕ περί ενός σχεδίου εκσλαβισμού των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων. Παρόλο που στην Χιλιανή περίπτωση δεν υπήρχαν τέτοιους είδους κατηγορίες, τα Χιλιανά κόμματα καλούνταν να δράσουν προληπτικά για να διατηρήσουν την εθνική ταυτότητα των οπαδών και μελών τους. Πράγματι, αρκετές φορές παρατηρείται και κρίνεται απολύτως φυσιολογική κάποια πολιτιστική αλλοίωση των ομάδων που μετεγκαθίστανται στο εξωτερικό, καθώς αλλάζουν οι προσλαμβάνουσες αντιλήψεις και στερεότυπα, επηρεάζοντας και αλλάζοντας την ομάδα σε βάθος χρόνου. Σε τούτη τη διαδικασία, ο μόνος κύριος δεσμός των προσφύγων με την πατρίδα τους είναι η γλώσσα, καθώς ο άνθρωπος μέσω της γλώσσας κοινωνικοποιείται και συνειδητοποιεί τον υλικό και άυλο κόσμο, καθιστώντας τη γλώσσα και την εκμάθηση της ως απαραίτητο μέσο διατήρησης της εθνικής ταυτότητας. Η εκμάθηση της οποίας στη ΛΔΓ αρχικά γινόταν από γονείς είτε αλληλοδιδασκτικά από τους μεγαλύτερους σε ηλικία πρόσφυγες, οι οποίοι αν και δεν είχαν σπουδάσει παιδαγωγικά, ήταν σε θέση να εκπαιδεύσουν τους άλλους τουλάχιστον εμπειρικά, δημιουργώντας φυσικά κάποια ελλείματα στη γνώση και χρήση της γλώσσας. Ωστόσο, με την πάροδο του χρόνου θεσμοθετήθηκε περισσότερο η εκπαίδευση των πολιτικών προσφύγων, καθώς καταρτίστηκε εκπαιδευτικό προσωπικό για να διδάξει στα σχολεία. Πράγματι η πρόσδεση της εκμάθησης της γλώσσας, γεωγραφίας, λογοτεχνία, εθίμων των 2 χωρών στο εκπαιδευτικό σύστημα της ΛΔΓ αποτελούσε ίσως ένα από τα πιο σημαντικά και δύσκολα έργα της ΛΔΓ, η οποία ποτέ δεν επεδίωξε τον εκγερμανισμό των πολιτικών προσφύγων. Αντιθέτως, η προσέγγιση και διαχείριση των προσφύγων από μεριάς του SED αναδείκνυε διαρκώς τον προσωρινό χαρακτήρα της παραμονής των πολιτικών προσφύγων στη ΛΔΓ, καθώς στην υπερορία θα λάμβανε χώρα μόνο η περίθαλψη και κατάρτιση των πολιτικών προσφύγων, οι οποίοι μετά το πέρας της αποστολής της ΛΔΓ έπρεπε να εφαρμόσουν στην πατρίδα τους αυτά που έμαθαν στη ΛΔΓ και όχι να γίνουν μόνιμοι μετανάστες στην «κλειστή» ΛΔΓ.

Στην προσπάθεια ένταξης τους στην κοινωνία της ΛΔΓ, δόθηκαν από τη μεριά της τελευταίας πολλά υλικά προνόμια, πέρα από το προνόμιο της ελεύθερης μετακίνησης στο Δυτικό Βερολίνο. Χαρακτηριστικά, οι πολιτικοί πρόσφυγες έλαβαν εξ 'αρχής σπίτια σε νεόδμητες κατοικίες, οι οποίες αρχικά ήταν να παραχωρηθούν σε Γερμανούς, πράγμα που φυσικά προκάλεσε κάποιες αντιδράσεις εκ μέρους του γηγενούς πληθυσμού. Πέρα από νεόδμητες κατοικίες, τους δόθηκαν μετά από ένα σημείο θέσεις εργασίας και σπουδών ανάλογα με τις επιθυμίες τους και τέλος διάφορα επιδόματα, τα οποία λειτουργούσαν επικουρικά στον μισθό τους, επιτρέποντας τους να έχουν μία σχετικά πιο άνετη ζωή. Φυσικά υπήρχαν και περιστατικά πολιτικών προσφύγων που αντιμετώπιζαν σχετική φτώχεια, ωστόσο αυτές οι περιπτώσεις ήταν η εξαίρεση στον κανόνα. Βέβαια, η οικονομική στήριξη από το SED δεν ήταν κάτι που έπρεπε να εκλαμβάνεται ως δεδομένο, καθώς πολλές φορές το SED εκβίαζε τους πολιτικούς πρόσφυγες και τις οργανώσεις τους μέσω των χρημάτων, όταν έκρινε την απόκλιση τους από τον ενδεδειγμένο/ ανεκτό τρόπο ζωής και λειτουργίας εντός της ΛΔΓ. Ακόμη και το δικαίωμα παραμονής στη ΛΔΓ ήταν ανακλητό και πράγματι 21 Χίλιανοί απελάθηκαν από τη χώρα. Η ανάκληση της άδειας παραμονής ήταν ίσως και ο μεγαλύτερος φόβος των προσφύγων, καθώς αυτό θα σήμαινε πως είτε θα έπρεπε να ψάξουν νέα χώρα αποδέκτη είτε να επιστρέψουν στη Χιλή, όπου ενδεχομένως να αντιμετώπιζαν κυρώσεις από το καθεστώς του Πινοσέτ και της μετεμφυλιακής Ελλάδος. Όλες οι παροχές και η παροχή άδειας παραμονής από τη ΛΔΓ μπορούσαν να ανακληθούν ανά πάσα στιγμή, παρόλο που όταν γινόταν αυτό, το μέτρο ήταν προσωρινό και είχε ως στόχο την πειθάρχηση των πολιτικών προσφύγων, οι οποίοι έπρεπε να καταρτιστούν και να αποκτήσουν μία αγωνιστική και ώριμη συνείδηση και συμπεριφορά, καθώς κατά τη διάρκεια της προσωρινής παραμονής τους στη ΛΔΓ θα εφοδιαζόταν καταλλήλως για την οικοδόμηση του σοσιαλισμού στην πατρίδα τόσο των Ελλήνων, όσο και των Χιλιανών.

Τέλος, η τελευταία ομοιότητα μεταξύ των 2 ομάδων ήταν η ανάδειξη τους στον δημόσιο χώρο και λόγο της ΛΔΓ. Αμφότεροι οι Έλληνες και Χίλιανοί πολιτικοί πρόσφυγες και η αλληλεγγύη απέναντι τους αναφέρονταν συχνά στον δημόσιο λόγο των επίσημων κομματικών οργάνων της ΛΔΓ, αλλά και των προπαγανδιστικών μέσων. Οι πολιτικοί πρόσφυγες παρουσιάζονταν πάντοτε ως αγωνιστές της Ελευθερίας και Δημοκρατίας, ενώ το «Venceremos» εντάχθηκε στον κομματικό, αλλά και καθημερινό λόγο της ΛΔΓ. Πράγματι, σχεδόν καμία επίσημη εκδήλωση στη ΛΔΓ δεν συνοδευόταν από μία ομιλία/ αναφορά στους πολιτικούς πρόσφυγες. Εκτός αυτού, η ΛΔΓ εξέδιδε διάφορα γραμματόσημα υπέρ της των 2 λαών και πολιτικών προσφύγων. Τα χρήματα από εκείνα τα γραμματόσημα δίνονταν στο ταμείο αλληλεγγύης της κάθε ομάδας και παράλληλα ενίσχυε τη δημοσιοποίηση και αλληλεγγύη του γηγενούς πληθυσμού απέναντι στους πρόσφυγες. Το τραγικό πρόσωπο των πολιτικών προσφύγων αποτελούσε το ζωντανό παράδειγμα της σοσιαλιστικής αλληλεγγύης της ΛΔΓ, η οποία προσπαθούσε να αναδείξει τον ανθρωπιστικό χαρακτήρα της μέσω πράξεων αλληλεγγύης, προκειμένου να αποκτήσει ευρεία υποστήριξη των πολιτών της ΛΔΓ και να γίνει αποδεκτή η εξουσία του κομμουνιστικού καθεστώτος. Παράλληλα, η εικόνα μίας ΛΔΓ αλληλέγγυας προς τον κάθε «κολασμένο» της γης δημιουργούσε ένα κλίμα φιλίας των λαών και αύξησης των αισθημάτων συμπάθειας προς το SED και τη ΛΔΓ. Βέβαια, στο σημείο αυτό αξίζει να

επισημανθεί η μεγαλύτερη απήχηση και δημοσιοποίηση της Χιλιανής προσφυγιάς παρά η ελληνική, η οποία δημοσιοποιούνταν περισσότερο κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου παρά έπειτα λόγω φόβου για την κατακραυγή και συκοφάντηση από τα Δυτικά κράτη, τα οποία χαρακτήριζαν την μεταφορά παιδιών σε σοσιαλιστικές χώρες ως μία πράξη περισσότερο αρπαγής παρά σωτηρίας παιδιών, όπως ακριβώς είχε πλαισιώσει και χαρακτηρίσει τη συγκεκριμένη απόφαση του ΚΚΕ η Ελληνική κυβέρνηση.

Όπως και κάθε νόμισμα, έτσι και στις δύο ομάδες προσφύγων σημειώνονται αρκετές διαφορές, είτε αυτές σχετίζονταν με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε ομάδας είτε με τον τρόπο αντιμετώπισης και διαχείρισης τους από το SED. Πρώτη δομική διαφορά των Ελλήνων με τους Χιλιανούς πολιτικούς πρόσφυγες ήταν το μέσο επιβολής του σοσιαλισμού. Στην ελληνική περίπτωση διεξάγεται ένας ένοπλος αγώνας με την ήττα του ΔΣΕ, ενώ η σοσιαλιστική κυβέρνηση της Χιλής ανετράπη από το στρατιωτικό πραξικόπημα του Πινοσέτ. Τα μεν Ελληνόπουλα ήταν είτε ανήλικοι μαχητές του ΔΣΕ είτε παιδιά μαχητών του ΔΣΕ, ενώ οι Χιλιανοί ήταν οπαδοί, μέλη και στελέχη των Αριστερών κομμάτων είτε απλά οικονομικοί μετανάστες που πήγαν στη ΛΔΓ για να βελτιώσουν τη ζωή τους. Τούτη η διαφορά ήταν αρκετά σημαντική ιδίως στην ανατροφή των παιδιών, αλλά και γενικότερα στους Έλληνες, καθώς ο πόλεμος είχε αφαιρέσει κάθε ψήγμα αισθήματος ασφαλείας και κανονικής ζωής για αρκετό καιρό, ο οποίος ποικίλει από λίγους μήνες έως 3 χρόνια ή ακόμα και 8 χρόνια άμα συμπεριληφθούν τα χρόνια της αντίστασης, των ερίδων των αντιστασιακών οργανώσεων, των Δεκεμβριανών και του καιρού μετά την Λευκή Τρομοκρατία. Η αίσθηση του πολέμου αδιαμφισβήτητα είχε αφήσει το στίγμα της στη ζωή των Ελλήνων, οι οποίοι ένιωθαν μονίμως απειλούμενοι. Το σκηνικό με τα παιδιά να παίρνουν τα μαχαίρια στα χέρια κατά τη διάρκεια της εξέγερσης της 17ης Ιουνίου 1953 και της σοβιετικής επέμβασης στο Ανατολικό Βερολίνο αποτελεί ένα τρανό παράδειγμα της εύθραυστης ψυχικής κατάστασης, της απώλειας κάθε παιδικότητας και μίας στρατιωτικοποίησης των παιδιών, τα οποία αντί να κρυφτούν, αποφάσισαν να οχυρωθούν και να οπλιστούν για να αντιμετωπίσουν τον επικείμενο εχθρό. Τούτη την κατάσταση καλέστηκαν να αντιμετωπίσουν οι αρχές της ΛΔΓ, οι οποίες έπρεπε να καλλιεργηθεί το αίσθημα ασφαλείας, το οποίο προσωρινά είχαν απωλέσει οι Χιλιανοί. Η πλειονότητα των οποίων αρκετές φορές δεν αντιμετώπισαν βασανισμούς, φυλακίσεις από τους πραξικοπηματίες και φυσικά δεν αντιμετώπισαν ποτέ τα δεινά του πολέμου.

Επιπλέον, το γεγονός, ότι πολλά από τα παιδιά που βρήκαν καταφύγιο στη ΛΔΓ ήταν προϊόν του λεγόμενου παιδομαζώματος και της παράνομης για τον ΟΗΕ ένοπλης αναμέτρησης του ΚΚΕ περιόριζε τις εξαγγελίες και την ανοιχτή δράση της ΛΔΓ, στην οποία μεταφέρθηκαν κρυφά τα Ελληνόπουλα για αποφυγή διεθνών αντιδράσεων είτε από τα Δυτικά κράτη ή από ΟΗΕ. Αντιθέτως, η παροχή άδειας παραμονής στους Χιλιανούς ήταν μία δράση, η οποία δεν ξεχώριζε κοινωνικοπολιτικά συστήματα και μάλιστα ασκήθηκαν πιέσεις στα σοσιαλιστικά κράτη να περιθάλψουν και δεχτούν όσους περισσότερους Χιλιανούς γίνεται. Ουσιαστικά, η απομάκρυνση των παιδιών από την πατρίδα τους δεν χαρακτηρίστηκε αρνητικά ως μία εθνοπροδοτική και κατακριτέα, αλλά ως μία πράξη σωτηρίας των νέων και υποχρεωτική για όλα τα ανθρωπιστικά καθεστώτα.

Ο λόγος πίσω από αυτό βρίσκεται στην εκούσια και ακούσια μετακίνηση των ανήλικων προσφύγων και ο χωρισμός τους από τις οικογένειες τους. Στην μεν ελληνική περίπτωση υπάρχουν αμφιβολίες για τον εθελοντικό χαρακτήρα της μετακίνησης από τους γονείς, ενώ στη χιλιανή τα ανήλικα ακολούθησαν τις οικογένειες τους, οι οποίες μάλιστα αναζήτησαν καταφύγιο στην πρεσβεία της ΛΔΓ. Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί, πως ο θεσμός των «μανάδων» ναι μεν λειτουργούσε ως υποκατάστατο της οικογένειας, αλλά δεν δύνατο να αντικαταστήσει την οικογένεια, ιδίως για τα Ελληνόπουλα, των οποίων οι γονείς διέμεναν σε άλλες σοσιαλιστικές χώρες. Η επέκταση της παροχής άδειας παραμονής και στους ενήλικες Χιλιανούς γονείς αποτελεί άλλη μία διαφορά, άμεσα απορρέουσα από την μετακίνηση. Στην Ελληνική περίπτωση, η ΛΔΓ αποτελούσε για τους ενήλικες (πλην μανάδων και ανώτατων στελεχών του ΚΚΕ) έναν προσωρινό σταθμό για ανάρρωση ή για διάφορες εκπαιδεύσεις, αλλά όχι για μόνιμη εγκατάσταση, καθώς το SED προτιμούσε άτομα, τα οποία δεν είχαν μνήμες από την ναζιστική κατοχή³²⁴ και τον πόλεμο με τους Γερμανούς και άτομα νέα γεμάτα με όρεξη για την οικοδόμηση του 2^{ου} κράτους των Γερμανών. Αντιθέτως, η ΛΔΓ παρείχε άδεια παραμονής στους Χιλιανούς ανεξαρτήτως ηλικίας. Βέβαια, σε μεγάλο βαθμό όλες οι χώρες προτιμούσαν να παράσχουν άδεια παραμονής σε νέους και γενικά ανθρώπους σε παραγωγική ηλικία, πράγμα στο οποίο συντέλεσαν και οι πρότερες επαφές ενήλικων Χιλιανών με τη ΛΔΓ, αλλά και η παροχή άδειας παραμονής σε αγωνιστές και μαχητές της δημοκρατίας, οι οποίοι όχι μόνο θα προστατεύονταν στη ΛΔΓ, αλλά θα εξοπλίζονταν για την οικοδόμηση του Χιλιανού σοσιαλισμού. Οι Χιλιανοί σε κάποιο βαθμό είχαν μία εξοικείωση με τη ΛΔΓ και τα επιτεύγματα και θα μπορούσαν να λειτουργούν ως ανεπίσημοι πρεσβευτές της ΛΔΓ και μία «κινούμενη» διαφήμιση της σοσιαλιστικής της αλληλεγγύης.

Και φυσικά μία διαφορά που καθορίζει τη σύγκριση των 2 ομάδων είναι πως προσλαμβάνεται η μετακίνηση και ιδίως τα πολιτικά κριτήρια από τα ισχυρότερα κράτη, ιδίως σε ψυχροπολεμικές περιόδους και ιδίως σε περιόδους οξείας αντιπαράθεσης των 2 συνασπισμών, όπως το '49 ή σε περιόδους ύφεσης των διαμαχών των 2 συνασπισμών όπως το '73. Ο Ελληνικός Εμφύλιος ήταν το πρώτο θερμό επεισόδιο του Ψυχρού Πολέμου με την άμεση συμμετοχή των ΗΠΑ και Μεγάλης Βρετανίας που συνέβη σε μία χώρα, η οποία με εξαίρεση την Τουρκία περικλειόταν από σοσιαλιστικά κράτη, τα οποία ήταν μέλη της Κόμινφορμ (η Γιουγκοσλαβία παρέμεινε ως το καλοκαίρι του 1948 εν μέσω του εμφυλίου), οπότε γίνεται εύκολα αντιληπτή η ανάγκη διατήρησης της Ελλάδας στον «Δυτικό» κόσμο και κατ'επέκταση η συκοφάντηση και αντίθεση σε όποια απόφαση έπαιρνε το ΚΚΕ. Αντίθετα, η Χιλή ήταν σε μία περιοχή, στην οποία η αμερικανική κυριαρχία ήταν αδιαμφισβήτητη και ακλόνητη και μάλιστα με εξαίρεση την αρκετά βορειότερη Κούβα, κανένα σοσιαλιστικό καθεστώς δεν είχε καταφέρει να εδραιωθεί στον «Νέο Κόσμο». Επιπλέον, η Χιλή ήταν μία χώρα στην οποία δεν υπήρχε καμία συντονισμένη και αξιόμαχη ένοπλη ομάδα της Αριστεράς, αντιθέτως στην χιλιανή περίπτωση γίνεται λόγος για δημοκρατικό πέρασμα στον σοσιαλισμό. Τούτες οι δομικές

³²⁴ Αυτός ήταν ο βασικός λόγος της παροχής ασύλου σε ανήλικα, παρόλο που σε μεγάλο βαθμό τα παιδιά προέρχονταν από τις βουλγαροκρατούμενες περιοχές.

διαφορές (έκθεση σε πόλεμο, εκούσια ≠ ακούσια μετανάστευση, κυριαρχία των ΗΠΑ) διαφοροποιούν εξ' αρχής τις 2 περιπτώσεις, ενώ η έκθεση στον πόλεμο διαφοροποιεί και το έργο διαχείρισης των πολεμικών τραυμάτων, καθώς οι αναμνήσεις των Ελλήνων έπρεπε να επουλωθούν, ενώ οι ανήλικοι Χιλιανοί θυμούνται σε μεγάλο βαθμό την αγωνία των γονέων και την προσωρινή διαμονή σε πρεσβείες ή πρόχειρες κατασκηνώσεις πολιτικών προσφύγων.

Μία ακόμη δημογραφική διαφορά μεταξύ των 2 ομάδων ήταν το κοινωνικό και εκπαιδευτικό υπόβαθρο των πολιτικών προσφύγων. Η συγκεκριμένη διαφορά όριζε και διαφοροποιούσε σε μεγάλο βαθμό τις απαιτήσεις των Χιλιανών, οι οποίοι εξ' αρχής δεν ήθελαν να καλύπτουν μόνο τις βασικές τους ανάγκες. Οι μεν Χιλιανοί ήταν άτομα, τα οποία σε μεγάλο βαθμό είχαν τελειώσει το σχολείο και σπουδάσει, ενώ κατάγοντας από αστικές περιοχές και ήταν μέλη της μεσαίας τάξης της χώρας. Από την άλλη, οι Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες ήταν παιδιά αγροτικών οικογενειών της ελληνικής επαρχίας, εκ των οποίων η πλειονότητα ήταν αναλφάβητα παιδιά, τα οποία είχαν και ελάχιστες πιθανότητες να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους στο σχολείο στην Ελλάδα, πόσο μάλλον για σπουδές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ο μεγάλος βαθμός αναλφαβητισμού των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων δυσκόλεψαν ιδιαίτερα το έργο της ΕΒΟΠ, ΚΚΕ και των αρχών της ΛΔΓ, καθώς έπρεπε να καταρτιστούν άμεσα δάσκαλοι και να βρεθούν αναγνωστικά. Η αλληλοδιδασκτική επιλογή κρινόταν αμφιβόλου ποιότητας, καθώς υπήρχαν καίρια γλωσσικά ελλείματα στα Ελληνικά και παράλληλα προχωρούσε και η εκμάθηση της Γερμανικής γλώσσας με σκοπό την ένταξη στο ενιαίο εκπαιδευτικό σύστημα της ΛΔΓ. Τουλάχιστον στην εκμάθηση της Ισπανικής για τους ανήλικες Χιλιανούς μπορούσε να ενεργοποιηθεί και πράγματι ενεργοποιήθηκε για 1.5 έτος η αλληλοδιδασκτική και η εκμάθηση της γλώσσας στο πλαίσιο της οικογένειας παρά τα επιμέρους λάθη και κενά. Επιπλέον, οι Χιλιανοί από την αρχή της διαμονής τους στη ΛΔΓ επιδίωξαν σπουδές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και μάλιστα δεν δίστασαν να ασκήσουν πιέσεις σαν pressure group και μάλιστα αυτά που αξίωσαν, τους παραχωρήθηκαν από το SED, πράγμα ιδιαίτερα ενδιαφέρον, καθώς το τελευταίο σπανίως υποχωρούσε σε πιέσεις ομάδων εντός της ΛΔΓ. Τούτο αυτό οφειλόταν σε σημαντικό βαθμό από την ανάγκη συγκρότησης μίας καλής εικόνας για τη ΛΔΓ, την οποία θα διαφήμιζαν στο εξωτερικό, κίνηση που θα έδινε περισσότερους «πόντους» περαιτέρω αναγνώρισης και εδραίωσης της ΛΔΓ.

Επιπρόσθετα, η μεσοαστική κοινωνική καταγωγή των Χιλιανών σε συνδυασμό με τα ταξίδια στη Δύση έρχονταν σε αντιπαράθεση με τον μικροαστισμό και επαρχιωτισμό³²⁵ των Ελλήνων τους καθιστούσε αρκετά επιρρεπέστερους σε καταναλωτισμό και σε έναν δυτικό τρόπο ζωής, που αντέβαινε στο σοσιαλιστικό πρότυπο και μάλιστα θεωρούταν πως υπονόμει τον σοσιαλιστικό τρόπο ζωής και κοινωνικό πρότυπο, καθώς εκ πραγματιστικής σκοπιάς η αύξηση του καταναλωτισμού εντός της ΛΔΓ θα οδηγούσε στην φανέρωση ορισμένων αδυναμιών της Ανατολικογερμανικής οικονομίας να καλύψει τις

³²⁵ Οι αναφορές των Ανατολικογερμανών περί επαρχιωτισμού και μικροαστισμού των Ελλήνων εντοπίζονται σε ορισμένα αρχειακά υλικά, ιδίως σε αυτά που σχετίζονται με τις επαγγελματικές προτιμήσεις των Ελλήνων.

ατομικές καταναλωτικές ανάγκες του (βλέπε χαρτί τουαλέτας, οδοντόβουρτσες και διάφορα ρούχα) πληθυσμού της χώρας, ενώ παράλληλα εκ ιδεολογικής σκοπιάς θα υπέθαλπε την αυτάρκεια της χώρας και την πλήρη απελευθέρωση του σοσιαλιστικού ανθρώπου από τα αγαθά, τα οποία χαρακτηρίζονταν από ορισμένους κύκλους κομμουνιστών ως ένα παραισθησιογόνο που απέκρυπτε από τους Δυτικούς το πρόσωπο του καπιταλισμού, καθώς τα αγαθά τους ωραιοποιούσαν το σύστημα και έτσι δεν καταλάβαιναν την αναγκαιότητα της επανάστασης. Ο φόβος και ο πόλεμος ενάντια στον υπερκαταναλωτισμό και «γιαπισμό» διαπιστώνεται αρχικά από τις προσπάθειες του ΚΚΕ να ελέγξει το ντύσιμο των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων και μάλιστα διαπιστώνεται και από το άρθρο του Δ. Χατζή στον Λαϊκό Αγώνα, όπου ο γιαπισμός θεωρείται όχι μόνο η γενεσιουργός αιτία της διαφθοράς και του εγκλήματος, αλλά και εχθρός των Λαϊκών Δημοκρατιών και τον γονιών του που πέθαναν, πολεμώντας για την ελευθερία της Ελλάδος³²⁶.

Επιπλέον μία άλλη διαφορά που αρχικά ήταν ομοιότητα, ήταν η δυνατότητα επίσκεψης του Δυτικού Βερολίνου και της Δύσης μέσω του Fremdepass. Τούτο το διαβατήριο επέτρεπε στον κτήτορα του να επισκέπεται όποτε θέλει το Δυτικό Βερολίνο και να μπορεί να ταξιδέψει στα Δυτικά κράτη. Τούτο το προνόμιο το απολάμβαναν και οι Έλληνες έως της διπλωματικής αναγνώρισης των 2 χωρών, το 1973, διότι οι Έλληνες αιτούνταν του επαναπατρισμού τους ή ζήτηγαν άδεια παραμονής στην ΟΔΓ, θέτοντας σε κίνδυνο το καθεστώς της ΛΔΓ, που φοβόταν τη διαρροή εμπιστευτικών πληροφοριών ή συκοφαντιών κατά του καθεστώτος. Αντιθέτως, οι Χίλιανοί που ήρθαν μετά την ανάκληση αυτού του προνομίου που είχε παραχωρηθεί στους Έλληνες, ήταν σε θέση καθ' όλης της διάρκειας της παραμονής τους στην ΛΔΓ να επισκέπτονται το Δυτικό Βερολίνο για ανανέωση διαβατηρίων ή για να επισκεφτούν συγγενείς στο Δυτικό Βερολίνο και γενικά στην ΟΔΓ και στα Δυτικά κράτη. Παράλληλα, στους Έλληνες δεν επετράπη ποτέ να επισκέπτονται τα Δυτικά κράτη παρά μόνο σε ανώτατα στελέχη του ΚΚΕ.

Σε αυτό πιθανώς να συντελούσε το γεγονός, πως η ΛΔΓ ίσως να μην επιθυμούσε ακόμη και τη διατάραξη των σχέσεων της με τη Χούντα μέσω κάποιων επιστροφών Ελλήνων που θα άρχισαν κάποιες πράξεις ενάντια στο καθεστώς ως εσωτερική αντίσταση. Σε τούτη την περίπτωση γίνεται λόγος για μία τρανή απόδειξη της Realpolitik, η οποία υπερίσχυε απέναντι στην υποστήριξη του αδελφού και του φιλοξενούμενου ΚΚΕ. Πάντως η δικαιολογία περί επαναπατρισμών και τάσεων φυγής δεν κρίνονται βάσιμες, δεδομένου του μεγάλου αριθμού αιτήσεων Χιλιανών για έξοδο από τη ΛΔΓ και για μετεγκατάσταση σε Δυτικά κράτη. Κατά πάσα πιθανότητα, ο λόγος πίσω από την ανάκληση του δικαιώματος των Ελλήνων σχετιζόταν περισσότερο με τη διπλωματική σκακιέρα της ΛΔΓ και απλά τα αιτήματα των Ελλήνων για έξοδο από τη ΛΔΓ αποτέλεσαν μία καλή αφορμή για να συνετίσουν την Ελεύθερη Ελλάδα και τους Έλληνες πολιτικούς πρόσφυγες γενικότερα. Ας μην αγνοείται το παρελθόν με την ανάκληση της σύνταξης- αποζημίωσης,

³²⁶ Μ. Μποντίλα, *Πολύχρονος να ζεις Μεγάλε Στάλιν. Η εκπαίδευση των παιδιών των Ελλήνων, πολιτικών προσφύγων στα Ανατολικά Κράτη (1950-1964)*, εκδόσεις: Μεταίχμιο, Αθήνα, 2004, σσ. 110

που λάμβαναν οι Έλληνες ως θύματα του ναζισμού. Οι κινήσεις αυτές θα χαρακτηρίζονταν ως εκβιαστικές και αναδείκνυαν σε μεγάλο βαθμό την ισχύ της ΛΔΓ και την τάση του καθεστώτος να εκβιάζει και να επιβάλλεται απέναντι σε όποιον δεν συμφωνεί ή δεν συμπορεύεται μαζί του.

Τούτη η αποτροπή και έλλειψη κατάρτισης στελεχών του ΚΚΕ για τη διενέργεια πράξεων εσωτερικής αντίστασης απέναντι στη Χούντα των 7 Συνταγματαρχών αποτελεί άλλη μία διαφορά των χειρισμών της ΛΔΓ απέναντι στις 2 ομάδες, καθώς στην περίπτωση της Χιλής, η ΛΔΓ λειτουργούσε ως κέντρο κατάστροφης σχεδίων και θεωρητικής προετοιμασίας Χιλιανών κατασκόπων, οι οποίοι θα επιδίδονταν σε ενέργειες που θα υπονόμευαν και αποσταθεροποιούσαν την εξουσία του Πινοσέτ. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι λόγοι ήταν καθαρά πολιτικοί και σίγουρα σε κάποιο βαθμό είχαν υπαγορευτεί από την ΕΣΣΔ, η οποία έβλεπε το μέλλον των σοσιαλιστικών κινημάτων στις αναπτυσσόμενες χώρες και πρώην αποικίες, ενώ η Ευρώπη είχε εισέλθει σε μία περίοδο ειρηνικής συνύπαρξης των 2 κοινωνικοπολιτικών συστημάτων. Βέβαια, στο σημείο αυτό αξίζει να τονιστεί, πως το ΚΚΕ στην παρανομία είχε ένα υποτυπώδες παράνομο δίκτυο εντός Ελλάδος, ήδη από το 1968 και την ίδρυση της παράνομης ΚΝΕ, ενώ στη Χιλή τόσο το ΚΚΧ, όσο και το ΣΚΧ είχαν χάσει σε αρκετό βαθμό την επαφή τους με τον λαό, καθώς το δίκτυο τους είχε φανερωθεί και καταστραφεί από το νέο καθεστώς. Ωστόσο, η κατάσταση αυτή δεν δικαιολογεί πλήρως το «γιατί» η ΛΔΓ δεν αποτέλεσε κέντρο των θεωρητικών σχεδιασμών και δεν ενορχήστρωσε πράξεις εσωτερικής αντίστασης για την περαιτέρω αποσταθεροποίηση του χουντικού καθεστώτος στην Αθήνα.

Πέρα από αυτά, η φιλοξενία των Ελλήνων και Χιλιανών πολιτικών προσφύγων διέφερε σημαντικά αναφορικά με τον πολιτικό προσανατολισμό των προσφύγων, αλλά και γενικά με την πολιτική και κομματική ζωή των 2 ομάδων. Αρχικά, θα πρέπει να αναφερθεί η διαφοροποιημένη πολιτική σκηνή και οι διαφοροποιημένες ιδεολογικές καταβολές των προσφύγων. Οι μεν Έλληνες πρόσφυγες στη ΛΔΓ ήταν ως επί το πλείστον μέλη του Αγροτικού και Κομμουνιστικού Κόμματος, είτε μέλη του ΕΑΜ/ΕΛΑΣ/ΔΣΕ/ΔΝΕ. Παρόλο που οι τελευταίες οργανώσεις χαρακτηρίζονταν από τον πολυσυλλεκτικό τους χαρακτήρα, στην υπερορία των Ελλήνων παρατηρούνταν κυρίως οι οργανώσεις του ΚΚΕ και το αποτέλεσμα της διάσπασης του σε ΚΚΕ Εσωτερικού και ΚΚΕ Εξωτερικού, όπου το πρώτο το '68 μετέφερε την έδρα του στη Ρουμανία και αντιμετώπιζε διώξεις από το SED, ενώ το δεύτερο που έχαιρε εκτίμησης από το ΚΚΣΕ και όλα τα ορθόδοξα μαρξιστικά κόμματα στο Ανατολικό Βερολίνο. Αντιθέτως, οι Χιλιανοί πολιτικοί πρόσφυγες ήταν μέλη του ΚΚΧ, ΣΚΧ, MAPU, MIR και του Ριζοσπαστικού και Χριστιανοδημοκρατικού κόμματος, εκπροσωπώντας όλες τις εκφάνσεις της Αριστεράς από τον ορθόδοξο μαρξισμό, σοσιαλισμό, μαοϊσμό έως τη σοσιαλδημοκρατία, δημιουργώντας μία σύγχυση στη ΛΔΓ, η οποία έπρεπε να διαχειριστεί την ποικιλομορφία των Χιλιανών κομματικών επιλογών και να προωθήσει το ενιαίο σοσιαλιστικό κόμμα, το οποίο θα περιλάμβανε το ΚΚΧ και ΣΚΧ, με επικεφαλής τους κομμουνιστές. Τούτη η κομματική σύμπραξη θα ήταν αντίστοιχη με το SED και θα απορροφούσε όλη την εργατική τάξη στο πλευρό της. Όπως είναι φυσικό, το SED ήταν καχύποπτο απέναντι στη κομματική ανομοιογένεια των Χιλιανών, καθώς έπρεπε να ελέγξει περισσότερα από ένα κόμμα και μάλιστα είχε να

αντιμετωπίσει και τον κίνδυνο διάδοσης σοσιαλδημοκρατικών και ιδιαίτερα μαοϊκών ιδεών εντός της ΛΔΓ.

Μάλιστα, το SED είχε παρατηρήσει ένα κύμα συμπάθειας τόσο των Ελλήνων όσο και των Χιλιανών απέναντι στον μαοϊσμό, γεγονός που έπρεπε να περιοριστεί, καθώς έθετε σε κίνδυνο την ιδεολογία του καθεστώτος. Επίσης, η ανομοιογένεια των πολιτικών φρονημάτων των Χιλιανών και οι διαφορετικές του απόψεις απέναντι στην οικοδόμηση του σοσιαλισμού δυσκόλεψε την ενσωμάτωση και συμπόρευση με την εργατική τάξη της ΛΔΓ. Γι' αυτό τον λόγο δικαιολογούνται και ως κάποιο βαθμό ο μεγάλος αριθμός αιτήσεων εξόδου από τη χώρα, καθώς αρκετοί από τους Χιλιανούς χαρακτηρίζονταν περισσότερο από το κίνητρο για να αυξήσουν τις απολαβές τους παρά να οικοδομήσουν τον σοσιαλισμό ως «γνήσιοι» κομμουνιστές. Χαρακτηριστικά τουλάχιστον το 50% των Χιλιανών που μετεγκαταστάθηκαν στο Chemnitz, όπου ζούσαν ως επί το πλείστον μέλη και οπαδοί του ΣΚΧ, αποφάσισαν να μεταναστεύσουν στην ΟΔΓ, Σουηδία και Ολλανδία για αμιγώς οικονομικούς λόγους, καθώς εκεί μέσα σε λίγα χρόνια θα μπορούσαν να αγοράσουν αυτοκίνητο, ένα είδος πολυτελείας και χρόνια αναμονής στη ΛΔΓ. Πάντως, το άνοιγμα της φιλοξενίας στη ΛΔΓ προς όλα τα κόμματα της Χιλιανής Αριστεράς αποτελεί μία πρωτόγνωρη κίνηση του SED, το οποίο στην προσπάθεια προσέγγισης της Χιλιανής πολιτικής σκηνής και κυρίως του ΣΚΧ και στην παρουσίαση της ΛΔΓ ως ένα ανθρωπιστικό κράτος επιτρέπει την εισροή αλλοδαπών και ιδεών που δεν ήταν σύμφωνες με την σοσιαλιστική οικοδόμηση, πράγμα που απαιτούσε πολύ σωστό χειρισμό για να μην διαδοθούν οι μη σύμφωνες με τον ορθόδοξο μαρξισμό ιδέες είτε στους άλλους αλλοδαπούς είτε κυρίως στον γηγενή πληθυσμό. Το πρόβλημα παρουσιάστηκε σε μικρό βαθμό με τα κύματα της αποσταλινοποίησης και διάσπασης του ΚΚΕ στους Έλληνες, αλλά το SED επέβαλε κατασταλτικά μέτρα (π.χ. απολύσεις), μην αφήνοντας περιθώρια ανάπτυξης ενός κινήματος κατά της εξουσίας του SED και του σοβιετικού (εν αντίθεσει με τον σινικό) προσανατολισμό.

Τέλος, ίσως η σημαντικότερη διαφορά μεταξύ Ελλήνων και Χιλιανών ήταν η κομματική δραστηριότητα και η λειτουργία των Χιλιανών κομματικών οργανώσεων εντός της επικράτειας της ΛΔΓ. Πιο συγκεκριμένα, οι αρχές της ΛΔΓ αποφάσισαν το '57 να ανακαλέσουν το δικαίωμα της λειτουργίας της κομματικής οργάνωσης του ΚΚΕ εντός της χώρας. Τούτη η απόφαση βασίστηκε στις έντονες αλληλοκατηγορίες μεταξύ των μελών του ΚΚΕ μετά την αποσταλινοποίηση (1956) και στο γεγονός πως η ένταξη στις κομματικές οργανώσεις της ΛΔΓ θα συνέβαλλε αποτελεσματικότερα στην κοινωνική ενσωμάτωση. Ίσως ένας άλλος λόγος που οδήγησε το SED στη συγκεκριμένη απόφαση ήταν η προσπάθεια διατήρησης μίας ενότητας εντός των μελών και οπαδών του ΚΚΕ, που βρίσκονταν στη ΛΔΓ. Πράγματι, οι συγκρούσεις και οι αλληλοκατηγορίες για την εύρεση ενός εξιλαστήριου θύματος και των λόγων αποτυχίας του ένοπλου αγώνα του ΔΣΕ ήταν δριμύεις και απελευθέρωναν κάποιες φυγόκεντρες δυνάμεις, που θα οδηγούσαν στην διάσπαση. Επίσης, η ήττα του ΔΣΕ και η μετεμφυλιακή πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα έδειχνε πως θα περάσει αρκετός καιρός έως ότου νομιμοποιηθεί το ΚΚΕ και επαναπατριστούν και έχουν τη δυνατότητα πολιτικής δραστηριότητας οι πολιτικοί πρόσφυγες. Οπότε, το SED αποφάσισε να ασκήσει πλήρη έλεγχο στο ΚΚΕ και να του

επιτρέψει να λειτουργεί εντός της ΛΔΓ μέσω της Ελεύθερης Ελλάδας και των κατά τόπους ακτίδων Ελλήνων πολιτικών προσφύγων και μάλιστα από το '68 και έπειτα το SED επέτρεψε και την μεταφορά της έδρας του ΚΚΕ στο Ανατολικό Βερολίνο. Ωστόσο, η μεταφορά αυτή δεν επέτρεπε στο ΚΚΕ να έχει μία κομματική οργάνωση που θα λειτουργεί παράλληλα με το SED, καθώς όλα τα μέλη του ΚΚΕ και των διάφορων κομματικών του οργανώσεων «πέρασαν» στο SED και στις διάφορες οργανώσεις του.

Αντιθέτως, οι αρχές της ΛΔΓ απέκλεισαν τους Χιλιανούς πολιτικούς πρόσφυγες από τη δυνατότητα προσχώρησης στο SED και τους επετράπη τυπικά η είσοδος μόνο στην FDJ, FDGB και σε άλλες κομματικές οργανώσεις, όπου πολλές φορές παρατηρούνταν το φαινόμενο ανέγερσης εμποδίων για την είσοδο των Χιλιανών στις κύριες κομματικές οργανώσεις της ΛΔΓ. Ο αποκλεισμός των Χιλιανών από το SED σίγουρα φανερώνει την προσωρινότητα της παραμονής των Χιλιανών στη ΛΔΓ και σίγουρα και την δυσπιστία σχετικά με την ένταξη τους των ανομοιογενών κομμάτων στο SED. Τούτη η δυσπιστία συνοδευόταν και με την έλλειψη της ανάγκης του SED για πλήρη και άμεσο έλεγχο πάνω στα κόμματα της Χιλής αντίθετα με το ΚΚΕ. Αυτό ίσως οφειλόταν και στο ότι το SED δεν είχε την επιθυμία να επιβάλλει στα άλλα κόμματα, την πολιτική που πρέπει να ακολουθήσουν. Αντ' αυτού το SED προσπάθησε να ακολουθήσει έναν πιο έμμεσο τρόπο καθοδήγησης αντί υπαγόρευσης της πολιτικής των κομμάτων. Ειδικότερα, προτιμήθηκε να προωθηθεί μία πολιτική συμμαχιών ανάλογη του SED, η οποία θα οδηγούσε στην πλήρη συνεργασία και αφομοίωση όλων των κομμάτων σε ένα πολυσυλλεκτικό κόμμα, ανάλογο της Λαϊκής Ενότητας, όπου το κυρίαρχο κόμμα θα είναι το ΚΚΧ. Ουσιαστικά αυτή η πολιτική θα διατηρούσε τον κομμουνιστικό χαρακτήρα του ΚΚΧ, αλλά παράλληλα θα ενίσχυε/αναδείκνυε ή ακόμα και δημιουργούσε τον κομμουνιστικό χαρακτήρα στα άλλα κόμματα, ιδίως στο ισχυρό ΣΚΧ, του οποίου η διάσπαση της δεκαετίας του '70 το έφερε περισσότερο κοντά στο ΚΚΧ, παρά στη σοσιαλδημοκρατία, γεγονός που οφειλόταν στην επιρροή του SED και του μαρξισμού στο ΣΚΧ, που εκείνη την περίοδο είχε την έδρα του στο Ανατολικό Βερολίνο. Ουσιαστικά, αυτή πολιτική δείχνει το ενδιαφέρον της ΛΔΓ για να δημιουργήσει μία μακρόχρονη σχέση με τη Χιλή και τα κόμματα της, τα οποία θα οικοδομήσουν σύντομα τον σοσιαλισμό στη χώρα τους και θα φέρουν πιο κοντά τις 2 «σοσιαλιστικές» χώρες.

Συμπερασματικά, παρατηρεί κανείς πως οι 2 ομάδες πολιτικών προσφύγων ζούσαν αρκετές φορές σε έναν «κόσμο» μεταξύ του Χιλιανού και Ανατολικογερμανικού. Οι εμπειρίες από δύο κόσμους ενσωματώνονται δυναμικά σε έναν ενδιάμεσο κόσμο. Οι θετικές δομές επικοινωνίας με τον τοπικό πληθυσμό συμβάλλουν επίσης στην ένταξη. Παρόλο που η παλιά πατρίδα και ο τρόπος ζωής της εξιδανικεύονται, δεν αναπτύσσεται σε καμία περίπτωση μια απορριπτική στάση απέναντι στη νέα κουλτούρα ή τη νέα κοινωνία.

Μετά την παροχή άδειας παραμονής στους Χιλιανούς, η ΛΔΓ δεν διατυμπάνιζε πλέον δυνατά την ύπαρξη των Ελλήνων εξόριστων. Η ένδοξη εικόνα του Έλληνα ταξικού μαχητή ανήκε πλέον στο παρελθόν. Συνεπώς, η ύπαρξή τους και οι υπηρεσίες υποστήριξής τους δεν είναι πλέον παρούσες στη δημόσια σφαίρα. Δεν υπάρχει δημόσια συζήτηση για αρνητικά κοινωνικά ή εγκληματικά φαινόμενα. Οι Έλληνες έχουν ενσωματωθεί στο

κυρίαρχο πολιτικό και κοινωνικό σύστημα. Επιπλέον, ο νόμος περί αλλοδαπών, ο οποίος παρέχει στους Έλληνες και τους Χιλιανούς τεράστιες ελευθερίες σε σύγκριση με άλλες ομάδες αλλοδαπών (Vertragsarbeiter), παίζει ρόλο που δεν πρέπει να υποτιμάται σε κανένα βαθμό. Το επίπεδο ενσωμάτωσης είναι αρκετά υψηλό, παρόλο που δεν υπάρχουν μοντέλα ενσωμάτωσης.

Το σημαντικότερο πλεονέκτημα της ένταξης είναι η εικόνα μίας μόνιμης διαμονής στη ΛΔΓ, διευκολύνοντας την ένταξη και την πολιτιστική ανάπτυξη στην κοινωνία υποδοχής. Βέβαια η ζωή και η ένταξη στη ΛΔΓ ενέχει και τη δημιουργία πολλαπλών ταυτοτήτων: κοινωνική, εθνοπολιτισμική και πολιτική ταυτότητα, οι οποίες ταυτότητες σφυρηλατούν δεσμούς τόσο με την πατρίδα τους, όσο και με τη χώρα υποδοχής. Η μεν εθνική ταυτότητα συγκροτείται μέσω των αλληλεπιδράσεων εντός της εκάστοτε εθνικής ομάδας. Παραδείγματος χάρι, η ανάπτυξη μίας ελληνικής υποκουλτούρας εντός της κοινωνίας της ΛΔΓ και πιο συγκεκριμένα εντός της εκάστοτε ομάδας των εξόριστων σε συνδυασμό με τις πολιτιστικές δραστηριότητες και το πολιτικό έργο στο πλαίσιο της ελληνικής και χιλιανής κοινότητας χρησιμεύουν στη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας.

Είναι κοινός τόπος, πως ο πολιτισμός διατηρεί τη σχέση μίας εθνικής ομάδας με την πατρίδα τους, καθώς η εθνοτική ταυτότητα και η συναισθηματική σύνδεση με την πατρίδα αναγάγονται σε διακυβεύματα και στόχους των εξόριστων. Επομένως, η εθνοτική ταυτότητα αποτελεί τη μόνη ταυτότητα που επιβιώνει καθ' όλη τη διάρκεια της προσφυγιάς. Μάλιστα, η προσφυγιά συνέβαλε σημαντικά στη διάδοση της ελληνικής και της χιλιανής λογοτεχνίας, η οποία είχε αντίκτυπο πέρα από τα σύνορα. Τα ελληνικά και χιλιανά βιβλία που εκδόθηκαν στη ΛΔΓ εγκρίθηκαν δεκαετίες αργότερα στην πατρίδα τους και σήμερα ανήκουν στα σημαντικότερα είδη ελληνικής και χιλιανής μεταπολεμικής πεζογραφίας.

Η ιστορία της προσφυγιάς των Ελλήνων και Χιλιανών στη ΛΔΓ χαρακτηρίζεται από εκτεταμένο εγκλιματισμό και ενσωμάτωση, ενώ ταυτόχρονα υφίσταται μία κρατική καθοδήγηση για την εκμάθηση της μητρικής γλώσσας και την απόκτηση εθνικής ιστορικής συνείδησης, προκειμένου να διατηρηθεί πλήρως η εθνοπολιτισμική ταυτότητα των εξόριστων. Πράγματι, η προσπάθεια της ΛΔΓ για τη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας των πολιτικών προσφύγων δεν θα μπορούσε να αμφισβητηθεί, καθώς η ΛΔΓ προσέφερε αφειδώς υλική και πνευματική βοήθεια για τη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας των προσφύγων. Μάλιστα, η ΛΔΓ προώθησε και ένταξε την ταυτότητα τους στη δημόσια σφαίρα, ώστε να προωθηθεί η αποδοχή των πολιτικών προσφύγων από τον γηγενή πληθυσμό. Η συγκεκριμένη επιδίωξη του SED χαρακτηρίζεται από την ευστοχία της, καθώς τόσο οι Έλληνες, όσο και οι Χιλιανοί δεν ζούσαν αποκομμένοι και μάλιστα είχαν επαφές με τους Γερμανούς, οπότε η ευρεία αποδοχή τους ήταν κάτι παραπάνω από αναγκαία. Ουσιαστικά, παρατηρείται μία τάση συμπλήρωσης του εγχειρήματος της ενσωμάτωσης από την διατήρηση της εθνοπολιτισμικής ταυτότητας των προσφύγων. Γενικότερα, η διαδικασία της ενσωμάτωσης οδηγεί στο να διατηρούν οι πρόσφυγες αφενός την πολιτισμική τους ακεραιότητα και αφετέρου να γίνουν αποδεκτοί ως μία «μειονότητα» εντός της Ανατολικογερμανικής κοινωνίας. Η σημασία των κομμάτων ΚΚΕ και Unidad Popular στην κοινότητα των εξόριστων και η

μεγάλη τους αξία για την κοινότητα διαμορφώνουν με τη σειρά τους την πολιτική ταυτότητα. Η πολιτική ιδεολογία θεωρείται ένα ολοκληρωμένο χαρακτηριστικό που διαμορφώνει την ταυτότητα. Το καθεστώς που αποδίδεται σε αυτό το πλαίσιο εξασφαλίζεται και επιβεβαιώνεται στην κοινωνία υποδοχής. Το γεγονός ότι οι πολιτικοί πρόσφυγες ζουν σε ένα κοινωνικό σύστημα που είναι έντονα ιδεολογικό οδηγεί αναπόφευκτα στην κυριαρχία της πολιτικής ταυτότητας. Η ελληνική και χιλιανή κοινότητα ως τόπος συνάντησης και οικοδόμησης πολύπλευρων σχέσεων έχει ενισχυτική επίδραση στην ταυτότητα αυτή. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι μετανάστες στις σοσιαλιστικές χώρες θεωρείται ότι μεταφέρουν τις πολιτικές απόψεις των κομμάτων τους στην πατρίδα τους. Η έρευνα έδειξε ότι και στις δύο συλλογικότητες της ΛΔΓ διαχέεται ένα αίσθημα αλληλεγγύης, το οποίο εδραιώνεται στη βάση κοινών εμπειριών. Η κοινή ιστορία ενισχύει την αίσθηση του ανήκειν. Η μακροχρόνια απαγόρευση ταξιδιών προς την Ελλάδα και τη Χιλή ενισχύει αυτό το αίσθημα. Η κοινή μνήμη του παρελθόντος διαμορφώνει μια ισχυρή ταυτότητα τόσο στη μεταπολεμική Ελλάδα και στη Χιλή μετά το πραξικόπημα όσο και μεταξύ των ίδιων των μεταναστών. Αυτή η μνήμη είναι απαραίτητη για τη διατήρηση της αίσθησης ταυτότητας εντός της ομάδας που χαρακτηρίζεται από αλληλεγγύη. Το γεγονός ότι τόσο οι Έλληνες, όσο και οι Χιλιανοί δεν αντιμετωπίζονται ποτέ από το περιβάλλον τους ως άτομα, αλλά ως συλλογικότητα, δηλαδή ως κοινότητα, από τη στιγμή που γίνονται δεκτοί μέχρι την επιστροφή τους, υποστηρίζει τη διαμόρφωση της ομαδικής ταυτότητας.

Διαπιστώθηκε ότι η συλλογική μνήμη εντός της ελληνικής κοινότητας εντοπίζεται σε "τόπους μνήμης" που γίνονται σύμβολα της πολιτικής μνήμης και ταυτότητας της ελληνικής και χιλιανής αριστεράς. Ως κοινότητα, τα μέλη της ομάδας τείνουν να εντοπίζουν τις αναμνήσεις τους και να δημιουργούν τόπους που γίνονται σύμβολα της μνήμης και της ταυτότητάς τους. Η ελληνική και χιλιανή συλλογικότητα λειτουργεί ως η κοινότητα μνήμης στην οποία λαμβάνει χώρα η ζωή των μεταναστών και στην οποία διατηρείται η πολιτική και πολιτιστική μνήμη. Με τη βοήθεια διαφόρων μέσων μνήμης και σημείων αναφοράς από το παρελθόν - για παράδειγμα, ημέρες τιμής και οι σχετικές τελετουργίες μνήμης, ειδική βιβλιογραφία για τα μνημόνια ή ακόμη και το μνημείο Μπελογιάννη στο Βερολίνο-Κάρλσχορστ και το μνημείο Σαλβαδόρ Αλιέντε στο Βερολίνο-Κόπενικ - η συλλογικότητα δημιουργεί μια ταυτότητα "εμείς" για τον εαυτό της. Τα ήδη παρουσιασμένα λογοτεχνικά έργα Ελλήνων και Χιλιανών μαρξιστών συγγραφέων στη ΛΔΓ, τα οποία υμνούν τους αγώνες και την εξορία των ελληνικών και χιλιανών εργατικών κομμάτων, συμβάλλουν στη διατήρηση της πολιτικής μνήμης. Τόσο το Μνημείο Μπελογιάννη στο Βερολίνο-Karlshorst όσο και το Μνημείο Σαλβαδόρ Αλιέντε στο Βερολίνο-Köpenick συμβολίζουν τη διατήρηση αυτής της μνήμης στην αιωνιότητα. Αυτή η μορφή πρακτικής υπαγωγής εκφράζει κυρίως την ταύτιση με την ομάδα μνήμης. Δεδομένου ότι η ομάδα βρίσκεται στην εξορία, η πολιτιστική μετάδοση χρησιμεύει δευτερευόντως για να τιμήσει την καταγωγή και την καταγωγή. Η μνήμη επηρεάζει το παρόν, την εκάστοτε πολιτική και κοινωνική κατάσταση και, πάνω απ' όλα, το πολιτισμικό πλαίσιο της κοινωνίας υποδοχής. Ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος δεν απεικονίστηκε στη διαμεσολάβηση της μνήμης στο πλαίσιο της τέχνης της ΛΔΓ.

Η κατάσταση είναι διαφορετική με τον ισπανικό εμφύλιο πόλεμο. Η αναπαραγωγή των διαφόρων μαχών αποτελεί μια ολοκληρωμένη υπενθύμιση του ισπανικού εμφυλίου πολέμου. Με το τρίπτυχο *Kampf der Thälmann-Brigade in Spanien* (Μάχη της ταξιαρχίας Thälmann στην Ισπανία), ο ζωγράφος Willi Sitte ανέλαβε μια ιστορική αναπαράσταση το 1959. Ο βομβαρδισμός της Γκουέρνικα, τίτλος και θέμα του προαναφερθέντος πίνακα του Πικάσο, εμπνέει τον Sitte στην απεικόνιση του Ισπανικού Πολέμου, μνημονεύοντας έτσι τους Γερμανούς, που συμμετείχαν στις Διεθνείς Ταξιαρχίες. Το μνημείο των Γερμανών μαχητών για την Ισπανία, που ανεγέρθηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1960 στο Volkspark Friedrichshain του Βερολίνου από τον Fritz Cremer, τιμά τα γερμανικά μέλη των διεθνών ταξιαρχιών. Παρόλο που ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος εξακολουθεί να εξετάζεται συγκεκριμένα στο πλαίσιο του αντιφασισμού στη δεκαετία του 1950, τα επόμενα χρόνια περνάει όλο και περισσότερο στο περιθώριο, τουλάχιστον στην ενδιάμεση κουλτούρα μνήμης στη ΛΔΓ. Στο πλαίσιο της μελέτης της συλλογικής μνήμης των Ελλήνων μεταναστών, η ανάπτυξη της ιστορικής συνείδησης των Ελλήνων της ΛΔΓ αποτέλεσε παράλληλο αντικείμενο μελέτης. Συγκεκριμένα, επρόκειτο για τη σχέση μεταξύ της κοινωνικής αυτοεικόνας και της κοινωνικής μνήμης. Οι ομάδες, όπως στην περίπτωση που μελετήθηκε, βασίζουν τη συνείδηση της συλλογικότητάς τους αφενός στην ενότητά τους και αφετέρου στα γεγονότα του παρελθόντος τους. Η ελληνική ομάδα έχει, όπως αναφέρει ο Γερμανός ιστορικός Johann Gustav Droysen για κάθε ομάδα, την εξήγηση και την επίγνωση του εαυτού της. Πρόκειται για μια κοινή κτήση όλων των συμμετεχόντων που κάνει τις κοινότητές τους ισχυρότερες όσο πιο πλούσιες είναι. Το από κοινού βιωμένο παρελθόν εξυπηρετεί τον αυτοπροσδιορισμό της ομάδας, όπως ακριβώς οι κοινωνίες και τα έθνη βασίζονται στο παρελθόν τους και αυτοπροσδιορίζονται μέσω αυτού.

Στο σημείο αυτό αξίζει να διευκρινιστεί πως η διαδικασία ένταξης συνίσταται σε διαδοχική ενσωμάτωση στους διάφορους τομείς της κοινωνίας της ΛΔΓ. Υπό αυτό το πρίσμα, η διαδικασία εγκλιματισμού προηγείται της διαδικασίας ένταξης, διότι, κατά κανόνα, η διαρθρωτική ένταξη είναι ανέφικτη χωρίς εγκλιματισμό. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι οι πρόσφυγες υιοθετούν ταυτόχρονα τις επικρατούσες αξίες της κοινωνίας υποδοχής, αλλά ενδεχομένως τις υιοθετούν για λόγους ενσωμάτωσης στην ΛΔΓ (Han, 2010, 316). Η άποψη που εξέφρασαν οι Behrends, Lindenberger και Rautus ότι οι ξένοι δεν θα είχαν πρόσβαση στο σοσιαλιστικό έθνος, το οποίο θεωρείται κλειστή κοινότητα, δεν μπορεί να επιβεβαιωθεί εντελώς για την περίπτωση των Ελλήνων και των Χιλιανών (Behrends, Lindenberger & Rautus, 2003, 327). Αυτή η άποψη καταρρίπτεται μερικώς, καθώς παρατηρείται μία ενσωμάτωση στους χώρους εργασίας και στις μαζικές οργανώσεις της χώρας ιδίως για τις γενιές που ήταν μέλη μεικτών οικογενειών ή γεννήθηκαν και ανατράφηκαν στη ΛΔΓ. Οι δύο αυτές υποομάδες «γνώριζαν» την πατρίδα τους μέσα από αφηγήσεις και παράλληλα θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως «κενός πίνακας» ως προς την επιθυμητή από το SED ιδεολογική και πολιτική διαμόρφωση, οπότε ενδεχομένως προσέγγισαν την ΛΔΓ ως την ιδιαίτερη πατρίδα τους, καθώς η διαδικασία κοινωνικοποίησης τους λάμβανε χώρα εντός της χώρας και των θεσμών της. Επιπλέον, δεν πρέπει να αγνοείται η προσέγγιση της έννοιας «πατρίδα» από το SED, σύμφωνα με την οποία πατρίδα δεν είναι μόνο η γενέτειρα, αλλά « το κομμάτι γης», όπου ο εκάστοτε άνθρωπος βρίσκει ασφαλές καταφύγιο και καταφέρνει να ζει ισότιμα και να αναπτύσσεται

μέσα σε αυτό. Σε περίπτωση υιοθέτησης της συγκεκριμένης άποψης, παρατηρείται, πως τόσο οι Έλληνες, όσο και οι Χιλιανοί απολαμβάνουν όσα κριτήρια θεωρούνται αναγκαία για τη δημιουργία και ενσωμάτωση στη «νέα» πατρίδα. Βεβαίως, κάποιος θα μπορούσε να κάνει αναφορά σε διάφορους περιορισμούς που αντιμετώπιζαν οι πολιτικοί πρόσφυγες, π.χ. έλλειψη δυνατότητας επιλογής ορισμένων επαγγελματιών, όπως *Reisekader*, στρατιωτικών, καταδεικνύοντας, πως ίσως το εγχείρημα της ισοτιμίας γηγενούς πληθυσμού και πολιτικών προσφύγων δεν επετεύχθη πλήρως.

Η θέση αυτή προσιδιάζει σε μια παρόμοια θέση του Routs, σύμφωνα με την οποία οι πολιτικοί πρόσφυγες δεν ήταν μέλη με ίσα δικαιώματα αλλά ανεκτοί επισκέπτες μιας εθνικά γερμανικής κοινότητας, γεγονός που τους καθιστούσε περιθωριακή ομάδα (Routs, 2007, 328). Πράγματι, αυτή η άποψη προσεγγίζει περισσότερο την πραγματικότητα, καθώς οι πολιτικοί πρόσφυγες που έβρισκαν καταφύγιο στη ΛΔΓ δεν απολάμβαναν πλήρους ισότητας, αλλά αντιθέτως αποτελούσαν μία ομάδα, η οποία απολάμβανε πολλά προνόμια, τα οποία ορισμένες φορές δεν απολαμβάνονταν από τον γηγενή πληθυσμό. Ωστόσο, υπήρχε μία διαφοροποίηση άλλων προνομίων και παράλληλα οι αρχές της ΛΔΓ καθ' όλη την παραμονή των πολιτικών προσφύγων απέδιδαν και τόνιζαν την προσωρινότητα της παραμονής των Ελλήνων και Χιλιανών. Η προσωρινότητα τεκμηριώνεται και από τις προσπάθειες στήριξης του επαναπατρισμού των πολιτικών προσφύγων και οι συντονισμένες δράσεις του SED με τα εκάστοτε κόμματα/πολιτικό-κομματικές οργανώσεις των πολιτικών προσφύγων. Άλλωστε ακόμα και η επιλογή του επαγγέλματος και σπουδών προσανατολίζονταν με βάση τις ανάγκες της εκάστοτε χώρας προέλευσης των προσφύγων, πράγμα που καταδεικνύει, πως ο «τελικός» προορισμός των πολιτικών προσφύγων ήταν οι χώρες καταγωγής τους, εξού και ο χαρακτηρισμός τους ως «επισκέπτες». Ο χαρακτηρισμός των επισκεπτών ως μία αποδεκτή/ανεκτή ομάδα από τον γηγενή πληθυσμό επιβεβαιώνεται από την έλλειψη ρήξεων και προβλημάτων, παρά τις διάφορες επιστολές και τη συγκέντρωση Γερμανών απέναντι στην παράδοση νεόδμητων κατοικιών σε Χιλιανούς στο Κέμνιτς. Σίγουρα στην αποδοχή των προσφύγων συντέλεσε η δημόσια ρητορική και οι αναφορές στον αγώνα των πολιτικών προσφύγων μέσω των προπαγανδιστικών οργάνων(εφημερίδες), καθώς δημιουργήθηκε αίσθημα συμφιλίωσης και αλληλεγγύης για τους αγωνιζόμενους προλετάριους της Ελλάδας και Χιλής. Τέλος, ό,τι αφορά τον χαρακτηρισμό των πολιτικών προσφύγων ως περιθωριακές ομάδες, αυτός ο χαρακτηρισμός βασίζεται σε σημαντικό βαθμό στην μη πλήρη ενσωμάτωση των προσφύγων στην «κλειστή» Ανατολικογερμανική κοινωνία και όχι σαν μία ομάδα που ζούσε στο περιθώριο και δεν είχε τα επαρκή μέσα για μία αξιοπρεπή διαβίωση. Αντιθέτως, οι Έλληνες και οι Χιλιανοί διέθεταν επαρκή μέσα για μία άνετη ζωή και μάλιστα είχαν πρόσβαση ακόμη και σε ταξίδια στη Δύση, πράγμα που τους διαφοροποιούσε πλήρως από τους Γερμανούς.

Άλλος ένας ισχυρισμός, που καταρρίπτεται μερικώς ήταν η άποψη του Troebst, πως οι Έλληνες και οι Χιλιανοί δεν ενσωματώθηκαν στη ΛΔΓ (Troebst, 2005, 98). Προτού εξάγουμε κάποια συμπεράσματα περί της άποψης του Troebst, αξίζει να αναφερθεί, πως το μέσο διαφοροποίησης των εχόντων άδειας παραμονής με τους Γερμανούς δεν ήταν κάτι άλλο από το *Fremdepass*, το οποίο τους παρείχε τα προνόμια και την ελευθερία

μετακίνησης, η οποία δεν υφίστατο σε μεγάλο βαθμό. Πράγματι, η κατοχή του συγκεκριμένου διαβατηρίου, τους διαφοροποιούσε αρκετά, καθώς αποτελούσε τεκμήριο, ότι δεν ανήκαν στο «έθνος των Γερμανών», αλλά στον απατρίδων³²⁷ ή στα δελτία ταυτοποίησης τους αναγραφόταν «υπηκοότης ακαθόριστος», οι οποίοι λόγω της πολιτικής τους δραστηριότητας. Πράγματι, η διαφορετική ιθαγένεια (στην προκειμένη η έλλειψη ιθαγένειας) σίγουρα αποτελεί τροχοπέδη στην πλήρη ένταξη κάποιου σε μία χώρα, ιδίως στον κρατικό μηχανισμό, ο οποίος ακόμη και σήμερα σε «ανοιχτές» κοινωνίες αποτελείται από άτομα με την υπηκοότητα της εκάστοτε χώρας. Ειδικότερα στην περίπτωση της ΛΔΓ παρατηρείται μία διαφοροποίηση μεταξύ ξένων και Γερμανών, αλλά σίγουρα σε αυτό συντέλεσε και η φύση των σοσιαλιστικών καθεστώτων, τα οποία θεωρούνταν πιο «κλειστά» ή ήταν περισσότερο «εξωστρεφή» μόνο απέναντι στους συντρόφους τους από τα αδελφά κόμματα. Ωστόσο, σίγουρα η «μονοκαθεδρία» του δημόσιου-κράτους δεν επέτρεπε εκ φύσεως την ανάπτυξη ορισμένων κύκλων αλλοδαπών, οι οποίοι θα επηρέαζαν το SED. Βέβαια, αυτό σε συνδυασμό με τις «επιλεκτικές» επαφές των πολιτικών προσφύγων με Γερμανούς, οι οποίοι πάντοτε συμμετείχαν ενεργά στην πολιτική/κομματική ζωή της χώρας, σίγουρα υπονομεύει το εγχείρημα της πλήρους ενσωμάτωσης στην Ανατολικογερμανική κοινωνία. Ωστόσο λαμβάνοντας υπόψιν την αποδοχή των Ελλήνων και Χιλιανών στην κοινωνία, την εργασιακή και στεγαστική αποκατάσταση τους και τέλος την ένταξη τους στην εκπαιδευτική και πολιτιστική ζωή της ΛΔΓ δεν μπορεί να ειπωθεί, πως οι δύο ομάδες δεν ενσωματώθηκαν στη ΛΔΓ, ενσωματώθηκαν, αλλά όχι πλήρως. Πράγματι, ακόμη και σήμερα ακόμα και σε χώρες υποδοχής προσφυγικών ροών δεν μπορεί να ισχυριστεί κανείς, πως υπάρχει πλήρης ένταξη των αλλοδαπών στην εκάστοτε κοινωνία, καθώς αυτό απαιτεί ένα βάθος χρόνου και ένα πλήθος αλληλεπιδράσεων με τον γηγενή πληθυσμό. Επίσης η αμφισβητήσιμη και αμφίσημη ένταξη του αλλοδαπού στην κοινωνία υποδοχής μπορεί να φανεί εμφανώς στο παράδειγμα των Ελλήνων και των Χιλιανών μέσω του κάτωθι κοινωνιολογικού συμπεράσματος:

Ο αλλοδαπός είναι κοντά μας στο βαθμό που αισθανόμαστε ομοιότητες εθνικού ή κοινωνικού, επαγγελματικού ή γενικού ανθρώπινου είδους μεταξύ αυτού και εμάς- είναι μακριά μας στο βαθμό που οι ομοιότητες αυτές εκτείνονται πέρα από αυτόν και εμάς και μας συνδέουν και τους δύο μόνο επειδή συνδέουν πολύ πολλούς γενικά. Με αυτή την έννοια, μια δόση παραδοξότητας εισέρχεται εύκολα ακόμη και στις πιο στενές σχέσεις. "[. . .] "Επειδή αυτός [ο αλλοδαπός] δεν είναι στερεωμένος στη ρίζα των μεμονωμένων συνιστωσών ή των μονόπλευρων τάσεων της ομάδας, αντιμετωπίζει όλα αυτά με την ιδιαίτερη στάση του "αντικειμενικού", η οποία δεν σημαίνει απλή απόσταση και αδιαφορία, αλλά είναι μια ειδική δομή απόστασης και εγγύτητας, αδιαφορίας και δέσμευσης. (Simmel, 2008, 267).

Η μακροχρόνια σχέση μεταξύ των μεταναστών Ελλήνων και Χιλιανών από τη μία πλευρά και των Ανατολικογερμανών, του κράτους της ΛΔΓ και του SED από την άλλη, μπορεί να περιγραφεί ως ένα μείγμα απόστασης και εγγύτητας, αδιαφορίας και δέσμευσης.

³²⁷ Griechen ohne Heimat

13. Επίλογος

Καταληκτικά, θα μπορούσε κάποιος να διαπιστώσει, ότι κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αλλά και κατά τη διάρκεια του Ψυχρού πολέμου, το δίκτυο ενημέρωσης και επικοινωνίας των απανταχού ΚΚ ήταν αρκετά ανεπτυγμένο και γεμάτο αλληλεγγύη, αλλά και διχόνοια. Οι μετακινήσεις των πολιτικών προσφύγων θα μπορούσαν να αναχθούν στις διεθνείς μετακινήσεις που επέφερε ο Ψυχρός πόλεμος και οι ιδεολογικές διαμάχες. Δεν πρέπει να αγνοηθεί το γεγονός, πως μόνο το 1945 40 εκατομμύριο άνθρωποι μετακινήθηκαν. Επίσης, οι διαμάχες στην εκάστοτε πλευρά του σιδηρού παραπετάσματος είτε με τη μορφή (αντ)επανάστασης είτε μέσω εμφυλίου πολέμου και ανταρτοπολέμου δημιούργησαν κύματα προσφύγων. Όπως ο Eisenhower έδωσε άσυλο στους Ούγγρους αντικομμουνιστές μετά την αποτυχημένη (αντ)επανάσταση το 1956, έτσι και η ΕΣΣΔ και οι λοιπές Λαϊκές Δημοκρατίες επέτρεψαν στους ηττημένους Έλληνες κομμουνιστές να εγκατασταθούν στα εδάφη τους. Έτσι εκφραζόταν η σοσιαλιστική αλληλεγγύη και το «χρέος» τους προς τα «αδερφό» κόμμα, ΚΚΕ, του οποίου ο ένοπλος αγώνας δεν στάθηκε αρκετός, ώστε να ενισχυθεί ο Ανατολικός-κομμουνιστικός Συνασπισμός. Ως αντάλλαγμα για τη μεγαλοψυχία των ΚΚ της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης, το ΚΚΕ και η ΕΔΑ(σε μεγάλο βαθμό ελεγχόμενη από το ΚΚΕ) διαφήμιζαν τα επιτεύγματα του σοσιαλισμού και προέκριναν την ανάπτυξη σχέσεων με αυτές τις χώρες. Αφετηρία των σχέσεων των 2 κομμάτων αποτέλεσε ο Ελληνικός Εμφύλιος και πιο συγκεκριμένα το 1948, χρόνια στην οποία το ΚΚΓ, που στη Σοβιετική Ζώνη Κατοχής μετονομάστηκε σε Sozialistische Einheitspartei Deutschlands (SED) ξεκίνησε να βοηθά υλικά, πνευματικά και χρηματικά τον ένοπλο αγώνα του ΚΚΕ για την εγκαθίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Ελλάδας.

Μετά την αποτυχία του εγχειρήματος του ΚΚΕ, αποφάσισε να προσφέρει άδεια παραμονής σε ανήλικους μαχητές του ΔΣΕ ή παιδιά μαχητών. Ο λόγος προσφοράς άδειας

παραμονής μόνο σε ανήλικους ήταν γιατί τα νέα παιδιά δεν είχαν σχηματίσει μία άσχημη εικόνα για τους Γερμανούς στο μυαλό τους, αλλά και γιατί τα νέα παιδιά, άρα και τα νέα τους μυαλά, ήταν άκρως κατάλληλα για την ανασύσταση ενός ειρηνικού γερμανικού κράτους των εργατών και των αγροτών, το οποίο δεν θα υπηρετούσε τα συμφέροντα των κεφαλαιοκρατών και δεν θα αποτελούσε συνέχεια του φασιστικού Γ' Ράιχ, όπως ήταν η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας (ΟΔΓ) για τη Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας (ΛΔΓ). Καθ' όλη τη διάρκεια παραμονής των Ελλήνων στη ΛΔΓ παρατηρείται η γενναιοδωρία του SED όχι μόνο σε υλικά αγαθά, σπίτια, χώρους εργασίας και ελευθερίες, αλλά και σε πνευματική- ψυχική στήριξη. Η πλειάδα ευκαιριών προς τους Έλληνες σε συνδυασμό με την έλλειψη δυνατότητας επιστροφής στην Ελλάδα και με τις πιέσεις του ΚΚΕ επέτρεψαν την προσαρμογή των Ελλήνων στην Ανατολικογερμανική κοινωνία, η οποία αν και αρκετά εσωστρεφής σαν κοινωνία, ενσωμάτωσε τους Έλληνες στους κόλπους της και τους επέτρεψε να βελτιωθούν σαν άνθρωποι σε μορφωτικό και όχι μόνο επίπεδο, αλλά και στο να συνεισφέρουν στη δημιουργία της ΛΔΓ σε μία σημαντική παγκόσμια δύναμη.

Η ΛΔΓ στην προσπάθεια της να αναδείξει τον σοσιαλιστικά αλληλέγγυο χαρακτήρα της και για να νομιμοποιήσει εσωτερικά την εξουσία της κλήθηκε και αποφάσισε να απαντήσει θετικά στα αιτήματα για άδεια παραμονής των Χιλιανών αριστερών, όχι μόνο κομμουνιστών, αλλά και σοσιαλιστών και αριστεριστών. Πράγματι, η ΛΔΓ έχοντας και την εμπειρία με τους Έλληνες πολιτικούς πρόσφυγες παρείχε δικαίωμα παραμονής στους Χιλιανούς, αλλά με προσωρινό πάντοτε χαρακτήρα, καθώς στη ΛΔΓ οι άνθρωποι θα διαπαιδαγωγούνταν και καταρτίζονταν για να οικοδομήσουν τον σοσιαλισμό στην πατρίδα τους. Πράγματι, κατά τη διάρκεια της παραμονής των Χιλιανών, η ΛΔΓ δεν δίσταζε να παρέχει αφειδώς οικονομική βοήθεια στους Χιλιανούς και να τους αποδίδει τιμές και προνόμια, ανάλογα των Ελλήνων, τα οποία δεν το απολάμβαναν ούτε οι συμβασιούχοι εργαζόμενοι από τις αναπτυσσόμενες χώρες ούτε και οι Γερμανοί. Παράλληλα με την προσωπική, επαγγελματική και πνευματική ζωή των Χιλιανών η ΛΔΓ προήγαγε και την πολιτική και κομματική ζωή τους με διαφορετικό και πιο αυτόνομο τρόπο εν συγκρίσει με τους Έλληνες. Όλες αυτές οι παροχές σε συνδυασμό με το πλούσιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και τη συγκρότηση της κοινωνικής ζωής των Χιλιανών επέτρεψαν τη διαιώνιση της εθνικής τους ταυτότητας και της ενσωμάτωσής τους στην κοινωνία της

ΛΔΓ. Φυσικά, η ενσωμάτωση γινόταν στον βαθμό που επέτρεπε η ΛΔΓ, καθώς ποτέ δεν πρέπει να λησμονείται ο προσωρινός χαρακτήρας της παραμονής των πολιτικών προσφύγων στην επικράτεια της ΛΔΓ.

Επιπλέον, στην παρούσα εργασία αναδείχθηκαν και οι κοινοί τόποι, αλλά και η άβυσσος μεταξύ των Ελλήνων και Χιλιανών, γεγονός που καθιστά και την παρούσα συγκριτική μελέτη άκρως ενδιαφέρουσα, καθώς αν και φαινομενικά άτοπη ή λανθασμένη, επέτρεψε στον αναγνώστη να «αποδομήσει» τις δύο ομάδες και να προσεγγίσει την παραμονή τους στην ΛΔΓ τόσο ξεχωριστά όσο και υπό το πρίσμα της σύγκρισης. Από τη μία ήταν τα Ελληνόπουλα που ήταν εύπλαστα και χωρίς ιδιαιτέρως συγκροτημένες πολιτικές αντιλήψεις, ενώ από την άλλη οι Χιλιανοί κυνηγήθηκαν για τα πολιτικά τους πιστεύω και ήταν σε μία ώριμη ηλικία να μπορούν να ζυγίσουν τα θετικά και τα αρνητικά του συστήματος και να φιλτράρουν περισσότερο την καθημερινότητα και πολιτική πραγματικότητα. Παράλληλα όμως παρατηρείται και η κοινή πρακτική και των 2 ομάδων να αφήσουν το στίγμα, χωρικό συνήθως, που πέρα από τις επιμέρους ομοιότητες και διαφορές τους, δείχνει και τις προσπάθειες τόσο του SED, όσο και των Ελλήνων και Χιλιανών προσφύγων να συγκροτήσουν τόπους μνήμης της πολιτικής τους ιστορίας, κάποια ορόσημα δηλαδή, στα οποία μπορούν να ανατρέχουν στις μνήμες τους και να επισφραγίζουν την ιστορία τους στην αιωνιότητα, ακόμη και τώρα που εδώ και 32 χρόνια η ΛΔΓ δεν υφίσταται πια.

Η εργασία αυτή θα «κλείσει» με 2 φράσεις που χρησιμοποιούσαν οι Ανατολικογερμανοί για τους Έλληνες και Χιλιανούς «Αγωνιστές της Ελευθερίας». Η μεν φράση για τους Έλληνες σηματοδοτεί το καλωσόρισμα των Ελλήνων στη ΛΔΓ και γενικότερα την αρχή της Οδύσσειας των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων, όπου στόχος αποτελούσε η οριστική επιστροφή και η οικοδόμηση του σοσιαλισμού στην πατρίδα, Ελλάδα. Ενώ, για τους Χιλιανούς εργαλειοποιήθηκε το προεκλογικό τραγούδι της Λαϊκής Ενότητας, το "Venceremos" του Claudio Iturra, το οποίο τραγούδι με τον τίτλο «Θα νικήσουμε» έδειχνε την αποφασιστικότητα του SED και γενικά των κομμουνιστικών και σοσιαλιστικών κομμάτων, πως στο τέλος ο σοσιαλισμός θα επικρατήσει. Μάλιστα οι ιθύνοντες της ΛΔΓ έλεγαν χαρακτηριστικά: «Wir werden siegen durch die Solidarität - Venceremos con la solidaridad- Θα νικήσουμε μέσω της αλληλεγγύης» και μάλιστα «γύρισαν» και έθεσαν σε

κυκλοφορία ένα ντοκιμαντέρ με τον άνωθι τίτλο για τη Χιλή και την τύχη των πολιτικών προσφύγων στη ΛΔΓ.

“Χαιρετούμεν τα τέκνα των Ελλήνων αγωνιστών της ελευθερίας!”

«Venceremos»

14. Βιβλιογραφία

Αδημοσίευτες πηγές:

Greifswald Archiv

200 II/71/335

IV D-2/18/791

IV/C 2/18 NR 603

IV/C-2/6 422

IV/C-2/6 422

Stadtsarchiv Dresden

DY161044

DY 30/IV A 2/20/1032

Bundesarchiv Berlin (BARCH)

DC 20 I 4/1203

DC 20/ I/4–3128

DN 1/21402

DO 1/16762

DO 1/17121

DO 1/17124

DO 1/17310

DO 1/17310

DO 1/17310

DR 2/8146

DR 2/84321

DY 30 /IV B2/20/354

DY 30 IV 2/2035/135

DY 30 IV 2/2035/138

DY 30 IV A 2/20/711

DY 30 IV A 2/20/712

DY 30 IV A 2/20/714

DY 30 IV A 2/20/730

DY 30 IV A2 2074

DY 30 IV B 2/20/436

DY 30/ IV B2/20/355

DY 30/ IV B2/20/358

DY 30/ IV/2/2035/132

DY 30/ J IV2/3/229

DY 30/1V A 2/20/252

DY 30/7411

DY 30/IV 2/2035/135

DY 30/IV A2/20/724
DY 30/IV B2/20/102
DY 30/IV B2/20/352
DY 30/IV B2/20/354
DY 30/IV B2/20/356
DY 30/IV B2/20/361
DY 30/IV/B2/2035/137
DY 30/IV2/2035/186
DY 30/J IV2/3/2121
DY 34/24620
DY 34/25272
DY30/IV/B2/20/102
DO 1/17116
DY 30 J IV 2/2/642
DY 30/IVB 2/20/351
DZ 8 7512
DO 1/1730
DO 1/1730
DO 1-17121
DR 2 6046
DR 2 6220
DR 2/84530
DY 30 IV A 2/20/728
DY 30 IVA2/20/733
DY 30 IVJ 2/2/1478
DY 30 JIV 2/3/2072
DY 30 JIV 2/3/2180
DY 30 JIV2/2/1470

DY3098204

DY3098205

SED 40567

BLHA 24953

DY 34 13 /398/ 2870

DY3042145

DY3097673

NY 41821277

DY 30/IV B2/20/102

DY 30/IVB2/20/264

DY 34 /20147

IV /218008

C3342

Bundesbeauftragter für die Stasi-Unterlagen

AIM 13901/82

AP 1606/92

BV Gera II-5880

HA II 37638

HA II/19 328

HA II/19 328

HA II/19

HAXX 3235

II37

KD 1143

MFU ZAIG

X 295/85

Z 2691

BV KMSt II-36

Landesarchiv Thüringen - Staatsarchiv Rudolstadt

17577

17602

17700

295

IV C 2/18/0618

IV-C-2/18/0619

IV-C-2/5/0382

Δευτερογενείς πηγές:

A. Sebastian, *Zwischen Griechenland und der DDR - Flüchtlingsschicksale griechischer Kinder und Jugendlicher zu Zeiten des Kalten Krieges*, Siegen, 2016

A. Simon, (22.11.2011) "Im Arbeiter-und-Bauern-Staat blieben Fremde fremd"

Ανακτήθηκε από: <https://www.diepresse.com/710879/im-arbeiter-und-bauern-staat-blieben-fremde-fremd>

A. Stergiou, "Die Beziehungen zwischen Griechenland und der DDR und das Verhältnis der SED zur KKE", Mannheim 2001

A. Assmann, *Der lange Schatten der Vergangenheit: Erinnerungskultur und Geschichtspolitik*, C.H.Beck, München, 2007

- B. Kletzin, "Internationalismus und Distanz" στο: B. Kletzin (επίμ.), *Fremde in Brandenburg. Von Hugenotten, sozialistischen Vertragsarbeitern und rechtem Feindbild*, Münster 2003
- B. Sluzalek, *Das zweite Exil. Die Reintegration chilenischer Rückkehrer im Zuge der Demokratisierung in Chile unter besonderer Berücksichtigung von Frauen*, WUS, Wiesbaden, 1999
- F. Budde, *Gestohlene Seelen*, BoD – Books on Demand, Norderstedt, 2008
- C. Cerda, A. G. Labinger, *To die in Berlin*, Latin American Literary Review Press, Pittsburgh, 1999
- C. Medina, "Und was ist nun Heimat? Die Reise nach Ithaka" στο: M. De Saavedra, (επίμ.) *Deutschland mit beschränkter Haftung. Die Kunst deutsch zu sein*, Berlin 2009
- C. Prößler, (12.1994). Συνέντευξη με τον Carlos Cerda. Στο: Lateinamerika-Nachrichten. Nr.246, Dezember 1994, S. 75 f.
- D. Kristen, G. Sturm, "Solidarity or System Stabilization? Chilean Exile in the German Democratic Republic (GDR) – An Analysis of the Media Coverage of Neues Deutschland" *Global Histories: A Student Journal*, 6.1 (2020)
- E. Stedefeldt, "Wo die Freiheit abgeschafft ist. Ein Romantheater in Rostock" στο: E. Torossi, A. Kahane (επίμ.), *Begegnungen, die Hoffnung machen*, Freiburg 1993
- E.M. Elsner, L. Elsner, "Ausländerpolitik und Ausländerfeindschaft in der DDR (1949-1990)", 1994
- P. Frings, *Das internationale Flüchtlingsproblem 1919-1950*, Vlg.d.Frankf.Hefte, Frankfurt am Main, 1951
- G. Klotzsche, "Die Estays fanden bei uns ein neues Zuhause. Chilenische Patrioten leben und arbeiten in Dresden", *Junge Welt* (1978)
- G. Simmel, "Exkurs über den Fremden" στο: G. Simmel, O. Rammstedt, *Individualismus der modernen Zeit und andere soziologische Abhandlungen*, Frankfurt 2008

- G. Weber, *Die Guerilla zieht Bilanz. Lateinamerikanische Guerilla-Führer sprechen über Fehler, Strategien und Konzeptionen*, Focus, Gießen, 1989
- G. Winkler, *Geschichte der Sozialpolitik der DDR: 1945-1985*, Akademie, Berlin, 1989
- H. Bischof, "Lateinamerika" στο: H.A. Jacobsen (επίμ.), *Drei Jahrzehnte Außenpolitik der DDR. Bestimmungsfaktoren, Instrumente, Aktionsfelder*, München 1979
- H. D. Schlosser, U. Goede, *Dtv-Atlas zur deutschen Literatur: Mit 116 farbigen Abbildungsseiten*, Deutscher Taschenbuch Verlag, München, 1999
- H. Faensen, *Hightech für Hitler. Die Hakeburg- Vom Forschungszentrum zur Kaderschmiede*, Christoph Links Verlag, Berlin, 2001
- H. Modrow, *In historischer Mission. Als deutscher Politiker unterwegs*, Verlag Das Neue, Berlin, 2007
- H. Müsseman, (2019) Die Wahrnehmung der DDR aus der Perspektive chilenischer Exilant*innen nach 1973. Wie erlebten Sie den 11. September 1973, den Putsch in Chile? *Junge Welt* (1998)
- H. Oberreuther, "Idee, Norm und Realität sozialistischer Vertreterkörperschaften" στο W. Patzelt & R. Schirmer, *Die Volkskammer der DDR. Sozialistischer Parlamentismus in Theorie und Praxis*, Wiesbaden 2002
- H. Richter, *Die DDR*, Verlag Ferdinand Schöningh, Paderborn, 2009
- H. Trappe, "Work and Family in Women's Lives in the German Democratic Republic", *Work and Occupations* 23.4 (1996)
- H. Trappe, *Emanzipation oder Zwang? Frauen in der DDR zwischen Beruf, Familie und Sozialpolitik*, De Gruyter, Berlin, 1995
- H. Waibel, "Der gescheiterte Antifaschismus der SED- Antisemitismus, Rassismus und Neonazismus in der DDR", *Journal EXIT-Deutschland. Zeitschrift für Deradikalisierung und demokratische Kultur* 2 (2016)
- M. Halbwachs, *Das Gedächtnis und seine sozialen Bedingungen*, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1985

- G. Hirschinger, *Der Spionage verdächtigt*, V&R Unipress, Göttingen, 2009
- I. Dölling, “Between hope and helplessness: women in the GDR after the ‘turning point’”, *Feminist Review* 39 (1991)
- I. Emmerling, *Die DDR und Chile (1960 - 1989). Außenpolitik, Außenhandel und Solidarität*, Christoph Links Verlag, Berlin, 2013
- N. Ikoniadou, “Re–claiming Greek national history in the 1960s. The case of Pysos illustrated magazine in the GDR” στο: M. Hillemann, M. Pechlivanos (επιμ.), *Deutsch-griechische Beziehungen im ostdeutschen Staatssozialismus (1949-1989): Politische Migration, Realpolitik und interkulturelle Begegnung: Konferenzband der Tagung am 22. und 23. April 2015 in der sächsischen Landesvertretung Berlin*, Berlin 2017
- J. C. Behrends, T. Lindenberger, P. G. Poutrus, *Fremde und Fremd-Sein in der DDR: Zu historischen Ursachen der Fremdenfeindlichkeit in Ostdeutschland*, Metropol, Berlin, 2003
- J. C. Trigo, “Widersprüchliche Erinnerungen. Das DDR-Exil und seine Wirkung auf die Linke in Chile” στο: T. Kunze, & T. Vogel (επιμ.), *Ostalgie international. Erinnerungen an die DDR von Nicaragua bis Vietnam*, Berlin 2010
- J. Maurin, “Die DDR als Asylland: Flüchtlinge aus Chile 1973-1989” *Zeitschrift Für Geschichtswissenschaft* 51.9 (2003)
- J. Maurin, “Flüchtlinge als politisches Instrument – Chilenische Emigranten in der DDR”, *Fluchtpunkt Realsozialismus* 2 (2005)
- J. Maurin, “Flüchtlinge als politisches Instrument – Chilenische Emigranten in der DDR 1973-1989”, *Totalitarismus und Demokratie. Zeitschrift für Internationale Diktatur-und Freiheitsforschung* 2.2 (2005)
- J. Maurin, “Flüchtlinge als politisches Instrument. Chilenische Emigranten in der DDR 1973-1989”, *Totalitarismus und Demokratie. Zeitschrift für Internationale Diktatur-und Freiheitsforschung* 2 (2005)
- J. Maurin, “Die DDR als Asylland: Flüchtlinge aus Chile 1973-1989. Zeitschrift Fur Geschichtswissenschaft Berlin Veb Deutscher” *Metropol* 51 (2003)

- J. Walther, *Sicherheitsbereich Literatur.Schriftsteller und Staatssicherheit in der Deutschen Demokratischen Republik*, Ch. Links Verlag, Berlin, 1996
- K. Bade & J. Oltmer, *Normalfall Migration*, Bonn, Europe, 2004
- K. Möbus, “Chilenische Emigranten in der DDR” στο: G. Schramm (επίμ.), *Flucht vor der Junta. Die DDR und der 11. September*, Berlin 2005
- K. Storkmann, “Globaler kalter Krieg?. Militärhilfe der DDR für die sogenannten Dritte Welt” στο: H. Mack, & L. Rüdiger (επίμ.), *Die NVA und die ungarische Volksarmee im Warschauer Pakt*, Potsdam 2011
- L. A. Haber, “Freiräume und Kompromisse: Chilenische Künstler in der DDR” στο: K. C. Priemel (επίμ.), *Transit – Transfer. Politik und Praxis der Einwanderung in der DDR 1945–1990*, Be.bra-Wiss.-Verl, Berlin 2011
- L. Niethammer, “Die SED und 'ihre' Menschen. Versuch über das Verhältnis zwischen Partei und Bevölkerung als bestimmendem Moment innerer Staatssicherheit” στο: S. Suckut, & W. Süß, (επίμ.), *Staatspartei und Staatssicherheit. Zum Verhältnis von SED und MfS*. Berlin 1997 Christoph Links Verlag (Wissenschaftliche Reihe des Bundesbeauftragten für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der Ehemaligen Deutschen Demokratischen Republik, 8), S. 307-340.
- M. Höhn, “Allende wollte sein Versprechen halten”, *Junge Welt* 4 (2007)
- M. Puelma, (2004). *Die Zerschlagung einer Demokratie*.Bern.
- M. Schöttes, “Lebensbedingungen, politische Partizipation und Verfolgung von Frauen in Chile” στο: M. Schöttes, M. Schuckar (επίμ.), *Leben unter politischen Gewaltverhältnissen: Chile, Eritrea, Iran, Libanon, Sri Lanka*, Berlin 1994
- M. Uschner, *Lateinamerika. Kleines Nachschlagewerk*, Dietz, Berlin, 1985
- N. Werz, *Vom Exil zur Diaspora. Intellektuelle Migration zwischen Lateinamerika und Europa*, 2014
- Neues Deutschland. (12.09.1974). *Brüderliche Begegnung mit Kämpfern der Unidad Popular*.1-2.

- Neues Deutschland. (13.02.1978). Solidaritätsmeetings in vielen Betrieben.
- Neues Deutschland. (26.09.1973). Hilfe für Chiles Volk- eine Herzensache. 2
- O. S. Santis, (1986). Der Mann der zurückkehrt. Στο: Film und Fernsehen, H.3.
- O.S. Santis, (1987). Blonder Tango.Berlin.
- P. Han, *Soziologie der Migration: Erklärungsmodelle, Fakten, politische Konsequenzen, Perspektiven*, UTB GmbH, Stuttgart, 2010
- P. Poutrus, “Alles unter Kontrolle? Zur Bedeutung der BStU-Quellen für die zeithistorische Migrationsforschung” στο: J. Gieseke, (επίμ.), *Staatssicherheit und Gesellschaft. Studien zum Herrschaftsallday in der DDR*, Göttingen 2007
- P. Poutrus, “Mit strengem Blick. Die sogenannten Polit. Emigranten in den Berichten des MfS”, στο: J. Behrends, T. Lindenberger, & P. Poutrus (επίμ.), *Fremde und Fremd-Sein in der DDR. Zu den historischen Ursachen der Fremdenfeindlichkeit in Ostdeutschland*, Berlin 2003
- P. Poutrus, “Polit. - Emigranten in der DDR.” στο: E. Demke., A. Schüle (επίμ.), *Ferne Freunde - Nähe Fremde. Ausländer in der DDR. Berlin: Berliner Landesbeauftragter für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der Ehemaligen DDR*, Berlin 2005
- P. Poutrus, “Zuflucht im Ausreiseland. Zur Geschichte des politischen Asyls in der DDR”, *Jahrbuch für Historische Kommunismusforschung* 11 (2004)
- P. Schumann, *Handbuch des lateinamerikanischen Films*, Freunde der Deutschen Kinemathek, Frankfurt am Main, 1982
- P. T. Gekas, *Der Kirschbaum auf dem Berge: Autobiographische Skizzen : griechischer Bürgerkrieg 1946 - 1949 : Deportation in den Ostblock : eine Leben in Deutschland*, Selbstverlag, Göttingen, 2015
- P. G. Poutrus, Patrice, ”Asyl im Kalten Krieg”, *Totalitarismus und Demokratie* 2 (2005)
- M. Panoussi, *Politisches Exil. Die griechischen politischen Immigranten in der SBZ/DDR (1949-1982): Identität, Wahrnehmung und gesellschaftliche Partizipation*, Verlag Dr. Kovač, Hamburg, 2017

PDS International. (03.1998). Zur 25. Wiederkehr des faschistischen Putsches in Chile im September 1973.

Poutrus, P. G. (2009): Zuflucht Nachkriegsdeutschland. Flüchtlingsaufnahme in der Bundesrepublik und DDR von den späten 1940er bis zu den 1970er Jahren. Στο: Krohn, C.D. (Hg.): Exil, Entwurzelung, Hybridität. München: Edition Text + Kritik (Exilforschung, 27), S. 182-205.

R. Andert, *Nach dem Sturz. Gespräche mit Erich Honecker*, Faber & Faber, Leipzig, 2001

R. Kuczynski, *Mauerblume. Ein Leben auf der Grenze*, Epubli, München, 2000

H. Ruwe, *Griechische Bürgerkriegsflüchtlinge: Vertreibung und Rückkehr*, Lienau, Münster, 1990

S. Koch, *Zufluchtsort DDR? Chilenische Flüchtlinge und die Ausländerpolitik der SED*. Paderborn: Schöningh Paderborn, 2017

S. Troebst, “Die "Griechenlandkinder-Aktion" 1949/50: Die SED und die Aufnahme minderjähriger Bürgerkriegsflüchtlinge aus Griechenland in der SBZ/DDR”, *Zeitschrift für Geschichtswissenschaft* 52 (2004)

S. Troebst, “Griechen ohne Heimat: hellenische Bürgerkriegsflüchtlinge in der DDR 1949–1989”, *Totalitarismus und Demokratie* 2 (2005)

S. Troebst, “Schwierige Gäste. Politische Emigranten aus Griechenland in der DDR 1949-1989”, *Deutschland-Archiv* 38 (2005)

S. Troebst, 2003 “Vom Grammos - Gebirge nach Niederschlesien. Bürgerkriegsflüchtlinge aus Griechenland in Osteuropa und Zentralasien (1946–2002)” στο: D. Bingen, W. Borodziej, S. Troebst, (επίμ), *Vertreibungen europäisch erinnern ? Historische Erfahrungen – Vergangenheitspolitik – Zukunftskonzeptionen*. Wiesbaden 2003

S. Wolle, *Die heile Welt der Diktatur: Herrschaft und Alltag in der DDR 1971-1989*. Berlin, Ch. Links, 2013

Sächsische Zeitung, “340 Griechenlandkinder sollen sich erholen. Herzlicher Empfang auf dem Grenzbahnhof Bad Schandau”, 2 (1949)

T. Auerbach, *Einsatzkommandos an der unsichtbaren Front. Terror- und Sabotagevorbereitungen des MFS gegen die Bundesrepublik Deutschland*, Ch. Links Verlag, Berlin, 1990

T. Auerbach, Hauptabteilung XX: Staatsapparat, Blockparteien, Kirchen, Kultur, "politischer Untergrund", Bundesarchiv-Stasi-Unterlagen-Archiv, Berlin, 2012

Tom Fugmann, “Chilenische Flüchtlinge: Asyl in Der DDR,” Chilenische Flüchtlinge: Asyl in der DDR | MDR.DE (Mitteldeutscher Rundfunk, June 2, 2022)

T. Kunze, M. Rosenberger, “‘Es lebe der Sozialismus!’. Margot Honecker als Symbolfigur in Chile, Nicaragua und Namibia” στο: T. Kunze, T. Vogel (επίμ.) *Ostalgie international. Erinnerungen an die DDR von Nicaragua bis Vietnam*, Berlin 2010

U. Stoll, *Einmal Freiheit und zurück: Die Geschichte der DDR-Rückkehr*, Ch. Links Verlag, Berlin, 2009

V. Eglau, *Die Freiheit in jene mächtigen Mülltonnen unter der Schneehaube werfen, Chilenen im DDR-Exil*, Deutschlandfunk, Deutschland 2006

V. Schönherr, (04.2006). Angst vor den Roten. Eine Chilenin erzählt, wie sie nach dem Pinochet-Putsch als Flüchtling in der Schweiz aufgenommen wurde. Lateinamerika Nachrichten. 382.

Wright, Thomas C., and Rody Oñate Zúñiga. “Chilean Political Exile.” *Latin American Perspectives*, vol. 34, no. 4, (2007)
Zentraler Ausschuss für Jugendweihe in der Deutschen Demokratischen Republik (επίμ.), *Vom Sinn unseres Lebens*, Berlin, 1983

A. Stergiou, “*Der griechische Bürgerkrieg, seine Nachwirkungen und die Rolle der DDR*”, Thetis: Mannheimer Beiträge zur klassischen Archäologie und Geschichte Griechenlands und Zyperns 8 (2001)

A. Ροφούζου, *Οι Πολιτιστικές και Επιστημονικές Σχέσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και τη γερμανική λαοκρατική Δημοκρατία στην περίοδο 1949-1989*, Αθήνα, 2010

Θ. Μητσόπουλος, *Μείναμε Έλληνες*, Εκδόσεις: Οδυσσέας, Αθήνα, 1979

Κ. Γκριτζώνας, *Τα παιδιά του εμφύλιου πολέμου*, Φιλίστωρ, Αθήνα, 1998

Μ. Μποντίλα, *Πολύχρονος να ζεις Μεγάλε Στάλιν. Η εκπαίδευση των παιδιών των Ελλήνων, πολιτικών προσφύγων στα Ανατολικά Κράτη (1950-1964)*, εκδόσεις: Μεταίχμιο, Αθήνα, 2004

Σ. Δορδανάς, Β. Καλογρηάς, *Οι Έλληνες της Στάζι: Το Υπουργείο Κρατικής Ασφάλειας και οι Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες στην Γερμανική Λαοκρατική Δημοκρατία*, Εκδόσεις: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2015

15. Παράρτημα

Ψήφισμα προς τα Ηνωμένα Έθνη

Η Εξοχότητα Σας,

Οι μαζεμένοι συμμετέχοντες στη Δρέσδη στις 26/03/1971 συμμετέχοντες στην «Διεθνή Εκδήλωση Αλληλεγγύης στην 150η επέτειο της απελευθέρωσης της Ελλάδας από την τουρκική καταπίεση» είναι ανήσυχοι και αγανακτισμένοι για τη συνεχή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την 21/4/1971

Εσείς καταδικάζετε τα εδώ και 4 έτη αντίποινα και τη συνεχή φυλάκιση, κακομεταχείριση, βασανισμό και τη δολοφονία πολλών δημοκρατών.

Με αυτή τους τη στάση το χειρότερο καθεστώς(δικτάτορες) παραβιάζει βασικές διατάξεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων . Η Ελλάδα αν και μέλος των Ηνωμένων Εθνών παραβιάζει συστηματικά τη χάρτα ανθρωπίνων δικαιωμάτων που είναι ενάντια στις υποχρεώσεις της που απορρέουν από την ιδιότητα του μέλους.

Οι δικτάτορες διεξάγουν αντίποινα στους αντιφρονούντες θυμίζοντας τον ναζισμό που οδήγησε στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Βάσει των αποφάσεων που έχουν ληφθεί από όργανα των Ηνωμένων Εθνών ενάντια στον Ναζισμό και άλλες παρόμοιες ιδεολογίες και πρακτικές απευθυνόμαστε εμείς σε εσάς, ώστε να επέμβετε και να αναγκαστεί η ελληνική κυβέρνηση να εκπληρώνει τις υποχρεώσεις των Ηνωμένων Εθνών (άρα να ακολουθεί και να σέβεται τη Χάρτα Ανθρώπινων Δικαιωμάτων). Επίσης να σταματήσει η τρομοκρατία ενάντια Ελλήνων.

Και να απελευθερωθούν όλοι οι δημοκράτες κρατούμενοι, που έχουν συλληφθεί για πολιτικούς λόγους

Και να εδραιωθεί ξανά η δημοκρατία, όπου τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα, η αξία και η αξιοπρέπεια του ανθρώπου θα εξασφαλίζονται!

Δώστε προσοχή στο έγγραφο

Πηγή: DY3097673, 1967.

Πίνακας 1: Τα παιδιά και οι ηλικίες της δεύτερης αποστολής στη ΛΔΓ

Ηλικίες παιδιών	Αριθμός
9	2
10	89
11	54

12	80
13	77
14	97
15	103
16	195
17	20
18	3

Πηγή: Barch, DR 2/84530, Aktenvermerk über die Sitzung mit Vertretern der Volkssolidarität und der Hauptabteilung Unterricht und Erziehung des Volksbildungsministeriums Sachsen in Radebeul bei Dresden, φύλλο 67, 16.06.1950. Σύμφωνα με την έκθεση, τον Ιούλιο του 1950 πρόκειται να εισαχθούν 720 παιδιά. Σχολικά προβλήματα στα σπίτια ελληνοπαίδων και νέων, Τμήμα Πρόνοιας Νέων και Κατ' Οίκον Εκπαίδευσης του Υπουργείου Δημόσιας Παιδείας.

Πίνακας 2: Μέλη ΚΚΕ στη ΛΔΓ το 1952

Τόπος Εγκατάστασης	Παιδιά	Αριθμος Ενήλικων Μελών ΚΚΕ(Τακτικά/ Δόκιμα)	ΚΟΒ (Κομματική Βάση)
-----------------------	--------	--	----------------------------

Radebeul- Heidenau	698	40/4	Radebeul 27/2 Heidenau 13/2
Leipzig	200	9/4	
Erfurt	94	7	
Wernigerode	63	6/2	
Brandenburg	65	13/1	
Berlin	3	3	
Güstrow	28	3/1	

Πηγή: Β. Καλογρηάς, *Οι Έλληνες της Στάζι: Το Υπουργείο Κρατικής Ασφάλειας και οι Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες στην Γερμανική Λαοκρατική Δημοκρατία*, Εκδόσεις: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2015, σσ. 44

Ευχαριστήρια επιστολή του ΚΚΕ προς το SED, 1958

Ακριβοί σύντροφοι!

Όπως έχουμε αντιληφθεί, ο διευθυντής της «επιτροπής Ελεύθερη Ελλάδα», ο σύντροφος Eberhardt αποχωρεί από τη θέση του, αφότου εκπλήρωσε τα καθήκοντα του έπειτα από απόφαση της επιτροπής.

Το SED και η κυβέρνηση της Λαοκρατικής Δημοκρατίας της Γερμανίας (ΛΔΓ) είχαν αναλάβει μέσω αυτής της επιτροπής τη φροντίδα, την υγεία, τη μόρφωση και την αγωνιστική διαπαιδαγώγηση περίπου 1200 παιδιών και εφήβων, οι οποίοι μπόρεσαν

και δραπέτευσαν από φυσική εξόντωση των μοναρχοφασιστών και βρήκαν μία φιλόξενη υπο- και αποδοχή από τη ΛΔΓ. Η Επιτροπή Βοήθειας για την Ελλάδα εκπλήρωσε τη δύσκολη, «λεπτή» και γεμάτη ευθύνες αποστολή, κυρίως χάρη στη μεγάλη υλική υποστήριξη και το πολυάριθμο καταρτισμένο προσωπικό, το οποίο τέθηκε στη διάθεση μας από την κυβέρνηση της ΛΔΓ και το SED. Η Κεντρική Επιτροπή του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος (ΚΚΕ), οι γονείς και οι συγγενείς των παιδιών υπό την ευθύνη της επιτροπής, καθώς και ολόκληρος ο ελληνικός λαός θα θυμούνται πάντοτε ευγνώμονες αυτή την κίνηση φιλίας.

Η σημαντική καθημερινή βοήθεια και υποστήριξη του SED και της» Επιτροπής Ελεύθερη Ελλάδα» διευκόλυναν τα παιδιά και τους εφήβους μας, οι οποίοι στην πλειονότητα τους ήταν παιδιά αγροτών με πολύ χαμηλό ή καθόλου μορφωτικό επίπεδο μέσω του κόπου τους να γίνουν καταρτισμένοι εργάτες και μηχανικοί και να χτίσουν με κάθε άποψη μια ωραία ζωή. Μερικοί από αυτούς επισκέπτονται το λύκειο, τις τεχνικές σχολές και τα πανεπιστήμια. Εκείνοι τελειοποιούν τη μόρφωση, το ιδεολογικό και το πνευματικό τους επίπεδο και ανατρέφουν ένα αγωνιστικό πνεύμα.

Ότι η επιτυχημένη και άξια αναφοράς δράση της Επιτροπής Ελεύθερη Ελλάδα οφείλεται σε μεγάλο βαθμό και στις προσπάθειες του διευθυντή, συντρόφου Günther Eberhardt. Γι' αυτό επιτρέψτε μας να του διαβιβάσουμε τη πιο ζεστή μας ευχαριστία και ευχές για την επιτυχή ολοκλήρωση του επόμενου καθήκοντος του εκ μέρους της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ

Με συντροφικό χαιρετισμό

ΚΕ του ΚΚΕ

Πηγή: SAPMO, NY 41821277. Σχέσεις ΣΕΔ με ΚΚΕ, 1965. Το παρόν άρθρο δίνει πληροφορίες για τις σχέσεις των 2 κομμάτων από το 1948 έως το 1969. Επιπλέον, δίνει πληροφορίες περί α) των εσωκομματικών διαμαχών στο ΚΚΕ Ιαν. 1960;

Β)Πληροφοριακό υλικό για την κατάσταση στην Ελλάδα, 1966; Γ)Χαιρετισμοί Ελλήνων προσφύγων στη ΛΔΓ στον Walter Ulbricht, Οκτ. 1969. Ας μην αγνοείται η σημασία της ευχαριστήριας αποστολής των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων στο ΣΕΔ, καθώς πρώτα είναι αδημοσιεύτη και αποτελεί ένα εξαιρετικό παράδειγμα-επαλήθευση της σοσιαλιστικής αλληλεγγύης και της ευγνωμοσύνης που πηγάζει από αυτή.

Πίνακας 3 : Έλληνες τακτικά και δόκιμα μέλη του SED το 1953

1. Ιερομόδωτος Χρήστος	1. Κασσιόδωτος Μιχαήλ
2. Κωνσταντίνος Πασγάλης	2. Ιακωβός Κωνσταντίνος
3. Ζανέλλος Οθωνάς	3. Στεφανίδης Στράτος
4. Αδόμειδος Μιχαήλης	4. Φούκης Βαγγέλης
5. Αγγελίδης Βαγγέλης	5. Λουκάου Μαρίνα
6. Ανδρέου Αθανάσιος	6. Λυκάκης Βαγγέλης
7. Κασσιόδωτος Ζήσης	7. Κασσιόδωτος Βαγγέλης
8. Μαλινόδωτος Χαράλαμπος	8. Πέτρος Κυριάκος
9. Κωνσταντίνος Παύλος	9. Τριανταφυλλίδου Ειρήνη
10. Ελευθέριος Απόστολος	10. Παναγιωτόν Κυριάκος
11. Σολομίδης Παναγιώτης	11. Αλέξανδρος Κωνσταντίνος
12. Παπαδόπουλος Απόστολος	12. Αραμπατζή Αναστασία
13. Χριστοδούδης Σωτήριος	13. Αραμπατζή Δέσποινα
14. Σερρελίδης Αθανάσιος	14. Αρμενιάκης Λεωνίδας
15. Μπετιόλας Γιάννης	15. Ασπράγαθος Αναστάσιος
16. Καταμανιώλης Νικόλαος	16. Αθανάσιος Ελένη
17. Καραγιάννης Μιχαήλης	17. Μπαγιός Γεώργιος
18. Ζαφειράκης Κωνσταντίνος	18. Μπαλός Ντούλης
19. Σολομίδης Πασγάλης	19. Μητροπολίτης Βασιλείας
20. Σπυριδίου Ευσεβίου	20. Κατρίνη Παπαδόπουλος
21. Τραντάκης Δημήτριος	21. Χαραλάμης Ιωάννης
22. Βασιλείου Αθανάσιος	22. Χατζόπουλος Πασγάλης
23. Τσιτολίδης Παναγιώτης	23. Χατζόπουλος Χρυσούλα
24. Κυριακή Σουλτάνα	24. Χατζόπουλος Αθηνά
25. Ορφανίδης Κώστας	25. Χριστοδούδης Χρήστος
26. Ουρανόδης Μιχαήλης	26. Χριστοδούδης Χρήστος
27. Σαμαράς Γεωργίου	27. Νικόλαος Κούλα
28. Ροσσίδης Στράτος	28. Δωροθέου Μαγδαληνή
29. Παυλίδης Γρηγόρης	29. Δωροθέου Χρήστος
30. Κασσιόδωτος Γρηγόρης	30. Δωροθέου Γεωργίου
31. Κασσιόδωτος Αθανάσιος	31. Δωροθέου Αποστόλου
32. Παπαδόπουλος Δημήτριος	32. Νίκος Κωνσταντίνος
33. Ντούλης Γεώργιος	33. Δωροθέου Απόστολος
34. Ζευγούδης Βαγγέλης	34. Δωροθέου Παναγιώτα
35. Σπυριδίου Απόστολος	35. Φωτεινός Χρήστος
36. Λουκάδης Βαγγέλης	36. Φωτεινός Ιωάννης
37. Πολυκαίτης Κυριάκος	37. Κώστας Κωνσταντίνος
38. Ντούλης Χρήστος	38. Γεωργίου Σωτήρης Βαγγέλης
39. Αδώνη Μελίτη	39. Γεωργίου Σοφία
40. Ουρανόδης Μιχαήλης	40. Γεωργίου Σοφία
41. Τσιτολίδης Μιχαήλης	41. Κωνσταντίνος Χρήστος
42. Νικόδωτος Παναγιώτης	42. Σωτήρης Γεωργίου
43. Μούσα Κούλα	43. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
44. Παπαδόπουλος Ιωάννης	44. Κωνσταντίνος Ιωάννης
45. Μπαγιός Απόστολος	45. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
46. Ζήκας Κώστας	46. Κωνσταντίνος Στράτος
47. Μπαγιός Γεώργιος	47. Κωνσταντίνος Δέσποινα
48. Ζηφειδής Πασγάλης	48. Κωνσταντίνος Κωνσταντίνος
49. Χατζόπουλος Αγιή	49. Κωνσταντίνος Χρήστος
50. Πασκάδης Βαγγέλης	50. Κωνσταντίνος Μαρίνα
51. Καραγιάννης Χρήστος	51. Κωνσταντίνος Δημήτριος
52. Κολυβός Ιωάννης	52. Κωνσταντίνος Χρήστος
53. Καραγιάννης Αθανάσιος	53. Κωνσταντίνος Βαγγέλης
54. Κωνσταντίνος Ευγενία	54. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
55. Παπαδόπουλος Δέσποινα	55. Κωνσταντίνος Ούλια
56. Γαλατάς Βαγγέλης	56. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
57. Ροσσίδης Δημήτριος	57. Κωνσταντίνος Κωνσταντίνος
58. Τσιτολίδης Γεωργίου	58. Κωνσταντίνος Ιωάννης
59. Αδώνη Χαρά	59. Κωνσταντίνος Νικόλαος
60. Αμπαλιώνης Δημήτριος	60. Κωνσταντίνος Ιωάννης
61. Κωνσταντίνος Χρήστος	61. Κωνσταντίνος Βαγγέλης
62. Κωνσταντίνος Αντωνία	62. Κωνσταντίνος Ιωάννης
63. Χαλκιδής Μόσχας	63. Κωνσταντίνος Στράτος
64. Μπαγιός Δημήτριος	64. Κωνσταντίνος Ιωάννης
65. Κωνσταντίνος Στεφάνος	65. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
66. Αδώνη Νικόλαος	66. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
67. Κωνσταντίνος Νικόλαος	67. Κωνσταντίνος Κυριάκος
68. Πέτρονιου Ιωάννης	68. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
69. Αμπαλιώνης Γεωργίου	69. Κωνσταντίνος Χρήστος
70. Αθανάσιος Μινοδώρα	70. Κωνσταντίνος Ζήσης
71. Κωνσταντίνος Ελένη	71. Κωνσταντίνος Μαρίνα
72. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	72. Κωνσταντίνος Ούλια
73. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	73. Κωνσταντίνος Κωνσταντίνος
74. Κωνσταντίνος Γεωργίου	74. Κωνσταντίνος Κωνσταντίνος
75. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	75. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
76. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	76. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
77. Κωνσταντίνος Κωνσταντίνος	77. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
78. Κωνσταντίνος Γεωργίου	78. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
79. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	79. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
80. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	80. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
81. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	81. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
82. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	82. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
83. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	83. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
84. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	84. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
85. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	85. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
86. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	86. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
87. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	87. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
88. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	88. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
89. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	89. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
90. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	90. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
91. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	91. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
92. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	92. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
93. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	93. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
94. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	94. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
95. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	95. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
96. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	96. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
97. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	97. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
98. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	98. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
99. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	99. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
100. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	100. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
101. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	101. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
102. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	102. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
103. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	103. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
104. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	104. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
105. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	105. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
106. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	106. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
107. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	107. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
108. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	108. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
109. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	109. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
110. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	110. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
111. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	111. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
112. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	112. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
113. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	113. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
114. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	114. Κωνσταντίνος Αθανάσιος
115. Κωνσταντίνος Αθανάσιος	115. Κωνσταντίνος Αθανάσιος

Πηγή: SAPMO, DY3042145, *Mitglieder von KKE in die SED, 1953*. Το παρόν αρχείο μας δίνει ονομαστικά τα μέλη του ΚΚΕ, που έγιναν μέλη ή δόκιμα μέλη στο ΣΕΔ έπειτα από την απόφαση του ΣΕΔ για πέραςμα των μελών του ΚΚΕ στους κόλπους του.

Πίνακας 4: Κατανομή των προσφύγων στις περιοχές της ΛΔΓ σύμφωνα με το Τμήμα Διεθνών Σχέσεων του SED το 1986.

Περιοχή	Σύνολο	Ανήλικα
Rostock	20	2
Potsdam	50	18
Frankfurt (Oder)	33	19
Cottbus	92	23
Magdeburg	30	7
Halle	28	3
Erfurt	4	2
Gera	70	23
Dresden	52	14
Leipzig	22	10
Κέμνιτς	100	26
Berlin	142	55
Σύνολο	643	199

Πηγή: BARCH DY 30 2.035/133, *Aufgliederung der noch in der DDR wohnhaften politischen Emigranten nach Bezirken. Berlin*. φύλλο.84, 1986. Το παρόν αρχείο αναφέρει τον αριθμό των Χιλιανών που διέμεναν στη ΛΔΓ το 1986.

Πίνακας 5: Κατανομή των προσφύγων στις περιοχές της ΛΔΓ σύμφωνα με το Υπουργείο Κρατικής Ασφαλείας το 1986.

Περιοχή	Ενήλικες Χιλιανοί	Ανήλικοι Χιλιανοί	Ενήλικες με Ανατολικογερμανι κή υπηκοότητα	Ανήλικοι με Ανατολικογερμανι κή υπηκοότητα	Σύνολο
Berlin	132	25	22	16	195
Cottbus	45	23	-	-	68
Dresden	22	10	6	10	48
Frankfurt	14	3	1	2	20
Gera	26	18	8	-	52
Halle	11	11	1	3	26
Κέμνιτς	18	-	-	-	18
Leipzig	31	6	7	12	56
Magdeburg	7	3	2	5	17
Potsdam	33	6	2	3	44
Rostock	17	8	6	3	34
Schwerin	1	-	1	1	3
Suhl	1	-	1	2	4
Σύνολο	325	113	57	57	552

Πηγή: BSTU HA II/19 14298. (23.10.1986). *Kurze Einschätzung über die politisch-operative Situation der politischen Emigranten Chiles in der DDR*. φύλλο.133.
23.10.1986. Το παρόν αρχείο πραγματεύεται τον αριθμό των Χιλιανών που ζούσαν στη ΛΔΓ και διάφορα άλλα δημογραφικά χαρακτηριστικά για εκείνους.

Πίνακας 6: Κατανομή μεταναστών στις περιοχές της ΛΔΓ το 1975

Περιοχή	Ενήλικες	Ανήλικα	Σύνολο
---------	----------	---------	--------

Karl-Marx Stadt	114	59	173
Berlin	90	50	140
Dresden	69	45	114
Halle	64	30	94
Gera	55	26	81
Potsdam	44	33	77
Rostock	46	23	69
Frankfurt am Oder	36	20	56
Leipzig	36	16	52
Magdeburg	37	15	52
Erfurt	2	2	4
Σύνολο	593	319	912

Πηγή: BSTU MFU ZAIG, *Einschätzung über die chilenischen Emigranten in der DDR*. Berlin.φύλλο.22, 12.09.1975. Το παρόν αρχείο πρόκειται για μία εκτίμηση της ζωής και του τρόπου διαβίωσης των Χιλιανών στη ΛΔΓ. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στην κομματική ταυτότητα, επαγγελματική και κοινωνική ιδιότητα των Χιλιανών, βαθμό δυσαρέσκειας, αλλά και παραβατικές συμπεριφορές των Χιλιανών.